radu tudoran

flăcările

RADU TUDORAN

FLĂCĂRILE

Coperta : *Dumitru Ionescu*

radu tudoran

flăcările

EDIȚIE NE VARIETUR

EDITURA MINERVA
București — 1971

PARTEA ÎNTÎI

NEGRUL

1

Omul venea de la Cîmpina, într-o după-amiază spre începutul verii, la cîţiva ani după primul război mondial, adus de o trăsură galbenă, cu coviltirul cenuşiu, una din trăsurile acelea de moşier, atît de cunoscute într-o vreme pe drumurile de ţară.

Plecată îndată după prînz, către ora patru, trăsura ajungea în Telega, ultimul sat înaintea schelelor. În fund, sub coviltir, şedea el ; se numea Lipănescu. În dreapta, nevastă-sa; se numea Anghelina. Amîndoi erau îmbrăcaţi în halate albe. Motoacă, sosit de dimineaţă în întîmpinarea lor, şedea pe capră lîngă vizitiu.

Înainte de a trece podul peste pîrîul Telegii, trăsura merse o bucată de loc în lungul bulevardului sătesc. În faţă, se vedeau pavilioanele băilor care înconjurau o veche gură de sălină. Cîţiva orăşeni în vilegiatură se plimbau agale ; bărbaţii purtau haine albe, largi, şi pălării de paie ; chipurile femeilor erau ascunse sub voalete şi sub umbreluţe de soare.

— Nu dau năvală boierii la băi ! zise Motoacă, întorcîndu-se şi băgîndu-şi capul sub coviltir. Mai ţii minte, coane Enăchiţă, ce era înainte de război ?

Lipănescu mormăi ceva, sub batista desfăcută pe obraz ca să se apere de praf. Familiaritatea lui Motoacă îl nemulțumea.

— Nu zău, coane Enăchiță, că tare era frumos! Se adunau la boieri și la cocoane, că nu mai încăpeau pe bulevard; parc-ar fi fost mereu zi de tîrg. Mai ții minte cînd se făcea bal, la Sfîntu Ilie? Am tras odată cinci pocnituri de după gard. S-au speriat cocoanele!...

— Vezi mai bine de drum! porunci Lipănescu, iritat și pe de altă parte neîncrezător în vizitiu. Nătărăul ăla de lîngă tine poate să ne răstoarne.

Trăsura cotise la dreapta, spre pod, și caii se smuceau în ham, neliniștiți.

Cîțiva copii de pe malul gîrlei începură să strige:

— Dă cu biciu dinapoi! Dă cu biciu dinapoi!

Vizitiul aștepta să treacă podul, apoi se aplecă în lături și arse cîteva bice în spatele coviltirului. Doi copii desculți își dădură drumul de pe osie. Ca să se răzbune, începură să arunce cu pietre. Îndată însă trăsura dispăru la cotul drumului.

Motoacă rămase tăcut. Era un flăcău de vreo douăzeci și cinci de ani, subțirel, oacheș, cu o față blîndă pe care o înăspreau puțin sprîncenele prea negre și prea bine desenate. Purta cu oarecare îngrijire un costum de haine negre, orășenești, altminteri ponosit. În cap avea o șapcă de stofă cenușie, cadrilată, cu cozorocul cam slinos aplecat strengărește pe o sprînceană. Nu semăna nici a țăran, dar nici a orășean, nici a lucrător, dar nici a funcționar. După înfățișare era peste putință să-i bănuiești meseria.

— Coane Enăchiță, acu ține-ți-vă bine!

Trăsura începu să hurduce. Îndată ce cotise și ieșise din sat, apucînd dealul din față pieziș, în drumul ei se iviseră

făgaşe adînci, şerpuite, frămîntate, haotice. Pe-alocuri, apa venită din deal spălase pietrişul şi dezgolise rădăcini duşmănoase. După ce le treceau icnind, roţile trăsurii scrîşneau, alunecînd cu şinele de fier pe cîte un bolovan crescut parcă din miezul pămîntului.

Lipănescu îşi înţepeni picioarele în podea. Mişcările trăsurii îl izbeau de umărul Anghelinei. Cu gîndul la prăvălia lăsată fără supraveghere, cu un semn de grijă între sprîncene, femeia nici nu şimţea greutăţile drumului.

Un timp nu vorbi nimeni. Se auzeau numai scrîşnetul roţilor, pocnetul biciului şi răsuflarea cailor. Copacii se îndeseau, încărcaţi de umbră, de o parte şi de alta a drumului; rădăcinile lor, dezgolite, încolăcite, alcătuiau piedici din ce în ce mai nemernice. Cînd trăsura ajunse la creastă, întunericul emis de pădure era atît de dens, încît parcă se înnoptase. Pe-alocuri, însă, printre copaci, în stînga, se vedea valea Telegii, plină de lumină. Doar jos căzuse o fîşie de întuneric, în albia căreia acoperişurile caselor sclipeau, răsfrîngînd razele roşietice ale soarelui pe cale să apună. Mai departe, pe celelalte creste împădurite, pustii şi pline de sălbăticie, vîrfurile copacilor păreau aurite.

În schimb, din dreapta drumului nu răzbea nici o urmă de lumină. Nu se putea bănui ce-i dincolo de copaci, cît de adîncă şi de întinsă este valea. Lipănescu privi în jur cu un început de teamă, cu un fel de gheaţă în suflet. Trăsura îi ducea mai departe, în aceeaşi legănare ruptă, care îl izbea de umărul Anghelinei. La un hop mai adînc se pomeniră întorşi unul către altul. El văzu semnul de nelinişte dintre sprîncenele nevestei. Ar fi vrut ca drumul s-o încînte, dar acum îşi dădea seama că nu era cu putinţă.

— Ei ? o întrebă, fără curaj.

— Mi-e de Lazăr !

El se încruntă.

— Ce-i cu Lazăr ?

— Să nu fure la casă !

Altă smucitură a trăsurii îi întoarse la locurile lor, şi convorbirea se opri aici.

Lipănescu se aplecă în stînga, îşi scoase capul pe sub coviltir. Deşi nu făcea prima oară drumul, îi era peste putinţă să-l recunoască. Afară de sălbăticia lui uniformă, nu găsea nici un semn de care să-şi aducă aminte, o răspîntie, un luminiş, o troiţă, un canton, o urmă omenească. Numai pustietate tot mai alarmantă. Nici nu semăna cu un drum, ci cu un tunel sfredelit în întunericul pădurii, îngust, întunecat şi provizoriu, care se deschidea înainte şi se închidea după trecerea trăsurii, parcă pentru a nu-i mai da putinţa să se întoarcă. Ori de cîte ori îl străbătea, aproape că uita unde duce ; era un drum făcut să-ţi întunece mintea şi să-ţi trezească frica. Uneori i se năzărea că nu poate duce decît în inima iadului.

Din faţă, atît cît huruitul trăsurii lăsa să se audă, începură să se ridice zgomote confuze, îndepărtate. Aci părea un huruit slab de darabană, aci un amestec de clopoţei şi piculine, aci doar o închipuire. Apoi zgomotul acesta ciudat creşcu, arătîndu-se neîndoios, dar nu mai puţin confuz ca pînă atunci. Pînă şi Anghelina, oricît de placidă, se aplecă înainte, să tragă cu urechea, curioasă şi neliniştită.

Numai Motoacă nu părea tulburat ; el nu lua seama la zgomotul venit de jos, fiindcă îi era tot atît de cunoscut ca ritmul inimii sale, ale cărei bătăi nu stătea niciodată să le asculte. Cum trecuse prea multă vreme în tăcere, simţi datoria să dea însoţitorilor oarecare lămuriri asupra peisajului. Se întoarse, deci, şi îşi băgă capul sub coviltir, cu un zîmbet către Anghelina.

— Ce zici, coniţă, îţi place pe la noi ?

Femeia nu răspunse ; în locul ei, Lipănescu mormăi ceva, nemulțumit ca totdeauna de familiaritatea flăcăului.

Motoacă își suci capul spre el.

— Uite, coane Enăchiță, ce vezi aici, așa a fost peste tot înainte vreme. Eu n-am apucat, dar spun bătrînii : numai pădure și rîpe. Nu s-a pomenit car cu boi să le răzbească. Păi ce crezi dumneata c-au fost drumuri ? Doar poteci, cu bușteni de-a curmezișul. Abia de răzbeau caii, cu samare. Dacă nu dădeau de păcură, așa am fi rămas pînă azi.

Deodată, caii se opriră, poticniți, cu picioarele proptite în drumeagul frămîntat, și cei din fundul trăsurii se pomeniră aruncați spre capră. De undeva, din valea aflată în dreapta, țîșni un fîșîit de abur, ca dintr-o țeavă spartă. Îndată, timbrul gros al unui țignal de uzină, cu vibrația rară, parcă ondulînd, se ridică deasupra, făcînd copacii să se clatine și dealurile să hăuie. Anghelina își duse mîinile la urechi.

— Sună de șapte, fi lămuri, zîmbitor și liniștit, Motoacă. Intră echipele de noapte. Dii, boală, că nu te mănîncă !

Caii porniră, cu pași mici, bătuți, tot trăgîndu-se într-o parte, arcuiți de mijloc spre stînga drumului. Țignalul însoți cîteva zeci de pași mersul trăsurii, acoperindu-i zgomotul și chinuind urechile călătorilor. Apoi, vibrația începu să-i slăbească, strîmbîndu-se parcă într-o parte, ca un muc de lumînare, și urletul gros încetă, lăsînd în urmă doar un fir de abur fîșîind. Atunci abia se auziră alte țignale, mai departe, pe văile și dealurile ascunse de copaci. Era un concert disonant, un amestec violent de sunete, prea puțin îndulcit de depărtare. În clipa cînd cel mai îndepărtat tăcea, în fața trăsurii se deschise pe neașteptate o largă poartă de lumină, uluitoare după întunericul de pînă atunci. Caii se opriră de la sine. Motoacă se întoarse încă o dată spre însoțitorii săi.

— Coane Enăchiță, am ajuns !

Cei doi își scoseseră capetele prin lături și priveau înainte, năuci. O vale largă, rotundă, ca un fund de ceaun, apăru în față, sub o lumină roșiatic cenușie. Departe, crestele frămîntate care închideau vederea erau acoperite de păduri. Pădurile se închipuiau întinzîndu-se la nesfîrșit, din vale în vale și din deal în deal, peste un ținut fără hotare. În mijlocul tălăzuirii lor verzi, valea dezgolită părea o rană ; parcă o ploaie de apă tare arsese vegetația, lăsînd în urmă pămînt jupuit. Rîpele, altădată ascunse de păduri, acum apăreau impudice, înmulțite, adîncite și chinuite, ca niște rosături de puroi într-un țesut cuprins de cangrenă. Pe fundul lor, pe versanți, deasupra, erau înfipte turle de sonde, semănînd cu niște copaci nemaiîntîlniți, negri și sterpi. Între rîpe, pe jumătate îngropate în pămînt, se vedeau rezervoare de scînduri, năclăite de țiței. Dîre negre se scurgeau pe coaste, prin țărînă, formînd smîrcuri, legînd un rezervor de altul, într-o țesătură încîlcită și murdară. Drumul, așa cum se vedea de sus, coborînd în serpentină și așternîndu-se apoi lung, o destrăma cu linia lui albă, de colb, pierdută departe, spre celălalt versant al văii. De o parte și de alta se ridicau clădiri rare și neregulate, unele mici ca niște gherete, altele masive, mari, urîte, ca niște cazărmi, cu acoperișuri de tablă roșie. Aproape de mijlocul văii se întîlneau alte drumuri. În bătătura largă, formată de încrucișare, se vedeau oameni furnicînd. Mai toți se îndreptau spre prăvăliile așezate de jur împrejur, ca într-o piață de tîrg. În lungul celorlalte drumuri strecurate printre sonde, pe rîpe și dîmburi, erau magazii de scînduri, șoproane largi, ateliere cu pereții de tablă ondulată, cu ferestre mici, numeroase, cu burlane, pe care ieșea fum negru de la forje, de la topitorii, de la cazane. Pe alocurea, jerbe de aburi scăpau din țevăria aruncată peste dealuri ; nu li se auzea fîșîitul aspru, fierbinte și umed, fiindcă deasupra se ridicau, mai puternice, alte zgomote.

Nu se auzeau ciocăniturile de la ateliere, feluritele glasuri de baroase şi ciocane, nici exploziile motoarelor în ţevile de evacuare, nici scîrţîitul scripeţilor, nici scrîşnetul pîrghiilor, nici trosnetul cablurilor întinse, ci un amestec ameţitor din toate. Din atîtea zgomote, pe care nu puteai sta să le asculţi în parte, se năştea un huruit monoton, egal, ca un zornăit de lanţuri. Părea că sunetele nu veneau de deasupra, ci din pămînt, de unde ieşeau armonizate barbar ca pe nişte tuburi de orgă înfipte în adîncuri.

Mînate de această muzică surdă, continuă şi egală, pe drumurile dintre sonde, tîrîndu-se prin praful cafeniu, urcau căruţe cu grinzi şi scînduri albe, prăjini de fier, bobine de sîrmă, piese de motoare, ţevi şi burlane. Altele, descărcate, alunecau la vale, cu roţile împiedicate. De dincolo de piaţă, două tractoare, care-şi lăsaseră pe undeva remorcile, se întorceau cu grabă la garaje, unul în urma altuia, zglobii, ca animalele tinere puse pe hîrjoană.

Era ora cînd se lăsa lucrul în ateliere, iar la sonde intrau echipele de noapte. Un potop de oameni umplea dealurile, aluneca în şiruri lungi pe potecile şerpuite. Unii se topeau în întunericul pădurilor, se duceau spre satele învecinate. Alţii se îndreptau spre cazărmi, în jurul cărora, înainte de a intra, adunaţi în grupuri, puneau pete negre, mişcătoare. Cîte unii, răzleţi, se desprindeau din şiruri, pe la bordeie, şi bordeiele se vedeau abia acum, cînd uşile cenuşii, date în lături, deschideau în coastele dealurilor cîte o gură rece de întuneric ; altfel, îngropate, nu le putea bănui nimeni. Pe burlanele scurte, scoase prin acoperişul de pămînt, ieşea fum alb de găteje ; oamenii se pregăteau de cină. În alte locuri, se aprindeau focuri afară, pe bătătura din uşa bordeiului.

Şirurile de oameni astfel rărite ajungeau în piaţă. Spaţiul dintre prăvălii se umplu, dar alţii continuau să vină, se topeau în masa neagră a celor dinainte.

În faţa acestei mişcări nebănuite, Angheliua şi chiar Lipănescu nu-şi puteau veni în fire. Rămăseseră amîndoi uluiţi, uitîndu-se în vale pe sub marginile covîltirului. Cîţiva oameni ieşiră dintre sonde şi trecură pe lîngă trăsură. De după primul cot al serpentinei apăru îndată alt grup, mai mare. Deşi călătorii le erau necunoscuţi, unii din ei salutară cu nehotărîre, scoţîndu-şi şepcile pe jumătate, parcă ruşinaţi. De pe capră, Motoacă le răspunse cu bunăvoinţă, familiar şi superior totodată, ducînd două degete la cozorocul şepcii :

— Noroc, noroc, băieţi !

Alţi oameni se revărsară în şosea, închizînd drumul trăsurii. Erau îmbrăcaţi felurit, care cu haine de ţară, care orăşeneşte, care amestecat, dar petele de păcură, întinse de sus pînă jos pe veşminte, îi făceau să pară în uniformă. Unii purtau în picioare opinci, alţii cizme. Cei mai mulţi aveau bocanci scorţoşi şi moletiere milităreşti.

— Noroc, noroc, băieţi ! răspundea Motoacă la salutările lor răzleţe.

Pe mai toţi îi împovăra cîte un zimbil de papură împletită, pe care îl ducea cînd cu o mînă, cînd cu alta. Deasupra se vedea cîte o oală afumată, în care fusese fiertura, cîte o jumătate de pîine jumulită înfăşurată rău în jurnal, cîte un gît de sticlă înfundat cu cocean de porumb, totul murdar parcă de ţiţei şi de praf cafeniu, întocmai ca îmbrăcămintea.

În urma lor veneau, înconjurate de flăcăi, un grup de fete, cu părul adunat în broboade, cu rochii cenuşii de stambă, călcînd apăsat în praf cu picioarele goale. Numai ele nu erau murdare de păcură ; însemnă că lucrau la săpat pămîntul, într-un loc unde se netezea vatra pentru o sondă nouă.

— Au năvălit toți la sonde! zise Motoacă. Parcă la ei în sate nu mai au ce face! Și zău, coane Enăchiță, barem dacă ar fi vreo pricopseală!

Lui Lipănescu îi era peste putință să-și dea seama unde își avea sondele. Nu găsea nici un reper, fiecare metru de pămînt semăna cu celălalt, dar exista o certitudine care făcea să i se umfle pieptul de mîndrie. Cinci din turlele acelea negre de jos, n-avea importanță care, îi aparțineau. Sub turle erau cinci guri de sondă, coloane lungi pînă în miezul pămîntului. Sentimentul de proprietate căpăta astfel altă intensitate, înțelegea, cu un început de exaltare, că ființa sa își întinde rădăcini în adînc, într-un contact absolut, pe toate fețele și pe toate dimensiunile, cu pămîntul supus stăpînirii lui depline și definitive.

Amintindu-și de Anghelina, sentimentul acesta exaltat deveni mai terestru, producînd un amestec de mîndrie și de înduioșare. Îi apucă mîna și îi șopti, nu atît pentru ea, cît pentru propria lui mulțumire:

— Am să fac din tine cea mai mare cocoană!

Deveni nerăbdător să ajungă în schelă, să se scufunde în mișcarea și în zgomotul ei.

— Hai, Motoacă, hai, zi-i să mîne!

Trăsura porni la vale, încet, scrîșnind pe bolovani, cu roțile din urmă împiedicate. Pe măsură ce intra în cazanul cenușiu, de jur-împrejur amănuntele peisajului se măreau, se precizau, se multiplicau, făcînd relieful mai puțin simplu decît părea privit de sus. Rîpele se vedeau acum mai largi și mai adînci; pămîntul se dezvelea tot mai chinuit, contorsionat, iar deasupra acestei naturi frămîntate se vedeau limpede rănile făcute de oameni.

În coastele abrupte erau săpate vetre largi pe care se ridicau sonde, și masa de pămînt aruncat în vale arăta ce luptă se

dusese acolo între om și natură. Țevi, șanțuri, lanțuri, cabluri legau sondele între ele, în rasul pămîntului, iar alte cabluri suspendate pe stîlpi le legau prin aer.

— Asta-i Schela Veche, spuse Motoacă. Aici s-a găsit păcură întîi și-ntîi, coane Enăchiță.

De o parte și de alta a drumului se vedeau gurile vechilor puțuri, abia îngrădite, pe ici și colo, cu sîrmă ruginită, cu mărăcini sau cu nuiele. Cîte unul era încă în exploatare. Un cal, mișcîndu-se cuminte pe o arie, făcea să se învîrtească hegna, pe care se înfășura cablul cu gălețile. Cînd găleata ajungea sus, izbindu-se de ghizduri, calul se oprea singur, întorcea capul, blînd și amărît, și aștepta ca omul s-o deșarte. Atunci se învîrtea în loc și, fără alt îndemn, își începea rotirea în sensul celălalt.

În jurul trăsurii, oameni care tot mai ieșeau de la sonde se îndreptau spre piață, în același pas cu caii. Drumul acum urca o coastă care de sus nu era vizibilă. După o cazarmă imensă și hîdă piața apăru deodată, în capul urcușului, forfotind de lume. Trăsura străină făcu pe mulți să întoarcă mirați capul.

Chivu Bocanu se suci greoi pe movila din mijlocul pieții, locul lui respectat de toată lumea, privi dintr-o parte și întrebă, cu un glas răgușit, gros, bolovănos, apăsîndu-se mai tare în ciomag :

— Cine-i, Stoiene ?

În spatele lui, la picioarele movilei, cel întrebat, poreclit Coteiul, se făcu roșu la față.

— Nu știu, nene Chivule ! răspunse moale, sfîrșit, parcă prins într-o vină.

Și începu să arunce priviri galbene, speriate, spre grupurile de oameni care se țineau la distanță.

— E domnu Lipănescu, cu fierăria de la Cîmpina, spuse un om din mulțime, cum ar fi vorbit vîntului, neavînd îndrăz-

neala să se întoarcă spre cel ce întrebase şi să-i vorbească de-a dreptul.

Pieptul lui Bocanu se umflă, apoi se strînse, fălcile i se contractară, gîtul se revărsă, învineţit, peste gulerul cămăşii, nodul gîtului se mişcă o dată repede în sus, pe urmă coborî încet în jos, ca şi cum ar fi pîndit ceva înăuntrul gîtlejului. În clipa următoare, întreaga fiinţă răscolită astfel i se destinse într-un şuier umed, cum ar fi plesnit o băşică plină cu apă ; din gîtlejul contractat, împins de plămîni ca de o foală, scăpă un scuipat mare, greu, consistent, semănînd cu un biloi alb, şi se rostogoli între oameni.

— Phua ! făcu omul, ca să-şi dreagă gîtul, în timp ce urmărea cu nepăsare scuipatul.

Înăuntrul fiinţei lui se porni un zornăit ca de macarale, de lanţuri, şi trunchiul uriaş începu să se mişte, cu aceeaşi rotire domoală, greoaie, însă sigură şi regulată, cu care se întorc locomotivele pe platformele turnante.

— Şi ce cată aici, mă ? întrebă gros, apăsat, rar, fără să privească pe cineva anume.

Omul din mulţime răspunse, la fel de impersonal ca şi înainte, neavînd îndrăzneala să se arate :

— 'mi pare c-a luat sonde sub pădure, la Valea Alunişului.

Trăsura îşi făcu loc prin mulţime, ocoli movila lui Bocanu şi ieşi din piaţă pe un drumeag, la stînga, pe o coamă care se îndrepta spre pădure, despărţind schela în două.

Motoacă îşi băgă capul sub coviltir şi arătă cu mîna drumul celălalt, proiectat printre sonde.

— Uite, vezi, coane Enăchiţă, pînă colo ţine Schela Veche. De la coamă începe Schela Nouă ; îi zice Nouă, fiindcă abia au început să pună sonde. Da ai să vezi că n-o să rămînă nici acolo urmă de pădure !

Bocanu urmări trăsura fără să se întoarcă, sucindu-şi numai capul. Gîtul i se umflă, roşu, plin de vine groase, înnodate, sugrumate în strînsoarea cămăşii.

— Veneticu ! mormăi, şi cu dispreţ, şi cu ură.

Şi umflîndu-şi pieptul, se scormoni zgomotos înăuntru, aducînd în capul gîtului un pumn de scuipat pe care-l trimise înfuriat în urma trăsurii. După aceea pufăi uşurat, se şterse cu dosul mîinii la gură, se rezemă în bîtă şi rămase nemişcat, privind dealurile, peste forfota mulţimii.

Era un om gros şi mare, scorţos, noduros, făcut din linii neregulate şi dure. Avea ceva de copac, de urs, de baci, de haiduc, se potrivea poate cu locurile aşa cum vor fi fost înaintea despăduririi : un trunchi rezemat în pămînt pe doi bușteni ţepeni. În răstălmăcirea lui omenească, purta cizme ungureşti, negre, bine lustruite, fără urmă de praf, înalte numai pînă la jumătatea pulpei, cu încreţituri dese în dreptul gleznei, nişte încreţituri simetrice şi regulate, ca un burduf de armonică. Deasupra, în cioarecii de dimie albă, picioarele se ridicau otova, grele, groase şi noduroase. Părea că dacă vor mai sta mult aşa, ori vor intra în pămînt, ori vor surpa movila.

O cămaşă albă, încreţită din belşug pe poale, se revărsa într-o cascadă de pînzărie peste cioareci, pînă aproape de genunchi. Pe mijloc, cămaşa era apucată sub un chimir negru de piele, bătut cu ţinte albe, lat din şolduri pînă sub capul pieptului. În loc să arate linia taliei, chimirul făcea trunchiul mai greoi, mai noduros. Peste cămaşă venea o vestă neagră, care nu cuprindea decît spatele şi laturile, lăsînd în faţă o căscătură de vreo patru palme.

Din cămaşa fără guler, încheiată strîns, gîtul ieşea sugrumat, roşu, cu creţuri mari, ca ale cizmelor, susţinînd anevoie un bolovan de rîu, în forma nesocotită pe care i-o da rostogolirea apelor, şi această rocă grea era capul omului. Pielea

obrazului, prea groasă ca să sufere vreo flexiune, nu făcea nici o cută, părea îndesată cu paie pe dinăuntru, ca o cizmă pusă la uscat. Numai sub fălci se ondula greoi, îmbrăcînd două guşi groase, atît de tari, că le-ai fi crezut îndopate cu boabe ude de porumb. În cap omul purta o pălărie mocănească, de pîslă tare, cu borurile întoarse în sus, prea mică, acoperind numai creştetul, lăsînd părul sur, pleşuv, să atîrne de jur-împrejur, descoperind sub şuviţe fruntea roşie cu vine petrecute unele peste altele. Peste colţurile gurii, de sub nasul butucănos, coborau două capete de mustăţi cînepii, ca nişte ierburi prinse în crăpăturile bolovanului adus de rîu.

Namila îşi ţinea mîinile sub chimir, iar chimirul se rezema în capul bîtei cu toată greutatea pîntecului împovărat de trai bun.

În jurul lui, oamenii se răreau, intrau unii prin cîrciumi, alţii porneau spre bordeie şi cazărmi. Soarele căzuse peste păduri, dincolo de marginea Schelei Vechi. Pe la sonde se aprindeau lumini.

Bocanu îşi luă o mînă de sub chimir şi o întinse înapoi, spre Stoian.

— Dă-ncoace! porunci.

Coteiul aştepta în spate, cu paharul şi cu clondirul pregătit. Stăpînă-su îşi dădu capul pe spate şi deşertă paharul de-a dreptul în gîtlej: ţuica se auzi curgînd înăuntru, ca pe o conductă.

Hristea Dumitrică ieşise în uşa prăvăliei de jos, să arunce o privire în piaţă, înainte de a trage obloanele. Fierăria şi băcănia le închidea seara la opt, ca să poată vedea apoi de restaurant, unde de atunci înainte începeau să se înghesuiască muşteriii. Dînd cu ochii de Bocanu, îl salută aplecîndu-se în prag, adînc.

— Phua ! făcu dihania din piață, dregîndu-și gîtul după primul pahar.

Pe negustor îl privi ca pe un pietroi din drum, fără să ia seama la salutul lui.

— Ațin-te ! îi porunci lui Stoian.

Coteiul se repezi să umple paharul.

— Gata-s, nene Chivule !

Dumitrică apăru în ușa prăvăliei a doua, de la mijloc, și salută iar, aplecat mai adînc.

Cele trei prăvălii, ca toate clădirile din piață, erau ridicate pe pămîntul lui Bocanu. Chiar și piața, deși prin obișnuință devenise loc obștesc, îi aparținea acestuia, astfel el se simțea în drept să ceară socoteală, cînd vroia, celor care îi călcau proprietatea.

Din ușa băcăniei negustorul se trase de-a-ndăratelea, rămas încă o dată fără răspuns. Pe chipul lui nu se citea nici o mînie, dar, urcînd cele cîteva trepte să treacă spre restaurant, scăpă fără voie doi pumni în ceafa unui băiat de prăvălie.

Peste o clipă, becul de afară se aprinse luminînd firma restaurantului. Era o tablă neagră, mare cît jumătate din fațadă, și pe ea scria, cu litere albe : Restaurant Salon, Hristea Dumitrică.

Bocanu deșertă încă două-trei pahare de țuică, pufăind după ficcare și privind firma cu dușmănie. Pe urmă se lăsă în bîtă, stătu așa cîteva clipe, scuipă gros și, pornindu-și mașinăria dinăuntru, care începu să zornăie, își puse picioarele în mișcare, ca să dea pieții ocolul de fiecare seară.

Noaptea căzuse pe nesimțite. În mijlocul pieții, cîteva dîre de lumină gălbuie scăpate pe sub șoproane din ferestrele cîrciumilor se întîlneau umile cu fascicolul strălucitor al becului de la Salon. Celelalte prăvălii erau închise ; în fața măcelăriei mai așteptau cîțiva oameni. Bocanu văzu doi cîini hîrjonin-

du-se prin praf. La început îi privi cu nepăsare, apoi deodată jocul lor îl înfurie. Mașinăria dinăuntrul lui începu să sune altfel, ca o macara cărcia i se schimbă mersul. Se aplecă pufăind, ridică o piatră și-o aruncă după ei.

— Hua, potaie !

Cîinii chelălăiră într-o doară, fiindcă piatra nu-i nimerise, fugiră cîțiva pași, îl lătrară și reîncepură să se hîrjonească.

Bocanu își scuturâ palmele mînios, scuipă drept în față și, cu Coteiul în urmă, porni spre măcelărie. Sub șopron atîrnau de cîrlige o jumătate de porc, un vițel și cîteva hălci de carne ciopîrțită. Oamenii care așteptau se dădură în lături. Măcelarul ieși repede în ușa prăvăliei, ștergîndu-și mîinile pe șorțul pătat de sînge.

— Ce vinzi tu aicea, mă ? se răsti Bocanu.

Negustorul se zăpăci.

— Vî... vînd carne, dom Bocanu.

— Ia dă încoa o buca dă șorici !

Măcelarul se repezi în prăvălie, se întoarse cu cuțitul și începu să caute locul de unde să taie.

— Mă, nu d-acolo !... Dă la ureche. Ce, ți-ai uitat meseria ?

Bocanu smulse șoriciul cu o mînă, cuțitul cu alta, tăie din bucată o halcă și-ncepu s-o molfăie, pornit pe harță. Indată însă chipul i se îmblînzi, ochii i se micșorară, scăldați într-o apă de plăcere, numai cu greu ascunsă. După ce înghiți gros, făcînd să i se zgîlțîie pieptul și umerii, se întoarse spre Cotei :

— Tu vrei, mă ?

Coteiul păru că dă din coadă.

— Dacă-mi dai, nene Chivule...

— Păi hai, mă, să-ți dau și ție !

Tăie o bucățică și i-o întinse cu o mișcare răstită. Coteiul începu s-o mestece, sîrguincios, zîmbind mulțumit, cu slugăr-

aicic, deşi şoriciul, cu mirosul lui de osînză sleită, îi făcea greaţă. Stăpînă-su îl urmări cu mărinimie.

— Bun, mă ?

— Bun, nene Chivule !

Porniră, lăsîndu-l pe măcelar fără o vorbă, tot ploconindu-se în uşa prăvăliei. În faţa cîrciumii, Bocanu se opri, se rezemă în bîtă şi cătă arţăgos la oamenii de sub şopron.

— Ce beţi voi aicea, mă ?

Erau lucrători de pe la sonde şi ateliere. Se ridicară în picioare.

— Basamac, hai ? Vencticilor !

Coteiul văzu în mijlocul pieţii cîinii de adîncauri, care îşi schimbaseră locul şi se hîrjoneau cu îndrăzneală. Se aplecă iute după o piatră şi i-o întinse stăpînului :

— Uite cîinii, nene Chivule !

De data asta Bocanu nu-i mai luă în seamă.

— Basamac, hai ?! răcni iarăşi.

Apoi porni cu paşi îndesaţi spre Salon. Din spatele tejghelei îmbrăcată în tablă de zinc, Dumitrică îl văzu urcînd scara terasei. Dădu fuga să-i iasă înainte.

— Ţi-au venit inginerii, bă ? răcni Bocanu.

Negustorul îl salută, îndoit de mijloc.

— Să trăiţi, domnu Chivu. Au venit cîţiva din dumnealor.

— Da adiministratorii ?

Coteiul scoase repede din buzunar o cîrpă cenuşie, se lăsă într-un genunchi la picioarele lui Bocanu şi începu să-i şteargă sîrguincios cizmele, care luaseră tot praful din piaţă.

Dumitrică se dădu în lături, ca să nu închidă drumul spre uşă.

— Au venit şi domnii administratori.

Vizitatorul se lăsă în bîtă şi îşi privi mulţumit încălţămintea lustruită. Sub greutatea bîtei, scîndura terasei se îndoise.

— Da contabelii ?

— Sînt, domnu Chivu...

— Da caserii ?

— Şi dînşii...

Bocanu întoarse capul pe jumătate şi prin colţul gurii scuipă peste marginea terasei.

— Phua ! Să le spui la toţi că nu mai poci dă ei !

Se întoarse şi coborî scările, printre caii legaţi de stănoage.

Capetele drumurilor abia dacă se bănuiau printre prăvăliile întunecate.

Dînd cu ochii în beznă, Bocanu înjură, lovi cu bîta un bolovan de care se împiedicase, scuipă după el, apoi porni mormăind, cu Coteiul la un pas în urmă, pe drumul Schelei Noi. Peste rîpe, se zăreau umbrele negre ale sondelor. Unele turle erau luminate slab înăuntru ; un bec galben licărea printre scînduri. În barăci, motoarele electrice bîzîiau cuminte.

Drumul şerpuia printre rezervoare de scînduri, printre case şi magazii. O conductă prin care se pompa ţiţei scotea sunete ritmice, semănînd cu plesniturile biciului.

Curînd, pe partea dreaptă sondele se sfîrşiră, în vreme ce dincolo se duceau mai departe, cu valea şi cu noaptea. În întuneric se ivi livada de pruni a lui Bocanu. Nu voise s-o concesioneze Societăţii, deşi păcura i-ar fi adus de mii de ori mai mult decît prunii. Livada era împrejmuită cu mărăcini împletiţi în sîrmă ghimpată. La capul ei, un gard înalt de scînduri se ridică pe neaşteptate din umbră, mai negru decît bezna nestelată. Dincolo de el, în afară de un întuneric încremenit nu se putea bănui nimic — că ar fi casă de om, puşcărie sau cimitir. Numai cînd cei doi oameni se opriră la poartă, se auzi înăuntru un cîine hămăind.

Stăpînul bägă mîna sub chimir şi scoase o cheie mare. Cotcaiul se repezi, gudurîndu-se pe lîngă el :

— Să-ţi ajut, nene Chivule ?

Era încă o încredere pe care voia s-o capete. Pînă acum Bocanu nu dăduse nimănui cheia din mîini. Singur încuia la plecare, singur descuia la venire, şi în lipsa lui nimeni nu putea să intre sau să iasă.

Nu slăbi cheia nici acum. Se chinui mormăind, pînă găsi broasca pe întuneric, se propti greu în stîlpul porţii şi învîrti. Încuietoarea răspunse cu un scrîşnet adînc, de fier rupt.

Cînd poarta grea de stejar se deschise, curtea se desenă dintr-o dată, sub lumina felinarului care ardea pe un stîlp. Gardul negru şi înalt o mărginea de jur împrejur ; în vîrful lui luceau două rînduri de sîrmă ghimpată. Pe latura din dreapta se înălţa casa întunecată, posomorîtă, cu un cerdac lat în faţă. Dedesubt, se vedea intrarea pivniţei, fioroasă. Uşa casei, în mijlocul cerdacului, şi ferestrele, de o parte şi de alta, aveau în ele ceva aspru şi rece, care vestea oaspetele că va fi rău primit.

Cîinele venise din fund de la grajduri şi se gudura fricos, cu coada între picioare. În grajd se auzea un cal bătînd cu copita. Bocanu se îndreptă într-acolo, cercetă încuietoarea să vadă dacă nu umblase nimeni, trecu alături, la staul, şi urcîndu-se pe un bolovan privi înăuntru pe fereastra fără geam de deasupra uşii. Întinsă pe paie, vaca rumega. În lumina slabă, cîtă pătrundea înăuntru, i se văzură ochii umezi, blînzi, privindu-şi stăpînul.

— Dormi, boală ! mormăi Bocanu.

Coborî şi cercetă lacătul.

Alături, la cotețe, cîte o pasăre cîrîia prin somn sau, gata să cadă de pe undeva, de sus, îşi căuta echilibrul bătînd aerul cu aripile, stîrnind cotcodăcitul celorlalte.

Dincolo de gard, în livadă, pe unde trecea cablul unei pompe, alunecînd ritmic înainte și înapoi, se auzea un scripete neuns, piuind ; mai departe, un motor cu gaze de sondă tușea domol în eșapament.

Bocanu ascultă cîtva timp aceste zgomote, nedîndu-și seama care îl supăra mai mult.

— Huș!! Huș!, găină ! strigă, în sfîrșit, spre cotețul de păsări.

— Nene Chivule, începu Coteiul cu vocea lingușitoare, pe cînd stăpînă-su urca scările cerdacului, eu zic să mă culc noaptea asta în fîn.

— În fîn, mă ? Păi n-o să te ia dracu dă frig ? Tu ai pielea subțire, de !

Îl mai încerca din cînd în cînd cu asemenea vorbe batjocoritoare.

— Vreau să mă-nvăț cu toate, nene Chivule. Vreau să fiu cum erai dumneata la anii mei.

O undă de duioșie, care venea rar și ținea puțin, înfiora trupul uriaș.

— Ehe, eu mă... eu mă !

Bocanu se opri, mîniat de acest scurt val de înduioșare și îl privi pe Cotei.

— Bine, dormi, numai ia seama să nu te bolnăvești !

Flăcăul se întoarse iute pe călcîie, alergă la odaia lui de lîngă grajduri, ieși cu pătura la subsuoară și își căută loc de culcare la poalele unei căpițe din fundul curții.

În dreapta casei, la ferestrele cu drugi, se aprinse o lumină slabă. Coteiul privi într-acolo mult timp, așteptînd ca stăpînă-su să se culce. Umbra lui Bocanu se desena pe perdele, alunecînd dintr-o parte în alta. „Își ascunde banii !" se gîndi sluga.

Dulăul veni din întuneric și se lungise pe paie, alături, scheunînd de urît. Flăcăul întinse mîna spre el.

— Ce-i, măi Pripase? Ce ai tu? Nu-ți place la noi?

Vocea lui era ciudat de schimbată, purta în ea un amestec de blîndețe și amărăciune.

Într-un tîrziu, ușa tindei scîrțîi. Trupul mare al lui Bocanu apăru în cerdac.

— Acolo ești, Stoiene?

Coteiul sări în picioare.

— Aici, nene Chivule!

— Nu ți-e frig, mă?

— Mi-e frig, dar vreau să mă-nvăț să duc greul!

Bocanu se căută în adînc și scuipă gros, peste cerdac.

— Phua! Ai grijă atunci, să nu vină careva!

— N-avea teamă, nene Chivule! Eu și cu Pripas te păzim!

Stăpînul mormăi ceva, poate mulțumit, scuipă încă o dată, mai din adînc, se întoarse și intră. Cheia se auzi scrîșnind apăsat, de două ori, lumina se stinse, și drugii de la ferestre se topiră.

Dincolo de gard, prin copacii din livadă trecu o înfiorare. Coteiul simți aerul rece coborînd pe văi, dinspre pădure; umerii i se strînseră de frig. Stătu o vreme ghemuit în paie, pe o coastă, cu coatele și cu genunchii în chinuir, dîrdîind de frig, fără să ia seama la mulțimea de stele care apăruseră pe cer. Cu fiecare foșnet al pomilor din livadă venea alt val rece. În spinarea încordată simțea, mai jos de umeri, o gheară înghețată care nu-i dădea voie să se odihnească. După cîtva timp se ridică într-un cot, privi spre casă și blestemă în gînd: „Fir-ai a dracului de viață ticăloasă!"

Se ridică de jos, încet, cu pătura în spinare, se scuturâ și, speriat de fapta sa neîngăduită, se strecură în vîrful picioare-

lor spre odaie. Înăuntru, aerul stătut era călduț ; îi făcu bine în tot trupul, pînă la inima înghețată. După ce închise ușa, se întinse ușurel pe pat, cu fața în sus, și se înveli pînă sub bărbic.

Afară, pe văi, se auzeau motoarele pufăind domol, îngînîndu-se unele pe altele, într-o muzică egală, neîntreruptă toată noaptea...

Cînd prima geană de lumină se arătă în fereastră, dezertorul tresări, se ridică ars din pat, își luă pătura și se strecură la căpița de fîn.

Spre dimineață vîntul se înăsprise, era mai rece și mai umed. Paiele jilave păreau de gheață.

Cotcriul se ghemui sub căpiță, învelit în pătură și, tremurînd, pătruns și scîrbit de umezeala paielor, rămase cu ochii la ușa casei, să fie primul care să-l întîmpine pe stăpînă-su.

2

O bună parte din noapte Lipănescu nu se îndurase să meargă la culcare. Gîndurile îi îmbătau inima, ca o băutură dulce, fierbinte şi tare şi-ar fi vrut să prelungească fără termen această beţie.

Biroul schelei, cu odaia de primire, era aproape de capul dealului, la cîteva zeci de paşi de Drumul Părăsit, de unde începea pădurea. Din fereastră se vedea toată valea, cu luminile de la sonde sclipind, întocmai cum sclipeau deasupra stelele. Multă vreme, în timp ce Anghelina îşi făcea pe întuneric toaleta de noapte după paravan, el rămăsese la fereastră, privind acest joc al luminilor, care i se părea tainic şi potrivit cu gîndurile lui. Din cînd în cînd răsufla adînc, absorbind cu sete mirosul de păcură.

Venirea lui aici îi apărea acum ca o aventură nemaipomenită, ca o răzvrătire istorică, de unde îşi lua dreptul să se socoată cel mai mare dintre oameni. Era sigur că rupsese toate legăturile cu trecutul, care-l ţineau pe loc, în timp ce el se simţea făcut să răstoarne lumea. Nimic din urmă nu-l mulţumea ; ar fi vrut să nu-şi fi datorat nimănui viaţa, să-şi uite şi moşii şi strămoşii, totul să înceapă de la el. Dar chiar în aceste clipe de beţie îşi dădea seama că, peste voinţa lui, concetăţenii nu puteau să uite nimic, fiindcă Lipanii se legau de istoria

orașului. Ei își aveau rădăcinile acolo, de pe vremea cînd Cîmpina era numai loc de vamă și popas pentru negustătorii care făceau schimb de mărfuri între Brașov și Țara Românească. Alexe Lipan, cel dintîi venit, avusese, chiar în fața vămii, baracă de fierărie și potcovărie. Doisprezece țigani robi, plini de sudoare, cu șorțuri de piele neagră, goi de la mijloc în sus, ciocăneau din zori pînă după asfințit. La acest însemnat loc de popas nu era căruță în trecere să n-aibă nevoie de o șină la roată, de un cui, de o înnăditură, nu era cal să nu-i trebuiască, dacă nu patru potcoave, barem una.

Chiar mai tîrziu, cînd în țară se făcuse altă orînduire și vama se mutase în sus, prin munți, locul de popas rămăsese tot acolo, la marginea cîmpiei. Două sau trei generații moșteniseră fierăria, pînă ce, construindu-se drumul de fier, schimbîndu-se și mijloacele de călătorie, apărînd și altfel de călători, înfățișarea ei trebui să se modifice. În locul șandramalei afumate de acum trei sute de ani, se ridicau casele cu două etaje ale lui Ene Lipănescu, așa cum le zidise taică-su. Întinsă între două colțuri de stradă, în mijlocul orașului, pe marginea șoselei naționale, clădirea era făcută cu răbdare, stăruință și temeinicie. Cu zidurile ei cenușii, ca de piatră, cu ferestrele înguste și înalte, izolată de celelalte clădiri, casa părea un fel de meterez.

Multe se schimbaseră în oraș ; veniseră negustori din alte părți, cu gîndul să prindă stare aici, unde se iveau atîtea noi mijloace de cîștig. Unii prinseseră cheag gros, alții trebuiseră să plece mai departe. Aruncîndu-se în afaceri mari, nu bine chibzuite, unii din negustorii vechi se prăbușiră și multe obloane se închiseră, cînd nimeni nu s-ar fi așteptat.

Dar afară de asemenea întîmplări răzlețe, se abătură ani de lipsă care loviră pe toți, fără deosebire. Mulți negustori din oraș erau înglodați în datorii ; lună de lună trebuiau să meargă

la Ploieşti, sau la Bucureşti, la bănci, să se roage, să promită, să plătească dobînzi şi să obţină păsuiri.

Singur Lipănescu rămăsese neclintit. Nimic nu putuse să-l doboare, nici concurenţa, nici criza, nici nenorocul, chiar în anii nenorocoşi. Casa lui rămînea tare, ca o cetate, aşa cum şi părea, în mijlocul oraşului.

Aflată la parter, prăvălia, cu magaziile de din dos, ocupa mai mult loc decît un manej. Se găsea acolo tot ce tehnica metalului putuse să fabrice, de la cuiul cel mai mic, pînă la sapa de foraj de o mie de kilograme, sau presa hidraulică de cinci mii. Dacă străinoşul Alexe Lipan ţinuse potcovărie la drumul mare, în vremea convoaielor de căruţe, Pavel, tatăl lui Ene Lipănescu, nu se arătase mai puţin iscusit. Vremea căruţelor trecuse... Existau izvoare de ţiţei în împrejurimi. Oamenii începură să sape puţuri. Pavel Lipan aduse unelte trebuitoare săpăturilor : lopeţi, tîrnăcoape, macarale, găleţi de tablă, cabluri metalice, ventilatoare şi tuburi pentru trimis aer curat în fundul puţului. Istoria acestui negoţ nu fu nici lungă, nici strălucită ; între puţuri se puseră sonde sistematice. Acum tehnica nu mai era primitivă. Se cereau tone de fier. Pavel Lipan îşi scoase paşaport, se sui în tren şi călători de la un centru industrial al Europei la altul : Budapesta, Viena, Leipzig, Dresda. Prăvălia lui o luă înaintea marilor întreprinderi din Bucureşti. Clădirea din oraş se dovedi curînd neîncăpătoare. Cumpără la iuţeală o vastă întindere de pămînt jos, lîngă calea ferată, o îngrădi, trase linie de garaj, ridică şoproane şi magazii. În mai puţin de două luni totul era gata ; se descărcară vagoane întregi de fier, coloane de sondă, prăjini metalice, macarale, gruiuri, pompe şi motoare. Graba lui îşi dovedi toată justificarea. Sondele se puneau într-un ritm care schimbase felul de viaţă al împrejurimilor. Negoţul lui Pavel Lipan se aşeza pe alte baze : magazinul de braşovenie din oraş devenise

un uriaș depozit de mașini industriale. El însuși nu mai era un negustor, ci un fel de tehnician, un inginer fără carte, priceput la tot ce însemna forajul.

În ceea ce privea ființa lui, rămăsese neschimbat, ca în ziua când își luase prăvălia în primire. În mijlocul magazinului își făcuse o gheretă cu geamuri, unde putea să-și vadă de hîrtii nepierzînd din ochi nimic din ce se întîmpla afară. În acest modest birou scria comenzi de sute de mii de lei și întocmea facturi tot atît de însemnate. Îndată ce-și termina treaba, ieșea în prăvălie și se așeza la casă, în locul lui Enc, să primească din mîna ucenicilor de fierărie doi bani cu gaură pentru un pachețel cu nituri...

Lipănescu se întoarse, speriat. Flacăra unui chibrit jucînd pe tavan căzuse peste aceste gînduri. Vedea sondele în față, auzea zgomotul potolit al schelei, se îmbăta cu el, dar uitase unde se găsește. Anghelina își aprinsese țigara și se urcase în pat.

— Hai, vino la culcare, că s-o fi făcut tîrziu!

Bărbatului i se părea ciudat că-i auzise glasul tocmai cînd gîndurile ajunseseră la ea. O privi cîteva clipe. Țigara lumina din cînd în cînd obrazul negricios al femeii. Îl însurase bătrînul, cu fata concurentului din Ploiești, Stere Bîrsescu, om cu vază, fost ajutor de primar... Dar tot negustor.

Lipănescu nu-i purta nici o pică Anghelinei; îi plăcea felul ei de-a fi, mai cu seamă că îi era de mare ajutor, dar i-ar fi plăcut să fi fost măcar fiică de magistrat.

Anghelina arăta altfel atunci și chiar firea ei era alta. Abia sfîrșise învățătura la pensionul „Regina Elisabeta", cel mai bun din oraș. Citise cîte ceva din Lamartine, din George Sand și din Stendhal, deși acesta din urmă nu-i plăcea. Îi era milă de oameni, atît cît îi cunoștea din citit, visa la fericirea

lor mai mult decît la a ei, numai că gîndurile generoase rămîneau învelite într-un fel de fum.

Nunta se făcu în anul răscoalelor. Ţinu două zile la Ploieşti, apoi se strămută la Cîmpina, unde continuă tot atît, ca să împace unele cerinţe de protocol negustoresc. A cincea zi, socrul o pofti pe Anghelina jos şi-o aşeză la casă, în prăvălia plină de fiare şi maşini. Sub supravegherea acestui bătrîn cicălitor, ea deveni o cloşcă ascultătoare şi mărginită. Căpătă atîta rutină, încît ajunse colaboratoarea lui nedespărţită. Tot trecîndu-i prin mînă, tot numărîndu-i, făcîndu-i fişicuri, clasîndu-i, începu să iubească banii. Bătrînul, care din cuşca de sticlă o spiona necontenit, cum spiona toate mişcările din prăvălie, putu, în sfîrşit, să răsufle împăcat. De fiu-său nu-i era teamă ; în vinele lui curgea sîngele a numeroase generaţii de Lipani. Fusese îngrijorat de viitor, de ceea ce încrucişarea ar fi putut să aducă primejdios în familia lui. Acum era liniştit.

Murise în timpul refugiului, în Moldova, şi perechea tînără rămăsese de capul ei. La întoarcere, Lipănescu găsise prăvălia devastată, magaziile de jos arse, linia de garaj demontată. Sub fărîmături mai erau însă multe tone de fier. Şi-apoi, din Moldova venise cu cele două casete ale bătrînului, care conţineau nu bancnote bătute de vînt, ci fişicuri cu napoleoni. Meterezul nu suferise decît lovituri în tencuială.

Reluînd afacerile, Ene Lipănescu nu se arătă mai puţin priceput ca înaintaşii săi. Dar el mai avea în ajutor şi pe Anghelina, ieşită din şcoala meticuloasă a lui Pavel Lipan.

Din refugiu, Anghelina se întoarse mai tăcută decît o făcuse socru-său, şi mai încăpăţînată în îndeletnicirile deprinse de la el. Cum fu refăcută prăvălia, se şi înfiinţă la casă şi rămase acolo, ca pe un cuibar. Obrazul brun i se tăbăcise ; o aluniţă sub ochiul stîng, care odată îi dăduse farmec, acum crescuse dizgraţios, cu fire lungi de păr. Văzîndu-se urîtă, nu se mai uita

în oglindă. Se îmbrăca pe întuneric, pe întuneric se pieptăna, adunîndu-şi părul aspru în spelci. Nu purta nici cea mai mică podoabă. În timpul războiului învăţase să fumeze, şi fuma mult, ţigări groase, noduroase, pe care şi le răsucea singură şi le lipea cu limba, mojiceşte.

În timp ce Lipănescu alerga după treburi, la depozitul din gară, la Societăţi, sau pe la Ploieşti, pe la Bucureşti, ea stătea în prăvălie, urmărind cu ochii plini de fum mişcările vînzătorilor. Ţinea pe genunchi, sub sertarul casei, o cutie mare de tablă cu tutun prost şi cu cărticele. Din oră în oră, o femeie îi aducea de sus ibricul cu cafea, şi-aşa îşi trecea timpul, sorbind cînd din ţigară, cînd din ibric. Pe buze îi rămîneau fire de tutun care se uscau şi pe care nu le dădea jos decît seara, cînd se spăla orbeşte, pe întuneric, în ligheanul din bucătărie.

Ea se îngrijea de toate treburile dinăuntru, şi ale casei, şi ale prăvăliei. Muştruluia personalul cu asprime, cu glas gros, ca un plutonier major, şi izbutea să inspire teamă, în ciuda staturii ei mărunte. La ora închiderii supraveghea din uşă, cu o mînă înfiptă în şoldul slăbănog, echipa de vînzători care măturau în prăvălie. Cînd plecau, îi căuta singură prin buzunare să vadă dacă n-au dosit ceva. Cel din urmă rămînea Lazăr, omul de încredere ; el îi ajuta să stingă luminile şi să tragă ultimul oblon. În stradă, îşi lăsa cutia cu tutun pe treapta prăvăliei ca să-l caute şi pe el prin buzunare, parcă mai atent decît pe ceilalţi.

Tot ea avea grija chiriaşilor. La primul etaj erau instalate Banca Prahovei şi Sindicatul Negustoresc. Ei locuiau în apartamentul care le fusese destinat de bătrîn la început, jumătate din etajul al doilea. Jumătatea cealaltă, cu intrarea prin altă stradă, era ocupată de un dentist la care se perinda multă lume şi de unde adesea se auzeau răcnete.

După închiderea prăvăliei, Angheliua inspecta etajele, mergea de la o uşă la alta, să vadă dacă se ţine curăţenie, dacă nu s-au tocit pragurile, dacă nu sînt stricate clanţele. După ce-şi făcea acest rond, venea în sfîrşit acasă, se descălţa şi îşi punea picioarele în apă rece. În fiecare seară, afară de duminici, picioarele îi erau umflate şi obosite, ca ale factorilor poştali.

Lipănescu se obişnuise şi cu înfăţişarea, şi cu apucăturile ei. Parcă aşa o ştia dintotdeauna, cu pielea de ţigancă necăjită, cu alunița păroasă de sub ochi, cu mirosul de mahorcă. Tot ce se lega de ea îi devenise indiferent, pînă şi întîmplarea că nu putea face copii.

Uneori şi-o amintea tînără, şi, văzînd-o muncită, îmbătrînită, fără zîmbet pe chipul tăbăcit, o privea cu milă duioasă, simţindu-şi inima că bate generos.

— Am să fac din tine cea mai mare cocoană ! îi spunea, convins că va izbuti.

Destule femei frumoase se aflau în jurul lui ; multe din ele poate nu-l priveau nepăsătoare, fiindcă bogăţia lui se socotea fără margini, şi fiindcă, la urma urmei, era un bărbat în stare să placă unei femei. Nu i-ar fi lipsit mult să se uite la ele, dar n-avea timp, îl îmboldeau alte gînduri decît femeile.

Îşi dădea seama că, lăsînd la o parte bogăţia, rămînea tot un negustor, la fel cu cel de peste drum, care ţinea magazinul cu becuri, sau cu cel de alături, cu merceria, sau cu măcelarul, cu franzelarul. Putea fi în fruntea breslei, dar nu putea ieşi din ea. Nu se aduna cu medicii, cu avocaţii, cu inginerii, ci cu stambagiii, cu băcanii, cu ficrarii lui. Un şir lung de strămoşi îl ţineau legat de aceşti oameni mărunţi...

Abia acum rupsese lanţurile ; făcuse un act atît de îndrăzneţ, încît în unele clipe propriul său curaj îl înnămurea. Privind jocul luminilor de la sonde, vedea în ele confirmarea

victorici, de aceea nu-i venea să se dezlipească de geam. Acum putea, pe drept cuvînt, să-şi spună Lipănescu, în loc de Lipan.

Numai după ce ajunse cu gîndurile la acest punct, hotărîtă să facă schimbarea numelui şi la Tribunal, ceea ce nu îndrăznise pînă acum, socoti că venise şi timpul de dormit. Închise ferestrele cu părere de rău, se dezbrăcă pe întuneric, încă visînd, şi aţipi legănat în somn de pufăiturile slabe, îndepărtate, ale motoarelor care scăpau din cînd în cînd cîte o explozie falsă în eşapament, făcînd văile să vuiască lung.

Abia se lumina de ziuă cînd se trezi. Anghelina se şi sculase şi, cu ţigara lipită în colţul gurii, îşi trăgea ciorapii, strîmbîndu-şi obrazul din cauza fumului.

— Ce te-ai sculat aşa degrabă ?

— Nu pot eu să dorm în străini !

— Da ce, aici sîntem în străini ?

Şi ca să-şi arate cît se simţea de stăpîn în reşedinţa nouă, Lipănescu se lăsă greu în pat, încercînd să absoarbă dulceaţa aşternutului. Patul, ca şi modesta odaie de primire, nu era prietenos. Nu se potrivea cu cel de acasă, cu somieră şi cu două rînduri de saltele, cu perne bogate, a căror dantelărie fină era singura amintire din tinereţe a Anghelinei. Dar, în mod ciudat, el se simţea mai bine aici, în patul tare şi sărăcăcios. Ar fi vrut să stea mult aşa, mistuindu-şi bucuriile, dacă altă bucurii nu l-ar fi chemat afară. În ajun sosise prea tîrziu ca să mai treacă pe la sonde, şi acum îl ardea nerăbdarea să le vadă. Sări din pat voios.

— Îmbracă-te repede, să mergem în schelă !

Anghelina aruncă mucul ţigării pe tabla care căptuşea podeaua într-un colţ, locul unde iarna se punea soba.

— Eu nu merg ! răspunse tărăgănat, în timp ce-şi răsucea altă ţigară.

Lipănescu trecuse în dreptul ferestrei, cu picioarele goale, în cămaşă de noapte, şi începuse să facă obişnuitele mişcări de gimnastică. Deşi se apropia de cincizeci de ani, îşi păstrase trupul viguros, datorită firii lui iuţi şi odihnei puţine. Era de statură înaltă, subţire, cu umerii nu prea largi, şi abia dacă i se vedea un început de pîntec. Gîtul lung şi slab suferea de un fel de înţepenire, capul stătea cam pe spate, ţinută care se potrivea cu trufia lui neascunsă. Avea un cap prelung, cu pielea uscată, cu vinişoare pe pomeţi. Părul, nu atît de încărunţit ca să nu se vadă că fusese roşcat, îl purta lins, cu cărare la mijloc. Două bucle, parcă făcute cu fierul, de o parte şi de alta a cărării, îi ornamentau fruntea simetric, cu linia lor sinuoasă, ca a unor coarne de berbec. Părînd mai lung şi mai tăios din cauza cărării, nasul îi despărţea sever figura în două, şi numai mustaţa refăcea cele două jumătăţi la loc. Era o mustaţă de modă veche, groasă, răsucită mult la capete, ca nişte melci, formînd împreună cu buclele de pe frunte patru puncte de simetrie. Pierzîndu-se între aceste linii, ochilor, sprîncenelor, gurii şi bărbiei le lipsea orice expresie, păreau nişte detalii inutile. Era un cap cu mustăţi şi fără altceva, dar mustăţile, roşcate, arzînd ca un felinar în mijlocul figurii, izbuteau şi singure să fixeze o fizionomie.

— De ce nu mergi ?

Se zbîrlise şi stătea nedumerit, cu braţele în aer.

— Nu-mi place aici.

— Ce nu-ţi place ?

— Nu-i ca la noi. Pufăie toată noaptea motoarele.

— Asta-i viaţa petrolistului ! Asta-i bogăţia ! Noi dormim, ne plimbăm, ne distrăm, şi motoarele pufăie, fac treabă pentru noi !

Înflăcărarea lui nu transmise nimic Anghelinei.

— Mi-e de prăvălie !

— Lasă dracului prăvălia, nu te mai gîndi la ea !

— Da Lazăr, nu crezi că poate să fure la casă ?

— Să fure, să dea şi la alţii, cît o pofti ! Nu-mi pasă ! Ce contează prăvălia, cînd avem păcură, cocoană ?

— Da eu zic că mîine tot să plec înapoi. Să fiu luni de dimineaţă, la deschidere.

Lipănescu nu-i mai răspunse ; auzise un pas apăsat, coborînd din spatele biroului. Motoacă se ivi sub fereastră.

— Coane Enăchiţă !

Sărise gardul de sîrmă, la Drumul Părăsit, şi venise de-a dreptul prin spatele schelei.

— Ei, ce e, ce e ? întrebă Lipănescu, nemulţumit.

Motoacă nu băgă de seamă supărarea lui şi îi vorbi la fel ca înainte, ca unuia de-o seamă cu el :

— Păi hai, nene, că-i tîrziu ! Nu mergi în schelă ?

Nu făcea nici o deosebire între oameni, îi socotea pe toţi egali, pe puţari, pe sondori, pe funcţionari şi pe ingineri. Numai de unchiu-său, Bocanu, şi de Brebeanu, şeful postului, îi era teamă, de aceea se ferea să le iasă în cale. Încolo, se avea bine cu toată lumea ; nu se supăra nici la glume, nici la vorbe de ocară. Nu era om în schelă pe care să nu-l ştie. Umblase prin mai toate atelierele, să înveţe o meserie, dar nu se lipise de nici una. Mai mult bătuse drumul Cîmpinei, unde era gata să se ducă, trimis de oricine, după vreo cumpărătură. Cînd fusese ucenic făcea pe jos cei doisprezece kilometri pînă la oraş, pe orice vreme, doar după un kilogram de cuie, sau după un bidon de ulei, sau ca să caute un şurub de o anumită mărime. Era nînat de un neastîmpăr permanent, nu-şi găsea locul nicăieri, dacă şi-ar fi pus cineva mintea să-l trimită fără adresă

în lume, s-ar fi tot dus, cu capul înainte, uitînd să se mai întoarcă.

Pe Lipănescu îl cunoștea, cum cunoștea pe toți negustorii, din vremea aceea cînd intra după cumpărături mărunte dintr-o prăvălie în alta. De cînd se eliberase din armată își mai schimbase viața, se mai îngrijea de ale casei, dar chiar dacă nu se mai lăsa trimis de oricine, pe la oraș își făcea drum cu regularitate. Îi plăcea să intre în cafenele, să privească jocul de biliard și să tragă cu ochiul la femeile care treceau pe stradă. Din cînd în cînd mai punea mîna pe ceva bani, mai vindea cîte o bucată din pădurea lui taică-su, înșelîndu-l la socoteală, și-atunci făcea chefuri cu băieții de la oraș, plătindu-le băutura și urmărindu-i curios cum se îmbată.

Maică-sa murise, și taică-su nu făcea nimic. Băiatul trebuia să țină seama surorilor, cinci, înșirate din an în an, ca pe o ață, care cum se măreau, cum își pierdeau capul cu oamenii din schele.

De la o vreme, de cîte ori îl prindea prin prăvălie, Lipănescu îl iscodea despre sonde:

— Ce mai e pe la voi, Motoacă?

— Bine, ce să fie, coane Enăchiță!

— Mai merge cu păcura, merge?

— Na! Păi cum să nu meargă!?

Lui Motoacă nu-i trebui mult să înțeleagă; de atunci își făcu mai des drum pe acolo. Intra în biroul de sticlă, se așeza pe scaun, picior peste picior, ca la el acasă, și începea să povestească întîmplări din schelă. Pe Lipănescu, care se înfierbînta, îl privea cu aceeași curiozitate nevinovată ca pe băieții cărora le dădea băutură.

În primăvară, cinci sonde, în Schela Veche, ieșeau din concesiune. Societatea nu găsise cu cale să prelungească pe loc treizeci de ani contractul. Stăpînul locului, cum făceau toți, își

scoase proprietatea în vînzare. Așa se întîmpla ca printre sondele Societății să apară mici petroliști, de obicei prost inspirați, căutînd Pămîntul Făgăduinței cu lăcomie și cu orgoliu.

Lipănescu se hotărî numaidecît să cumpere și în aceeași zi alergă să vadă schela.

O lună încheiată bătuse drumurile Motoacă, în numele lui, ca un avocat, la Cîmpina și la Ploiești, la Judecătorie, la Regiunea Minieră, la Tribunal, luptîndu-se să întocmească formele de cumpărare.

În acea lună de fierbere, Lipănescu fusese de multe ori la sonde, să le vadă, să viseze, dar abia astăzi venea ca proprietar investit, și sentimentul născut în el acum nu putea fi măsurat cu ceea ce fusese înainte. Tocmai de aceea, familiaritatea lui Motoacă, tolerată în trecut, fiindcă la prăvălie mulți cumpărători îi vorbeau familiar, azi i se părea insuportabilă.

— Pascu a venit ? îl întrebă cu glas de stăpîn încruntîndu-se și privindu-l urît, drept în ochi.

Motoacă ridică din umeri.

— Domnu Pascu ? Nu l-am văzut. Da ai răbdare, coane Enăchiță, că trebuie să pice acu !

Era vorba de administratorul schelei, fost slujbaș al Societății, care cunoștea rosturile celor cinci sonde și pe care tocmai de aceea noul proprietar îl angajase din ziua cumpărării.

— Cînd o veni Pascu, să mă chemi ! porunci Lipănescu, rostind autoritar și cu tîlc numele administratorului.

— Bine, coane Enăchiță ! Da nu vii jos, că pune firma ?!

Doi oameni, urcați cu scările, tocmai prindeau pe stîlpii bătuți în pămînt, devale, în marginea drumului, noua firmă a exploatării. Lipănescu se lumină la chip și uită tot paraponul. Firma, făcută din vreme, stătea în magazie de două săptămîni. Era nerăbdător s-o vadă ridicată în ochii atîtor oameni care treceau pe drum.

— Așteaptă-mă ! Viu numaidecît !

În timp ce se îmbrăca, grăbit, își arunca din cînd în cînd privirea jos.

— Motoacă, ia du-te, vezi s-o bată bine !

Anghelina își fuma gînditoare țigara, pe scaunul ei din colț.

— Scoală, cocoană, hai să vedem firma !

Femeia se supuse, fără tragere de inimă, și ieșiră amîndoi în prag.

Cîteva trepte de scînduri coborau într-o mică bătătură ; mai departe, spre drum, ducea o potecă dreaptă, cu borduri de pietre văruite.

Biroul, aflat chiar în mijlocul schelei, era o clădire mică, de scînduri, cu vopseaua pe jumătate spălată de ploaie. Din cele două încăperi, prima servea administrației ; a doua, cu care comunica, era o fostă magazie, transformată în odaie de primire. Fiecare cameră avea cîte două ferestre spre drum, de unde pădurea de sonde se vedea pînă la orizont, pierzîndu-se în celelalte păduri.

Jos, oamenii tocmai coborau de pe scări. Văzîndu-l pe Lipănescu, Motoacă strigă încîntat, cu ochii la firma nouă :

— Coane Enăchiță, i-am bătut pe toți ! Să fie într-un ceas bun !

Pe tabla mare, neagră, scria cu litere aurite : Exploatarea Petroliferă Ene Lipănescu, Schela Anghelina.

Soarele, care tocmai răsărea în față, făcea să scînteieze literele de aur. Lipănescu le privi cu emoție și strînse tare mîna Anghelinei, care se uita nepăsătoare la firmă ; n-o scotea de loc din fire numele ei scris acolo. De altfel, nu era o formulă inventată de bărbată-su ; așa se obișnuia. Din sută în sută de pași găseai asemenea firme, la micile exploatări particulare. În decorul industrial, posomorît, ele aduceau o culoare pitorească. Peste o turlă neagră de sondă, peste un rezervor, peste o maga-

zie dărăpănată se proiectau aceste table, albe, galbene, albastre, roşii, cu litere negre, portocalii, verzi, aurii, înscriind nume din familie: Schela Elena, Schela Sofia, Schela Tudorică, Sonda Titi, Rezervorul Aurel... Fiecare exploatare purta numele stăpînului, iar în sînul exploatării, fiecare grup de sonde, fiecare schelă mai purta şi un nume suplimentar: al soţiei, al bunicului, al bunicii, ori chiar al altor strămoşi şi mai îndepărtaţi. La rîndul lor, în fiecare schelă, sondele, puţurile, rezervoarele purtau şi ele firme cu numele copiilor, fraţilor, surorilor, nepoţilor, sau cu al altor neamuri.

— Vine şi domnu Pascu, coane Enăchiţă!

Lipănescu se încruntă.

— Tu ştii carte?

— Ştiu!

— Apoi atunci ceteşte colo sus şi bagă la cap cu cine ai de-a face!

Motoacă zîmbi, nedumerit.

Administratorul se apropia dinspre piaţă. Era unul din zecile de tineri de la oraş veniţi să se îmbogăţească în petrol şi rămaşi pe toată viaţa funcţionari prin birourile Societăţii. Purta haine de dril, cenuşii, ca mai toţi slujbaşii schelelor, cu bocanci în picioare, iar în cap cu şapcă de stofă cadrilată. Mergea repede, cam aplecat înainte, fără să privească în vreo parte, străin de peisaj, cu ochii în pămînt, frămîntat de socoteli mărunte.

— Bună dimineaţa, domnule Lipănescu! salută, fără tragere de inimă.

Nu avea încredere în noul său stăpîn. Nu privi nici tabla de pe stîlpi, nici pe Anghelina, nici lui Lipănescu nu-i arătă mai multă atenţie; trecu de-a dreptul spre birou, muncit de socotelile lui, aşteptînd să fie urmat de ceilalţi.

Lui Lipănescu îi năvăli sîngele în obraji.

În ușa biroului, Pascu se opri.

— Îmi pare bine că ai venit, domnule Lipănescu. E zi de plată, și nu știam ce să fac cu oamenii.

— Cum adică ?

Pascu deschise ușa și intră ca la el acasă. Văzînd schimbările din camera cealaltă, se simți în același timp mînios și descurajat. Cînd era la Societate, nu-i ținea seama nimeni ce făcea în schela aceasta izolată. Avea unele aranjamente pe care nu le cunoșteau alții : noaptea se mai strecura pe la vreo sondă, cu un om negru după el, stăteau de vorbă pe șoptite, omul ieșea și pleca repede, cu un pachet sub braț, sau încovoiat de un sac greu. Mici piese de schimb la motoare, mosoare de sîrmă, curele de transmisie, șaltăre, contoare își găseau oricînd cumpărători, pe la exploatările mici. Inventarul schelei era totdeauna încîlcit și nimeni nu putea să-l descurce.

Venirea noului stăpîn, nepriceput, dar insistent, putea să-i strice toate aranjamentele. Mai trăgea speranța că Lipănescu se va plictisi și nu va rămîne mult timp în schelă, cum se întîmpla cu toți micii stăpîni. Dar pînă atunci trebuia să se tot împiedice de el. Faptul că se instalase în camera vecină îl mînia și mai mult. Acolo, administratorul chema din cînd în cînd cîte o fată de pe la sonde, și fără să-l știe nimeni își mai trecea de urît.

Se așeză fără chef în spatele biroului.

— Ai adus ceva bani cu dumneata ? întrebă agresiv.

Nedumerirea opreа furiile lui Lipănescu să izbucnească. Cîteva clipe rămase cu gura căscată, fără să poată spune un cuvînt. Apoi se așeză repede, spumegînd, pe primul scaun, deși n-avea liniștea să stea jos, numai ca să nu rămînă în picioare în fața celuilalt. Dădu să-și scoată pălăria din cap, dar se răzgîndi și rămase așa, ca să arate că el era stăpîn.

— Bani ? Pentru ce ?

Pascu se întoarse cu scaun cu tot spre dulapul din spate, de unde scoase un registru vechi.

— Pentru plata lucrătorilor.

— Dar, bine...

— Nu putem să-i mai amînăm ; au rămas neplătiți și săptămîna trecută.

— Asta intră în seama mea ?

— Ai spus că iei schela cu tot personalul.

— Bineînțeles ; este nevoie de oameni, nu-i așa ? Dacă i-am luat îi plătesc. Dar, vreau să spun, credeam că am să fac plățile din încasări. Am băgat o mulțime de bani, dumneata știi, și pînă acum n-am luat nimic.

— Nici nu se putea ! răspunse Pascu, impertinent. De unde nu semeni, nu culegi ! Schela are nevoie de îngrijire, lipsesc o mulțime de lucruri ; pînă n-o punem la punct, nu dă nici un cîștig.

— Cum asta ? Cînd am cumpărat-o mi-au spus că scot douăzeci de vagoane pe lună.

— Asta este într-adevăr capacitatea schelei. Dar cînd or fi toate sondele în exploatare. Deocamdată avem numai una.

Începea să nu mai înțeleagă ; i se părea că administratorul îi vorbește într-o limbă străină. Termenii întrebuințați de el nu-i auzea acum prima oară, erau vorbe de toate zilele în regiunea aceasta de exploatări petrolifere, dar, nevoit prima oară să le stabilească sensuri concrete, constata că îi auzise fără să știe exact ce înseamnă.

Administratorul îi explică, bucuros să-l vadă dezamăgit.

— Domnule Lipănescu, n-a avut nimeni interesul să te înduce în eroare, și totuși trebuie să-ți spun că n-ai făcut o afacere bună.

— Cum, de ce ?

— Fiindcă stratul de păcură, care n-a fost niciodată prea bogat, acum e aproape sleit. N-am spus că nu merită să fie exploatat. Sondele ar putea să dea douăzeci, pînă la douăzeci și cinci de vagoane pe lună. A douăzeci de mii vagonul, face o jumătate de milion. Cheltuielile lunare de exploatare s-ar putea ridica la o sută cincizeci-două sute de mii. Net ar rămîne vreo trei sute de mii.

— Perfect!

— Stai, că nu-i chiar așa. Două sonde sînt părăsite; pentru Societate, exploatarea lor nu mai renta.

— Și pentru mine cum o să renteze?

— Noi nu sîntem o societate mare; noi putem să ne mulțumim și cu puțin. Dar trebuie investiții. De unde nu semeni, nu poți să culegi.

— Cît ar trebui?

— N-am întocmit un deviz. Nici nu se poate face cu una, cu două. Nu știm cum se prezintă coloanele; îți mărturisesc că la venirea mea erau părăsite. Turlele și barăcile au rămas, au nevoie numai de cîteva reparații, dar instalațiile lipsesc.

— N-am știut!

— Nimeni n-a vrut să te înșele. La actul de vînzare este atașat inventarul.

— Și celelalte sonde?

— O să mergem să le vedem.

Administratorul se ridică, își luă șapca, și deschise ușa. Fiindcă îl vedea pe proprietar descumpănit, îl lăsă să treacă înainte, cu un început de bunăvoință; nu era nevoie să întindă coarda prea mult. Lipănescu însă nu mai era atent la asemenea gesturi. N-o băgă în seamă nici pe Anghelina, care se așezase pe o bancă de scînduri pătată de păcură, sub un umbrar din fața biroului. Abia după cîțiva pași își aduse aminte de ea.

— Nu mergi în schelă ? o întrebă moale, fără convingere.

Anghelina clătină din cap, în timp ce-şi umezea cu limba foiţa ţigării.

— Să mergem întîi la sonda numărul doi, în exploatare, vorbi Pascu, arătînd drumul cu bastonul.

Motoacă tocmai sărea gardul, să plece. Văzîndu-i, rămase cu piciorul în sîrmă.

— Coane Enăchiţă, strigă, dau o fugă pînă acasă şi mă întorc.

Stătea nu departe, pe Valea Carpenului, care urca prin pădure.

Lipănescu mormăi către administrator :

— Ce, aşa-i pe-aici ? Poate să sară gardul la mine cine vrea ?

— D-apăi şi gardurile sînt numai de formă ! Oamenii s-au învăţat s-o taie de-a dreptul. Nu trebuie să-ţi faci inimă rea.

Sub lumina soarelui care se ridica repede pe cer, mişcarea în schelă reîncepuse, cu acelaşi zgomot multiplu, neclar şi parcă îndepărtat, ca de pe altă lume. Pe drumurile dintre sonde se vedeau căruţe cu cîte patru şi şase boi, chinuindu-se prin gropi, ducînd grinzi, coloane şi piese de motor, întocmai ca în ajun. La ateliere, vîjîitul forjelor, bătăile ciocanelor, scrîşnetul strungurilor, ţipetele polizoarelor reîncepuseră, dar păreau o continuare. În vîrfurile turlelor, roţile pe care alunecau cablurile scoţînd lingurile cu păcură se învîrteau atît de repede, încît spiţele nu li se vedeau şi făceau în soare un joc vesel de lumină.

De data asta, Lipănescu nu mai lua seama la mişcarea schelelor ; mergea tăcut pe cărare, cu capul în pămînt. Îl trezi bîzîitul unui motor electric. Cele cinci sonde erau în faţa lui, aruncate pe deal. Zgomotul motorului îi făcu o plăcere neaşteptată ; uită pe loc descurajarea de pînă atunci. Se întoarse

spre administrator, zîmbitor, cu gîtul umflat de îngîmfare și cu autoritate de stăpîn.

— Pascule, ia treci înainte, că nu știu seama pe-aici!

Ocoliră barăcile, peste țevi aruncate pe pămînt, peste șanțuri cu păcură, trecură pe lîngă batalul îngropat și se pomeniră la picioarele turlei.

Privită de aici, sonda i se părea acum foarte înaltă, parcă fără sfîrșit, înfiptă cu geamblacul în norii alburii. Roata de sus se auzea jucînd zglobie în lagăre. Înăuntru, o curea de transmisiune pocnea cum ar fi bătut ritmul unui dans vioi. Ușa îngustă și foarte înaltă era dată în lături. În penumbra dinăuntru, dincolo de tamburul pe care se înfășura cablul, stătea un om cu fața la intrare, mînuind frîna macaralei.

— Bună dimineața, Marine! strigă administratorul, tare, ca să acopere zgomotul mașinii.

— Bună dimineața! răspunse sondorul, tot atît de tare.

Lui Lipănescu i se păru ciudat că administratorul salutase el primul. Iar felul cum lucrătorul îi răspunsese, fără să-l privească și fără să-și ia pălăria din cap, îl socoti lipsit de orice respect. Dincolo, cînd el intra în prăvălie, vînzătorii, cu Lazăr în cap, se așezau fuga pe un rînd, frînți de mijloc și-i strigau: Trăiți!

— Asta-i sonda în exploatare, începu să-i explice, strigînd, administratorul. O lăcărim șase ore pe zi.

— De ce numai șase ore?

— Stratul sărac! Iese lingura mai mult goală. Așteptăm să se mai adune păcură.

Pe gura sondei se auzea lingura apropiindu-se, lovindu-se de coloană. Ecoul loviturilor se ducea în jos, ca niște plesnituri de bici din ce în ce mai șterse. Viteza macaralei se micșoră, lingura apăru deasupra și se opri. Era un tub gros cam de o palmă și lung de cîțiva metri. Pe ventilul de golire se prelin-

gea un fir de păcură, care nu avea culoarea așteptată, era mai mult gălbuie, un lichid subțire, cu vine albăstrii.

— E amestecată cu apă, explică Pascu. (Văzîndu-l pe Lipănescu dezamăgit, urmă numaidecît :) Nu-i nimic ; apa se alege deoparte. Dar ar trebui să facem ceva, să vedem dacă nu putem izola izvorul.

La sonda următoare era un grup de oameni. Salutară.

— Bună dimineața! răspunse administratorul, luînd-o înaintea lui Lipănescu.

Oamenii îi făcură loc să treacă.

— Ei, cum merge ?

— L-așteptăm pe domnu maistru Dumitru, să aducă racul.

— Sondă în instrumentație ! lămuri Pascu. S-a rupt cablul și a rămas lingura înăuntru ; e un accident frecvent, se rezolvă în cîteva ore. Aici am avut ghinion, probabil lingura s-a prins sub marginea coloanei, n-a vrut să cedeze, a rămas și cîrligul înăuntru.

Lipănescu vru să întrebe dacă între timp leafa oamenilor, care stăteau degeaba, mergea, dar nu mai îndrăzni ; era firesc să meargă, și el îi plătea numai ca să-l salute pe administrator. O clipă avu impresia că intrase într-o întreprindere primejdioasă. Privi de jur-împrejur, la cele cinci sonde și închipuindu-și înăuntrul lor cele cinci coloane care se duceau în adînc, nu le mai văzu cum și le închipuise pînă atunci, ca niște izvoare de aur, ci ca niște guri nesățioase. I se păru că va trebui să scoată, să tot scoată, să arunce în ele pumni de bani — îi și vedea ducîndu-se într-o gură și-n alta —, pînă le va astîmpăra nosățul.

— În cît timp are să fie gata reparația ?

— Asta nu se știe ; într-o oră, într-o lună, sau niciodată. După noroc.

Văzînd privirea lui Lipănescu, buimăcită, Pascu urmă cu un ton şi mai nepăsător :

— Petrolul e un cuţit cu multe tăişuri. Exploatarea nu se face fără riscuri. Noi nu putem vedea ce-i jos. Unele sonde merg în plin, altele şchioapătă, altele nu merg de loc — se ajută una pe alta. Nu-i nimic la sigur. Să mergem mai departe.

Sonda următoare era închisă. „Cel puţin aici nu plătesc leafa nimănui !"

Administratorul dădu explicaţii :

— Era sonda cea mai bună a schelei ; pe ea se bizuia producţia. Şi astăzi, fără îndoială, a rămas cea mai bogată, din nenorocire trebuie şi aici instrumentaţie ; mult mai greu decît dincolo.

Şi continuă să explice în termeni tehnici, cum, din cauza alunecării straturilor, coloana se strîmbase. Operaţiunea îndreptării era complicată şi costisitoare.

Lipănescu se aşezase pe o bancă de scînduri, în faţa turlei, şi asculta, fără să înţeleagă altceva decît că trebuia să plătească. Trebuia, într-adevăr, nu fusese numai o imagine, trebuia să bage pumni de aur pe gura sondelor. Ascultă mult timp, făcîndu-şi între timp alte socoteli. Cînd le sfîrşi, se ridică înviorat, cu o hotărîre limpede.

— Bine ! Să mergem la birou !

În dreptul oamenilor se opri.

— Să veniţi la leafă !

Sondorii îşi scoaseră toţi deodată pălăriile, privindu-l surprinşi.

— Veţi primi fiecare cîte o sută de lei gratificaţie, dar să-mi faceţi treabă bună. M-aţi înţeles ?

— Să trăiţi ! Facem, domnule, cum nu ! Asta-i datoria noastră !

Totul trebuia să se aranjeze ! La sonda următoare, unde se lăcărea, tocmai ieşise lingura. Din hîrdău, păcura curgea pe o ţeavă în batalul aflat afară. Lipănescu privi lichidul cafeniu cum ţîşnea pe capul ţevii şi-i păru că i se prelinge pe inimă. Ultimele îndoieli i se topiră. Trase aer în piept, privi cu ochii micşoraţi, cu o plăcere adîncă, schelele înşirate pe dealuri. Se văzu mare, uriaş, între sondele negre de care îşi legase destinul. Se întoarse spre administrator ; îi vorbi cu hotărîre şi autoritate :

— De luni vreau să pornim la lucru. Pînă azi la prînz ai să-mi faci o listă ; vreau să ştiu exact ce trebuie, ca să punem schela pe picioare. Materialele care se află în depozitul nostru, la Cîmpina, vor sosi aici luni. Pentru rest, vei comanda încă de azi. Vei angaja toţi oamenii de care avem nevoie. Nu vreau să fac nici o economie, totul trebuie să fie perfect şi să meargă în plin.

Administratorul rămase prostit, cu gura întredeschisă. Gîngăvi :

— Prea bine, domnule Lipănescu, cum poruncîţi !

Lipănescu văzu dintr-o dată schimbarea în tonul lui. Se simţi măgulit.

— Ai să primeşti şi dumneata o gratificaţie !

Pascu se făcu roşu la faţă. Nu mai înţelegea nimic.

— Vă mulţumesc !

„Da, da !" se gîndea Lipănescu, satisfăcut, în timp ce mergea spre birou cu alţi paşi decît la venire. „Au să afle toţi, curînd, cine sînt eu !" O găsi pe Anghelina tot sub umbrar, cu ţigara în gură. Privea de cîtva timp în vale, peste drum, unde se strînsese un grup de lucrători. Alţi oameni veneau în fugă de la sonde. Erau şi cîteva femei ; parcă se auzea cineva bocind.

— Ei, cucoană, n-ai vrut să mergi ! Păcat !

— Ce-o fi acolo ? întrebă Anghelina.

Pascu stătu în loc. Dinspre Telega cobora repede, pe mijlocul drumului, șeful de post cu un jandarm după el. Cîțiva oameni se țineau după ei, mai în urmă. Motoacă venea în fugă, pe coastă.

— Mă, pe unde umblă băiatul ăsta ! se minună Lipănescu, bine dispus. Nu-l lăsarăm adineauri colea, la gard ?

— Domle Pascu, domle Pascu ! strigă Motoacă încă de departe. Îl știi pe nenea Duțu ? Duțu, ăla șchiopu, care a dat cu sifonu în notar.

— Ei, ce-i cu el ? Ce s-a întîmplat ?

— A căzut azi-noapte în puț. Abia acu i-au găsit urma. S-au băgat puțarii să-l scoată, da e greu, că-i puțu părăsit și s-au surpat ghizdurile pe la mijloc.

Anghelina își puse țigara în colțul gurii și scăpără. Lipănescu privi cam speriat în jos, spre grupul de oameni.

— Dar ce-a căutat acolo ?

Motoacă se-ntoarse spre el :

— De, coane Enăchiță, se-ntîmplă ! Mai umblă omu beat, mai e ceasu rău ! Parcă numai unu cade în puț ? Ehe ! Să fii sănătos dumneata !

De data asta felul lui de a vorbi îl lovi pe Lipănescu ca o palmă în obraz. Uită de omul căzut în puț. Prima pornire fu să ridice bastonul și să-i croiască vreo cîteva. Pe urmă se înfrînă ; strînse fălcile și își înghiți furia, ca pe un dumicat. Flăcăul trebuia să afle mai întîi că aici se schimbase ceva. Așa cum înțelesese Pascu, avea să înțeleagă și el ; nu era mai greu de cap. Se îndreptă spre birou.

— Vino încoa !

După ce Motoacă intră, Lipănescu băgă mîna în buzunarul de la spate al pantalonilor, de unde scoase un teanc de hîrtii de cîte cinci sute de lei. Numără zece și i le întinse cu

o mișcare lentă, bine marcată.

— Aștia-s ai tăi! Pentru ce-ai să mai faci de acum înainte, ai să primești la timp partea ta.

Motoacă luă banii fără să arate mirare sau mulțumire și-i băgă mototoliți în buzunar.

— M-ai înțeles, Motoacă? Am nevoie de un om în care să mă încred... (Făcu o pauză.) Și care să știe cine sînt eu. M-ai înțeles?

— Da, coane Enăchiță! răspunse Motoacă, familiar, fără să ia în seamă tonul lui solemn.

3

Ieşind din curte, cu Coteiul după el, Bocanu văzu două căruţe care urcau la deal, pe lîngă livadă. Cărăuşii i se părură străini. Se propti în mijlocul drumului.

— Ia opreşte caii, mă ! Dă unde sînteţi voi ?

— De la Scorţeni.

— Şi ce căutaţi voi pă pămîntul meu ?

Un om îmbrăcat orăşeneşte, în haine de dril, cu pantaloni bufanţi şi cu jambiere roşii de piele, care venea din urmă pe jos, se apropie fuga.

— Sînt cu mine, domnule Chivu.

— Da tu cine eşti ?

— Cu aprovizionarea, la Societate.

— Şi ăştia ce cată aici ?

— Aduc materiale ; pentru Cazinou.

Bocanu se urni într-o parte şi făcu semn cu bîta.

— Să treacă !

Apoi, satisfăcut, scuipă gros, în şanţ.

— Stoiene, hai !

— Da, nene Chivule ! se gudură flăcăul.

Se purta îmbrăcat ca şi stăpînă-su, cu cizmele vechi dăruite de el, cu pălărie mocăncască în creştetul capului, cu vestă

peste cămaşa strînsă sub chimir, cu cioareci albi ; numai bîtă nu îndrăznea să-şi ia.

Din piaţă, căruţele cotiră la dreapta.

— Cazenou ! pufni Bocanu. Ia hai, să vedem ce-au făcut nebunii acolo !

— Da, nene Chivule, să vedem !

Încă dinaintea războiului, de cînd se mărise schela, funcţionarii Societăţii alcătuiau o întreagă colonie. Locuinţele lor, la creasta dealului, împreună cu multele cazărmi ale lucrătorilor, cu magaziile şi cu atelierele, păreau o aşezare urbană într-un peisaj rămas la stadiul sălbăticiei.

Pentru a îndulci viaţa acestor oameni, duşi departe de lume, la stăruinţa domnului Bilaşcu, administratorul schelei, Societatea aprobase să li se construiască un local de petrecere, un cazinou, cu sală de bal, cu jocuri de popice, de biliard, de şah, cu bibliotecă şi tot ce-o mai fi nevoie.

De cîtva timp, funcţionarii schelelor nu mai aveau alt subiect de convorbire. Fiecare găsea ceva de spus sau de întrebat în privinţa cazinoului şi toţi abia aşteptau să fie gata, ca să înceapă distracţiile.

Se făceau de pe acum planuri, se discuta despre alegerea lăutarilor, se întocmeau liste de oameni străini care să fie invitaţi, se fixau datele seratelor şi balurilor. Cînd ieşeau de la birouri, toţi se opreau o clipă în prag, aruncau o privire peste deal, unde se înălţa clădirea nouă, şi nu era unul să nu tresalte de îngîmfare, de parcă el ar fi fost proprietarul.

Bocanu, cu Stoian în spate, se opri în faţa Cazinoului. Era o construcţie lungă, de scînduri, tencuită în interior, cu o marchiză spaţioasă la centru, servind drept vestibul şi garderobă, cu cîte şase ferestre mari de o parte şi de alta, ceea ce lăsa să se închipuie ce vast era interiorul. Pe ferestre se vedeau înăuntru lucrătorii care făceau ultimele amenajări. Pe

tencuiala pereților se lipeau tapete de hîrtie ca mătasea. Electricienii montau lustrele în plafon. Cîteva fete, cu fustele strînse între genunchi, urcate pe pervazuri, ștergeau geamurile. Afară se mai vedeau gropile unde se stinsese varul și troacele în care se făcuse tencuiala. Urme de talaș, capete de scînduri, bucăți de tablă erau risipite de la un cap la altul al bătăturii.

Cele două căruțe opriseră la intrare, și cîțiva oameni descărcau niște lăzi mari de scînduri. Un lucrător în salopetă albastră veni dinăuntru cu un clește și începu să le desfacă. Sub capac, așezate cu grijă între paie, apărură mai multe rînduri de oglinzi.

Bocanu le privi cum sclipeau în soare și, neavînd nici un gînd pentru ele, scuipă donrol în lături.

— Ia uite, mă, oglinzi ! zise, cu o voce neobișnuit de înceată, adresîndu-se poate lui însuși, poate Coteiului.

Era greu să se știe ce simțăminte trezeau în sufletul lui stiva de cristale și celelalte lucruri strălucitoare. Cu cincizeci de ani în urmă, cînd el abia învăța să spună pe nume mămăligii, prin locurile acestea acoperite de păduri nerăzbite încă mai hălăduiau urșii, lupii și mistrepii. Cîteva case rare, pe văile mai puțin sălbatice, alcătuiau începuturi de cătune, strivite de dealuri și de singurătate. Oamenii tăiau lemne, le tîrau pînă la poalele dealurilor și acolo, în drum, găseau cumpărători de la oraș care le dădeau în schimb mălai și sare. Asupra stăpînirii pămîntului nu-și făceau niciodată necazuri unii altora. Erau prea puțini oameni și prea multe dealuri, ca lumea să nu se împace. Hotarele nu se înscriau nicăieri, dar se țineau în seamă. Păcura neagră, care curgea pe unele rîpe, multă vreme nu făcuseră decît s-o dea pe nimica toată : o păpușă de tutun, o oglinjoară pictată, un cot de stambă, unui negustoraș din vale care o vindea cui avea nevoie să-și ungă osiile

carelor. Mai tîrziu se iviră alți negustori, începură s-o adune în butoaie și o duseră la oraș. Nu se știa încă, pe atunci, care-i era puterea.

Și într-o bună zi, forța ei neagră izbucnise, se ridicase deasupra, făcuse să dispară oamenii vechi, făcuse să piară pădurile și să răsară în locul lor turle de sonde. Bocanu se pomeni căutat de misiți, de avocați, de feluriți mesageri, ispitit, îmbiat. Îl luară cu căruțele, cu trăsurile, îl purtară pe la oraș, la judecătorii, la tribunale, unde puse degetul pe hîrtii, și începură să-i vină banii. Jumătate din dealurile pline de sonde erau ale sale. În fiecare zi, linia schelelor înainta mai departe, mai mînca o sfoară de pădure, mai trecea peste o creastă, mai cobora într-o vale. Apoi depăși pămînturile lui. Alți inși fură căutați, duși să iscălească hîrtii, chemați să primească bani. Oamenii care trăiau în mijlocul pădurii, cresc'nd oi și tăind lemne, hrănindu-se cu mămăligă și cu brînză, necunoscînd decît întîmplător unele monede mărunte, se pomeniră cu teancuri de bancnote în brațe...

La început fură zăpăciți de aceste întîmplări nemaipomenite. În scurtă vreme se obișnuiră ; nimic, pare-se, nu intră mai ușor în deprinderea omului decît bogăția. Se ridicară ca o castă puternică și mîndră, alcătuind o tagmă nouă : a redevențiarilor. Începură să aibă simțămîntul însemnătății lor, și restul lumii o socotiră subalternă. Cei mai mulți își trimiseră copiii la școli, de unde aceștia se întoarseră cu altă înțelegere a lucrurilor. Unii își părăsiră portul vechi și obiceiurile, luîndu-le pe cele de la oraș. În locul bordeielor și colibelor își construiră case încăpătoare, unele nu lipsite de măreție, ca niște castele de țară. Fetele lor învățară la pensioane, și multe se măritară cu orășeni din cei mai de seamă, pe care socrii însă continuară să-i privească de la înălțime. Alții plecară la oraș, și în viața de acolo, încetul cu încetul, se boierită.

În acest timp, Societatea, îngăduită pe pământul lor miraculos, tăia pădurile și săpa în adîncime. Zi de zi, noi sonde se ridicară, noi vine de păcură arseră pământul, noi răni se iviră pe dealuri. O mișcare vie, plină de zgomot, puse stăpînire pe întreaga regiune. Cei la al cărui pământ nu veniseră încă sondele, așteptau să-i ajungă și pe ei bogăția aceasta devastatoare. Ieșeau la creste, în marginea pădurii, și priveau lună de lună, săptămînă de săptămînă, linia sondelor înaintînd spre dînșii.

Pe unii sondele îi ocoleau, o apucau pe după un clin de deal și se duceau în altă parte. Atunci în sufletele lor cobora, distrugătoare, dezamăgirea. Își priveau pămîntul sterp cu o încrîncenire desperată. Rătăciți, înnebuniți de norocul celorlalți, nu mai aveau tragere de inimă să muncească, aproape uitau să mănînce, casele li se ruinau, îmbrăcămintea la ajungea zdrențe. Slabi, nebărbieriți, cu ochii înfundați în orbite, se plimbau pe crestele dealurilor, ca niște strigoi, privind sondele și ascultînd zgomotele neîntrerupte din schele.

Apoi iar se întorceau la pămîntul lor și iar începeau să spere. Poate Societatea va veni spre dînșii, poate se va pune o sondă, și dacă se va pune una, vor răsări o sută. Se adunau mai mulți laolaltă, vorbeau în șoaptă, pe marginea pădurii, își spuneau vești venite din vale.

Mulți ani stătură așa în așteptare. Apoi linia sondelor rămase moartă, pe unde se trăsese prima oară. Se căutau pămînturi tot mai departe, peste alte dealuri. Norocul fugea la vale.

Starea oamenilor se fixase ; unii rămaseră săraci, și nimic nu mai putu să le schimbe soarta, alții se îmbogățiră, de nu mai știau ce face cu banii.

O grea linie de hotar se lăsă între unii și alții.

În viața lui Bocanu bogăția aduse schimbări mai întîi pe

dinafară. Își dură casă nouă, încăpătoare, căreia ca primă prevedere îi puse drugi groși de fier la ferestre, iar la uși zăvoare grele. Conteni cu munca, nu mai tăie lemne în pădure, ca altădată, fiindcă pădurea o tăiară pînă la ultimul copac alții. Se învăță să doarmă în pat moale, să mănînce friptură de găină și să nu-și mai drămuiască rachiul. În loc de opinci, încălță cizme, din cele bune, dar pe dinăuntrul cizmelor rămase la obiele. Odată cu opțiunea aceasta nu mai simți nevoie de nici o schimbare.

Schimbarea importantă se făcea, fără să-și dea seama, înăuntrul ființei sale. O lume întreagă lua naștere pe pămîntul lui ; nu înțelegea bine cum se întîmplau faptele, de unde veneau sutele de oameni, ce legături erau între unii și alții, cine îi trimitea, cine îi conducea, cine îi învăța să mînuiască mașinile și condeiele. Îi vedea mergînd, mîncînd, îi vedea spălîndu-se, îmbrăcîndu-se, respirînd, și i se părea că trăiesc datorită lui. Cînd punea degetul pe contractul de concesiune, socotea că-i pune pe actul de naștere al altui colț de lume. Nimic nu credea că ar putea să fie în afara voinței sale. Cînd, prin 1904, regele Carol vizită sondele, cu mare greutate i se lămuri lui Bocanu că suveranul nu era dator să-i ceară lui învoire.

Într-atît se socotea de mare, că nu-și dădea silința să înțeleagă ce rost aveau cele făcute de oameni. Îi privea lucrînd, cum ar fi privit alergătura dintr-un furnicar, unde munca se face după o ordine care scapă înțelegerii umane. Nimic din ceea ce se întîmpla nu părea să-l intereseze și să-l mire. Lucrurile noi treceau pe lîngă el fără să-i clatine trupul uriaș și fără să-i pătrundă în creier. Îți venea să crezi că dacă ar fi stat în calea unui tractor, tractorul n-ar fi izbutit să-l dărîme.

Nu îl mirase repeziciunea cu care se puneau sondele, nici numeroasele ateliere care luaseră ființă și umpleau văzduhul cu huietul lor, nu-l miraseră nici automobilele, nici teancurile

de bani. Cazinoul însă, cu cele douăsprezece ferestre, policandrele care se vedeau înăuntru și mai cu seamă oglinzile cît un perete îl puneau pe gînduri. Fiindcă tot ce se făcuse pînă acum era murdar de păcură ; nimic n-avea lustru și poleială.

Oamenii i se părură dintr-o dată șireți și prefăcuți și-i treziră îngîndurarea. Întîia oară, mașinăria din capul lui frămînta o îndoială. Nu-și putea da seama de ce, dar oglinzile, atît de mari și de numeroase, îi făcură teamă.

— Uite, mă ! Uite, mă ! mormăi, cu nehotărîre.

Lucrătorii se și grăbeau să le ducă înăuntru.

Bocanu își trase bîta la o parte, cum ar fi scos piedica dintre spițele unei roți și, îndată, trupul lui uriaș se urni spre intrarea Cazinoului.

— Ia haide, Stoiene, să vedem ce-au pus înăuntru !

În prag, un lucrător săpa cu dalta locașul zăvoarelor. Întoarse o clipă capul, apoi își văzu de treabă.

— Bună ziua, căciulă !

Lucrătorul, străin de schelă, își văzu de ale sale fără să răspundă și fără nici o tulburare. Bocanu își mută bîta dintr-o mînă în alta, semn de nehotărîre, dar era în el și mînie, și furie, pe cale să-și dea drumul.

— Uite, mă ! Uite, mă !

Deodată, ochii i se opriră pe dușumeaua Cazinoului, făcută din bucățele mici de stejar, îmbinate în zig-zag, netezite și lustruite tot cît oglinzile. Electricianul învîrtea butoanele, să încerce legăturile, și lustrele din plafon, aprinzîndu-se, stingîndu-se se răsfrîngeau în dușumea cu o strălucire care te amețea, putea să te și orbească.

Dar totul era orbitor, nu numai podeaua. Hîrtia vișinie de pe pereți, lustruită și înflorată cu bronz ca aurul, lucea, cum lucea și tavanul, neted și alb, fără nici o zgîrietură, fără nici o pată, de parcă era turnat din smalțuri. Oglinzile așezate

în picioare pe lîngă pereți, gata să fie fixate la locurile lor, făceau să se prelungească, în adîncime, la nesfîrșit, luciul dușumelei și toate celelalte luciri.

— Uite, mă! mormăi Bocanu, de data asta cu alt ton, fără mînia de mai înainte, cu uimire și poate cu sfială.

Funcționarul care însoțise căruțele traversă sala și se apropie cu un zîmbet îndatoritor. Musafirul văzu jambierele lui răsfrîngîndu-se în luciul dușumelei, ca și cum sub sticla parchetului un alt om ar fi mers cu picioarele în sus. Aproape că îi veni ameteală.

— Vă place, domnule Chivu?

— Hm! Hm!... Păi știu eu?!

Și Bocanu se trase de-a-ndăratelea spre ușă, tîrșindu-și cizmele pe mozaic. Abia cînd se văzu afară își veni în fire. Se propti zdravăn cu picioarele în bătătură, apăsîndu-le parcă pentru a-și regăsi în pămînt rădăcinile, trase aer în piept, vîjîind, se opinti, și-apoi, cînd își dădu drumul, un nod de scuipat țîșni din gît tocmai pe treptele Cazinoului.

— Phua! făcu, ștergîndu-se cu dosul mîinii la gură.

În clipa aceea, un țignal de uzină icni peste dealuri. Altul îi răspunse mai departe, apoi altul, la cîțiva pași, sub rîpă, făcînd să se clatine aerul.

— O, hoo, hooo! Ajunge! răcni Bocanu.

Lo așteptă să tacă, privind într-o parte, arțăgos, apoi porni spre drum. În aer rămăsese o liniște țiuitoare. La poartă se opri și mai privi o dată, cu dispreț, clădirea nouă.

— Cazinou, nene Chivule! zise Coteiul, în batjocură, ca să-i intre în voie.

Bocanu scuipă iarăși în țărînă și înjură, cu toată mînia regăsită:

— Grijania lor dă veneticii!

Odată cu țignalele care anunțau amiaza, oamenii schelelor se revărsară pe poteci și pe drumuri, împînzind dealurile. Unii se îndreptau spre case, alții spre bordeie și cazărmi. Cei de prin satele apropiate, care-și aduceau mîncarea în zimbile, se trăgeau la umbră, pe după magazii ; unii alergau cu donițele după apă. O mare parte se îndreptau spre prăvăliile din piață. Dintre aceștia, prea puțini erau atît de îndrăzneți, încît s-o ia înaintea lui Bocanu, care ținea mijlocul drumului, și dacă îndrăzneau, aveau grijă să se strecoare cît mai feriți, pe lîngă șanț, cu pălăriile în mîini.

Apropiindu-se de piață, peste capetele oamenilor îmbulziți la cîrciumi și prăvălii, Bocanu auzi muzică de lăutari. Se opri nedumerit și trase cu urechea.

— Ce-i asta, mă ?

— O fi vreo nuntă, răspunse prostește Coteiul, ca să nu rămînă întrebarea în vînt.

— Ce nuntă, mă, joi la prînz ?

Muzica venea de la Salon, unde o mulțime de oameni erau îmbulziți în ușă și priveau înăuntru. Cei din spate se ridicau pe vîrfuri, curioși și înveseliți, să vadă peste capetele celorlalți.

Bocanu străbătu piața călcînd rar și greu, duduind, printre oamenii care se grăbeau să-i deschidă drum. O căruță cu un butoi între loitre era trasă în fața terasei. Doi băieți de prăvălie turnau cu gălețile vin în butoi, printr-o pîlnie mare. Uriașul trecu pe lîngă ei fără să-i bage în seamă și urcă apăsat scările.

— Ce faceți voi aici, mă ?

Oamenii se traseră speriați în părți. Bocanu făcu doi pași, pînă în prag.

— Ce-i muzica asta, mă ?

Restaurantul era aproape gol. Cîţiva chelneri aşezau mesele. Văzîndu-l pe Bocanu încremeniră, cu mişcările neterminate. Muzica încetă deodată.

Gogoi, care juca beat, chiuind, se opri, cu mîinile în aer.

— Zi-i înainte, ţigane !

Era un om mărunt, vînjos, îmbrăcat pe jumătate ţărăneşte, cu pantaloni albi, strînşi pe picior şi băgaţi în cizme, şi cu o haină neagră, orăşenească, peste cămaşa cusută cu arnici albastru.

— Ce-i asta, mă ? răcni Bocanu.

Gogoi se întoarse, chiuind :

— Vere Chivule, m-am dat dracului ! Hiu-hiuu !

Se trăgea din acelaşi bunic cu Bocanu, din acelaşi neam sălbatic, trăit în pădure. Cînd îşi împărţiseră pămînturile, lui îi venise cel de peste creste, tocmai în valea Runcului. Numai locul de casă îl avea aici, gard în gard cu văru-su Bocanu.

De cînd pe Runcu se făceau încercări cu sondele, deschizîndu-se Schela Nouă, Gogoi nu-şi mai venea în fire. Acum doi ani îşi concesionase o parte din pămînt. Banii îi azvîrlise pe rachiu numai în cîteva luni, sigur că după aceea vor începe să curgă redeveţele. Societatea însă nu se grăbea cu pusul sondelor. Veniseră tot felul de directori şi de ingineri care străbătuseră pădurile, arătînd pe unde să se deschidă drumuri, făcînd tot felul de planuri şi tărăgănind începerea lucrului. Gogoi socotea că aşa îi fură dreptul lui, îi venea să-i apuce pe directori şi pe ingineri de guler, să le dea cîte un hîrleţ în mînă, să-i pună la deşelenit pămîntul.

Abia vara trecută porniseră două sonde de încercare, dar la început nu fură semne bune. Săpau şi nu dădeau de păcură. Pe la Crăciun, pe una din ele o părăsiră, cînd ajunsese tocmai la şase sute de metri adîncime. Cele mai adînci sonde în Schela Veche abia dacă mergeau la patru sute. La cealaltă

continuară lucrul. Veneau din cînd în cînd ingineri și geologi, luau probe de pămînt din fund, îl cercetau în laboratoare, se mai opreau, se mai socoteau și iar începeau să sape.

Îndată ce se ridicaseră aceste sonde, Gogoi începuse să le dea tîrcoale. Se ducea acolo în fiecare dimineață, se așeza pe un tăpșan și privea cum se lucrează. Cele două turle se vedeau albe, în mijlocul pădurii, cu lemnăria lucind la soare.

„Cînd s-or înnegri, sînt un om ajuns!"

Turlele începură să se înnegrească, dar nu de păcură, ci de ploi și de noroiul scurs de pe prăjinile de foraj. Pe măsură ce semnele bune întîrziau să se arate, obrazul lui Gogoi se întunecă tot mai mult. Începuse să nu mai dea pe-acasă cu zilele, cu săptămînile. Seara trecea din cîrciumă în cîrciumă, bea, se căina cu glas tare, iar bea, și-apoi, în drum spre casă, adormea în cîte un șanț din marginea drumului. În zori, cînd îl pătrundea frigul, trezindu-se și văzîndu-și ticăloșia, nu mai avea inimă să dea ochii cu nevasta. Nebărbierit, nespălat, murdar de noroi, se ducea la sonde, se așeza pe tăpșanul lui și aștepta cuprins de amărăciune.

— Nu ți-e rușine, mă? răcni Bocanu, trăsnindu-l cu privirea.

— Hiu, vere Chivule, m-am dat dracului! chiui Gogoi. Bea și dumneata o vadră dă vin cu mine. Hei, domne Cristoo, dă-ne de băut! Zi-mi cîntecul, mă țigane!

Vioristul se uită cu teamă la Bocanu.

— Să nu cînți, cioară! strigă uriașul, umflîndu-se în ușă, gata să ajungă dintr-un toc în altul.

Hristea Dumitrică se strecură pe după tejghea și, apropiindu-se de el, îi șopti la ureche, împăciuitor:

— A făcut erupție sonda de la Runcu. Iertați-i și dumneavoastră o dată, domnule Chivu!

Ochii negustorului scînteiau ; parcă în privirea lui stătea ascunsă o bucurie inexplicabilă, ţinută cu greu să nu izbucnească.

Bocanu îl împinse cu bîta la o parte.

— Şi ce-ai tu dac-a făcut irupţie ? Ce-i irupţia ta ? Vezi-ţi dă basamacu tău, bă veneticule !

Dumitrică se trase după tejghea ; era învăţat să rabde toate toanele lui Bocanu, acum însă, peste lumina de adineauri, care nu se stinsese, trecu un fulger de răzvrătire. Strînse dinţii şi o ţinu ascunsă. Nu era erupţia lui, dar la Runcu aveu şi el o socoteală.

— M-a răzbit, vere Chivule ! Hiu-hiuu ! Ce credeai că numai ale tale ?

Sonda de la Runcu făcuse erupţie spre revărsatul zorilor. Maistrul echipei de noapte cum ieşi din schimb, încălecă şi porni în galop să-l caute pe Gogoi, cu nădejdea că n-are să fie uitat la răsplată. Îl găsise tîrziu, sub butucul de tăiat carne din faţa măcelăriei, unde dormise beat peste noapte.

— Domle Gogoi, hai iute că te-ai făcut milionar !

Se socotise din primele ceasuri că sonda arunca peste cinci vagoane pe oră, mai mult de o sută pe zi. După contractul obişnuit de concesiune, proprietarului îi veneau şapte procente. Gogoi nu putu să înţeleagă tot ce îi explica maistrul la repezeală. Şapte vagoane pe zi, cît îi era partea, făceau două sute de mii de lei, două milioane în zece zile, şase într-o lună.

— M-a răzbit, mă vere Chivule ! M-a răzbit pînă aici, uite, mă, pînă sub coşul pieptului. Uliuu ! Fir-am ai dracului !... Zi-i, mă ţigane !

Oamenii din uşă făceau haz pe ascuns, dîndu-şi coate, trăgînd cu coada ochiului la Bocanu, bucurîndu-se că era unul să-l înfrunte.

Bocanu stătu o vreme la îndoială, neştiind ce se cuvenea să facă. Gîtul i se umflă de cîteva ori în guler, gata să lase afară o înjurătură, pe urmă se strînse la loc, într-o furie amînată. După întîmplarea cu oglinzile, îndrăzneala lui Gogoi îi dădea un fel de fierbinţeală între sprîncene. Îl măsură din creştet pînă în tălpi, ca pe un netrebnic, apoi se întoarse huruind în jurul bîtei.

— Stoicne, hai !

— Hai, nene Chivule !

În marginea terasei Bocanu se opri, cu picioarele îndepărtate, îşi împinse burta înainte, îşi supse pieptul, parcă scormonindu-se înăuntru, şi-o dată îl umflă, lăsînd să-i şuiere scuipatul tocmai în mijlocul drumului.

Îndată ce coborîră treptele, din spatele oamenilor cineva începu să chelălăie. Roşu de mînie, Coteiul blestemă printre dinţi, să nu-l audă stăpînă-su :

— Fir-ai al dracului. Usca-te-ar boala !

— Cheala-lau, cheala-lau ! Uite coteiu, uite-l, ia ! rîdea omul ascuns în mulţime.

Stoian se întoarse din mers şi ameninţă cu pumnul. Tocmai atunci se auzi chiuitul lui Gogoi dincolo de uşa restaurantului. Beţivul ieşea jucînd, izbind cu cizma în duşumele, urmat de lăutari.

— Gata sacaua, mă ? strigă la băieţii de prăvălie care se zbenguiau călare pe butoi.

— Gata-gata, nea Gogoi !

— Unde-i vizitiul ?

— Aicea sînt ! răspunse omul de la cai.

— Ţi-ai adăpat arnăsarii ?

— N-avea dumneata grijă !

Alţi oameni, curioşi şi înveseliţi, se strîngeau în jurul că-

rutei, privind butoiul și lădița cu pahare pusă alături. Printre ei, Gogoi îl văzu pe Motoacă.

— M-a răzbit, mă nepoate! Vino să împart milioanele cu tine!... Care vreți să beți, haidați!

Cîțiva se îndesară pe lîngă butoi.

— Motoacă, tu stai la canea! porunci Gogoi, pe cînd trecea în față, la cai, cu paharul pe sus.

Căruța porni pe drumul Schelei Noi, urmată de oamenii care se ațineau cu paharul. Cîțiva copii alergau după ei, cu picioarele goale prin praf.

— Hiu-hiuu! chiuia bețivul, în capul convoiului.

După el, mergeau lăutarii, făcînd să iasă lumea prin porți. Cîte unii se alipeau la convoi, dornici să bea un pahar.

La sondele din drum Gogoi se oprea, și atunci tot alaiul se poticnea în spatele lui.

— Hiu-hiuu! M-a răzbit, mă! Veniți să beți răzbeala mea!

Sondorii, în hainele lor negre, murdari de păcură pe față și pe mîini, se apropiau rîzînd. Motoacă umplea paharele fără să scoată o vorbă, serios și plin de grijă cu fiecare nou venit. În fața atelierului principal al Societății, se opriră tocmai cînd sirena suna de ora unu. Un grup de oameni se îndrepta spre intrare.

— Veniți să beți! îi chemă Gogoi.

O parte din ei, mai îndrăzneți, veniră în fugă, deșertară paharele și se întoarseră repede, să nu întîrzie la lucru. Cîteva clipe lucrătorii mai furnicară pe dealuri, pe urmă pieriră, ca intrați în pămînt, și nu mai rămaseră deasupra decît turlele negre cu huruitul lor înfundat. În schimb, în urma convoiului se strîngeau din ce în ce mai mulți oameni.

— Erupe la Runcu? întreba de peste șanț cîte un sondor.

— Da, da, erupe! răspundeau cei din convoi.

— Dacă nu crezi, striga Gogoi, vino și bea un pahar!

Pe măsură ce drumul urca, sondele se rărcau ; în locul lor apăreau copaci și poieni înverzite, încercînd să arate cum erau locurile înainte ca păcura să le fi murdărit. Cîteva vite păşteau pe coastă, sunîndu-şi clopotele domol ; culoarea lor curată și sunetele idilice ale clopotelor rămîneau străine, peisajul refuza să le absoarbă.

Aproape de coama împădurită, începu să se audă un alt huruit decît în urmă ; venea parcă nu peste creastă, ci pe sub ea, străpungînd pămîntul. Caii se opriră neliniştiți, cu urechile ciulite. Vioara ţiganului începu să scîrţîie ; sunetele se rupeau sub arcuș.

— Hiu-hiuu ! Dă ce-ați stat, mă ? strigă Gogoi la vizitiu.

Chiuitul lui se pierdu, destrămat în vînt. De peste deal, huruitul creștea și scădea, în valuri ; ai fi spus că era acolo o apă care se umfla năvalnic, gata să dea peste zăgazuri, și deodată, lipsindu-i forța pentru ultima treaptă cădea înapoi, furioasă și neîmpăcată.

Cei din urma căruței uitaseră de băutură ; aruncară paharele în lădiță și o luară înainte, spre creastă, cu un amestec de teamă și nerăbdare. Un alt zgomot răzbea acum de peste deal, un fîșîit prelung și greu, care înainte de a izbi urechile izbea obrazul ca o pală de vînt fierbinte.

Pe potecile pădurii se vedeau alți oameni, unii de la sonde, alții din sate, printre ei femei, fete și puzderie de copii, ascunși pe după copaci.

— Vino cu butoiu, mă, că singur n-am coraj !

Vizitiul apucă strîns căpestrele, și caii porniră lipiți de el, sforăind, călcînd cu teamă, smucindu-se la fiecare tremur al pămîntului.

Sus, Gogoi se opri buimăcit. Linia de pămînt despădurit al Schelei Noi, care se deschidea în față, era acoperită de o

noapte neașteptată, vînătă și albastră. Păcura țîșnea pe vîrful sondei ca dintr-o tulumbă gigantică, se răsfira pe cer înnegrindu-l și apoi cădea departe, între copaci, făcînd pădurea să se jeluiască. Pe mare întindere de jur-împrejur, plutea în aer o bură neagră, ca o ploaie de întuneric. Turla sondei vibra, părea că din clipă în clipă avea să fie smulsă, împreună cu pămîntul în care erau înfipți pilonii. În jurul ei alergau cîțiva oameni, scăldați în păcură.

Gogoi îl recunoscu de departe pe cel mai mare dintre inginerii Societății, venit în fugă de la Ploiești, și îl strigă să bea un pahar. Inginerul alerga dintr-o parte în alta, dădea ordine, se răzgîndea, și iar începea să alerge. O echipă de lucrători din Schela Veche veni în fugă, cu sape, cu tîrnăcoape, cu lopeți. Un logofăt luă oamenii după el și porniră devale, printre copaci.

Erupția întrecuse orice prevedere ; batalele și gropile de primprejur dăduseră peste margini. La o sută de metri mai jos, un regiment de oameni săpau repede, parcă beți sau în delir, să ridice un zăgaz în fața păcurii înspumate, care le mustea sub bocanci. Alte echipe lărgeau malurile văii, s-o facă mai cuprinzătoare. Între timp, de la stația de pompare, se trăgeau conducte în sus, prin pădure.

— Hiu-hiuu ! Domn inginer ! N-auzi ?

Căruța ajunsese la creastă.

— Mă, dă la sondă ! Veniți, mă, să vă dau băutură !

Sondorii alergau de colo-colo, zăpăciți.

— Motoacă, hai cu butoiul dăvale !

— Nu se poate, nene Gogoi ! Cum o să băgăm căruța pe rîpă ?

— Nu băgăm căruța, mă, nu fi prost ! Băgăm butoiul !

Cîțiva oameni cu chef veniră să-i ajute. Butoiul, pe jumătate golit, alunecă între roți.

— Păzea!

— Stai, nea Gogoi, să mai iau un pahar!

Butoiul începu să se rostogolească. Un om se ținu cîțiva pași după el, încercînd să-și umple paharul din mers.

— Mă, dă la sondă, strigă Gogoi, vedeți că v-am trimis dă băut!

O palmă de loc, pînă în marginea rîpei, butoiul merse lin, pe urmă se prăvăli devale. Omul cu paharul rămase în loc, dezamăgit. Cei de pe mal rîdeau prostește, bătîndu-se cu palmele pe genunchi:

— Ia-te după el, nu te lăsa!

Gogoi privi butoiul cum se rostogolea sărind din dîmb în dîmb. Își duse mîinile la gură și răcni în jos:

— Mă, dă la sondă, ia ațineți-vă!

Sondorii rămaseră năuci. Butoiul venea sărind, pocnind și trosnind la fiecare salt, și vinul țîșnea printre doage. Înainte de a ajunge jos, lovindu-se într-un bolovan, o luă prin aer, bezmetic, se izbi în turlă, de unde căzu bucățele.

— Fir-ai al dracului dă bețiv! blestemau sondorii.

Gogoi își azvîrli căciula în vînt, și o luă în vale, chiuind; după cîteva hopuri se împiedică, veni de-a rostogolul, cînd peste cap, cînd peste coaste, icnind, pînă jos în ușa sondei, unde se opri cu fața la pămînt, în lăcăraia de păcură și de vin.

Deasupra, pereții turlei se clătinau, trosnind.

— Veniți, mă, să beți! Hiu-hiuu!

Un om se repezi, speriat, îl ridică și încercă să-l tragă la deal. O dată în picioare, Gogoi îl îmbrînci, dîndu-l peste cap.

— Ce, mă, e sonda ta dă nu mă lași?

Apoi, zăpăcit de izbituri și de huietul nefiresc pe care îl făcea păcura căzînd în pădure, porni înainte, fără să caute drumul, la întîmplare, împleticindu-se printre copaci. După cîțiva pași i se așeză în cale o perdea neagră, de nestrăbătut.

Printre ramurile rupte, atîrnînd în jos, se împleteau pale de ţiţei, duse de vînt. Din cînd în cînd, puterea erupţiei descreştea ; atunci, prin pînza de păcură răzbea soarele, cafeniu. Dar răgazul nu ţinea mult ; în clipele următoare zgomotul îşi depăşea vechea intensitate, pînza care despărţea pămîntul de cer se îndesea la loc şi nu se mai vedea altceva decît o ploaie neagră, torenţială, căzînd în cascade şi făcînd jaf printre copaci.

Gogoi o privi cîteva clipe aiurit, absorbind aerul negru, ud, care îi mărea beţia în cap. Luat de vînt, un val de păcură îl izbi, stropindu-l de sus pînă jos, nelăsîndu-i nimic alb. Mirosul păcurii îl zgîndări ; întinse mîinile în ploaie, apoi şi le trecu prin păr, pe faţă, pe haine.

Cîţiva oameni de la sondă veniră să-l scoată la loc apărat.

— Nene Gogoi, ajunge ! Hai, că dăm noi dă belea !

— Ce, mă, nu-i sonda mea ? N-am voie să fac ce vreau ?

Încercară să-l înşface, dar le scăpă printre mîini, se trase îndărătnic înapoi, lovind cu pumnii în gol, înjurînd, pînă ce dădu într-un dîmb şi se împiedică. Îl văzură alunecînd la vale pe gîrla neagră, printre copaci. În cîteva clipe, îl pierdură din ochi — pînza de păcură îl acoperi.

Beţivul se duse pe patul de frunze, ca pe un săniuş. Cei de la zăgaz se pomeniră cu el în fundul văii, ca o arătare neagră, numai cu ochii albi, îngropat pînă la mijloc în păcură.

— M-a răzbit, mă ! le strigă Gogoi, scuipînd negru din gît.

Şi începu să se bălăcească, gîfîind, zbătîndu-se, smucindu-se, lovind cu mîinile în jur, împroşcînd pînă la mal, îmbătat de aburii care pluteau în aer pîlpîitori şi i se întîlneau cu băutura în cap.

Sus, pe turla sondei, păcura continua să ţîşnească, umplînd valea de întuneric şi de vîjîit.

4

În biroul modest, prăfuit, cu dușumelele murdare de păcură, cu tavanul scund, al stației de predare, felul lui Telengescu de a se purta, atît de ales, părea și mai surprinzător. Stătea în spatele mesei șubrede, cum ar fi stat la un birou de director general, drept, cu spinarea necurbată, cu genunchii lipiți, dar fără încordare, cu picioarele unul lîngă altul, aliniate vîrf la vîrf, o atitudine plină de demnitate și eleganță.

Pe un scaun, în fața lui, Lipănescu îl admira cum își pregătește condeiul să se apuce de scris. Era un tînăr înalt — altul care s-ar fi purtat cu mai puțină îngrijire ar fi părut deșirat —, subțire, cu fața plină de urmele unor coșuri uscate, altfel foarte curată, proaspăt bărbierită și pe deasupra cu un norișor de pudră. Lipănescu se simțea chiar intimidat de înfățișarea aceasta atît de demnă. Îi impuneau mai ales hainele negre, fiindcă un om care se ținea să umble așa în zile de lucru, și încă la servici, însemna că nu-i un oarecine.

— Numaidecît, domnule Lipănescu ! vorbi tînărul, politicos. Aveți amabilitatea și mai așteptați o clipă.

— Mă rog, mă rog, nici o grabă !

Pantofii, aliniați sub masă, nu erau negri, potriviți cu hainele, ci galbeni, purtînd urmele unor rosături de galoși. Lipănescu fu înclinat să creadă că e vreo modă mai nouă. În reali-

tate, pantofii aceştia înlocuiau provizoriu pe cei negri, de lac, daţi la pingelit.

Telengescu sfîrşi de făcut nişte socoteli din vîrful condeiului, luă de alături un carnet lung, îl deschise, scrise ceva atent, pe fiecare din cele două părţi ale filei, îşi admiră caligrafia, iscăli, puse ştampila, rupse partea din dreapta în lungul liniei perforate şi o întinse solemn peste masă.

— Poftiţi, domnule Lipănescu ! Aţi avut cincizeci de tone bruto. Am scăzut trei la mie impurităţile, plus cincisprezece la mie pierderi de conductă, asta e de fapt comisionul nostru, rămîn net patruzeci şi nouă de tone.

În sfîrşit, Lipănescu avea în mînă un „cupon" — acum se putea numi petrolist. Hîrtia aceasta miraculoasă, pe care se grăbea s-o cumpere orice bancă, reprezenta pentru el mai mult decît o valoare bănească ; era certificatul său de exploatator.

După aproape două luni de cînd luase sondele, făcuse prima predare. Cantitatea nu era impresionantă, dar vedea în ea semnul reuşitei. Nu fusese uşor să pună pe picioare o schelă aproape părăsită. Tot timpul rămăsese aici, străin de ceea ce se întîmpla acasă. Anghelina se înapoiase numaidecît la Cîmpina, să nu lase prăvălia singură. Prin căruţaşii care aduceau materiale la sonde, îşi înştiinţa bărbatul de mersul treburilor, numai că lui puţin îi păsa de ele. Viaţa din schelă îl cîştigase mai mult decît ar fi putut bănui. Parcă se născuse între sonde şi nu mai trăise în altă parte.

Locuia tot la birou, mulţumindu-se cu odaia primitivă şi inospitalieră. Dormea în zgomotul potolit, de noapte, al schelelor, care ajungea la el ca o muzică ciudată, plină de taină şi de farmec. În zori se trezea înainte de a-i intra soarele pe fereastră, cînd mai era mult pînă să sune începerea lucrului la ateliere.

În spatele biroului, pusese să se facă grajd pentru unul din caii de trăsură, adus de la Cîmpina, pe care-l folosea la drumurile prin schelă. N-avea cine știe cît de umblat, dar fiindcă mai toți petroliștii mergeau călare, găsise nimerit să facă la fel ca ei. De multe ori poruncea să se pună șaua și dădea o raită pe drumuri, numai ca să nu rămînă nebăgat în seamă.

Fiindcă partea cea mai mare a materialelor de care era nevoie la sonde se aducea din depozitul său, de la Cîmpina, nu vedea limpede ce bani înghite schela. Fuseseră angajați încă doi maiștri și peste douăzeci de sondori noi. Sîmbăta, cînd se adunau la leafă, îi plăcea să-i vadă aliniați pe un șir în ușa biroului, ca la armată, și cu cît numărul lor creștea, cu atît se simțea mai presus de restul lumii.

Acum se lucra la toate cinci sondele. Turlele și barăcile fuseseră reparate ; petele de lumină făcute de lemnăria nouă le dădea o înfățișare pe jumătate veselă, pe jumătate infirmă.

În vîrful fiecărei turle pusese firme albe, cu litere mari, negre, să se vadă din depărtare : Exploatarea Ene Lipănescu. Schela Anghelina. Sonda nr. 1 și așa mai departe, numărul doi, trei, patru și cinci.

Bineînțeles, cel mai mult se mîndrea cu firma cea mare din drum. Dimineața, fiindcă se scula devreme, pînă să înceapă lucrul cobora și trecea de două-trei ori prin fața ei, privind-o cu coada ochiului. De multe ori își închipuia că ar fi un drumeț străin, și încerca să-și dea seama ce impresie făcea firma cuiva, care o vedea prima oară.

La ora șase, sînd sunau țignalele, lucrul începea cu o punctualitate de mașinărie ; era o exigență pe care o plătea cu gratificații acordate maiștrilor, dar care, în schimb, îi dădea sentimentul că dorințele lui sînt respectate ca ale unui atotputernic. Și parcă în nici o schelă nu se lucra cu atîta febri-

litate. Sîrguința poate fi foarte ușor simulată, cu atît mai convingător cu cît e mai bine plătită.

La cele două sonde înfundate fuseseră montate mașini noi și se săpa necontenit. Motoarele electrice bîzîiau din zori pînă la apus. Macaralele, opintindu-se din greu, mișcînd sapele de sute de kilograme, se auzeau pînă la birou și îi marcau lui Lipănescu pulsul schelei, sănătos și harnic, în vreme ce, dincolo de privirea lui, mulți oameni stăteau cu mîinile în sîn, doar pîndindu-l să-l vadă venind.

Între timp, începuseră să sosească facturi. Curentul electric pe o lună se ridica la șapte mii de lei. Cifra în sine, fără să se gîndească la bani, pe Lipănescu îl uimi. Lumină de șapte mii pe lună nu consumau toate prăvăliile din Cîmpina la un loc.

— Motoarele consumă mult, îi explică Pascu.

— Motoarele? A! Bun, bun! (Era încîntat.) Înseamnă că la noi se lucrează! Așa-i?

Desigur că la Societatea de Electricitate faptul nu putea trece neobservat, și astfel se consemna însăși activitatea lui.

Alte facturi soseau la plată. Dădea banii aproape bucuros. La sonda numărul trei, la care ținea mai mult fiindcă era mai aproape de drum și firma i se vedea mai bine decît a celorlalte, încă se luptau să scoată lingura înțepenită sub coloană. Coloana ar fi trebuit săltată, dar cei aproape patru sute de metri de pămînt pe care îi străbătea o țineau țeapăn. Peste lingură, în fundul sondei rămînea mai în fiecare zi cîte un nou instrument.

După ce fel de fel de oameni veniră și încercară, fiecare cu alte planuri, fără să izbutească, Pascu fu de părere să se renunțe.

— Nu părăsesc nimic! strigă Lipănescu, roșu în obraz. Uită-te la mine, Pascule, uită-te, ca să mă cunoști! Am cap

de catîr, și nu mi-e rușine de mine. Uite-aici, sub frunte, aici e puterea mea. Sînt încăpățînat! Să-mi aduci maistrul cel mai bun, îi plătesc oricît, să-mi pună sonda la drum!

Lucrul ajunsese de pomină. Noi oameni începură să vină, să vadă ce e de făcut. Unii ridicară din umeri, alții lăsară să se creadă, cam cu îndoială, că s-ar mai putea încerca. Pe aceștia, Lipănescu îi îmbrățișa ca pe niște salvatori. În timpul lucrului avea grijă să li se aducă de mîncat și de băut, îi cinstea el însuși cu țuică și cu vin, turnîndu-le în pahar. Alerga călare de la un atelier la altul, îngrijindu-se de unelte noi.

Uneltele se lucrară, se plătiră și una cîte una rămaseră în pămînt. El nu-și dădea seama că maiștrii care lucrau aici erau din cei mai nepricepuți, leneși și bețivi, mereu în căutare de angajament, mergînd de la o exploatare la alta și nerămînînd nicăieri.

La început, din veche deprindere de negustor, își notase cheltuielile în registrele biroului. Cînd plățile se înmulțiră, închise scoarțele registrelor și nu mai notă nimic. De trei ori îl trimisese pe Motoacă la Cîmpina să aducă pachete cu bani.

Dar acum avea cuponul în mîini! Era o hîrtie miraculoasă. Despre ea, în lumea petrolului se vorbea în fiecare zi. Cînd banii în casă scădeau, cînd lucrătorii veneau la plată, cînd erau facturi de achitat, se spunea:

— Săptămîna ce vine luăm cuponul!

Și îndată, toți creditorii se linișteau.

Era o hîrtie cu multă putere; în fața ei, băncile care lucrau în numele rafinăriilor sau al exportatorilor își deschideau numaidecît casele de bani. Toate plăteau pe loc, pînă la ultimul ban, fără tocmeală, la cursul din ziar.

În fiecare dimineață își inspectase Lipănescu rezervorul, ca să vadă nivelul păcurii. Așteptase două luni să se umple, să-l poată preda.

Dar acum avea cuponul în mîini ! Îl împături şi îl puse emoţionat în portofel.

Telengescu se ridică.

— Sînt orele douăsprezece şi treizeci de minute, spuse, în limbajul lui ales, privind ceasornicul pe care îl scosese cu un gest elegant din buzunarul de la betelia pantalonilor. Dacă aveţi drum spre centru, am să vă însoţesc.

Aşa cum se ridicase şi cum vorbea, lui Lipănescu i se păru impunător. N-avea înfăţişare de petrolist, ci de orăşean, şi totuşi puteai să pui preţ bun pe el. Totul în înfăţişarea tînărului dovedea atenţia cu care se îngrijea. Nimic din ce purta nu era demodat. Haina foarte strînsă pe talie avea umerii mari, ridicaţi în sus, şi piepţii bombaţi ca două jumătăţi de cupă, cum ar fi acoperit o pereche de sîni. Dedesubt se vedea vesta încheiată la două rînduri, cum nu-şi îngăduia să poarte oricine. Cămaşa, în culoarea stînjenelilor, ar fi părut nepotrivită şi ţipătoare, dacă n-ar fi fost în bună parte acoperită de vestă, de gulerul tare, alb, şi de papionul argintiu.

— Cu mare plăcere ! Cu mare plăcere ! acceptă Lipănescu, bucuros să meargă o bucată de drum cu un tînăr distins.

Şi-apoi, deşi era nerăbdător să ajungă la birou, ca să-şi admire în voie cuponul care-i ardea inima prin haină şi prin portofel, voia să rafineze prin aşteptare plăcerea acestui moment.

Telengescu deschise sertarul biroului, scoase o pereche de mănuşi de aţă gălbuie, le trase pe mînă, meticulos, potrivind fiecare deget, apoi îşi luă pălăria din cuier.

— Atunci putem să mergem :

Avea o pălărie neagră, de pîslă, foarte bine periată, cu borurile mici întoarse în sus. O privi în lumină, suflă peste o scamă şi, ţinînd-o cu amîndouă mîinile, şi-o aşeză în cap, drept, foarte atent la poziţia ei. În prag mai scoase din buzu-

narul hainei o pereche de ochelari fumurii, pe care şi-i potrivi tot atît de atent.

— Dacă nu ne grăbim puţin, zise neliniştit, încep să iasă lucrătorii şi ne umplem de praf.

Din fericire, drumul spre piaţă era aproape gol. Un tractor, ducînd o remorcă grea, trecuse în sus, dar praful stîrnit se aşezase la loc. Abia ici-colo întîlneau cîte un sondor grăbit, care se ferea pe marginea drumului, salutînd cu respect. Lipănescu răspundea încîntat, cu şapca pînă la pămînt. Telengescu abia clătina din cap, cu privirea înainte, cu buzele subţiate de dispreţ. Se simţea jignit de vecinătatea acestor oameni murdari şi necioplţi.

— Nu le mai daţi atenţie, că pe urmă ni se urcă în cap ! îl sfătui pe Lipănescu, tot politicos, dar cu oarecare asprime în glas.

Din partea lui, nu-şi scotea niciodată pălăria pe drum, pe de o parte ca să n-o uzeze şi să n-o murdărească, pe de alta fiindcă nu socotea pe nimeni demn de salutul lui.

Lipănescu nu ţinu seama de recomandare şi continuă să răspundă radios la saluturile trecătorilor. Tînărul îl privi dintr-o parte, nemulţumit, şi-abia acum îşi dădu seama că însoţitorul său nu corespundea atenţiei pe care i-o acordase, ca petrolist. Purta o şapcă de stofă pătată de păcură. Înţelegea necesitatea şepcii la oamenii care umblau prin schele, dar petele nu le ierta. Hainele lui Lipănescu, aceleaşi cu care venise la început, acum erau mototolite, stropite cu negru de sus pînă jos. Încălţămintea nu mai avea nici o culoare, nu se ştia dacă fusese neagră sau maron. Petele de păcură ajunseseră pînă şi pe cămaşă, făcînd-o să pară mizeră şi jegoasă. Începu să regrete tovărăşia lui ; avusese de gînd să-l invite la un aperitiv ; renunţă. Instinctiv, făcu un pas în lături, ca să nu meargă cot la cot cu el.

— Cine-i haiducul de colo ? întrebă Lipănescu.

Tînărul îngălbeni şi rămase locului, fără voia lui.

— Na ! Asta ne-a lipsit !

În mijlocul pieţii, pe movilă, Bocanu stătea imobil, cu pîntecul rezemat în ciomag. Coteiul tocmai venea fuga de acasă, cu clondirul de rachiu.

Telengescu scoase repede ziarul din buzunar, îl despături, îşi băgă capul între pagini şi porni la deal, pe marginea şanţului, prefăcîndu-se atent la lectură.

— Făceţi-vă că nu-l vedeţi ! îi şopti însoţitorului. E un ţăran prost crescut.

Prezenţa bătrînului grosolan şi agresiv în localitate era pentru Telengescu, atît de sensibil la bunele maniere, motivul unor îngrijorări zilnice. Îşi potrivea astfel treburile ca să nu dea niciodată ochii cu el ; dacă îl zărea şi mai avea timp, se întorcea din drum. Cîteodată, totuşi se trezea cu el în faţă, şi atunci se pomenea scoţîndu-şi pălăria, parcă hipnotizat. De vină erau inginerii şi toţi din protipendadă, care nu ştiuseră să-l pună pe bădăran la locul lui, de la început. Şi pe lîngă toate acestea, Bocanu nici măcar nu răspundea la salut.

— Am adus ţuica, nene Chivule ! gîfîi Coteiul.

Bătrînul întinse mîna, luă paharul şi-l deşertă pe gît ; rachiul se duse gîlgîind, făcînd să se mişte nodul gîtului, o dată în sus şi o dată în jos, ca pîrghia unei maşini de înregistrat. După ce goli paharul, mai rămase o clipă cu capul dat pe spate, ca băutura să se scurgă bine, apoi se îndreptă şi tuşi, mulţumit, cum ar fi pus cu această contractare a gîtlejului un capac peste rachiu.

— Nu mai bei unu, nene Chivule ?! se miră Coteiul.

Stăpînă-su rămăsese cu ochii la cei doi străini care veneau din jos. Pe cel cu jurnalul îl ştia mai de mult, şi îl rîcîia la inimă să-i scuipe o dată în jurnal.

— Bă nătăfleață, vezi să nu te-mpiedici !

Întreaga ființă a tînărului se crispă de oroare. Își simți urechile vîjîind ; literele din ziar se făcură roșii. După cîțiva pași, încă nedezmeticit, îi șopti lui Lipănescu, printre dinți, cu profundă consternare :

— Dumnezeule ! În ce mediu sîntem obligați să trăim !

Bocanu se suci în bîtă și mai strigă o dată în urma lor :

— Bă veneticule, mă pun în pălăria ta !

Scuipă mulțumit și se șterse cu dosul mîinii pe sub mustăți.

Vorbele triviale, apoi scuipatul, îl loviră pe Telengescu în ceafă, ca doi bolovani, făcîndu-l să icnească de două ori. Suferea mai ales fiindcă asistase și Lipănescu la această întîmplare penibilă. Ajungînd la Salon, aruncă o privire furișă, să vadă dacă nu fusese cineva pe terasă ; un singur martor și tot era prea mult. Dar pe terasă, din cauza prafului și a soarelui, nu mînca nimeni. Răsuflă, mai ușurat. Simțea nevoia să se despartă grabnic de însoțitorul devenit inoportun, care-i amintea, fără voia lui, umilința îndurată.

— Domnule Lipănescu, zise, încă roșu în obraz, dar fără să-și fi pierdut vorba și gesturile politicoase, sper că vom avea cinstea reciprocă de a ne mai vedea cît de curînd.

Lipănescu, al cărui gînd fusese tot timpul la cupon, răspunse repede, bucuros :

— A, păi da, păi da ! Cum nu ! Că abia aștept să fac altă predare !

Tînărul urcă scările, străbătu terasa în fugă și numai cînd se văzu în restaurant îi veni inima la loc. În fața oamenilor prezenți, demnitatea nu-i era știrbită cu nimic. Își netezi borul pălăriei cu palmele înmănușate, își potrivi papionul la gît și, fără să arunce vreo privire cuiva, trecu elegant spre odaia din fund, rezervată cîtorva clienți aleși.

Nefiind încă ora unu, la mesele printre care trecea erau numai grupuri răzlețe de oameni, tineri cei mai mulți, funcționari plecați înainte de timp de la birouri. Aveau haine negre, ca ale lui Telengescu, însă nu la fel de curate și de elegante. Pantalonii tuturor, îndeosebi, erau prăfuiți pînă aproape de genunchi, deși cînd umblau prin schelă se îngrijeau să le sumeată manșetele cît mai mult. Ocupau funcții modeste, la Societate sau la exploatări mai mici. Veniseră să se îmbogățească în petrol ; unii își părăsiseră studiile, alții fugiseră de acasă, atrași de același miraj, și acum mîncau o tocană de cincisprezece lei, după o ciorbă de opt, pe hîrtia albă pătată cu sos. Telengescu, care era funcționar de carieră, cu școala superioară de comerț, și nu aventurier, avea pentru ei un explicabil dispreț. Drumul printre mesele din restaurant îi era întotdeauna neplăcut.

Cînd să intre în odaia din fund, un băiat de prăvălie veni fuga de la tejghea și îl opri, trăgîndu-l de mînecă.

— Domnu Telengescu, jupînu te roagă să vii nițel.

Limbajul băiatului îl lovi ca o palmă în obraz. Își smuci mîna cu mîneca pîngărită, văzînd roșu, gata să-l plesnească pe nespălat. Se stăpîni, fiindcă o izbucnire în prezența golanilor din restaurant ar fi fost lipsită și de eleganță, și de demnitate, și se îndreptă fierbînd spre tejghea. Hristea Dumitrică îi zîmbi din spatele mesei îmbrăcate în zinc și îl întrebă, ezitînd, descumpănit de aerul lui furios.

— Comment ça va ?

Telengescu îi dădea lecții de limbă franceză, destul de aproximativ, dar fără să ezite.

— Va mal, va mal ! răspunse, încruntat.

Negustorul așteptase răspunsul obișnuit : „Comme çi, comme ça !", ca la rîndul său să adauge : „Alors, très bien !" cum începeau convorbirea în fiecare zi. Rămase dezorientat.

— De ce? întrebă, înțelegînd după înfățișarea profesorului sensul cuvintelor neașteptate.

— Dites en français ça !

Hristea își pierdu cumpătul; rămase cu ochii mari, zîmbind prostește. Era un om de statură mijlocie, cu capul rotund, cu fața lată, fără expresie, cu ochii verzui, spălăciți, ca de rață, care izbuteau totuși să exteriorizeze mirarea și nedumerirea.

— Ce te-a supărat? continuă în românește, renunțînd cu părere de rău la dialogul pregătit.

— Parce que ton garçon est un, est un cochon !... Est un...

Hristea făcu ochii mari.

— Wass?

În timpul războiului învățase puțin nemțește, și acum amesteca o limbă cu alta.

— Măgar! completă tînărul, dîndu-și și el supărarea pe românește.

— Ce-a făcut?

— Domnule Hristea Dumitrică, dacă vrei să ajungi un om mai ceva decît ăștilalți, păi trebuie întîi și-ntîi să îndepărtezi din jurul dumitale toate persoanele prost crescute. Un chelner necioplit nu poate decît să-ți dăuneze. Atunci de ce îmi mai pierd eu vremea...

Negustorul sări, grăbit să-i dea satisfacție:

— Ce-a făcut, să-l altoiesc? (Ca să-l îmbuneze, luă un păhăruț de pe stativ, îl mai spălă el însuși o dată și se pregăti să toarne dintr-o sticlă dosită sub tejghea.) Bei o țuică? Specială!

Telengescu arătă cu degetul:

— Seulement la moitié!

Hristea îl privea prostește. Tînărul repetă gestul, arătînd jumătatea paharului.

— La moitié ! La moitié !

— Phua ! se auzi afară Bocanu.

Paşii lui şi bîta buşeau în treptele terasei, cum le-ar fi urcat din greu un om cu trei picioare. Negustorul îşi lăsă profesorul şi alergă la uşă. Telengescu se strecură spre odaia din fund, alunecînd cu o grabă elegantă printre mese, frîngîndu-se de mijloc, cînd pe o parte, cînd pe alta, ca un patinator.

Bocanu se opri pe ultima treaptă şi mai întoarse o dată capul în susul drumului. Lipănescu rămăsese la creastă, de unde, în puzderia de sonde, încerca să le recunoască pe ale sale.

— Bă veneticule, să nu-nţepeneşti acolo !

Lipănescu porni pe Drumul Părăsit care ocolea Schela Veche pe marginea pădurii. De cînd se făcuse drumul nou, printre sonde, pe aici nu mai trecea aproape nimeni. Arar venea cîte o căruţă scîrţîind, să încarce lemne. În dreapta se deschidea din loc în loc cîte o vale neumblată, pe care întunericul pădurii o înghiţea repede, slobozind în schimb valuri de răcoare. Lui Lipănescu îi plăcea drumul acesta pustiu, care la amiază era acoperit de umbră. De aici, Schela se vedea de la un cap pînă la altul, ca în palmă. Îl străbătea de multe ori, privind în jos, numărînd sondele, cîntărindu-le din ochi, făcînd în minte fel de fel de planuri. Trebuia cu orice chip să-şi mărească întreprinderea. Cele cinci sonde, între celelalte, sumedenie, nu-i mai dădeau satisfacţia din primele zile. Le alegea de pe acum pe cele care odată aveau să devină ale sale ; numărul lor se mărea fără frîne.

Cu aceste gînduri ajunse la gardul de sîrmă, dincolo de care, în stînga, sub mal, se vedea acoperişul biroului. În dreapta, se deschidea Valea Alunişului, iar ceva mai sus a Carpenului, amîndouă pierzîndu-se în pădure. Printre copaci se zărea lucind un zid de casă, ca a nimănuia.

Lipănescu se opri, își dădu șapca pe spate, dezvelindu-și fruntea asudată, își puse mîinile în șolduri și rămase cu ochii la cele cinci sonde, ale căror turle vibrau sub smuciturile macaralelor. Își simți inima umflîndu-se de mulțumire și în aceeași clipă pe inimă simți arzînd cuponul. Aruncă o privire în lături să vadă dacă nu vine cineva, apoi scoase înfrigurat hîrtia din buzunar și o despături cu mîinile tremurătoare. „Iată și cuponul, care va să zică !" se gîndea, parcă nevenindu-i să creadă că acest miraculos petic de hîrtie îi aparține, cu forța lui misterioasă scrisă în cifre.

Nu mai vedea nimic altceva decît numărul tonelor ; nu auzea zgomotul schelei, uitase și unde se găsește, și în ce zi, în ce an, nu-și mai cunoștea nici numele, nici vîrsta, nici condiția lui fizică, aproape dematerializat, depășit de el însuși în satisfacție și uimire.

„Care va să zică, iată cuponul !" Cifrele, păreau că-i răspund : „Patruzeci și nouă de tone ! Da, noi sîntem cuponul !..."

O cracă uscată trosni în spate. Se întoarse brusc și rămase buimăcit, cu ochii la o apariție stranie, din marginea pădurii. Un bătrîn înalt, uscat ca o scoarță de copac, cu capul ca un ciot, cu fruntea numai noduri, boltită deasupra ochilor, ca o streașină, stătea nemișcat, spionîndu-l. Avea pantaloni cenușii de dimie, ca și minteanul ținut pe umeri, și culoarea îmbrăcămintei îl făcea să se confunde cu pădurea.

Lipănescu împături repede cuponul, și se strecură printre sîrmele gardului. Numai cînd se văzu aproape de birou îndrăzni să privească în urmă. Întîi i se păru că omul plecase ; abia în clipa următoare îl descoperi, în același loc, nemișcat, tot una cu copacii dimprejur. Îl străbătu bănuiala că îl mai văzuse și în alte rînduri așa, dar nu-și dădea seama : fusese el într-adevăr, sau un trunchi de copac ?

Un cîine se auzi hămăind în pădure. Pe peretele alb al casei, cum se vedea nelimpede prin frunziș, parcă se strecură o umbră firavă. Un glas subțire, de fată, se auzi strigînd :

— Tatăă !...

Era ceva cîntat în această chemare ca un glas de iele. Cum se răspîndea cu ecouri argintii, printre copaci, lui Lipănescu i se păru că fusese doar o închipuire. După o clipă însă, glasul se auzi din nou :

— Hai, mă tatăă !...

Arătarea se întoarse încet și se pierdu, alunecînd, plutind, topindu-se în umbra pădurii.

Administratorul venea de la sonde. Lipănescu îl întîmpină, neliniștit :

— Stă cineva în pădure ?

— Sînt cîteva case ; ce-a rămas din cătunul vechi.

— Și ce fac oamenii acolo ?

— Dumnezeu să-i știe ! Unii mai lucrează pe la sonde, alții or mai fi tăind lemne.

— Am văzut pe unu...

— Pădurețu ! Lăsați-l în pace ; e cam sărit. Îl știe toată lumea.

Lipănescu intră în birou, încă tulburat. Omul nu-i ieșea din minte. Îl urmărea chipul lui osos, cu obrazul supt adînc, cît să încapă un pumn sub pomeți, cu bărbia colțuroasă, cu fața cenușie de țepi. Nu putuse să-i vadă ochii, bolta frunții îi acoperea, dar din întuneric, din cele două pete negre ale orbitelor ca de mort, pornise parcă o privire dușmănoasă.

Își duse mîna la buzunar.

— Am luat cuponul, Pascule ! strigă, plin de mîndrie.

Și, ca prin farmec, atingerea hîrtiei îi alungă neliniștea.

5

La Salon, sub becul strălucitor din mijlocul restaurantului, Gogoi își număra teancurile de bani. În jurul lui, aplecați peste masă, o mulțime de curioși îl urmăreau, pizmași, înfrigurați, chinuiți, zeflemitori — nici unul nepăsător. Banii erau în pachete de cîte douăzeci de mii. Număra numai pachetele, fără să caute înăuntrul lor.

— Nu încape pungășie, mă ! Ia uite colea ! (Arăta banderola cu iscălitura casierului.) Bangă mare, nu umblă cu pungășii. Obrazul casierului e mai scump ca obrazurile voastre la un loc ! Hei, domne Cristeo, dă-le băutură, să mă lase, că nu pot număra !

De fiecare dată cînd ajungea la al șaptelea pachet se încurca și o lua de la început.

— N-am deprindere ! Să-l fi văzut pe casier ! Uite-așa, uite-așa le trecea printre degete ! Da eu ? Ghiorlan ! A mai numărat neam de neamu meu atîta bănet ? Care atît ? Nici un sfert ! Care sfert ? Nici cît o unghie de copil ! Hai, lăsați-mă în pace și beți cît puteți !

Oamenii beau și făceau haz prefăcut ; cînd dădeau cu ochii de bani, rîsul li se înnegrea. Dar iar ciocneau un pahar și iar se înveseleau. Erau maiștri, ieșiți de la lucru, încă murdari

de păcură pe obraz şi pe mîini, mecanici, strungari, electricieni, funcţionari.

— La mai mare, nene Gogoi !

Gogoi se ridica şi ciocnea cu toţi, apoi se întorcea, trîntea paharul pe masă, între teancurile de bani, şi iar se apuca să numere.

De dimineaţă plecase călare la Ploieşti, ajunsese spre prînz, lăsase calul la han, îşi încasase cupoanele şi spre seară se întorsese într-un automobil de piaţă luxos.

— Bă, eu ştiu ce să fac cu banii. Am ştofă dă boier, cît mă vedeţi voi dă ghiorlan ! Îmi place să trăiesc ; nu ca bivolu dă vără-miu.

— Da calu, nene Gogoi ?

— Care întrebaşi ? Calu ? Halal dă mama lui ! Măcar dac-ai fi tu ca el ! L-am lăsat la grajd, să-l ţesale dă zece ori pă zi, să-i dea o dublă de ovăz, să ştie lumea că-i calu meu !

— Şi nu-l aduci înapoi ?

— Tot tu întrebaşi ? Nuu ! Ferit-a Domnezeu ! Îl las la oraş ! Dacă m-am boierit eu, să-l boieresc şi pă el. Ei, ia căraţi-vă dă lîngă mine, să-mi văd dă bani !

Gogoi se întoarse spre masă, adună pachetele cu braţele, cum le-ar fi greblat, şi iar se apucă să le numere de la început.

— Nene Gogoi, da la bancă, ia spune, cum a fost ?

— Care întrebarăţi ? Lux, vericule, ce ştiţi voi ?! Numai boieri ! M-au pus pă un scaun, mă, şi cînd m-am aşezat, am crezut că mă duc la etaju dă jos ; pînă-n gît am intrat în puf. Şi dă-i cu „domne Gogoi aşa", cu „domne Gogoi altminterea" ! Nici nu m-am dus la ferestruică, la rînd ! Aş ! A venit casieru cu tava dă bani, ca la împăraţi ! Şi iar „domne Gogoi în sus", „domne Gogoi în jos", şi „credem că aţi fost mulţumit". Eu spuneam : „Vere Gogoi, halal dă osu tău !" Ei, gata ! Lăsaţi-mă să-mi număr banii, mă !

La al şaptelea pachet se încurcă din nou.

— Nu merge !... Halal dă calu meu ; numără alţii pentru el ! Motoacă, te fac contabil ; treci să numeri !

Motoacă şedea în partea cealaltă a mesei, urmărindu-l pe unchi-su de la o distanţă mult mai mare decît spaţiul dintre ei, dintre toţi singurul nepăsător.

— Ce-i tot numeri, nene Gogoi ! zise plictisit. Că doar n-au să iasă mai mulţi !

— Numără, mă, dacă-ţi spun !

Băiatul trase pachetele spre el şi începu să le numere. Scăpat de grija banilor, Gogoi se ridică.

— Hai să ciocnim ! Domne Cristeo, dă ce nu le dai să bea ?

De după tejghea, ochii negustorului tot alunecau spre teancul de bani. Îi plăcea întîmplarea, chiar dacă nu erau banii lui, fiindcă la Runcu, unde făcea erupţie, avea şi el nişte socoteli.

— Nene Gogoi, da cu automobilu cum a fost ? Unde l-ai găsit ?

— Care întrebaşi ? Cu automobilu ? E, a fost şi cu ăla ceva !

— Ia s-auzim !

— Păi, dacă m-am văzut cu pachetele dă bani, m-am dus drept în piaţă, la statuia aia unde-i unu în cearşaf. M-am uitat o dată în sus, o dată în jos, să văd care automobil e mai pă seama mea. Nici unul nu mi-a plăcut. Păi i-auzi ! Dă unde să ştie la Ploieşti că viu eu ? Şi cum stăteam aşa, numai ce văd o cupea alunecînd, o aia lustruită, sticlă, nu altceva, şi cu un şofer ferchezuit, să fi zis că-i boier. Asta da ! „Eşti liber, mă ?" El : „Unde mergi ?" „Unde merg ? Uite colea !" Şi dau minteanu la o parte. Cînd vede teancurile dă bani, sare în

drum cu pălăria uite-așa : „Împărate, urcă sus ! Cu dumneata merg și-n iad !“ Motoacă, i-ai numărat ?

Motoacă se opri, roșu în obraz.

— Mă încurcași, nene Gogoi !

Cineva se aplecă pe la spate și-i șopti :

— Pune un pachet deoparte, nu fi prost !

Motoacă se încurcă iar ; luînd pachetele la rînd, se întreba fără voia lui ce însemna fiecare pachet și ce însemnau toate la un loc ; pe urmă se gîndea ce însemnau ele pentru Gogoi, și ce-ar fi însemnat pentru altcineva ; ce-ar fi însemnat pentru unul foarte bogat și ce pentru unul sărac. Se gîndea la o mulțime de cunoscuți și se-ntreba ce-ar fi făcut fiecare, dacă s-ar fi pomenit cu atîția bani. Și iar se încurca. Nu putea să numere fără să facă asemenea socoteli, că nu erau nuci, sau mere, sau covrigi.

— Nene Gogoi, vino încoa ! Hai cu banii acasă ; aici nu pot să-i număr.

— Motoacă umblă să-și facă parte ! mîrîi careva.

Gogoi nu se urni dintre băutori.

— Du-i singur și lasă-mă în pace ! Te fac aghiotantu meu !

Oamenii din restaurant se schimbau ; cei de la început plecaseră aproape toți ; alții veneau după ei, și nimeni nu stătea prea mult. Dacă beau un pahar-două, ori nouă, iar unii chiar mai mult, le beau la repezeală, apoi porneau spre case grăbiți, sau scîrbiți fiindcă a doua zi, în zori, începeau lucrul din nou și nu le veneau de nicăieri teancuri de bani.

Gogoi le povestea tuturor, pe rînd, pățaniile lui de la oraș.

— Da sonda cum merge, domle Gogoi ?

— Care spuseși ? Aha ! Ați început să mă domniți și voi ?! Păi i-auzi vorbă ! Parcă n-aș merita !...

În camera din fund, cine ar fi vrut să asculte, ar fi auzit glasul domnului Bilașcu :

— De ce atîta lux, mă-ntrebi ? Cînd un pămînt e atît de generos cu noi, n-avem dreptul să fim meschini. Ce, ţi s-a părut că-s prea multe oglinzi ? Haida-de ! Atunci n-ai fost la Sinaia să vezi !

Cineva îi criticase Cazinoul, şi domnul Bilaşcu riposta.

— Uite că directorul general a înţeles altfel !

O voce limpede îl opri, calm, aşezat :

— Nu sînt împotriva oglinzilor, domnule Bilaşcu, dar mă gîndeam ce vor zice lucrătorii. Doctorul se plînge că n-are la dispensar un pachet de vată şi o faşă ca lumea.

— Dar ce, dispensarul e-n seama mea ? Să-i dea Corporaţia, că oamenii plătesc cotizaţii de se spetesc.

Toţi îl aprobară pe domnul Bilaşcu, într-un amestec de glasuri înfierbîntate.

— Hiu-hiuu, măă ! Halal dă calu meu ! chiuia Gogoi, dînd cu căciula de pămînt.

Cine ar fi tras cu urechea, l-ar fi auzit pe Telengescu, în odaia din fund :

— Pe vremea cînd îmi făceam studiile la Bucureşti, aveam un coleg care credea ca dumneata...

Dar restul cuvintelor nu le-ar mai fi deslușit, fiindcă le acoperea izbucnirea lui Gogoi :

— Lasă-mă să beau ! Nu pune mîna pă mine, mă ! Beau răzbeala mea !

— Hai, nene Gogoi ! îl îndemnă Motoacă, îndesîndu-i pachetele cu bani sub mintean şi trăgîndu-l spre uşă. Hai, zău, c-ai băut destul !

— Mă Motoacă, dă ce nu mă laşi să-mi beau răzbeala mea ?

Se potolise, avea glasul mîhnit şi blînd, şi-n odaia din fund acum se auzi limpede glasul domnului Bilaşcu, urmat de un hohot de rîs :

— Şi la urma urmei, puţin îmi pasă ce-a spus doctorul. Din partea mea, eu, unul, n-am luat nici o doctorie, de cînd mă ştiu, afară de purgativ.

Motoacă îl scoase pe unchi-su în drum. Piaţa era pustie, cu luminile stinse ; numai de la cele două cîrciumi mai ieşea cîte un întîrziat, luînd în spinare valuri de fum gălbui.

— Ţine-mă bine, mă ! Ţine-mă, că d-aia te-am făcut aghiotantu meu ! strigă Gogoi.

Pe drum beţia i se mai potoli. Cînd ajunse în poartă, văzu jos, peste livada de pruni, lumină la Bocanu. Drugii de la ferestre se desenau pe perdeaua groasă de chembrică albă.

— Văru Chivu îşi numără averile. Vezi, mă ? Are o odaie întreagă plină cu bani !

— Hai, nene Gogoi, du-te să te culci ! Mai am şi eu treabă !

Nepotul îl împinse în curte, trase poarta şi porni repede la vale, luînd drumul înapoi. Unchi-su striga peste gard :

— Vere Chivule ! I-ai numărat, mă ? Cîţi ţi-au ieşit ?

Cineva din casă veni să-l ia înăuntru. De pe prispă, glasul lui se mai auzi o dată, chiuind :

— Hiu-hiuu ! Halal dă calu meu !

Motoacă ajunse în piaţă, o traversă repede, să nu mai dea peste cineva şi reintră în întuneric, pe Drumul Părăsit. Luna răsărea dinspre Runcu, deasupra dealului, între două turle negre care pe fondul arămiu păreau sinistre, ca nişte spînzurători. În dreptul schelei lui Lipănescu băiatul o luă la dreapta, pe Valea Alunişului.

Sub copaci îşi simţi inima strînsă de singurătate. Îi plăcea mai mult între oameni, să-i vadă, să-i asculte, fără să se amestece în vorbă, dar nepierzînd nimic din spusele lor, curios să ştie ce cred unii şi ce cred alţii despre aceeaşi întîmplare. Ascultîndu-i se simţea ca o maşinărie cu motorul gata să por-

nească la prima comandă. Era ceva care se tot rotea pe dinăuntru în ființa lui și care îi sugea din sevă lăsîndu-l uneori vlăguit.

În singurătate era mai liniștit, dar atunci parcă inima i se răcea și începea să-i fie teamă că așa e cînd te apropii să mori.

După vreo sută de pași, copacii de-a lungul potecii se îndepărtau, deschizînd în față un luminiș. Dincolo de el, se vedea cîte o licărire, la ferestrele cîtorva case înșirate rar la deal. Un dulău hămăia, mai departe, în întuneric.

„Latră de foame!" se gîndi Motoacă, urcînd prispa primei case.

La mijloc se deslușea, neagră, o ușă de scînduri cu clanță țigănească. Într-o parte și-n alta erau cîte două ferestre, la două încăperi deosebite. La cea din stînga pîlpîia o lumină slabă.

Băiatul făcu un pas pe prispa năruită și ciocăni în geam. O umbră deșirată se mișcă pe perdele, se auziră pași înăuntru și-n spatele ușii o voce spartă, răgușită, întrebă dușmănoasă:

— Care ești?

— Eu sînt, moșule.

Ușa se deschise scîrțîind. Din tindă răzbi un miros rece de funingine, mirosul acru al vetrelor stătute. Pădureț se ivi în prag.

— Ce-i, măi Ionică? vorbi îmblînzit. Mai venișI pă la noi? Hai, intră!

Motoacă străbătu tinda întunecată și-l urmă pe bătrîn în odaia din stînga. Lampa mică de gaz, cu fitilul coborît și cu sticla cîrpită într-o parte cu hîrtie, lumina puțin colțul încăperii unde se vedea lavița, acoperită cu o scoarță. O altă scoarță, pe perete, ceva mai luminată, îmbrăca în roșu colțul casei. Deasupra ei era prinsă o pușcă veche, cu cremene.

— Ia şezi, Ionică !

Băiatul îşi luă un scăunel şi rămase în umbra peteculuí de hîrtie de pe sticla lămpii.

— Robotești mereu, moşule ?

— Robotesc, ce să fac !? răspunse bătrînul.

Ţinea pe genunchi un băţ noduros, răsucit la cap, şi îl netezea răbdător cu briceagul. Două raze de lumină care scăpau pe deasupra şi pe dedesubtul hîrtiei îi luminau una fruntea, alta mîinile ; restul trupului rămînea în întuneric.

Mîinile, pline de vine încălecate, se asemănau cu ciomagul ; părea că omul are trei braţe şi cu două îl curăţă pe-al treilea — numai pe locul unde coaja cădea, lemnul alb ieşea la iveală, spulberînd această închipuire.

În cealaltă rază de lumină fruntea apărea, boltită, osoasă, plină de vine răsucite, ca şi mîinile. Deasupra ochilor, sub sprîncene, osul creştea proeminent, noduros, punînd două dungi de întuneric dedesubt, pe chipul slab, numai muchii şi colţuri.

Cîteva clipe bătrînul lucră în tăcere ; nu se auzea decît hîrşîitul cuţitului. Apoi Motoacă vorbi într-o doară, din umbră :

— Pe Gogoi l-a răzbit. Ai auzit ?

Pe chipul aspru al bătrînului nu se văzu nici o schimbare ; numai briceagul, înfipt sub un nod, scrîşni mai aspru ; o bucată din lemnul rupt sări în colţul încăperii.

Gogoi, Bocanu, ca şi tatăl lui Motoacă, împreună cu mulţi, care se pierduseră, se trăgeau din acelaşi străbunic. Rudenia nu li se mai ştia bine ; Pădureţu era văr bun cu unii, văr de-al doilea, sau mai de departe cu alţii. Neamul li se împărţise, cum se împărţise pămîntul. Fiecare trăsese la locul lui, uitînd de ceilalţi. Atît că peste unii dăduse norocul.

— Fă lamba mai mică! mormăi bătrînul, drept orice răspuns.

Motoacă trase fitilul în jos, lăsînd să coboare încă un grad de întuneric peste încăperea şi aşa neluminată. Se gîndi, chinuit de neputinţa lui de-a înţelege faptele, la miile de vagoane de ţiţei care se scoteau de colea şi se duceau pe ţevi, făcînd să se ilumineze oraşe şi ţări întregi, în timp ce aici oamenii trebuiau să drămuiască gazul din lampă.

După un timp, glasul bătrînului se auzi neaşteptat, rostogolindu-se prin întunericul odăii:

— S-a deschis spre Runcu?

— Da!... E multă mişcare. Au dat de o vînă bună; o să se întindă schela pînă jos, în cîmp.

— Zi, la noi nu mai vine?

— Poate c-or veni odată.

— Nu mai vine!

Bătrînul se ridică de pe laviţă, cu măciuca terminată.

— Gata! spuse, arătînd-o nepotului.

După ce o cercetă cîteva clipe la lumină, ocoli masa scundă din mijlocul odăii şi se strecură în colţul de după uşă, unde se zărea un maldăr de ciomege asemănătoare. Îl aruncă pe cel nou în grămadă, ieşi şi cotrobăi prin tindă, se întoarse cu o cracă de copac şi începu s-o cioplească.

— Mai lasă lucrul astă-seară, moşule!

— Apoi dac-ar fi după mine, l-aş lăsa. Da nu se poate!

De ani de zile nu mai făcea altă treabă. Era o meteahnă ciudată, fiindcă altminteri se purta ca oamenii. Vorbea cu şir şi cu înţelepciune despre toate, numai cînd cineva îl iscodea despre rostul acestor ciomege, amuţea încruntat şi cu fălcile strînse.

Dimineaţa pleca de acasă, cu sumanul pe umeri, cu toporişca ascunsă la subsuoară. În marginea pădurii se oprea, între

copaci, cu ochii de vale, peste schele, neîndrăznind să facă un pas mai departe, ascultînd numai zgomotul sondelor și atelierelor. Cînd se întorcea avea pe chipul colțuros o tristețe dusă pînă la disperare și învrăjbire. Așa colinda pădurea, cu ochii pe sus, căutînd anumite ramuri. Se înălța pe vîrfuri, ori se urca în copaci, cu o ușurință la care nu te-ai fi așteptat, și le reteza cu toporișca, din două-trei lovituri piezișe. După masă se închidea în odaie, unde nemișcat pe laviță, începea să le cioplească.

Nevasta îi murise de multă vreme, înaintea războiului din Balcani, după cît își amintea, și-l lăsase cu o fetiță de cîteva luni, o copilă făcută la ani tîrzii, cînd ea se credea stearpă fără leac. Fetița crescuse în sălbăticie, sugînd lapte la capră. De cînd începuse să umble și să cunoască pădurea, bătrînul nu mai putea s-o struncască.

Trăiau dintr-o bucată de pădure întinsă în spatele casei, pînă sus, la creastă. Un negustor de la Cîmpina, care se tocmea mult și plătea greu, cumpăra în fiecare vară dreptul să taie cîțiva stînjeni. Cum nu făcea exploatări pe picior mare, îi convenea să aibă de-a face cu acești oameni sălbăticiți, luînd pe prețuri mici de la unul zece stînjeni, de la altul douăzeci. Cu banii pe care-i primeau abia spre toamnă, oamenii izbuteau să cumpere de la oraș cîțiva saci cu mălai, cîțiva cu porumb, ca să poată crește pe lîngă casă un porc ori vreo pasăre. Unii mai aveau cîteva oi, cîteva capre, mai rar cîte o vacă. La oraș se duceau cu rîndul, ajutîndu-se între ei, ca să aducă gaz de lampă și la răstimpuri un pachet cu bumbac.

O parte așteptau încă să vină Societatea să caute păcură și pe pămîntul lor. Linia schelei ajunsese pînă în hotarul Pădureților, și se dusese în altă parte. Sondele erau atît de aproape, că bătrînul auzea din casă huruitul lor greu. Noaptea

se ridica în fundul laviței și, cu obrazul lipit de perete, simțea tremurul pămîntului. Atunci începea să geamă :

— Auzi-i cum sapă ! Auzi-i cum sapă !

Fiecare izbitură a sapei i se părea că-i izbește casa la temelie. Cîteodată se temea că zidurile au să se surpe peste dînsul. Atunci se repezea afară, în cămașă, cu picioarele goale, descărnate, ca o arătare, și alerga printre copaci pînă la marginea pădurii, de unde striga la cei de jos :

— Nu mai săpați ! Lăsați-ne-n pace !

Huruitul mașinilor îi acoperea glasul.

Alteori, în clipe de liniște, cînd numai zgomotele unor sonde îndepărtate mai răzbeau slab în pădure, auzea frunzele foșnind și i se părea că-i păcura curgînd la vale, pe dedesubt. Era prea aproape de hotar, ca să nu fie păcură și pe pămîntul lui. Se trîntea cu urechea în țărînă să asculte izvoarele, le auzea, spumegînd, cu atît mai vijelioase, cu cît era mai mare liniștea din adînc, și-atunci se repezea iar la vale, urlînd :

— Nu mi-o furați ! Nu furați păcura mea, hoților !

Într-un timp zgomotul în schela vecină se potolise. Dar de cînd venise Lipănescu, sapele se auzeau iar, ca la început, lovind surd pămîntul în fundul sondelor părăsite.

— Copila unde este ? întrebă Motoacă.

O botezase tîrziu, la trei ani, cînd putuse să meargă cu ea la popă, în Telega, și pînă a apuca popa să-i dea un nume din calendar, toată lumea se învățase să-i spună Copila.

— Păi cu zic că s-o fi culcat, răspunse bătrînul.

Motoacă îl privi dintr-o parte, pe urmă mormăi ridicîndu-se :

— Ar trebui s-o mai ai în grijă, moșule !

Pădurețu se ridică și el.

— Pleci, Ionică ?

— Mai mă duc și p-acasă, că n-am fost toată ziua.

— Tat-tu ce face ?

— Şade şi bea tutun.

Pe prispă, Motoacă stătu o clipă să i se deprindă ochii cu întunericul. Luna nu ieşise încă deasupra pădurii. În sus, la celelalte case, nu licărea nici o lumină. Cîinele tot mai hămăia, alungîndu-şi urîtul.

Bătrînul tuşi în prag.

— Zi, l-a răzbit şi pă Gogoi ?

— L-a răzbit. Culcă-te, moşule, că-i tîrziu ! Şi noapte bună !

Cînd ajunse în Drumul Părăsit, Motoacă văzu apropiindu-se din jos fascicolul de lumină al unei lanterne electrice. Rămase să vadă cine venea, atît de tîrziu, din schelă. Lumina se apropia parcă plutind, fiindcă nu se auzea nici un pas pe drum. Pînă să se dumirească, se pomeni cu razele ei în ochi. Un rîs subţire, care semăna cu un nechezat de mînz, ieşi din întuneric. Era o fată, o sinţi, subţire, aproape cît el de înaltă.

— Tu erai ? Pe unde umbli noaptea ? Bătrînul te crede culcată.

Fata stinse lumina.

— Las să creadă !

— Cin-ţi-a dat bateria asta ?

Dinţii ei albi luciră în întuneric.

— Inginerul !

— Care ?

— Ghici !... Nu ghiceşti ? Cel mai mare peste toţi.

— Ce-ai tu cu inginerii ?

— N-am nimic. Îmi place să-i ascult, că vorbesc frumos şi ştiu o mulţime.

— Să te afle moşu, te omoară în bătăi.

— Nu-mi pasă de el ; pădurea e mare.

— Ţi-e înfierbîntat capu rău !

— Mi-e, şi-mi place ! Hai cu mine colea, să mă îmbăiez ; mi-e urît singură.

Motoacă se luă după ea.

— Zi, tu faci baie în batal ?

— Fac, dacă-mi place !

— Şi nu ţi-e teamă de mecanic ?

— Parcă el m-aude !

La cîţiva paşi, sub drum, se auzea bătînd rar motorul unei sonde. În spatele barăcii, în rezervorul de răcire, clipocea apa caldă venită pe ţeavă.

După ce se strecură printre sîrmele gardului, Copila îi întinse lui Motoacă lanterna şi basmaua pe care-o purta înnodată după gît, ca fetele de la oraş.

— Asta-i mătase ! Cine ţi-a dat-o ?

— Nu face gălăgie ! Vrei să ne-audă mecanicul ?

Motoacă se aşeză în iarbă. Mulţi, şi chiar el, veneau noaptea, pe furiş, să se scalde în batalele cu apă caldă.

— Hai, şi nu mă ţine mult aici !

Din două sărituri fata ajunse sub peretele rezervorului ; o clipă mai tîrziu, umbra ei despuiată se ivi în lumina stelelor. Motoacă auzi trupul căzînd în apă. Se duse cu gîndurile în altă parte, la fierberea pe care o porniseră printre oameni erupţiile din Schela Nouă. Prima sondă a lui Gogoi nu apucase să-şi domolească furia, cînd o răzbiră pe a doua. Toată valea era acum plină de cherestea albă ; se ridicau în grabă alte turle. Şi pe acolo avea să fie tăiată pădurea... Se întreba dacă unii aveau cîştig, a cui era paguba, că nu se putea să cîştige toată lumea.

Simţi o bură de apă, adusă cu vîntul ; în întuneric, Copila ieşise din scăldătoare şi se ţinea cu un cot de marginea batalului ; cu mîna cealaltă încerca să-l stropească.

— Hai, vino odată, că n-am să stau toată noaptea aici!

Ea îşi dădu drumul jos şi tot atît de repede cît se dezbrăcase, îşi trase rochia peste trupul ud. Cînd se apropie, din părul ei se trezea un parfum adormit, răscolit de apă.

— Ce-i asta? o întrebă Motoacă, apropiindu-se să mîroasă.

— Ceva!

— Unde te-ai parfumat?

— Undeva!

El nu mai spuse nimic; avea alte gînduri, nu voia să-şi pună mintea cu o fată zănatică. Numai cînd s-o lase, în faţa casei, o întrebă într-o doară:

— Şi cîţi ani ai tu?

— Am avut şaisprezece la Sfîntu Gheorghe.

— Păi atunci e vremea să te uiţi pe unde umbli!

Plecă, fără altă vorbă, reveni în Drumul Părăsit, merse cîteva sute de paşi în sus şi apucă la dreapta, pe Valea Carpenului. O altă îngrămădire de case se ivi îndată, cu pereţii albi lucind la lună; deasupra li se ghiceau acoperişurile negre, de şindrilă, confundîndu-se cu pădurea.

Se opri la prima. Semăna cu a Pădureţului, numai că prispa, mai largă, era închisă cu un parmalîc de scînduri. În odaia lui, din stînga, în afară de patul ţărănesc, Motoacă avea un dulap cu oglindă. În el îşi ţinea rîndul de haine mai bune şi pantofii de lac; pe o sfoară, în spatele uşii, atîrnau trei cravate de mătase.

În odaia cealaltă dormeau surorile. Mamă-sa murise de cîţiva ani; femeile aici trăiau mai puţin decît bărbaţii.

Cînd să deschidă uşa tindei, piciorul i se împiedică într-un ţol pus de-a curmezişul, pe prispă. Taică-su dormea afară, pînă dădea bruma.

— Tu eşti, mă Ioane? întrebă bătrînul trezit din somn.

Și începu să tușească dogit, din fundul pieptului.

— Eu sînt, tată. Dormi, că trezești fetele alea!

— Ai adus vrun pac dă tutun?

— N-am adus!

— Păi de ce, mă Ioane?

Motoacă scrîșni printre dinți, cu dușmănie:

— Fiindcă n-am avut cu ce. Asta-i!

Într-o clipă se gîndi cîte cravate și-ar fi putut lua, cîți pantofi fetelor și cîte pachete de tutun bătrînului numai cu o fărîmă din banii lui Gogoi. Îl prinse un mare necaz pe sine însuși, o ură dezlănțuită pe nevolnicia lui. Împlinea douăzeci și cinci de ani și nu-și încropise un rost, ca oamenii.

— Mă tată, eu zic să mai vindem o sfoară de pădure.

Bătrînul se zbîrli în țoale:

— Nu vînd!

— Și cu ce s-o ducem atunci!

— Ai tu grijă!

— Am? Uite că n-am făcut rost nici de tutun!

— Las c-o trimit mîine pă Veta și-mi aduce ea un pac.

Dacă avea în fiecare zi pachetul cu tutun și cărticica, bătrînul nu mai cerea nimic. O mămăligă și o fiertură trebuiau să facă fetele, și dacă o făceau, nu puteau să-l lase pe el nemîncat. Cu alte griji nu-și bătea capul. Se așeza pe prispă, în soare, de dimineață pînă la amiază și-n umbră de la amiază pînă seara, pufăind tutunul. Uneori se trezea spre miezul nopții, ca să mai sugă o țigară. Amestecat cu aerul umed de noapte, al pădurii, fumul îi răscolea o tuse rea în adîncul pieptului. Măruntaiele i se întorceau pe dos, hîrjîindu-se unele de altele, dînd să se verse afară; parcă o greblă îl sfîșia pe dinăuntru. Tușea din adînc, gros, ud, zgîlțîit, sub ferestrele fetelor, pînă le trezea. Una din ele se apropia pe întuneric și

închidea ferestrele, după ce îl mustra, supărată că îi stricase somnul :

— Da mai lasă tutunu, tată !

In zori, bătrînul se scula ca şi cînd n-ar fi avut nimic. Dacă tabachera neagră, de carton presat, era goală, începea s-o roage pe cea mai mare dintre fete :

— Du-te tu, mă Veto tată, să-mi faci rost dă un pac cu tutun !

Fata fuse măritată, fără cununie, cu un flăcău din Cosmina. După un an, bărbatu-său o alungase, cum se întîmpla ades, fără să uimească pe nimeni. De cînd se întorsese acasă îşi făcea de lucru prin schelă, pe la locuinţele inginerilor, ale funcţionarilor, chiar pe la maiştri şi mecanici. Unde nu erau femei în casă deretica odăile, scutura, ţesea, cosea nasturii. Uneori întîrzia pe acolo cu perdelele trase. Cîteodată venea abia spre miezul nopţii.

Bătrînul o aştepta pe prispă :

— Mi-ai adus pacu ?

Ea scotea pachetul din sîn şi trecea în casă. Simioana, sora următoare, o aştepta şi, pe întuneric, ascunse sub scoarţă ca să nu le audă celelalte, şuşoteau şi chicoteau multă vreme. Curînd, începură să plece amîndouă. Bătrînul se bucura, fiindcă aşa, în loc de unul, căpăta două pacuri de tutun. Răsucindu-şi ţigara se gîndea că odată, după fetele mai mari, va pleca şi Niculina, apoi Leana şi pe urmă Vasilica, cea mai mică, să-i aducă fiecare pacul ei.

Motoacă îl lăsă pe bătrîn să mormăie şi intră bîjbîind în odaia lui. Găsi lampa în mijloc, pe masă, dar cutia cu chibrituri nu era alături. Uneori fetele o uitau la ele. Trecu tinda şi deschise uşa încet, să nu le trezească. Găsi cutia pe laviţa dintre ferestre. Cînd să se întoarcă, nările îi prinseră o adiere de parfum pe care i se păru c-o ştie din alt loc. Era un miros

suav, de micșunele, amestecat cu o asprime ca a frunzei de tutun. Deodată, chipul Copilei îi veni în minte, așa cum o lăsase în întuneric, cu părul ud făcut inele, răspîndind același parfum. Îi veni sîngele în obraz.

— Ia vedeți, ia vedeți ! Luați seama pe unde umblați ! strigă, izbind ușa în urmă.

Trecu dincolo, luă sticla lămpii, scăpără chibritul și-l apropie de fitilul ridicat. Fitilul se aprinse greu, fără flacără, scoțînd un fum înecăcios de cîrpă arsă. Se aplecă și văzu că lampa nu avea gaz. În clipa aceea, țignalul unei stații de motoare, îndepărtată, sună pierdut miezul nopții. Fiind ora țigării, bătrînul se trezi din nou și începu să bombăne pe prispă, pînă ce îl prinse tusea.

Motoacă izbi sticla lămpii de masă ; cioburile săriră în toate părțile, zornăind, făcînd să i se încîlcească mai rău în cap gîndurile nedezlegate. Ieși, revoltat de toate, de propria lui nevolnicie, și se opri pe prispă cu pumnii strînși, în fața bătrînului care tușea apăsîndu-și pieptul cu amîndouă mîinile.

Din jos se auzeau bătînd înfundat motoarele sondelor.

— Ce dracu, mă tată ! izbucni flăcăul. Nici gaz în lampă ?

6

Se însera cînd, în cerdacul larg, Bocanu se așeză la cină cu cei ai casei.

Ședea pe latura mare a mesei, cu fața către poartă, pe deasupra căreia se vedea jumătate din drum, iar mai departe valea, cu sondele unde începeau să se aprindă lumini.

După ce se suci greu pe scaun ca să-și așeze bucile uriașe, își lăsă coatele pe masă, răsuflă greu și strigă în curte :

— Stoiane, hai și tu dă mănîncă !

— Numaidecît, nene Chivule ! se auzi de sub cerdac vocea Coteiului, care aștepta nemișcat, de multă vreme.

Pe una din laturile mici ale mesei, în dreapta, ședea tăcută baba Rada, nevasta, o femeie îmbătrînită, pămîntie, îmbrobodită într-o basma neagră, de-i rămîneau afară numai ochii, nasul și gura. Abia îndrăznind să se apropie, Coteiul se așeză în fața ei, cu ochii la stăpînă-su. Nu era multă vreme de cînd îl primea cu ei la masă ; pînă atunci mîncase în odăița lui, lîngă magazie.

În stînga și-n dreapta lui Bocanu rămînea liberă toată lungimea mesei. Așa părea că numai el avea să se îndestuleze, ceilalți doi fiind îngăduiți doar să-l privească.

După ce se uită la unul și la altul, să vadă că și-au luat locul, o întrebă pe nevastă, cu glasul lui gros, venit din adîncuri :

— Babă Rado, e gata ?

Buzele femeii abia se mișcară, subțiri și vinete, lipsite de viață :

— Gata-i !

Avea mai puțini ani decît bărbatul, fără să se vadă. În vreme ce el trecuse de șaizeci, ea nu ajunsese nici la patruzeci și șapte, după cît mai ținea seama timpului. Dar îmbătrînea cu vorbele și cu purtările lui aspre. El îi spunea babă de cînd o luase, silind-o să-și uite tinerețea.

Bocanu întoarse capul în lungul prispei, spre bucătărie, în a cărei ușă deschisă pîlpîiau flăcările de pe vatră.

— Lino ! strigă prelung, abia deschizînd fălcile groase.

În ușa bucătăriei se ivi un cap mic și speriat de fată, cu părul bălai ieșit pe frunte de sub basma.

— Da, tăicuță.

— Adă la masă !

Cu această poruncă începea ceremonialul ; Coteiul se și ridicase, cu sticla în mînă. Stăpînă-su așteptă mulțumit să-i umple paharul, dădu capul pe spate și deșertă rachiul dintr-o smucitură. În mîna lui mare, paharul părea o fărîmiță de sticlă. Coteiul se aținu și i-l mai umplu o dată.

Lina veni de la bucătărie cu ciorba într-o strachină cît ceaunul. Era o fată plăpîndă, neîmplinită și mereu speriată. Puse gîfîind strachina pe masă, în fața lui taică-su.

— Stai și tu ! îi porunci bătrînul.

Se așeză, sfioasă, lîngă baba Rada, înghesuite amîndouă.

Bocanu luă linguroiul de tablă și își scoase fiertura în farfurie. Ciorba avea un miros ademenitor, iute, de zarzavat și de ardei gras. Bătrînul își drese gîtul, tușind din adînc, cu

mulțumire, și sorbi repede, nesățios, cîteva linguri la rînd, prea mici pentru cît îi încăpea în gură.

— Ai făcut-o bună ! mormăi pe urmă.

Fata își aplecă ochii în jos, rușinată. În sfîrșit, Bocanu îi dezlegă pe ai casei :

— Luați și voi ! Săturați-vă-ți !

Cei trei se ridicară pe rînd și veniră în față, la mijlocul mesei, să-și scoată ciorbă din strachină. Cîteva clipe nu se auzi decît sorbăitul stăpînului. Ceilalți mîncau cu grijă și cu teamă, să nu-i stîrnească vreo nemulțumire.

După ce termină ciorba, bătrînul apucă piciorul de gîscă rămas pe fundul farfuriei, îl bägă tot în gură, strînse dinții și, dintr-o singură mișcare, trase osul gol afară.

— Na, mă calicule ! strigă gros, aruncîndu-l cînelui, care se gudura cuminte sub marginea cerdacului.

Lina nu apucase decît să guste ciorba, cînd taică-su, după ce se șterse cu dosul mîinii pe sub mustață, ridică ochii mici nerăbdători și lacomi.

— Ce mai este ?

— Rață cu varză.

— Ia ad-o !

Coteiul se repezi cu sticla să toarne în paharul stăpînului. Pînă să vină fata, i-l umplu de trei ori fără pauză. Țuica răscoli foamea în măruntaiele nesățioase. Bătrînul își scoase din cratiță un maldăr de varză grasă, înroșită cu ardei pisat, puse deasupra toată spinarea raței și începu să înfulece.

— Tu nu iei carne, mă ? îl întrebă pe Stoian, văzînd că sluga își scoase numai legumă goală.

Coteiul se gudură.

— Aștept să-mi dai osul dumitale, nene Chivule.

Baba Rada se uită la el în silă, pe sub broboadă, se uită la cînele care aștepta lîngă cerdac, dînd din coadă. Întinse

mîna şi-i aruncă pe furiş o bucată de pîine. Cu nasul în farfurie, Bocanu o simţi, de parcă ar fi avut mai mulţi ochi decît restul oamenilor.

— Hei, mai încet, babă Radă! mormăi, supărat. Mai încet cu mîncarea! Vrei să turbeze dă-l îndopi atîta?

Desprinse carnea de pe spinarea raţei, şi bucata lată de os i-o întinse Coteiului.

— P-ormă să-l dai lui Pripas! porunci, îmbunîndu-se.

Cîinele începu să scheune, sub cerdac. Stăpînă-su îl certă cu gura plină:

— Haide, ajungă-ţi! Ajungă-ţi, calicule!

După ce sfîrşi varza, turnă deasupra două pahare de ţuică. Simţi îndată renăscîndu-i foamea. Fata se repezi să-i mai aducă, pe taler, o bucată de cîrnat şi o halcă de muşchi afumat, fripte în tigaie. Pentru ceilalţi masa era sfîrşită.

— Nene Chivule, se rugă Coteiul, cît mănînci dumneata, mă duc să-i ajut Linii la bucătărie.

Bocanu înghiţi gros, muşchi şi cîrnat, pipărate, amestecate într-un singur dumicat. Aşteptă ca înghiţitura să-i alunece în stomac, apoi, uşurat, întinse mîna la pahar.

— Du-te! încuviinţă, după ce paharul fu plin. Şi să stai p-acolo, că am treabă cu tine!

O dată cu el se ridică şi bătrîna şi se strecură în casă, pe nesimţite.

Jos, la lumina flăcărilor de pe vatră, Lina spăla cratiţele. In ceaunul de mămăligă, fierbea apă. Afară de Stoian, care avea grija ogrăzii, Bocanu nu ţinea nici un fel de slugă. Treburile casei le făcea bătrîna, ale bucătăriei Lina.

Acum Coteiul n-avea la ce să-i ajute Linii; se aşeză pe un scăunel în uşa bucătăriei, şi rămase cu ochii la fată, privind-o cum robotea deasupra vetrei, cu obrazul înroşit de flăcări.

— N-ai nici o treabă, Stoiene ? îl întrebă fata.

El răspunse abia după un răstimp, lăsîndu-şi ochii în jos, cu sfială :

— Îmi place să mă uit la tine, Lino !

Pe sub sprîncene trăgea cu privirea la ea. În flăcările de pe vatră, obrazul fetei se făcu mai roşu. O lăsă cîteva clipe, apoi spuse deodată :

— Lino, tare eşti tu fată frumoasă !

Paşii lui Bocanu se auziră pe cerdac.

— Stoiene, unde eşti ?

Coteiul îi şi sărise în faţă.

— Aici, nene Chivule !

— Treci la socoteală, că vin şi eu după tine !

Bocanu mai întîrzie un timp pe afară. Se uită pe cer, să vadă cum va fi vremea, merse la poartă, cercetă zăvoarele şi clanţa.

— Babă Rado ! Dă drumu la lumină !

În felinarul din mijlocul curţii se aprinse un bec mic, care răspîndi umbre galbene pînă spre grajduri.

Bătrînul luă gardul în lung, cercetîndu-l în amănunţime, încercă buluiacii dacă nu se mişcă, ocoli casa, trecu pe latura dinspre livadă, apoi prin spatele grajdului şi ajunse-iarăşi la poartă. Pripas se ţinea pe urmele lui.

— Ai grijă, mă, să nu dea hoţii ! îi vorbi stăpînul, încet, cum l-ar fi mîngîiat. Auzi tu, mă Pripase, că d-aia îţi dau mîncare !

După ce mai cercetă încă o dată încuietorile, se îndreptă spre odăiţa Coteiului şi intră, frînt de la mijloc, să încapă.

— Pune zăvorul ! porunci, aşezîndu-se pe laviţă.

Coteiul se repezi să-i îndeplinească porunca.

— Am închis, nene Chivule !

— Trage perdelele !

— Am tras perdelele, nene Chivule !

— Acu scoate condeiul şi stai la masă.

Bocanu se mai uită o dată la fereastră, trase cu urechea afară, apoi începu să se caute în chimir. Chimirul lat, de piele groasă, avea numeroase buzunare cu clape, catarame, nasturi, copci şi închizători ; era greu să nimereşti o despărţitură anumită, fără să ştii dinainte socotelile. Din fundul celui mai ascuns buzunar scoase un carnet cu scoarţele galbene, roase şi murdare de grăsime. Îl cercetă un timp, răsucindu-l cu mîinile mari, tremurătoare, pe o parte şi pe alta, pînă ce, în sfîrşit, cu o ultimă ezitare şi fără tragere de inimă, i-l întinse Coteiului.

— Mai scrim ceva, nene Chivule ?

Chipul bătrînului se întunecă ; în gîtlej începu să-i hîrîie maşinăria care se pornea înainte de a scoate o vorbă mînioasă. Maşinăria se învîrti însă numai de vreo cîteva ori şi se opri.

Peste zi fusese la Ploieşti, cum făcea cam o dată pe lună, cînd primea cupoanele şi se ducea să ia banii. Avea puncte de redevenţă la atîtea sonde, că nu le ştia numărul. Pentru partea cuvenită din producţie i se înmîna cupon aparte, pe care îl vindea singur. Banii îi punea pe la bănci, nu la una singură, ca astfel să li se piardă urma. Dar nu se îndura să-i dea pe toţi ; o parte îi aducea acasă şi-i ascundea într-o tainiţă din odaia cu gratii, unde afară de el nu intrau nici muştele.

Cîţi bani erau acolo şi cîţi la cutare sau cutare bancă nu putea să ştie nimeni. Taina se ascundea în carnetul soios, cu scoarţe galbene, unde scria socotelile Coteiul.

— Scrie !

— La care bancă ?

Bocanu stătu o clipă la îndoială ; vedea bine că trebuia să spună și tot se mai gîndea dacă n-ar fi cu putință să scape, sau să amîne. După un timp răspunse, nemulțumit să-și mai dezvăluie o taină :

— La aia mare, dîn București !

Nu știa numele băncilor. Coteiul le ghicea.

— Aia de lîngă statuie ?

— Nu, ailaltă, mai-nainte ; unde stă tramvaiu.

— Marmoroș Blank !

— Aia ! Așa vezi !

Coteiul căută în carnet fila băncii.

— Cît, nene Chivule ?

In gîtul bătrînului începu iar să hîrîie. Vorbele scăpară scîrțiind, parcă agățîndu-se și rupîndu-se între dinți :

— Jumătate !

Băiatul îl lăsă cîteva clipe, să nu-l supere. Pe urmă îl întrebă domol, făcîndu-se mic deasupra carnetului :

— Jumătate din cît, nene Chivule ?

Bocanu înghiți aer, anevoie ; vinele de pe frunte i se umflară, apoi o dată cu aerul dădu și vorbele afară :

— Trei sute !

Coteiul scrise cifrele în coloană, trei sute de mii, încet, cu grijă. Pe fruntea bătrînului, în locul vinelor trase înapoi sub piele, ieșiră broboane de sudoare.

— Și jumătatea ailaltă ?

— Ha ?

— Restu ? Unde să scriu, nene Chivule ?

— Două sute la Ploiești.

— La Banca Petrolului ?

— Aia unde vine ?

— In piață, peste drum de primărie.

— Acolo !

— Şi-o sută ?

Bocanu tresări :

— Care sută ? Dă unde ştii tu dă sută ?

— Nu ştiu, nene Chivule !... Crezusem c-a mai rămas una.

— N-a mai rămas ! Dă unde ?

Coteiul înţelese că suta de mii pe care nu trebuia s-o treacă la socoteală ca să-i ştie urma, bătrînul o adusese acasă, o avea la îndemînă, la un loc cu alte sute nescrise în carnet.

Bocanu se trase pe laviţă mai înspre masă. Anumite ispite îi înfierbîntau inima.

— Ia vezi, cît face la un loc !

Stoian deschise la prima filă şi începu să socotească. Stăpînă-su îi urmărea condeiul cum se urca pe cifre, din jos în susul paginii, adunînd coloană după coloană.

Deodată, întinse mîna şi smulse carnetul.

— Lasă, altădată !

Băiatul începu să se linguşească, în panică :

— Nene Chivule, eu sînt piatră de mormînt ! Mort, nene Chivule ! Ce scriu, uit numaidecît !

Bocanu dădu drumul macaralei şi se ridică pînă ajunse cu capul în tavanul odăii.

— Păi altfel ar fi vai ş-amar dă tine ! Aşa, dacă te porţi credincios, o să am eu grijă.

Inima băiatului se aprinse. Se repezi, îi apucă mîna şi i-o sărută, cu o pornire bigotă :

— Credincios pînă la moarte, nene Chivule !

Din uşă, stăpînă-su îl mai privi o dată.

— Stoiene ! zise, stăpînindu-şi glasul ca să nu se audă afară. Bagă de seamă !

Rămas singur, Coteiul îi mai ascultă o vreme paşii umblînd prin ogradă. Îl simţi ducîndu-se spre poartă, de acolo

în spatele casei. După un timp paşii reveniră în faţă, trecură pe la bucătărie şi urcară treptele cerdacului.

Băiatul dădu uşor perdeaua la o parte ; la ferestrele din dreapta ale casei se aprinsese lumina. Atunci puse zăvorul la uşă, se aplecă sub pat, trase un cufăraş, îi descuie lăcătul cu cheia ascunsă în fundul chimirului şi-i săltă capacul. Hainele lui orăşeneşti erau deasupra.

O clipă le privi, tulburat, apoi le scoase afară cu grijă, întîi haina, pe urmă pantalonii, le desfăcu, le cercetă în lumină, culese cu degetele cîte o scamă şi le întinse pe pat. După haine scoase cămaşa şi cravata ; pantofii şi-i ţinea în spatele uşii. Mai aruncă o privire afară, pe sub colţul perdelei şi, asigurîndu-se că nu era nimeni, începu înfrigurat să se schimbe. Îşi lepădă sumanul, chimirul, îşi trase peste cap cămaşa cusută cu arnici albastru şi-o luă pe cealaltă. Îşi aruncă din picioare cizmele, cioarecii şi începu să-şi îmbrace hainele.

Atingerea stofei subţiri, scoasă din obişnuinţă, îi aducea în suflet o tristeţe dulce, un amestec de amărăciune şi de speranţă.

Îşi trase pantalonii, îşi încălţă pantofii. Se simţea aiît de uşor, încît nu se mai recunoştea, i se părea că se născuse acum încă o dată. Îşi legă cravata, desfătîndu-şi degetele, făcu un nod strîns şi rotund, la jumătatea gîtului. Cu fiecare din lucrurile lui vechi se găsea din ce în ce mai întreg pe el însuşi, cum fusese altădată.

După ce îşi îmbrăcă haina neagră, sărăcuţă, mototolită, rămasă mică, luă din cufăr oglinda cu ramă de tablă, împodobită cu flori roşii în colţuri, o agăţă în perete şi începu să se privească. Nu izbutea să se vadă în întregime, dar adunîndu-şi părţile care apăreau pe rînd în oglindă, se recunoştea ca atunci cînd venise la început în schelă.

Cu pantofii aceştia galbeni, ascuţiţi la vîrfuri, peticiţi, dar cu multă cremă peste petece, atît de uşori, de fini, cu şireturi noi înnodate bogat ca nişte funde, cu bastonaşul subţire pe mîna stîngă, cu pălăria de paie dată pe ceafă, strîngînd condica la subsuoară, bătea drumurile de la o casă la alta şi potecile printre sonde, să scrie kilowaţii. După mulţi ani pierduţi pe la oraşe, după luni de foame şi de desperare, venise împreună cu alţi zeci de tineri, dezamăgiţi sau plini de speranţe, să se îmbogăţească în petrol, şi ajunsese în cea mai mică slujbă a Societăţii de Electricitate. Dormea pe unde apuca, pe la birou, pe la staţiile de transformatoare, mînca o dată la Salon, şi de şase ori pe săptămînă mezeluri din jurnal, dar nu se lăsa nici de hainele negre, nici de pantofii ascuţiţi, nici de baston şi pălărie.

Era singurul om din toată schela, care intra în casa lui Bocanu ; o dată pe lună, cu condica la subsuoară, să scrie cifrele contorului. Altminteri, bătrînul, temător şi arţăgos, nu îngăduia pe nimeni, nici o rudă, nici chiar pe primar, pe jandarm, pe perceptor, cu care, cînd veneau după vreo socoteală, se certa pe deasupra gardului.

Pe Cotei îl lua în primire de la poartă, ca să-l apere de cîine, şi-l ducea drept în sală, la ceasornicul de electricitate, privindu-l tot timpul piezîş, cu neîncredere şi cu silă.

Băiatul veni lună de lună, sfios, cu condica la subsuoară, frîngîndu-se de mijloc, ducîndu-şi pînă la pămînt pălăria de paie.

— Să trăiţi, domnu Bocanu !

Bocanu se ţinea cu ochii pe el : cum cercetează ceasornicul cel negru, al cărui bîzîit i se părea o drăcovenie, cum ia creionul de după ureche, cum îi moaie vîrful pe limbă şi cum scrie în condică repede, fără să-i tremure mîna.

— Phua ! Le-ai scris, mă ?

— Le-am scris, domnu Bocanu.

— Şi nu mă-nşeli tu pă mine niciodată ?

— Se poate ? ! Pe dumneavoastră, domnu Bocanu ? !

— Phua ! făcea mulţumit bătrînul.

Cu fiecare lună, neîncrederea începea parcă să i se-nmoaie. Ducîndu-l spre poartă, îl mai iscodea cîte unele, tot privindu-l dintr-o parte :

— Dă unde eşti tu, mă veneticule ?

— De la Ploieşti, domnu Bocanu.

— Şi la ce-ai venit acilea ?

— Am venit şi eu dup-o pîine. N-am pe nimeni.

Avea doar pe maică-sa, bătrînă, la Ploieşti, pe strada Coloniei. Nişte fraţi mai mari se pierduseră în lume. Socotea că-i mai bine să nu spună, să nu se-ncurce în cine ştie ce minciuni. Cînd lumea te ştie singur, răzbaţi mai bine.

Bocanu scuipa : phua ! să-şi alunge înduioşarea.

Aşa mai trecea o lună. Prin octombrie Coteiul umbla cu un paltonaş subţire şi tot cu pălăria de paie.

— Na, mă veneticule, o pălărie dă la mine !

Miluitului, pălăria mocănească, peste hainele lui orăşeneşti, făcea să-i plesnească obrazul de ruşine. Cînd dădură ploile şi drumurile se prefăcură în mocirle, noroiul îi trecu peste pantofi, pînă la glezne. În timp ce citea contorul în sală, ridicat pe vîrfuri, Bocanu îl privi, cu un amestec de dispreţ şi milă. Pantalonii uzi se lipeau de picior, lăsînd să se vadă ţurloaiele slăbănoage.

— Mă, eu ţi-aş da neşte cizme d-ale mele...

În casa asta unde nu venea picior de om străin şi unde nu-l vedea nimeni, Coteiul învăţase să se milogească.

— Mare pomană ţi-ai face, dom Bocanu.

— Păi, de, mă, să-ţi dau ! Haide, că te-a luat dracu cu subţirimile tale !

La poartă îl mai opri o dată, învins de încă o mărinimie.

— Na, mă, și-o pereche dă cioareci. Dă-i și tu la lucru să ți-i facă pe măsură!

La Crăciun îi dădu un caltaboș și o bucată de slănină.

— Mănîncă și tu, mă veneticule, să mai prinzi putere!

Apoi îl întrebă, într-o doară:

— Și pă cît muncești tu, hai? Cît te plătește Ilectrica?

— O mie pe lună, domnu Bocanu.

— O mie?! Phua! Zece sute! Grozave parale!

— Vai de lume, domnule Bocanu! Pe cît alerg eu, de dimineață pînă seara!...

Luna următoare, bătrînului nu-i trecuse mirarea:

— Zece sute, mă? E, bune parale!

Și privirea i se făcea din ce în ce mai iscoditoare. Nu-și mai lua ochii de pe creionul Coteiului, cînd scria kilowații. Cu slovele venise oarecum în atingere, fiindcă de cîțiva ani învățase să se iscălească, mare, crăcănat, pe contractele de concesiune. Cifrele însă rămîneau o taină în care nici nu încerca să pătrundă.

— Mă, tu nu le sminteșți niciodată?

— Nu există, domnu Bocanu!

— Și știi tu să le socotești bine?

— Păi se poate!? Dacă asta mi-e meseria!

Mai trecură luni pînă să-și înfrîngă bătrînul nehotărîrea. Între timp îl mai miluia cu cîte unele, privindu-l dintr-o parte.

— Na, mă veneticule, o cămașă dă la mine, că te-o fi umplut păduchii!

Și încuind poarta, pe urma lui, își făcea socoteli, mormăind cu nemulțumire:

— Zece sute! Hm! Hm! Bune parale!

De Paşti Coteiul era plecat de la Societatea de Electricitate. Bocanu îl luase în curte, cu casă, masă şi cinci sute de lei pe lună.

Privindu-se în oglindă, îşi amintea cum lepădase unul cîte unul vechile lui veşminte, ca să treacă la portul stăpînului. Îşi duse mîinile pe piept şi începu să mîngîie stofa hainei. Simţea buza de jos mişcîndu-i-se, fără voie, ca la copiii gata să plîngă. Aşa îl apuca tristeţea, cîteodată. Atunci îl bătea gîndul să fugă, să se întoarcă la oraş... Dar îşi aducea aminte: strada Coloniei, ţiganii gonindu-l cu pietre, mahalagiii beţi ţinîndu-i calea, făcîndu-se că se uită la stofa hainei şi ciupindu-l barbar, cu degetele lor groase:

— E de lînă, puţică?

Un val de ură i se ridica în suflet. Strîngea fălcile şi în scrîşnetul lor i se părea că aude scrîşnindu-i hotărîrea din inimă. Avea să se întoarcă acolo, însă altădată şi cu altă putere.

Stăpînit de această îndîrjire lăsă oglinda, se aplecă peste cufăr şi scotoci la fund, sub boarfe, de unde scoase o carte cu scoarţele vinete. I-o împrumutase mai de mult secretarul primăriei. Aruncă încă o privire afară, apoi se aşeză pe pat, sub becul din tavan şi se apucă s-o răsfoiască. Pe scoarţa roasă scria, cu litere negre: „Codul Civil Român — din 4 decembrie 1864".

Cartea se deschise de la sine, nu departe de cap, într-un loc mai bătătorit. Coteiul se aplecă înfrigurat deasupra paginii îngălbenite şi începu să recitească textul ştiut aproape pe de rost: „Titlul VII; despre adopţiune; Capitolul I; Adopţiunea şi efectele sale, articolul 309..."

Gîndurile îi fugiră printre rînduri, sălbatice, hămesite, căutînd parcă să străbată hîrtia, să mănînce literele: „...arti-

colul 315 : Cel adoptat... asupra moștenirii... aceleași drepturi ca și copiii născuți din căsătorie..."

Aici Coteiul se opri, fără voie. Chipul Linii îi apăru în față, între articolele Codului. Gîndurile i se despărțită, se alungară unele pe altele, frămîntîndu-se, lovindu-se de piedici și de îndoieli : „Dar dacă nenea Chivu... Dar dacă Lina... Dar dacă..." Pe urmă dădu paginile, și cartea se așeză singură la alt loc umblat : „Despre contractul de căsătorie... articolul 1233... averea ce se aduce bărbatului din partea femeii... articolul 1242... numai bărbatul are administrațiunea..."

Citi articolul știut pe de rost, și între articole se împletiră gînduri : „Dar dacă nenea Chivu... Dar dacă..."

Se opri și trase cu urechea afară ; o ușă parcă scîrțîise sus. Îndată îl auzi pe stăpînă-su scuipînd de pe cerdac : Phua!

Coteiul sări, înspăimîntat, peste întrerupătorul luminii și-l suci, cum ar fi vrut să sucească tot peretele. Pe întuneric, tremurînd, ascunse cartea sub boarfele din cufăr, și începu să se dezbrace repede. După cîteva mișcări, cum nimeni nu se apropia, se opri să asculte ; își auzi doar inima bătînd. Ridică ușor colțul perdelei. Bocanu se plimba pe cerdac, în cămașă de noapte, cu picioarele goale.

Deodată îl văzu oprindu-se cu ochii spre odăița lui, ca și cînd ar fi simțit ceva.

— Te-ai culcat, Stoiene ?

Inima Coteiului îngheță. Să răspundă, să se prefacă adormit ? Îi era teamă să nu-l găsească stăpînul în hainele orășenești, dar îi era necaz să creadă că se culcase atît de curînd. Se hotărî, acceptînd riscul ; trase zăvorul și, cu inima prăpădită, scoase doar capul afară :

— M-am culcat, dar nu dormeam, nene Chivule!

— Şi ce făceai, mă ?

Linguşirea umbla prin vine, de parcă ar fi făcut parte din sînge.

— Mă gîndeam la dumneata, nene Chivule !

Un scuipat mare, de mulţumire, se prăvăli peste cerdac.

— Phua ! Acum culcă-te şi tu, că-i tîrziu, mă Stoiene !

7

Copila se întorcea de la Poiana Ursului cu braţele pline de flori sălbatice. Pînă acasă avea de mers mult ; trebuia să coboare tot dealul, printre sondele şi atelierele Societăţii, să urce culmea care împărţea schela în două şi, lăsînd în stînga piaţa, să ia în lung tot Drumul Părăsit.

Nu se grăbea însă, se învăţase să umble pe coclauri fără să ţină socoteala de ore, şi, cum n-avea nici o grijă, cobora poteca jucîndu-se, sărind într-un picior peste şanţuri, aplecîndu-se din fugă pe sub cablurile şi conductele care-i tăiau drumul, făcîndu-şi vînt peste jgheaburi şi bariere, cu fusta de stambă pînă la jumătatea coapselor. De la genunchi în jos, picioarele subţiri, arse de soare, păreau de bronz, în vreme ce mai sus păstrau o culoare aurie. Era încălţată cu sandale roşii, băieţeşti, fără tocuri. Praful îi îmbrăca gambele pînă la jumătate, accentuîndu-i aerul de sălbăticie. Părul auriu, în inele, dat peste cap şi jucîndu-i pe umeri, rămînea în aer la fiecare săritură, dezgolindu-i ceafa subţire. În cheutoarea bluzei îşi prinsese o floare mică, roşie, a cărei tijă o simţea dedesubt, pe piele, pînă între sîni, ca o mîngîiere. Îşi pusese o floare şi în păr, la ureche, dar îi căzea într-una şi trebuia s-o ridi e din mers, cu o mînă.

Văzînd-o cum coboară jucîndu-se, oamenii de la sonde lăsau o clipă lucrul, s-o privească ; o cunoşteau toţi, fiindcă printre picioarele lor se învîrtise de cînd era mică.

— Dă-ne şi nouă o floare, Copilo !

Fata sărea şanţul la ei, scotea din maldăr cîte o floare şi le-o întindea rîzînd.

Cei mai din jos găseau pricină să-i ţină şi ei calea :

— E ! Păi nu aşa ! Trebuie să ne dai şi nouă !

— Vă dau ! Am destule !

Ajungînd în dreptul Cazinoului, auzi patefonul şi se opri să asculte. Avea un cap ciudat, căruia îi lipsea puţin să pară diform, şi astfel căpăta o graţie nestabilă, în primejdie să piară la prima mişcare. Cum stătea încruntată, străduindu-se să recunoască melodia, fruntea îşi arăta mai bine cele două bolţi, ca un semn de încăpăţînare deasupra sprîncenelor. Ochii, într-o umbră violetă, păreau nefiresc de înfundaţi în orbite, desigur o moştenire paternă, dar tălmăcită nu în asprime, ci într-o fragilitate contemplativă. Sub fruntea boltită, nu înaltă, în schimb foarte largă, restul feţei apărea mai îngust decît era în realitate, şi astfel chipul ei se întipărea în minte, de la întîia privire. Dacă n-ar fi avut colţurile rotunjite, cu aceeaşi ciudată graţie care-i caracteriza figura, bărbia ar fi părut aspră, geometrică, păstrînd în forma ei un fel de neastîmpăr şi de agresivitate. Pielea obrazului, arsă de soare, rămăsese sidefie pe la tîmple, sub bărbie şi pe jumătatea umbrită a grumazului, şi datorită acestor tonuri, neegale, faţa părea foarte colorată.

Melodia patefonului nu-i era necunoscută, dar din numeroasele tangouri auzite, cu greu putea deosebi pe unul de altul. Îi plăcea ritmul lor, care îi pornea un fel de freamăt în şolduri, de unde cobora pe picioare cu înfiorări languroase.

— De unde vii, Copilo ?

Domnul Bilaşcu, în pantaloni albi şi cămaşă de tenis, cu burta proeminentă, se ivise în uşa Cazinoului.

— De la Poiana Ursului ! răspunse Copila.

Rîdea, arătîndu-şi toţi dinţii, mărunţi şi albi, plini de sănătate, ca ai unei mici jivine. Peste dinţi, pielea buzelor, întinzîndu-se, se subţia atît, încît te aşteptai să plesnească, să vezi ţîşnind sînge.

— Hai să asculţi patefonul !

Fata îşi simţi inima bătînd.

„Dă-i Doamne să fie ! Dă-i Doamne să fie !" se rugă în gînd, cu o ardoare aproape dureroasă, care punea pe chipul ei zglobiu şi copilăros un neaşteptat văl de gravitate, de încordare şi parcă de tristeţe.

Tocmai omul pe care ar fi vrut să-l vadă într-una umbla mai puţin pe drumuri. Ea îi ţinea mereu calea, dar uneori treceau săptămîni întregi fără să-l întîlnească. Nu ştia nici unde şade, nici cum îl cheamă, şi nu îndrăznea să întrebe pe nimeni. La Cazinou venea cîteodată, să joace şah cu domnul Cosma, bătrînul, casierul Societăţii.

„Dă-i Doamne să fie acuma !"

— Cucoane sînt ? întrebă, stînjenită.

Copila îşi dădea seama că dacă inginerii şi funcţionarii o opreau pe drum să-i vorbească, sau o primeau prin case, dăruindu-i sticluţe cu parfum şi alte mici lucruri frumoase, nu o socoteau mai mult decît putea să fie ea faţă de dînşii. Dacă erau cu nevestele, care totdeauna apără rangul bărbatului, nu-şi îngăduiau niciodată s-o cheme, şi cînd îi întîlnea cu ele, ea avea buna-cuviinţă să treacă fără să-i vadă.

— Nu sînt ! răspunse domnu Bilaşcu. Hai, vino !

Sîmbăta la Cazinou se făceau serate familiale. Atunci membrii coloniei veneau cu soţiile şi cu fiicele lor şi petrecerea decurgea searbădă. Masa biliardului se acoperea, şahul şi tablele se strîngeau în dulap, mesele verzi de pocher se îngrămădeau într-o odaie unde nu intra nimeni, iar popicăria se încuia. Bufetul fiind organizat de doamne, se bea temperat, mai mult răcoritoare fără alcool.

În celelalte zile ale săptămînii, Cazinoul rămînea la dispoziţia bărbaţilor. Atunci nimeni nu-i silea să asculte concerte scîlciate de pian, ci puneau la patefon plăcile pe gustul lor. De curînd apăruse şi un aparat de radio, cel mai perfecţionat, într-o cutie cît un dulap, cu numeroase butoane şi cadrane magice. Unii spuneau că are cinci lămpi, alţii şapte, sau zece ; cifrele însă nu se opreau aici ; circulau ca niște legende. Cei care nu-l văzuseră ajunseseră să vorbească despre vreo douăzeci şi patru, adăugînd că atîtea lămpi mai avea un singur aparat în ţară, acela de la palatul regal. În orice caz, era sigur că putea să prindă chiar America, dar numai la ora trei dinspre ziuă, şi cine avusese răbdarea să aştepte această oră fără să se îmbete auzise un hîrîit, care s-ar fi putut într-adevăr, să provină de la postul american Shenectady.

Între ei bărbaţii se simţeau totdeauna bine ; puteau să-şi scoată hainele, să-şi descheie cămăşile la gît, să joace nesfîrşite partide de biliard sau de table, să bea ce şi cît doreau, fără să le ţină nimeni socoteala.

Copila deschise portiţa şi alergă aerian spre intrare. Domnul Bilaşcu îi făcu loc să treacă. Fetiţa aceasta neîmplinită îi tulbura mai ales pe bărbaţii trecuţi de prima tinereţe, cu gesturile ei primitive, de sălbăticiune. Ei se purtau cu ea cum s-ar fi purtat cu propria lor fiică, luîndu-şi un aer părintesc, protector, crezînd că nimeni nu le poate bănui gîndurile şi dorinţele.

Dînd cu ochii de parchetul lucios, Copila se opri în prag, deşi nu-l vedea prima oară. Domnul Bilaşcu găsi prilejul să-i cuprindă umerii cu braţul.

— Haide, intră, nu te mănîncă nimeni !

Ea îşi privi picioarele colbuite. De cîte ori venea aici, luciul parchetului îi lua tot curajul. Dădu să spună ceva, însă de emoţie rămase la prima silabă, transformînd-o într-o exclamaţie speriată.

Avea un glas subţire, friabil, ieşit ca din nişte coarde de cristal, care te-ai fi aşteptat să se frîngă la o vorbă mai tare. Se exprima mai mult prin exclamaţii, şi exclamaţiile ei, de bucurie şi de mirare, erau sunete ciudate, scurte vibraţii ale cristalului, atît de subţiri şi incerte încît se ridicau deasupra registrului firesc, îşi pierdeau timbrul uman şi semănau cu chemările oiţelor, speriate şi pline de muzicalitate.

La capătul celălalt al sălii, pus pe bufetul de stejar, patefonul cînta „Organito della tarde". Alături cîţiva bărbaţi discutau, în picioare, cu paharele în mînă. Un chelner în bluză albă vîntura uşa învecinată, plecînd cu sticlele goale, ca să aducă altele pline. În mijloc se juca biliard. Jucătorii erau în cămăşi, cu mînecile suflecate ; cînd se opreau să dea cu cretă pe vîrful tacului, suflau greu, de parcă ar fi lucrat cu sapa. În jurul mesei de biliard, alţi cîţiva urmăreau lupta, făcînd glume pe socoteala jucătorilor. Cei mai mulţi se cunoştea că abia veniseră din schelă ; erau îmbrăcaţi în haine de dril, cu gaică la spate şi cu buzunare aplicate, cu obişnuiţii pantaloni bufanţi şi cu jambiere roşii de piele.

La două mese, sub ferestrele înroşite de soare, se juca table ; partenerii erau zgomotoşi, se batjocoreau la mişcările greşite, sau la zarurile proaste şi izbeau cu sete piesele, în fundul cutiei.

Copila căută cu ochii prin colțuri, tot trăgînd nădejdea să-l vadă. Apoi îl zări pe domnul Cosma în fund, singur, aplecat deasupra șahului. Încordarea îi slăbi dintr-o dată. Dacă nu era, de ce să-și mai prăpădească firea degeaba ?

— Ce faci, Copilo ? strigară cîțiva, întorcîndu-se spre ușă.

Fata scăpă de sub brațul domnului Bilașcu, fugi spre ei și le rîse, arătîndu-și, cu un fel de plăcere ascunsă, dinții albi.

— Ia uite ! De unde ai strîns atîtea flori ? Nu ne dai și nouă ?

— Ba cum să nu !

Trecu de la unul la altul, silindu-se să nu pară speriată, și le întinse din florile ei sălbatice. Numai jucătorii de biliard își văzură de partidă, făcîndu-i semn să-i lase în pace. Copila le zîmbi, fără să se simtă jignită.

Domnul Bilașcu îi aduse de la bufet un pahar cu o băutură roșiatică. Ea se ridică pe vîrfuri, să privească în pahar, de parcă n-ar fi văzut altfel ; era doar un gest de neîncredere și timiditate.

— Ce-i aici ?

— Ceva bun.

— E dulce ?

— Ca tine.

Vorba o făcu să roșească.

— Așa-i că-i dulce ?

— E, dar înțeapă.

— Nu-ți place ?

Nu-i plăcea. Domnul Bilașcu se aplecă spre ea și-i spuse la ureche, ca pe o taină :

— Ce-i numai dulce, nu-i bun ! (Se alintă, ca un copil nedreptățit :) Mie nu mi-ai dat o floare !

Copila nu răspunse ; se oprise cu ochii la domnul Cosma, care juca șah de unul singur. Îi veni să rîdă, dar rîsul i se

stinse repede pe buze. „Dă Doamne să vină!" se rugă, întorcînd privirea spre ușă.

Domnul Bilașcu se aplecă peste brațul de flori.

— Mă lași să-mi aleg cu una ?

Îi simți mîna răscolind florile, oprindu-i-se, ca din întîmplare, pe sîni ; cunoștea obiceiurile bărbaților. Înainte, nu o supărau unele gesturi ale lor, mîngîieri fugare și neprecizate, și nici nu se socotea vinovată dacă se făcea că nu le înțelege, prilejuindu-le o plăcere fără ca ea să piardă ceva. Domnul Bilașcu voise odată s-o sărute ; ar fi stat, dacă nu i-ar fi fost teamă de mustățile lui. Acum însă, numai gîndindu-se i se făcea silă.

— Vreau să iau cea mai frumoasă floare a ta ! gîfîi domnul Bilașcu în urechea ei.

Copila îi simți mîna pe sub flori apăsîndu-i sînii ; îi alunecă ușor de sub braț.

— Hai să punem plăci !

— Ai învățat să dansezi ?

— Puțin.

— Ce-ai învățat ?

— Tango ; și foxtrot.

— Dar boston ?

— Asta-i mai greu.

— Vino într-o zi la mine și te învăț eu.

— Copilo, pe noi ne-ai uitat ? o chemă unul din cei care vorbeau în picioare lîngă bufet. Nouă nu ne dai flori ?

Jucătorii de biliard terminară partida cu gălăgie mare. Unul veni vesel, cu brațele întinse spre maldărul ei de flori :

— Astea toate le-ai păstrat pentru mine ?

Domnul Bilașcu simți în inimă o înecătură de mînie. Nu vedea chipul Copilei, dar după felul cum i se zguduiau umerii firavi, înțelese că ea rîdea.

Fata își apăra florile cu pieptul aplecat peste ele.

— Nu toate ! Mai trebuie să duc și acasă.

— Ce-i nevoie de flori dacă ești tu ?

Ea știa că toate erau numai vorbe, spuse să sune frumos. Și vorbele acestea îi plăcuseră odată, și felul cum erau spuse, și oamenii care le spuneau, ca s-o încînte. Acum n-o mai interesau vorbele lor. Pe ferestre se vedeau aprinzîndu-se lumini la sonde.

„Poate că mai vine !"

— Mergi cu mine sîmbătă la Ploiești ? Vreau să-ți cumpăr o rochie frumoasă.

Copila știa cîte ceva de unele care plecaseră la Ploiești.

— Are la domnu Dumitrică mătase cîtă vrei !

Se uită cu coada ochiului spre ușă, apoi își întoarse iar privirea la domnul Cosma, care muta figurile, cînd dintr-o parte, cînd din alta, tăcut, fără să țină seama de ceilalți.

Era singurul jucător de șah din toată schela ; în mijlocul vieții lor zgomotoase și plină de mișcare, nici unuia nu-i plăcea jocul greoi, purtat mai mult pe dinăuntru, prin creier, decît pe dinafară. De cînd se deschisese drum de sonde înspre Runcu și venise acolo un inginer nou, își găsise în sfîrșit partenerul. Îl prindea rar, dar atunci stăteau aplecați deasupra jocului de după prînz pînă spre miezul nopții. Așa îl văzuse Copila întîi, și nemișcarea lui o uimise. Altminteri nu avea nimic care să-l deosebească de ceilalți ingineri tineri, fiindcă ei nu numai că umblau îmbrăcați la fel, dar aproape că și la chip semănau unii cu alții.

„Oare o mai veni ?" se gîndea, privind masa de șah.

În colțul acela, îndepărtat de ferestre, se făcuse întuneric. Domnul Cosma se topise în umbră. Numai piesele albe de fildeș se vedeau, răsfrîngîndu-și lumina în piesele negre, care din cînd în cînd scoteau cîte o sclipire de antracit.

ţuri părăsite. De cîte ori trecea prin dreptul lor, îşi simţea inima strînsă. În nopţile întunecoase tot se mai întîmpla să cadă cîte un om. Dar mai des cădeau caii de la hegne, căluţii mici, lăsaţi noaptea slobozi să caute printre sonde smocurile rare şi sărace de iarbă arsă. Uneori sondorii auzeau nechezatul lor sfîşietor, ca un strigăt de moarte... Ceilalţi cai înţepeneau în loc, şi aşa îi găseau dimineaţa, cu picioarele intrate în pămîntul moale, tremurînd, respirînd cu spaimă.

Copilei i se rupea inima de mila lor ; ar fi vrut să aibă o putere, să-i scoată de la hegne, să pună motoare în locul lor, ori să nu mai pună nimic, să astupe puţurile, şi caii să-i strîngă într-o poiană din pădure, unde să pască iarbă curată, grasă, iar ea să-i ţesale, să le împletească părul cozilor, şi în coame să le pună flori.

La cotul drumului, apăru alt şir de sonde ; cîteva erau întunecate şi tăcute, la altele se lăcărea ; se auzeau curelele de transmisiune plesnindu-se. Copilei i se părea mereu că tot bat pe cineva. Cablurile, desfăşurîndu-se de pe tamburi, aveau o vibraţie prelungă, care se transmitea turlelor şi, cu toate că nu făcea să se nască nici un sunet, se simţea între sonde ondulînd întunericul.

Cînd ajunse aproape de fundul văii, fata se pomeni în faţă cu lumina unui bordei de pe marginea drumului. Pe uşa bordeiului, dată în lături, se vedea înăuntru, de o parte şi de alta, cîte un pat de scînduri acoperit cu rogojini înnegrite de păcură. În fund, pe o măsuţă cu picioarele bătute în pămînt, ardea o lampă ; vîntul făcea flacăra să fluture, şi sticla era rău afumată.

Copila se opri o clipă în drum.

— Bună seara !

În uşă ardea un foc de găteje, şi deasupra flăcărilor, pe pirostrii, fierbea un ceaun negru. Un om presăra stîngaci mălai

în apa care-i aburea pumnul. Se întoarse mirat, umblînd greu cu ochii în întuneric.

— Bună seara! răspunse, în sfîrșit, luminîndu-se la față. Tu erai, fetico?

Alt om stătea alături, ghemuit în țărînă, așteptînd să se facă mămăliga. Un al treilea ieșea pe ușa bordeiului cu o doniță în mînă.

— Da dă unde vii tu noaptea? o întrebă, mirat, primul.

— De la Poiana Ursului.

— Pă cine minți? Nu eram sus la sondă cînd ai dat devale?

— Lasă fata, n-o mai necăji, îi luă apărarea omul care venise cu donița.

Celălalt săltă ceaunul de pe foc (lumina focului crescu dintr-o dată) și-l așeză jos între opinci.

— Să cam dă cu inginerii! mormăi, umblînd cu ochii după făcăleț.

Copila sări șanțul la el și-l împinse deoparte.

— Lasă, că mestec eu, asta-i treabă de femeie! Ce te pricepi matale?

— Da lui tat-tu bătrînu i-ai făcut mămăligă azi?

— I-am făcut, că n-o să-l las să moară de foame!

— Nu prea te ții dă casă tu, bag dă seamă!

Copila nu mai răspunse; mesteca mămăliga.

— Altfel ai fi vrednică!

Focul pîlpîit arunca pe fața ei valuri roșii. Absorbită de treabă, nu mai lua seama la vorbele sondorilor. După ce termină să mestece, udă făcălețul, netezi fața mămăligii, o puse să se răscoacă, apoi luînd ceaunul de toartă îl răsturnă dintr-o mișcare cu fața în jos, pe fundul de lemn așezat în țărînă.

— Acum poftă bună!

Își luă florile de jos și sări șanțul.

Chelnerul ieşi din spatele bufetului şi suci pe rînd întrerupătoarele electrice. O parte din becuri se aprinseră în lustre, făcînd să ţîşnească din întuneric luciul parchetului frecat cu ceară. Copila îl văzu pe domnul Bilaşcu deschizîndu-şi loc cu pîntecele.

— Ce aveţi cu fata ? Ia lăsaţi-mi fata în pace !

— Trebuie să mă duc, spuse ea, cu ochii la ferestrele întunecate, mai mult amărîtă că pleacă, decît îngrijorată.

Domnul Bilaşcu încercă s-o oprească, dar îi alunecă îndemînatică pe sub mînă şi dădu fuga ocol sălii ca să-şi ia rămas bun de la toţi. Domnul Cosma tocmai mutase o piesă şi părea foarte mulţumit ; un zîmbet moale, cald, plin, îi scălda ochii, din ochi îi aluneca pe faţă şi se oprea în mustaţa mare, albă.

— Ai mai dat pe la noi, fetico ? o întrebă mîngîindu-i obrazul. Tatul matale ce mai face ?

— E bine, sănătos.

Domnul Cosma dădu să mai spună ceva, dar în clipa aceea îi veni în minte mişcarea pe care se gîndea s-o facă în locul partenerului absent şi se aplecă deasupra mesei.

Aşa o oprea bătrînul să-i spună o vorbă de cîte ori o vedea pe aici. Aşa se întîmplase şi în ziua cînd apăruse celălalt. El stătuse neclintit, cu bărbia în pumni şi cu coatele pe masă, mestecînd între măsele, alene, capătul pipei. Îi rămăsese de atunci în nări un miros dulce-amărui şi înecăcios, de tutun stins, pe care îl simţea de cîte ori se gîndea la el.

Nu înţelegea de ce nu semăna cu ceilalţi, de ce n-o privea şi nu-i spunea o vorbă. L-ar fi ascultat oricît, orice i-ar fi spus. Nici o clipă măcar nu-şi ridicase ochii spre ea.

„Degeaba, nu mai vine !"

Îl mai privi o dată pe casier, cu părere de rău. Dacă ar

fi știut cît de cît jocul, s-ar fi așezat în fața lui, pe scaunul gol.

Afară se întunecase pe deplin. Zgomotul schelei se potolise ; nu se mai auzeau, ca la venirea ei, loviturile surde ale sapelor și zornăitul lanțurilor la sonde. Numai motoarele electrice bîzîiau înfundat în barăci, iar cele cu benzină pufăiau rar în eșapamente. Roțile din vîrful turlelor, neunse, scîrțîiau pe felurite și nenumărate tonuri, ca niște greieri mari ascunși în întuneric.

Auzind ușa, cîțiva cai legați la stănoage în stînga intrării ridicară capetele, bătînd nerăbdători cu copita în pămînt.

— Domnii ingineri mai rămîn ! le spuse Copila, ca unor oameni.

Caii sforăiau, se smucеau nemulțumiți în frîuri.

— Haide, haide ! Tot mai bine cal de inginer, decît la hegnă !

Porni la vale cu mersul ei alcătuit din alunecări, zboruri și plutiri. Ghicea în întuneric șanțurile, plana peste ele, simțea de la distanță cablurile, conductele, se prelingea fluidă pe dedesubt.

După un șir de sonde întunecate, pe dreapta se ridicau cazărmile Societății. Erau clădiri mari, de scînduri, vopsite cărămiziu, cu un etaj nu prea înalt, cu pridvoare lungi prin fața ușilor. Sus duceau scări de lemn exterioare, ca la cotețele de porumbei. Pe ferestrele luminate slab se vedeau oamenii pregătindu-se de culcare. Alții, așezați pe balustrada pridvorului, își sfîrșeau cina desfăcută pe genunchi : pîine, ceapă, ardei grași și castraveți. Jos aveau nedespărțitul zimbil înnegrit, din care ieșea gîtul clondirului de apă, înfundat cu cocean de porumb.

Dincolo de cazărmi urma o bucată de loc întunecată ; abia ghicite împrejmuiri de sîrmă închideau gurile unor vechi pu-

— Mulțumim, stai la masă !

Fata se pierdu în întuneric. I se auzi numai glasul, vibrînd limpede și subțirel :

— Nu stau, am întîrziat acasă !

Luminile sondelor abia ajungeau ici, colo, pînă în șanțul drumului. Nici stelele, deasupra, nu erau mai luminoase. La o sondă, aproape de creastă, Copila se mai opri o dată. Sondorul stătea tăcut după tambur, cu mîinile pe pîrghii, urmărind înfășurarea cablului. Se auzea lingura apropiindu-se, izbindu-se de coloană. Becul slab, prins de o grindă, își pierdea jumătate din lumină în apărătoarea de sîrmă.

Copila sări șanțul.

— Bună seara !

Omul o privi nedumerit pe sub marginea pălăriei.

— Ce cauți tu aici ?

Zgomotul mașinilor îi acoperea glasul. Copila nu auzi ; se apropie de el, cu mîna la ureche.

— Ai ?

— De unde vii noaptea ?

— De la Poiana Ursului

— Acuma ?

— Păi cînd ?

— Da acasă ce-ți spune ?

Corniţele Copilei prinseră lumina pieziș.

— Na o floare !

— Nu mai stai ?

— Nu, am și altă treabă.

Ieșind de la lumină, noaptea i se păru mai întunecată ; așteptă să i se deprindă ochii, apoi porni repede în sus, răscolind praful din mijlocul drumului. Curînd simți sub picioare vîrful dealului. Spre stînga, în piață, nu se mai vedeau nici oameni, nici lumini. Era tîrziu, dar nu avea de ce să se zo-

rească. Pădureţu îşi lua singur mîncarea din ştergarul atîrnat în tindă şi se culca, fără să-i ţină ei seama.

Îi era frică să meargă noaptea pe Drumul Părăsit, şi-i plăcea în acelaşi timp. Singurătatea lui era plină de taină, parcă ducea spre o altă lume, şi ea tot visa că într-o noapte, în loc să ajungă la casa lor săracă, va ajunge la un palat de cleştar, ca în basme.

Pe văile care se deschideau în sus, prin pădure, veneau valuri umede de răcoare. Uneori văzuse plutind printre copaci fuioare albe, destrămate, şi-i păruse că sînt zîne îmbrăcate în văluri.

Aproape de casă, se opri. Auzise glasul lui taică-său şi al lui Motoacă, afară, pe prispă.

— Zi, l-a răzbit şi pă Erei ? spunea bătrînul.

— L-a răzbit !

Copila se aşeză în iarbă, între copaci, cu picioarele adunate sub ea, aşteptînd să-i vadă plecaţi.

Taică-su tăcu un timp, apoi întrebă, cu acelaşi glas :

— Şi-i bucuros, hai ?

— Bucuros.

— Păi nu ?! Şi-o ţine într-o beţie, aşa-i ?

— Aşa-i !

Bătrînul strînse ciomagul în mîini. Motoacă încercă să-l împace.

— Fiecare cu norocul lui !

Apoi băgă mîna în buzunarul de la betelia pantalonilor şi scoase cu gesturi stîngace un ceasornic. Cu mîna cealaltă, din alt buzunar, scoase chibriturile.

— Ia scapără dumneata, moşule ! Să vedem cît s-o fi făcut.

— La ce să strici chibritu ? Parcă nu poţi fără ceas ? !

— Hai, scapără, că n-o fi moarte de om pentru un băţ !

La lumina chibritului, luci un ceasornic elegant, foarte plat, cu capacele de aur. Cadranul scotea ape opaline, pe care se brodau cifrele negre și arătătoarele cu cizelura fină.

— Nouă și un sfert !

Băiatul nu se îndura să-și ia ochii de pe cadran, însă chibritul se stinse. Închise capacul, făcînd să pocnească încet, muzical, zăvorașul, și rămase cu ceasornicul în mînă, căutîndu-i cu degetele în întuneric monograma săpată în aur.

— Zi, ați vîndut ! reluă vorba bătrînul.

Motoacă oftă :

— Am vîndut o bucată.

Vînduse o sfoară de pădure, în spatele casei. Negustorul dăduse numai o arvună, restul avea să-l plătească în iarnă, după ce desfăcea și el lemnele tăiate. Luase patruzeci de mii și alergase la oraș, după cumpărături, pentru surori și pentru casă. Se întorsese abia adineauri. Nu adusese mare lucru ; la oraș i se întîmplase o istorie ticăloasă... Ticăloasă, ori naiba știe !?

— Ia mai scapără, moșule !

Și-ar fi privit toată noaptea ceasornicul.

— Tu te-ai prostit, mă Ionică !

Motoacă se uită la ceas cu o plăcere chinuită de neliniște, de remușcare și de îndoieli.

— Nouă și douăzeci ! Ia să mă îndrept și eu spre casă !

— Hai că te duc pînă-n drum !

Copila îi lăsă să treacă, apoi se ridică și din două sărituri fu pe prispă. Cîinele veni să se gudure, scheunînd la picioarele ei. Îngenunche și-i luă grumazul în brațe.

— Ce faci tu, mă Haiducule ?

Îl auzi pe vără-su, în timp ce se îndepărta pe potecă :

— Luna nu mai iese ?

Iar bătrînul blestemă, tîrșîndu-și opincile :

— Măcar dă n-ar mai ieşi ! Nici luna, nici soarele ! Să îngheţăm toţi !

Cînd ajunseră în Drumul Părăsit, copacii din marginea pădurii se traseră în lături. Pe dealuri se vedeau puzderie de lumini slabe, sclipind ; parcă era cerul, cu stele, răsfrînt într-o apă neagră.

Pădureţu se opri şi ascultă zgomotul înfundat al sondelor.

— Nu mai tac, mă Ionică ! Nu mai contenesc, nu să mai satură... O să ne lase pămîntul gol pă dădăsubt, şi-o să ne cufundăm pînă în iad, să ne pună dracii la cazne !

— Hai, moşule, plec şi eu acasă ; du-te de te culcă !

Motoacă porni repede spre casă. După cîţiva paşi gîndul i se întoarse iarăşi la ceasornic. Îşi trecu pachetele cu cumpărături în stînga, iar cu dreapta se căută în buzunarul de la betelie.

Fusese o istorie ticăloasă. Îl ardea de mult inima după un ceasornic, dar niciodată nu-şi închipuise că o să se aleagă cu unul de aur !

Într-o vitrină, la Ploieşti, ştia un Roskopf-Patent, de ceferist, cu capacul negru şi cu o locomotivă pe cadran. Cum ajunsese, dăduse fuga la prăvălie. Roskopful era la locul lui, în vitrină...

Se plimbă de cîteva ori, în sus şi-n jos, se opri, îl cercetă, iar plecă, pînă ce, în sfîrşit, îşi făcu curaj şi deschise uşa. Interiorul prăvăliei îl zăpăci, pereţii nu se vedeau de rafturi, şi-n rafturi erau ceasornice de toate felurile, de buzunar şi de mînă, puse pe cartoane îmbrăcate în catifea, ceasornice de masă, în blocuri de marmură ornamentală, cu cîte o femeie goală de o parte şi de alta, sau cu amoraşi ducînd în spinare tolbe cu săgeţi. Altele erau montate în cutii de lemn lustruit. Între rafturi se înşirau pendule, unele mici, agăţate în perete, altele înalte, cît nişte dulapuri. Pe geamurile lor de cristal se

vedeau limbile mari, ca ale unor clopote de biserică, pendulînd rar, solemn, ca niște cădelnițe ; cele mici aveau o mișcare repezită, cum ar fi dat niște căței din coadă. Pe dreapta, din ușă pînă în fund, se întindea o tejghea, toată de sticlă, lăsînd să se vadă dedesubt altă mulțime de ceasornice, de cureluțe, de inele și de lănțucuri.

Lui Motoacă i se păru că picase în mașinăria unui ceasornic uriaș. O domnișoară frumoasă, cu genele rare și lungi, încîrligate, ca niște picioruțe de răgace, îl luă în primire :

— Cu ce vă putem servi ?

Era obișnuit cu prăvăliile de la oraș, umblase prin ele, pentru el sau pentru alții, însă o asemenea strălucire nu mai întîlnise niciodată.

— Aș vrea un ceas...

— Mai bun, sau mai ușurel ?

— Mai potrivit. Am văzut în fereastră un Roskopf-Patent.

— Să vi-l arăt.

În prăvălie, fiind foarte de dimineață, nu erau alți cumpărători. Fiecare marfă se vindea la ora ei. La opt, rar vine cineva după ceasornice și bijuterii. Îl zăpăcea mai ales întîmplarea că era singur, că domnișoara nu-l slăbea de loc, avînd numai grija lui.

În fundul prăvăliei, sub o lampă cu abajurul verde, un om, cu pieptul strivit în masă, se uita cu un mic ochean negru în mașinăria unui ceasornic. Și omul acela îl sperie, cu ocheanul și cu capul lui fără pic de păr, lucind sub abajur.

Domnișoara înșiră pe tejghea mai multe ceasornice. Motoacă își văzu dintr-o dată Roskopful, cu capacul de oțel oxidat, dar între toate, acum i se păru urît. Îi luau ochii mai ales cele puse pe catifea. Se opri la unul subțire, delicat, cu marginile

atît de gingaș rotunjite, că nu părea ieșit din mînă omenească. Vînzătoarea îl scoase din cutie și i-l întinse, arătîndu-și, o dată cu ceasornicul, degetele cu unghiile roșii. Băiatul îl luă, îl duse la ureche, îl ascultă cîteva clipe, îl întoarse pe o parte și pe alta.

— Oare o fi ceva de el ?

Domnișoara zîmbi cu superioritate :

— Dacă-i Longines ! Nu cunoașteți marca ?

O cunoștea. Inginerul Pintilie avea un Longines, dar nici nu visase să-și ia și el unul la fel. Acum era zgîndărit.

— Cît costă ?

Ea luă ceasornicul și se uită pe eticheta micuță prinsă de toartă, numai ca să se afle în treabă, fiindcă altminteri știa prețul pe de rost.

— O mie cinci sute !

Nu i se păru scump, deși intrase aici cu gîndul să dea pînă la vreo cinci sute de lei.

— Merge !

Știa că la magazine trebuie să te tocmești, dacă îți strici gura cîteva minute, te poți alege cu un cîștig pe care nu l-ai avea muncind o zi întreagă. Lui însă, fiindcă se știa cu bani în buzunar, îi era rușine să se calicească pentru o sută-două de lei.

— L-am luat, domnișoară.

Dar chiar în clipa aceea descoperi sub sticla tejghelei, într-o cutie mai bogată decît toate, un alt ceasornic, împrăștiind pe catifeaua albastră o strălucire care-i lua ochii.

— Pe ăsta nu mi l-ați arătat !

Domnișoara avu iarăși un zîmbet de superioritate.

— Acela nu-i pentru dumneavoastră !

Lui Motoacă îi veni sîngele în obraz. Domnișoara îl lămuri :

— E de aur.

— Şi nu merge bine ?

— Cum n-o să meargă ?! E prea scump !...

— Cît ?

— Douăsprezece mii.

Auzind cifra, un domn ieşi de după paravan, din fundul prăvăliei şi se apropie, prin spatele tejghelei. Mersul lui grăbit trezea în dulapurile pendulelor, prin dreptul cărora trecea, o muzică vagă, enigmatică ; coardele vibrau ca atinse de umbra lui ; părea că pendulele îşi salută stăpînul cu glasurile lor felurite.

— Lasă, domnişoară ! spuse omul, cu un zîmbet prietenos şi dulce. Îl servesc eu pe dumnealui.

Avea o haină de culoarea cerului noaptea, dintr-o stofă cum Motoacă nu mai văzuse nici măcar în vitrine. Îi venea turnată, ca în reclamele din ziare ale fabricii Cehoslovaca. Mîinile, care se aşezaseră pe tejghea, erau îmbrăcate pînă la încheieturi în manşete largi, de mătase gălbuie, care făceau stofa hainei mai strălucitoare. Aproape pe fiecare deget avea cîte un inel gros, de aur, unele cu cîte o piatră roşie, ovală.

Lui Motoacă îi era ruşine să mai dea înapoi, dar nu simţea ciudă că intrase în jocul acesta, ci mai degrabă trufie. Acum, cînd avea ceva bani în buzunar, îşi dădea seama că el ar şti cum să cheltuiască milioanele. Se socotea mai presus decît neamurile lui bogate, care erau slugile bogăţiei ; bogaţi cu grija banului şi fără nici o bucurie. În el zăceau gusturi de prinţ ; dacă ar fi avut banii lor, n-ar mai fi umblat decît în haine negre, cu pantofi de lac, şi n-ar mai fi lepădat mănuşile albe de pe mînă.

— Doriţi să vă facem o monogramă ?

Negustorul îi zîmbea dulce ; înainte de a primi răspunsul, îi porunci vînzătoarei :

— Domnișoară, adă te rog modelele !

Fata veni cu un carton pe care erau desenate felurite monograme. La început Motoacă nu-și dădu seama ce reprezenta șerpuirea aceea de linii, apoi descoperi că erau litere împerechiate, încolăcite, trecute unele prin altele ; lucrul i se păru uimitor.

— Care sînt inițialele dumneavoastră ?

Șovăi o clipă, căutîndu-și-le.

— I, Mî. Ion Motoacă !

— Iată aici un I.M. Un model splendid ! Vi-l facem pe acesta !

Se despărți cu părere de rău de ceasornic.

— Pînă la prînz este gata. Ce sumă lăsați aconto ?

Stătu un moment la îndoială ; îi făcea rău să tot umble la parale.

— Plătesc tot !

— Douăsprezece mii și o mie monograma, treisprezece în total.

Numără banii pe tejghea, cu un fel de grabă. Negustorul văzu că îi rămăsese un teanc.

— Să vă dau și un lanț frumos, de aur !

Se supuse, nepăsător. Ceasornicarul luă un lănțuc și-l agăță de toarta ceasului.

— Două mii de lei.

Fusese o istorie ticăloasă !

Îi era mai ales necaz că se întorsese tîrziu de la oraș și nu mai găsise pe nimeni în piață, barem să-și fi arătat ceasul. Dar se simțea împăcat la gîndul că nimeni în toată Schela nu avea unul la fel. Poate directorul general de la Ploiești, care venea uneori cu un automobil negru, mare, închis din toate părțile și cu un perete de sticlă în spatele șoferului. Dar chiar

directorul general, dacă avea ceasul, n-avea lănțucul ; și dacă avea lănțucul, n-avea monograma.

Atingerea cu o singură mînă nu-l mulțumea ; se opri pe marginea drumului, lăsă pachetele jos și scăpără. Cadranul ieși din întuneric, cu știutul lui luciu opalin : se făcuse aproape zece. Deși tîrziu, Motoacă mai rămase o clipă în drum, mutîndu-și bijuteria dintr-o mînă în alta.

Cînd se apropie de casă, văzu în capul potecii două umbre despărțindu-se, speriate. Cineva porni repede la deal ; alți pași se pierdură printre copaci.

Motoacă grăbi pasul, înfuriat. Mai în fiecare seară, umbre din acestea, dintre care unele nu izbuteau să-i rămînă necunoscute, dădeau tîrcoale casei.

— Mama voastră de cățele !

Auzi tusea bătrînului, pe prispă.

— Mai ține-te, mă tată ! îi strigă, mîniat, cînd ajunse. O să-ți scuipi bojocii !

Înecat de tuse, cu mîinile înfipte în piept, bătrînul încercă să spună ceva, dar nu izbuti. Motoacă lăsă cumpărăturile jos și scoase din buzunare mai multe pachete cu tutun.

— Na, ține ! Satură-te ! Poate c-ai terminat otrava, de tușești așa !

Tusea bătrînului se potoli ; rămase cu un sughiț care-l zgîlțiia din cînd în cînd.

— Apoi las că n-am rămas în grija ta ! răspunse printre sughițuri. Mi-a adus Veta un pac. Uite ce fumez acum !

Se lăuda, cu o răutate copilăroasă, arătînd un pachet de țigări, în carton roșu. La lumina care venea pe fereastră, din odaia fetelor, Motoacă recunoscu pachetul de Regale cu cap aurit.

— Cine ți le-a dat ?

— Soră-ta, Niculina.

Acum se limpeziră mai multe ; știa a cui fusese umbra, o mai întîlnise și-n alte seri. Singur Telengescu, în toată Schela, fuma Regale cu cap aurit.

Dintr-o săritură fu pe prispă, de unde se năpusti în odaia fetelor.

Cele două mari, Veta și Simioana, lipseau ; cele mici, Leana și Vasilica, dormeau în fundul patului. Niculina tocmai dădea să se furișeze sub scoarță, lîngă ele.

— Ai început și tu ?

Nu-l interesa lipsa celor mari, nu-i păsa de ele acum, avea de lucru cu Niculina. Era furios că vorbea tocmai cu Telengescu, pe care nu putea să-l sufere, fiindcă umbla cu nasul pe sus. Pînă și pachetul de țigări boierești, trimis bătrînului, nu însemna decît ifos.

Se repezi la pat, își băgă mîna în părul fetei și o smuci jos, în mijlocul odăii. Niculina rămase în fața lui, dîrdîind. Sub cămașa de noapte, scurtă, croită cu economie din pînză groasă, i se vedeau genunchii tremurînd.

— Îți plac boierii, hai ?

O lovi peste gură, cu dosul palmei. Fata începu să plîngă. Lui i se făcu milă, dintr-o dată, dar nu se putu opri și lovi înainte, războindu-se nu cu ea, ci cu el, și cu toată lumea.

— Las-o, mă Ionică ! se auzi vocea bătrînului de afară.

El își îndemna fetele să plece de acasă, să-i facă rost de tutun. Ce vină mai putea să le găsească lor ? Îl cuprinse mila de toate cinci.

— Hai, culcă-te acum !

Niculina își șterse ochii cu dosul mîinii și se băgă sub învelitoare, smiorcăind. Din ușă, băiatul se întoarse spre ea.

— Ți-am adus pantofi de la Ploiești ! îi spuse, blînd.

Apoi se repezi afară, la bătrîn, și răcni, vărsîndu-și toată furia înfrînată :

— Am să-ți iau un vagon de tutun și un sac de cărticele, să te afumi pîn-ăi muri, să nu mai trimiți fetele astea pe drumuri ! Nu ți-ar fi rușine să-ți fie, om bătrîn !

Se întoarse în odaie. După cîtva timp se liniști, se așeză pe marginea patului, își scoase ceasornicul și rămase cu ochii pe cadran, privindu-l prostit.

8

Doi meşteri băteau tabla pe acoperişul grajdului ; alţii drişcuiau tencuiala afară, alţii dădeau la rîndea blăni groase de stejar, pentru duşumele.

Gogoi şedea în faţa uşii, călare pe capra de tăiat lemne, cu un clondir în mînă. Culesese prunele din livadă şi le dăduse unui nepot, să le bage la cazan. Nepotul tocmai îi trimisese din vale primul rachiu, de gust.

Gogoi mai duse o dată clondirul la gură şi-l lăsă să curgă pe gît.

— Hiu-hiuuu ! Arde, mă !

Chiuitul i se auzea pînă în piaţă. Meşterii rîseră, să-i intre în voie, ştiind că au partea lor la clondir.

— Daţi-i zor, daţi-i zor ! îi cicăli beţivul. Nu mă ţineţi în loc.

În a patra săptămînă de cînd începuse lucrul, grajdul mai avea destul pînă la sfîrşit. Nimeni nu putuse face treaba de mîntuială. Gogoi stătuse tot timpul pe capul lucrătorilor, veghind cum era pusă fiecare cărămidă, cum era bătut fiecare cui.

— Grajd pentru cal împărătesc, mă ! Să nu vă prind că sminţiţi ceva !

Zidurile erau înalte şi groase, din două rînduri de cărămizi, cu luminatoare care se deschideau oblic, ca să nu fie cu-

rent. Podeaua, înclinată, se căptușea tocmai acum cu blăni groase de stejar, alese din materialul cel mai bun, fără cuiburi de cari și fără nod. Jgheabul ieslei nu era de scînduri, ca în atîtea grajduri de mîna întîi, ci de beton sclivisit cu ciment. În dreapta ușii, un bazin, tot de beton, cu robinet alimentat de la conductă și cu scurgerea direct afară, servea de adăpătoare. Instalația electrică avea să aibă trei becuri, în tavan, deasupra ieslei și la bazinul de apă. Pereții pe dinăuntru urmau să fie vopsiți în ulei, cu un brîu decorativ, la înălțimea luminatoarelor alcătuit din capete de cai.

Gogoi mai trase un gît.

— Arde, mă ! Hiu-Hiuu !

Nevastă-sa se ivi pe prispă cu chipul ascuns în broboadă.

— Acum, că sînt dumnealor aici, nu le spui să tragă ilectrică și-n casă ?

— Nimic, pînă nu-i gata grajdu ! Și vezi, muiere, nu mă supăra ! Ce, nu mai poți cu gaz ?

Femeia nu mai zise nimic și plecă. Dar fierbea de mînie, și nu înțelegea. Casa era plină de bani care n-aduceau nici un folos. Parcă n-ar fi fost atîtea de făcut ! Măcar de s-ar fi îndreptat cît de cît traiul prost de pînă atunci !

După ce roboti un timp prin tindă, blestemînd în gînd, se întoarse iar :

— Acum, că sînt dumnealor aici, nu le spui să dreagă puțin tabla dă pă acoperiș ?

Gogoi se înfurie. Făcu o mișcare, cum ar fi vrut să arunce cu sticla după ea, apoi se opri, poate fiindcă nu se îndura de rachiu.

— Grajdu întîi, nu-nțelegi ?

Peste vorbele lui, dinspre piață se auzi un pas de cal. Se întoarse și privi pe deasupra gardului. Domnul Hristea de la Salon, călare, urca spre Runcu, la pas. Lăsase hățurile și, cu

ochii într-o carte boțită, se silea să învețe pe de rost, silabisind :

— Je suis, tu es, il est...

La ora aceasta, îndată după prînz, mișcarea prăvăliilor era mică, așa încît putuse să le lase în grija nevestei, care altminteri stătea tot timpul ascunsă în odaia ei.

— Hiu-hiu ! Hai noroc, domne Cristeo !

Cum era cufundat în conjugare, negustorul tresări, speriat.

— Noroc, noroc, domle Gogoi ! răspunse, apucînd frîul, ca să oprească și îndesîndu-și cu cealaltă mînă cartea în buzunar.

Bețivul ieși în poartă și îl privi de sus pînă jos, de la șapca englezească, trasă pe ochi, pînă la jambierele roșii de piele, încheiate peste ghete.

— Dar ce văd, te-ai îmbrăcat ca inginerii !

— De, ca omul, după treburi !

— Apoi aud c-ai și făcut treburi, nu glumă !

— Hm ! Așa și așa !

Anul trecut negustorul cumpărase o bucată întinsă de loc pe Valea Runcului. După ce făcuse erupție prima sondă a lui Gogoi, îl și concesionase Societății, pe o sumă care întrecea de zece ori prețul cumpărării. Dar pe deasupra, îi veneau șapte procente redevență. Două sonde, ridicate la iuțeală, erau acum în sapă ; altele aveau să se pună în curînd.

— Apoi, am plecat, domle Gogoi !

— Te duci pe la sonde ?

— Ei, așa, ca omul !

— Cînd te-o răzbi, să faci chef !

După ce se îndepărtă cîțiva pași, Dumitrică scoase cartea și dădu să-și reia conjugările, dar vorbele lui Gogoi îi răscoliseră alte gînduri, nu-i mai era aminte de învățătură.

Gîndurile plecau zburdalnice din capul lui, ca și cînd ar fi avut formă materială, săreau în țărîna murdară de păcură, treceau șanțurile, ocoleau rezervoarele și batalele, se întortocheau printre sonde și-i ieșeau înainte la un cot al drumului. Și parcă pe unde mergeau, petreceau un fir subțire, căci își simțea capul împiedicat, smucit înapoi de sonde și de rezervoare.

Acum se făcea o legătură tainică între el și pămînt ; începeau să se înțeleagă și să se ajute unul pe altul ; i se părea că încheiase tovărășie cu locurile și că, ajutat de acest enigmatic și puternic aliat, va fi în curînd mai mare peste toți ceilalți oameni.

Ajunse sus, la creasta dealului, aproape înecat de speranțe și îngîmfare. Opri calul o clipă, să răsufle amîndoi, și privi în vale.

În cîteva luni de zile de la prima erupție, locurile nu mai puteau fi recunoscute nici de cel care trăise în marginea lor și le avea în ochi și în inimă. Cît bătea privirea, spre cîmpie, în apele verzi ale pădurilor apăruseră luminișuri, ca niște rosături, care păreau că mănîncă mereu copacii, lăsînd pămîntul gol, îmbolnăvit. Cele cîteva case rare, presărate prin poieni, erau în mare parte părăsite. Unele fuseseră dărîmate ; se vedeau urme de moloz, în voia vîntului. Altele mai stăteau în picioare, goale, cu ferestrele scoase și cu ușile date de pereți. Societatea fi muta pe oameni în alte părți, le construia la repezeală case mai frumoase.

Dumitrică apucă pe un drumeag negru, pe lîngă sonda lui Gogoi. Erupția tot nu se oprise, era însă potolită, părea că s-a așezat la drum lung. Vîna de păcură nu mai răzbea pînă sus, abia dacă se ridica jucînd pînă la jumătatea turlei, de unde cădea înapoi, lipăind pe pămîntul prefăcut în asfalt.

De jur-împrejurul sondei, pînă departe, locul rămăsese negru ; peste copaci, peste frunze și iarbă, trecuse parcă un pîrjol. Părea că pămîntul fusese ars pînă în adîncuri, otrăvită și uscată orice urmă de viață, că nimic și niciodată nu va mai putea crește la loc, nici o frunză și nici un fir de iarbă.

Negustorul se opri o clipă, în dreptul sondei.

— Noroc, noroc ! îi strigă omului de veghe. Merge mereu ?

— Merge ! răspunse sondorul, plictisit.

Dumitrică îl privi mirat, cu coada ochiului. Se așteptase la un răspuns mai voios.

— Sănătate bună ! zise pornind.

La primul cot al văii, pe o rîpă care se înfunda sub deal, se văzu răzbind deasupra copacilor trîmba de păcură a celeilalte sonde. Aici erupția era încă în puterea de la început. Păcura cădea pe versanții dealului, se aduna pe firul văii și curgea mai departe, în șuvoaie înspumate, pînă întîlnea barajul de unde porneau conductele.

Dumitrică ocoli, și o bucată de drum merse prin pădure. Vijîitul erupției abia se mai auzea în urmă. Copacii fremătau, legănîndu-și ramurile la urechile lui. Sub copitele calului, frunzele căzute în drum foșneau ca în vreme de pace. Pădurea începea să rămînă singură, cu glasurile ei șoptite, tainice. Călărețul se simți înfiorat ; nu-i plăcea singurătatea. Dar abia se stinsese în spatele lui prima goarnă de luptă, că altele începură să se audă din față.

Se auzeau ciocane : una, două, trei, patru lovituri ritmice în fier, apoi ultima, mai apăsată, în lemn, îngropînd floarea cuiului. Topoarele icneau, îndesat, din adînc, lovind copacii la rădăcină ; alte lovituri de topor, mai limpezi, parcă muzicale, răzbeau din alte părți, unde se ascuțeau piloții de brad, ca să fie înfipți în pămînt.

Ieşind la luminiş, Dumitrică văzu în faţă o altă lume, o omenire întreagă — de unde adusă, de ce credinţă ? — lucrînd pămîntul, nu să-l are şi să-l semene, ci să-l refacă. Pe coaste se săpau terase întinse, vetrele sondelor viitoare, se muta nu un pumn de ţărînă, ci scoarţa planetei.

Tractoare mari, vînjoase, invincibile, urcau din jos, pe drumul nou care se deschidea de-a dreptul la cîmpie, îngropîndu-şi şenilele în pămîntul nepietruit, aducînd pe remorci maldăre albe de cherestea. Sub şoproane ridicate într-o zi, sau într-o oră, se vedeau motoare electrice şi maşini, oţel şi fontă, tone, pe un loc unde altădată, dacă adunai uneltele oamenilor, topoarele şi custurile, nu făceai o sută de kilograme. Pe afară se înălţau stive de prăjini şi tuburi metalice, mai groase decît copacii cărora le luau locul în prelungirea lor subpămînteană.

O echipă de lucrători, coborînd din deal, desfăşurau cabluri electrice. Alţii, urcaţi pe stîlpi, le legau sus, pe izolatorii albi de porţelan. În urma lor venea un om care prindea în cuie, pe fiecare stîlp, o tablă albă ; pe tablă era desenat cu negru un cap de mort, sub care se frîngea în trei un fulger roşu. Era un avertisment, dar părea o sentinţă şi-o ameninţare.

Linia electrică tăia în două curtea unei gospodării singuratice. Din locul unde se oprise Dumitrică, lumea veche, înspăimîntată, şi lumea nouă, învingătoare, se vedeau panoramic. Un gard scund de nuiele împrejmuia casa, îmbătrînită, scăzută, cu temelia afundată în pămînt. Pereţii văruiţi aveau în jurul ferestrelor brîuri albastre. Totul se pierdea sub acoperişul de şindrilă înnegrită, cu streaşinile prea întinse. Alături era un coteţ de păsări, în faţa căruia ciuguleau cîteva găini răzleţe. Un porc micuţ rîma în spatele casei. Lîngă poartă, un cîine, neştiind dacă să late, să muşte sau să fugă, se uita speriat la oamenii care intraseră în curte cu cablurile, după ce alţii plantaseră stîlpii.

O femeie bătrînă, mărunțică, adusă de umeri, mișcîndu-se greu, ieși de după cotețul găinilor cu o strachină în mînă, își îndreptă spinarea și privi în sus, la omul care se și cățărase în vîrful stîlpului.

— Da pîn altă parte n-ați putut să-l puneți, maică ?

— Parcă-i pe alese ! răspunse omul fără bunăvoință.

Dumitrică îndemnă calul în jos, trecu peste firul de apă neagră de pe fundul văii și urcă poteca spre casa singuratică. Oamenii cu sîrmele se duseseră mai departe.

— Bună ziua, bună ziua !

Bătrîna se întoarse, își îndreptă spinarea, privi pe sub mîna făcută streașină și, recunoscîndu-l, răspunse cu glasul pițigăiat :

— E, dumneata erai ? ! Bună ziua, domne Cristeo !

Călărețul descălecă, trecu frîul calului după stîlpul portiței și intră în curte.

— Necazuri, necazuri, babă Neago ?

— Necazuri, domne Cristeo ! Au venit cu sondele pă capu nostru. Toată ziua ne huruie, dă s-au speriat pînă și păsările. Cîinele, săracu, a chelălăit ziua și noaptea, pînă n-a mai putut ; acu tace, uită-te la el cum s-a prostit ! Unde mai pui că era să ne înece cu păcura, cînd a fost eruptie ! A venit gîrla pînă în gard. A ars și pămîntu : nu mai e bun dă nimic. Și barem dac-am avea vun folos ! Da nu vezi ? A tras sîrma pă dasupra și cu sondele s-a dus la dracu. Ce zici, domne Cristeo, o să mai vină ?

— Nici gînd, babă Neago !

— Ne-a stricat rosturile, domne Cristeo ! Încaltea pă mine nu m-a scos din minți, că n-am avut gînduri din alea ; da alții, atît au visat la aur, că au uitat să facă rost dă mămăligă. Uită-te la ei, nu mai sînt buni dă nimic. Numai cu ochii după sonde.

— Acum s-a terminat ! Spune-le să fie liniştiţi. S-au dus cu sondele în jos, nu se mai întorc aici.

— Ducă-se ! Că nu i-am chemat eu. Numai dă ne-ar lăsa în pace !

— De ! făcu Dumitrică, rotindu-şi ochii prin bătătură. Cît despre asta, de acum înainte o să fie greu.

— Cum adică, domne Cristeo ?

— Păi de, acu o să fie mişcare multă ; dac-o crupe, de, n-o să mai ai linişte ; la sonde se mai întîmplă, Doamne fereşte, şi cîte un foc. De ce nu vrei dumneata să vinzi şi să pleci de aici ?

— Vai dă mine ! Unde să plec ?

— Sus, în deal ; ţi-aş da eu un loc bun.

Baba Neaga clătină amărîtă din cap.

— E greu, domne Cristeo ! E tare greu ! Dac-ar fi trăit unchiaşu, m-aş fi vorbit cu el.

— Păi dumneata n-ai pe nimeni, să te vorbeşti ?

— Pă cine ? Că Mitu, băiatu mai mic, a murit la Moldova ; pă ăl mai mare l-a zdrobit în sondă, dumneata nu erai aici ; a căzut după căluş, şi maistru, nu l-ar ierta Dumnezeu, a băgat sapa dasupra să i se piardă urma, să n-ajungă la judecăţi, că a fost căluşu slab. A scos, domne Cristeo, numai hainele dă pă el, în bucăţi.

Bătrîna îşi duse mîna uscată la gură şi rămase aşa, pe un plîns care nu putea să se vadă în afară, fiindcă şi el se uscase de mult.

— Ei lasă, mamă Neago, că bun e Dumnezeu !

Dumitrică măsură ograda cu ochii ; bucata de loc nu era mare, dar se unea cu pămîntul lui. Privi în jos, la oamenii care se duceau cu bobinele de sîrmă, la ceilalţi, care se vedeau lucrînd printre copaci. Mai departe, în pădurea de pe coasta cealaltă a dealului, apăreau pete albe de cherestea ; pretutindeni

se puneau sonde. Se întoarse deodată, cu o mişcare hotărîtă şi convingătoare :

— Ascultă, babă Neago, aici o să fie iad ; n-ai să mai poţi trăi ! Eu, dacă vrei, îţi fac un bine ; îţi iau pămîntul, îţi dau altul sus şi pe deasupra îţi mai plătesc şi bani. Bani buni, babă Neago !

— Şi pă urmă, domne Cristeo ? !

Dumitrică dădu nepăsător din cap, merse la poartă şi luă frîul calului de pe stîlp.

— Cum crezi ! zise încălecînd. Eu am vrut să-ţi fac un bine, că ne cunoaştem de mult.

Cînd să plece, întoarse capul şi stărui, prefăcîndu-se plictisit :

— Dumneata mai gîndeşte-te ! Treci pe la prăvălie, poate ne învoim. Ce zici, să te aştept mîine dimineaţă ?

Îşi îndemnă calul prin spatele casei, pe marginea pădurii, ca să dea ocol sondelor noi. Pe un bot de deal se opri să-şi mai privească o dată pămîntul. Înserarea cădea pe nesimţite. Gîndul îi fugi la prăvălii ; ştia că la ora aceasta, înainte de aprinderea luminilor, se îngrămădeau muşteriii, mai ales la băcănie. Dădu s-o ia înapoi, cînd auzi paşi îndesaţi, urcînd. Un om tînăr, voios, apăru dintre copaci, ducînd de căpăstru un căluţ cu samarul încărcat. În urmă venea un bătrîn, cenuşiu, cu faţa ţepoasă, apoi o femeie, cu copilul la sîn.

— Bună ziua, bună ziua ! le strigă Dumitrică.

— Bună ziua, răspunseră, pe două glasuri, bărbatul şi bătrînul.

Şi văzînd faţa zîmbitoare a negustorului, se opriră ; calul răsufla greu.

— Voi eraţi, măi Bujorene ?

— Noi, domne Cristeo.

— Zi, vă luați calabalîcul ! ?

Omul cel tînăr își dădu căciula pe ceafă.

— Păi dacă altfel nu să poate ? ! Da lasă, numai supărări d-astea să avem !

— Barem ați concesionat pe preț bun ?

— Bun, rău, vorba-i că am scăpat dă sărăcie.

— Bravo vouă ! făcu Dumitrică, ascunzîndu-și invidia. Da sonde cînd or începe să puie la voi ?

— Sonde ? Să fii dumneata sănătos, domne Cristeo ! Ia dă o fugă pînă jos, să vezi ce-i acolo ! Păi altminteri, oamenii dă ce pleacă ?

— Pleacă mulți ?

— Toți plecăm ; ne urcăm în deal.

— Și nu vă pare vouă rău după casele voastre ?

— Las că facem altele, mai frumoase ! Bani să fie !

— Ne boierim ! zise din spatele calului bătrînul, cu glasul mai gros.

Numai femeia, cu copilul în brațe, tăcea, încruntată, necrezînd parcă în nimic.

— Apăi, dacă-i așa, noroc bun, măi Bujorene !

— Noroc bun, domne Cristeo !

Nu mai avea de ce merge înainte, să vadă, dacă aflase. Întoarse calul, și pînă la casa babei Neaga o ținu tot la trap. În umbra serii, locul părea pustiu ; cîinele stătea prostit în poartă, cu urechile blegi. Negustorul lăsă calul la pas.

— Mătușă ! strigă peste gard.

Bătrîna ieși din întunericul pe care ușa casei dată de perete îl deschidea în zidul alb.

— Nu uita ce ți-am spus ! Dacă vrei să-ți fac un bine, știi unde mă găsești !

Dădu iarăși trap, și pînă acasă merse tot așa. Ajunse pe înnoptat. În piață, lucrătorii se și vedeau grupuri-grupuri, prin

fața cîrciumilor și a celorlalte prăvălii. În clipa cînd descăleca, se auzi un automobil, urcînd valea Dofstănețului, dinspre Ploiești.

Oamenii întoarseră capetele, așteptînd să vadă cine venea. Cu tractoarele erau prea obișnuiți, dar automobile nu urcau aici în fiecare zi, pe un drum povîrnit, cu hîrtoape adînci. Iar acum apăruse la creastă, zbătîndu-se prin gropi și printre bolovani, o limuzină luxoasă, păstrînd luciul ei negru sub petele de noroi și praf care o acopereau. Se feriră în lături. De pe terasă, Dumitrică privi nedumerit. Automobilul opri în față, la marginea șanțului. Cîțiva țărani îmbrăcați în haine curate coborîră pe o parte și pe alta și, văzîndu-se ajunși acasă cu această mașină năzdrăvană, nevisată și pentru ei caraghioasă, începură să-și rîdă unii altora, ca proștii.

— Seara bună, seara bună, domne Cristeo ! Ne dai un pahar dă vin ?

— Bună seara ! le răspunse Dumitrică, nemulțumit.

Erau mușteriii lui din prăvălii, unde veneau să cumpere bocanci, topoare, găleți și stambă. La Salon nu îndrăzniseră să calce pînă acum ; ca să bea se duceau la cîrciumile de peste drum.

Se îndemnară unii pe alții, străbătură șovăitori terasa și intrară stînjeniți. La masa din mijlocul restaurantului, Gogoi își luase în primire locul obișnuit. Cîțiva slujbași, în picioare, pe lîngă el, făceau haz de istorisirile lui.

— Seara bună ! ziseră oamenii, din ușă, căutînd un loc unde să stea.

— Intrați, mă ! Ce-ați înțepenit acolo ? le strigă Gogoi, ridicîndu-se cu paharul spre ei. Intrați, că pă banii voștri beți.

— Noroc, frate Gogoi ! făcu unul, bucuros că găsise pe cineva de-o seamă cu ei.

— Dă unde veniți ?

— Dă la Ploiești.

— Ați iscălit ?

— Am iscălit ! răspunseră toți, într-un glas.

— Apăi atunci să cade să ne cinstim. Ia veniți încoa ! Domne Cristeo, dă-le dă băut, bre, că au iscălit !

Dumitrică tocmai își îmbrăca halatul alb.

— Du-le ghiorlanilor ălora să bea ! îi porunci acru tejghetarului.

Nevastă-sa se strecură pe ușița dintre rafturi, cu un șal alb pe umeri. Era o femeie slăbuță, palidă, care tot tușea și pe frig, și pe căldură.

— Vlădoae e dincolo ! îi șopti bărbatului, la ureche.

— Ce vrea ?

— Nu știu ; spune că are o vorbă cu tine. N-am putut să scap de el.

— Stai tu aici !

Cînd să iasă pe ușiță, Gogoi îl strigă :

— Domne Cristeo, unde te duci ? Așa ne-a fost vorba ?

Încurajați de gălăgia lui, țăranii prinseră glas.

— Dă-ne dă băut, cocoană ! strigă unul, bătînd cu capul ciomagului în masă. (Ceilalți rînjiră.) Că avem bani, să cumpărăm prăvălia, cu domnu Cristea cu tot !

Obrazul femeii se făcu palid.

— Păi dacă au iscălit, e dreptul lor ! întări Gogoi.

Dumitrică străbătu băcănia cu pași mari, repezi, cu pulpanele halatului fluturînd. Prăvălia era plină de cumpărători ; băieții nu mai dovedeau să-i servească, umpleau pungi și făceau pachete cu de toate : conserve, măsline, brînză, lămîi, icre, salamuri, ghiudemuri, curmale, smochine, vinuri, lichioruri, aromc.

În cealaltă prăvălie era lume mai puțină. Pe un scaun fără rezemătoare, în mijloc, între grămezi de sîrmă, de găleți, de

sape și alte fierării, stătea un bătrîn uscat, cu spinarea adusă, cu pieptul rezemat în bîtă.

— Ce-i, moș Vlădoae ?

— E rău, domne Cristeo !

— De ce-i rău ?

— E rău, fiindcă am iscălit prost !

Negustorul trase cu coada ochiului, să vadă dacă nu-i asculta cineva, pe urmă îl apucă pe bătrîn de braț și-l tîrî spre odaia din fund.

— Vino încoa, moș Vlădoae ! Aici putem sta de vorbă liniștiți.

Cum se așeză pe scaun, moșneagul căzu cu pieptul în ciomag.

— Ești obosit tare !

— Obosit, da !

— Umblași mult astăzi ?

— Nu-s obosit dă azi ! Azi n-am făcut nimic dă ispravă. Sînt obosit, domne Cristeo, dă ani : optzeci și trei !

— Am să-ți aduc un rachiu să te întărești.

— Apoi, ori cu el, ori fără el...

Dumitrică scoase capul pe ușă, în prăvălie, și dădu o poruncă repede unui băiat.

— Domne Cristeo...

— Hai, spune, moș Vlădoae, ce te doare ? Te ascult.

— Am iscălit prost, domne Cristeo ; toată lumea spune.

— Apăi cine-i de vină, moșule ? Te-am silit eu ?

— M-ai luat repede, domne Cristeo. Dacă mai stam să mă gîndesc...

— Da' ai pus la buzunar parale bune ! Asta ți-a plăcut !

— Banii să duc, să duc... Acu, jos, a venit cu sonde, așa-i ?

— Așa-i.

— Apăi vezi ?

Negustorul își pierdu răbdarea.

— Și ce vrei dumneata, moș Vlădoae ?

— Lumea zice să te trag la judecată.

Lui Dumitrică îi veni sîngele în obraji. Deschise gura, spumegînd. Cînd să izbucnească, în ușă se ivi băiatul, cu o litruță de rachiu. Se domoli ; rachiul era aliatul lui.

— Bea de ici, moșule ! Hai, nu-ți mai face inimă rea !

Nările bătrînului, subțiri și uscate, se mișcară, adulmecînd.

— Asta-i la socoteala mea, domne Cristeo ?

O bună parte din banii vînzării îi lăsase aici, pe rachiu.

— E de la mine, moș Vlădoae. Bea fără teamă ! Vezi că sînt mai cumsecade decît ai crezut dumneata ?

Bătrînul deșertă repede sticluța. După ultima picătură se simți iarăși amărît.

— Da dacă am iscălit prost ?! Acu ce să fac ? O să mergem la judecăți, domne Cristeo. Spune și dumneata.

Dumitrică se duse dincolo, trimise băiatul să umple măsura din nou, se întoarse și vorbi, blînd :

— Moș Vlădoae, dumneata n-ai nici un cîștig să te pui rău cu mine. Mai bine să rămînem prieteni. Ține, bea de ici ! Eu te-oi mai ajuta, cînd o să ai nevoie de ceva. Ai să mai găsești la mine cîte unele, un topor, acolo, o căldare, un kilogram de zahăr ; știi că mi-e prăvălia plină și nu-mi umblă vorba de zgîrcit.

Moșneagul deșertă și-a doua litruță, tot dintr-o răsuflare. Obrazul cenușiu începea să i se coloreze.

— Da dacă am iscălit prost, domne Cristeo ?

Era mai domol și mai nehotărît.

— N-ai iscălit prost, nu-ți fie teamă ! Asta ți-a băgat-o cineva în cap.

— O să mergem la judecăți, domne Cristeo !

— Moș Vlădoae, stai și te odihnește ; îți mai trimit un rachiu.

Afară se întunecase de tot. La prima prăvălie, obloanele se trăseseră ; cei rămaşi înăuntru ieşeau pe sus, prin băcănie, unde se închidea mai tîrziu. Din restaurant, se auzea chiuitul lui Gogoi. Dumitrică alergă să ia locul nevestei, după tejghea.

— Du-te ! Şi vezi, ai grijă de Vlădoae ; dă-i să mai bea vreun rachiu. Viu eu mai tîrziu la el.

Funcţionarii schelelor, orăşeni ponosiţi, sosiseră la masă ; chelnerii le duceau farfuriile cu ciorbă. La mijloc, ţăranii adunaţi în jurul lui Gogoi se îmbătaseră şi făceau zarvă, izbeau cu ciomegele în masă, dădeau cu căciulile de podea, chiuiau, cereau mereu de băut.

— Domne Cristeo, te-ai întors ? strigă Gogoi. Păi aşa ne-a fost vorba ? Să n-ai dumneata grijă dă noi ?

Orăşenii întorceau capul şi rîdeau cu gura plină. Care cum termina masa se ridica să plece. Gogoi îi privea cu dispreţ, ca pe nişte neputincioşi.

— Căraţi-vă, mă, maţe-pestriţe, că nu mai poci eu fără voi !

Chelnerul, care servea în odaia din fund, trecu pe lîngă el cu o sticlă în mînă. Îl apucă de pulpana halatului şi-l trase înapoi.

— Ce-i aia ?

— Şampanie !

— Ce spui ? Şi cine o bea, mă ?

— Dincolo ; boierii mei.

— Apăi dacă-i aşa, dă-o încoa, că eu sînt mai boier decît ei ! Toarnă, că te omor !

Şampania curse în paharele năclăite, peste resturile de vin. Gogoi bău, se strîmbă şi aruncă paharul de pămînt.

— Asta-i pentru boieri ? Ptiu ! Atunci du-le, mă, zece sticle, din partea mea ! Hai, mişcă, dă bătaie la motor. Ce, crezi c-am glumit ?

Merse la odaia din fund și se opri în prag, cuviincios, cu căciula în mînă.

— Seara bună la boieri !

În fumul de tutun dinăuntru, capetele se întoarseră mirate. Odăița era plină. Gogoi îi cunoștea aproape pe toți și-i saluta la rînd, respectuos și parcă treaz pe deplin, însă avea pe chip un zîmbet cam mucalit. Cine îl cunoștea, se putea teme că din clipă în clipă va deveni agresiv.

De după tejghea, Dumitrică urmărea întîmplarea, înfuriat și neliniștit. Gîndul că Telengescu putea să se supere, îl făcea să turbeze cel mai mult. L-ar fi luat de gît pe Gogoi și l-ar fi aruncat în stradă, cu toți banii și țăranii lui. Cu astfel de oameni nu mai putea duce prăvălia. Trebuia găsit un mijloc...

Un băiat de prăvălie veni fuga de dincolo.

— Cocoana întreabă că acu ce facem cu moș Vlădoae ?

— Ei, ce-i cu el ?

— Păi, a căzut pe jos.

— Stai că viu eu.

La cine să se ducă mai întîi ? Tocmai atunci Gogoi ajunsese cu salutul la Telengescu.

— Să trăiți, am onoarea ! (Erau vorbe de la armată.) Salut respectuos, domnu Telengescu ! A, îmi place cum scrii în Cupon. Cînd merg la bangă nu mi-e rușine cu dumneata.

Dumitrică plecă liniștit. În urma lui, Gogoi își dădu în petec :

— Da să știi, domnu Telengescu, ești un mațe-fripte și un pîrlit !

Răzbit de rachiu, moș Vlădoae alunecase de pe scaun, venise lung pe dușumea, cu ciomagul strîns la piept, și bolborosea vorbe fără înțeles.

Găsindu-l așa, Dumitrică păru mulțumit. Îl zgîlțîi.

— Ei, moș Vlădoae, cum merge ?

Îl împinse cu piciorul ; moşneagul veni cu faţa în sus, cu ciomagul pe piept.

Se aplecă, îl apucă de subsuori şi, dintr-o mişcare, îl săltă, ca pe un sac. N-ai fi crezut că în trupul lui nemuncit se ascunde atîta putere.

— Hai, moş Vlădoae, să te duc la culcare !

În prima prăvălie nu mai ardea nici un bec ; pe uşa cu geamuri, venea o dîră de lumină de dincolo.

Îşi lăsă povara pe o stivă de lanţuri, care zornăiră, şi ridică oblonul, cît să încapă pe dedesubt.

Afară noaptea era neagră. Nu mai ardeau lumini la prăvălii. Ceva mai sus se auzeau caii legaţi la stănoage, bătînd cu copita în pămînt.

După ce aruncă o privire în piaţă, negustorul se întoarse, îl ridică pe moşneag, îl scoase afară şi îl împinse peste podeţ.

— Hai, moş Vlădoae, acum du-te !

Bătrînul se supuse, moale, dar în loc s-o ia înainte, se cîrmi în loc şi nimeri drept în şanţ, unde se întinse pe o coastă, cu ciomagul strîns la piept.

Dumitrică stătu o clipă la îndoială, apoi făcu doi-trei paşi, căutînd ceva pe jos. La prînz în faţa prăvăliilor dejugase un convoi de căruţe. Adună un braţ de paie, rămase de la boi, se întoarse cu ele, coborî în şanţ şi, ridicînd capul moşneagului, i le împinse cu piciorul, dedesubt.

— Na, că ţi-am pus şi pernă ! zise rînjind.

9

Coteiul cobora mîndru şoseaua pe valea Doftăneţului, ducîndu-se la autobuz. Bocanu îl lua cu el la Ploieşti şi îl trimisese să vestească şoferul, cu trei zile înainte, să fie pregătit, să n-aibă vreun cauciuc prost ori vreo sminteală la motor.

Soarele, spre apus, îl bătea în ceafă, lungindu-i umbra pînă departe, făcîndu-l să se vadă mai mare decît se ştia. Stăpînă-su îi dăduse bîta, să se apere de ciini şi, o dată investit astfel cu depline puteri, se silea să ia şi mersul lui. Nu mai păşea iute şi speriat, ca un căţel, ţinîndu-se pe lîngă şanţ, ci rar, apăsat, drept pe mijlocul drumului, izbind cu bîta, mînios, bolovanii care-l împiedicau.

De cînd se hrănea bine cu mîncărurile grase ale stăpînului, începuse să prindă carne ; la ceafă i se aşezaseră două perniţe, îngroşîndu-i grumazul, şi, sub chimir, pîntecul începuse să tragă înainte. Chiar vocea i se îngroşase, înfundîndu-se în gît, aducînd cu a lui Bocanu.

În bătătura unui bordei, o zări pe Copila întinzînd rufe la uscat. În toate rudele sărace ale bătrînului bănuia numai duşmani. Strînse pumnul pe bîtă şi începu să calce mai apăsat.

Fata îşi făcu palma streaşină la ochi, ca să-l poată vedea în soare, şi îl întrebă, rîzîndu-i prietenos :

— Unde-ai plecat, nene Stoiene ?

Coteiul nu răspunse. Strînse fălcile şi trecu prin faţa ei fără să întoarcă ochii, izbind cu bîta în pămînt.

— Mă, că mîndru mai eşti !

După cîţiva paşi Coteiul se opri, se propti în bîtă, îşi scormoni pieptul pe dinăuntru, că avusese cînd învăţa, şi scuipă apăsat în drum.

— Phua ! făcu după aceea, potrivindu-şi gîtul şi pornind mai departe, răcorit.

Copila se întoarse la rufe. Erau cămăşi de americă, groase, devenite cenuşii, cu pete de păcură care nu mai ieşeau la spălat. Le stoarse pe cele rămase în albioară, le scutură în vînt, închizînd ochii să se apere de stropi şi le întinse lîngă celelalte pe sfrînă, la uscat. Cînd fu gata răsturnă apa în şanţ, duse albioara în bordei, sub pat, puse cîrligul la uşă şi ieşi deasupra, pe muchea de deal.

— Nene Opreo ! strigă, cu mîinile făcute pîlnie la gură ca să-şi întărească glasul subţirel.

Un om ieşi în uşă, la o sondă, mai sus.

— Eu am plecat, nene Opreo ! Acu ai grijă dumneata !

— Să creşti mare !

— Las că sîmbătă vin iară, şi-oi mai spăla.

Lua sub oblăduirea ei cîte un sondor mai neajutorat şi mai necăjit, şi în lipsa lui de acasă îi dereteca în grabă bordeiul. Nu era o casnă, le făcea cu plăcere pe toate şi în mîna ei orice avea spor.

La sonda vecină se ivi alt om.

— Copilo, da pă mine m-ai uitat ?

— Nu, nuu ! Mîine să laşi tot pe pat, că viu la 'mneata.

— Adă şi un căpeţel de aţă, dacă ai !

Chipul fetei se întunecă, trecător. Avea doar un mosorel început, pe care i-o adusese Motoacă de la Ploieşti. Trebuia să-şi coase pe-ale ei, şi pe-ale bătrînului.

— Bine, am să aduc !

Se înveselise iar ; își lăsă în jos mînecile sumese și sări șanțul. Era nerăbdătoare să dea o raită prin piață ; se înserase, și acum inginerii începeau să vină la Salon.

Cînd ajunse sus, soarele apunea peste păduri. În lumina roșie, Schela Veche ardea ; numai sondele stăteau în picioare, negre, ca niște tăciuni stinși. Inima fetei începu să bată ; în dreptul restaurantului se vedeau caii legați, nu putea să recunoască tocmai de aici ai cui sînt. În jurul lor se adunau oameni. La Salon se aprinse becul de deasupra terasei.

— Ia stai nițel, Copilo ! o opri un lucrător, dînd s-o apuce de mijloc.

Ea se feri, cu ochii la cai. Erau vreo șase, dar nu cel murg cu stea albă în frunte, sub smocul de păr. Stăpînă-su îi spunea Băiatu ; îl auzise odată, îndemnîndu-l la deal. Ce potrivire ciudată, să-l cheme pe cal, într-un fel, ca pe ea !

— Zi, nu vrei să te uiți la mine ! spuse lucrătorul, puțin înciudat.

Alții rîseră, dînd s-o prindă între ei.

— Lasă fata, mă, că-i a noastră, nu a ta !

Copila le scăpă printre mîini, străbătu piața și-o luă la fugă înainte, pe drum. După vreo sută de pași auzi în întuneric, din față, un trap potolit, de cal. Se opri, cu sîngele în obraz. Curînd călărețul se ivi și merse înainte, în același pas. Era domnul Dumitrică ; se ducea la Runcu în fiecare zi.

Fata porni mai departe, dezamăgită ; trecu, fără să-și dea seama cînd, de livada cu pruni. La Bocanu, ferestrele dinspre drum erau luminate, se vedeau drugii groși de fier. Îi știa : cîte șase la un geam. De fiecare dată cînd trecea pe aici se oprea să-i numere. Acum însă n-avea timp de ei ; o luă repede înapoi.

In piață, mulțimea începuse să se împrăștie ; lucrătorii intrau la cîrciumi și se așezau sub șoproane în fața unui păhărel. Șeful postului de jandarmi de la Telega, plutonierul major Brebeanu Marin, venea grăbit din jos. Un jandarm, în urma lui, ducea un zimbil greu. Oamenii care mai erau în drum se dădură în lături, să-i facă loc.

— Să trăiți, dom șef !

Brebeanu se opri o clipă încruntat, căutînd de unde să înceapă, apoi intră la măcelărie. Măcelarul îi ieși înainte.

— Să trăiești, domle șef !

Șeful postului îi întinse două degete.

— Ce ne facem, frățioare, începu îngrijorat, că mîine am parastas pentru a bătrînă ? !

Era un om tînăr, abia trecut peste treizeci de ani, pesemne foarte destoinic dacă avea pe mînă postul cel mai bun din județ. Umbla dichisit, cu hainele cazone ajustate, strînse pe trup, gata să plesnească din cusături. Avea un cap rotund, roșu, bine hrănit, cu părul negru, viguros, lustruit cu măduvă de bou, cum era lustruită și mustața, tot neagră, îndesată, răsucită scurt în sus.

— Păi ce ți-ar trebui, dom șef ? întrebă măcelarul.

— Nu știu, frățioare, că n-am nici dă unele ! Ia caută și vezi !

Tinea în jurul lui o mulțime de neamuri de ale lui și de ale nevestei, claie peste grămadă, și se îngrijea de nevoile tuturora. Făcea logodne, nunți, botezuri, înmormîntări și parastase și-atunci colinda schelele, unde avea de-a face cu oameni mai înstăriți.

Măcelarul se duse în fundul prăvălici, la ghețar, unde ținea carnea mai de soi.

— Ai grijă, frățioare, să nu mă dai dă rîs ! zise plutonierul, trăgînd cu ochiul peste umărul lui.

De la măcelărie, merse drept la brutar, să comande niște franzeluțe mici, cu unt, cum văzuse într-un loc la oraș.

Peste drum, la Salon, caii băteau cu copita, nerăbdători.

Copila trecu prin spatele plutonierului, uitîndu-se cu luare aminte la stănoage, dar calul ei lipsea. Înăuntru Gogoi izbea cu căciula în dușumele și chiuia.

Fata mai rătăci pe drumuri cîtva timp, întorcîndu-se prin piață ades. Inginerii plecau unul cîte unul, și caii se răreau.

„Nu mai vine !...“

Era necăjită că așteptase toată seara degeaba. Sus, la răspîntie, în drum spre casă, dădu piept în piept cu Coteiul, care urca gîfîind. Întîrziase căscînd gura la autobuz ; avea pentru automobile o slăbiciune de care nu putea să se dezbare.

— Na, că m-ai speriat, drace !

Ridicase bîta, furios. Copila se feri în lături, rîse cristalin și-o luă fuga pe Drumul Părăsit.

Aproape de Aluniș, auzi apa clipocind în rezervorul de răcire. Nu stătu mult la îndoială. Drumul era pustiu, și-n jurul barăcii nu mișca nimic. Trecu gardul, strecurîndu-se îndemînatică printre sîrme, înfiorată de pe acum la gîndul băii călduțe în care aveau să i se destrame și necazul, și oboseala.

Din mers își trase bluza peste cap, fusta o scoase din două mișcări, în doi pași, le lăsă la picioarele rezervorului și dintr-o săritură fu sus. Apa, sporită de trupul ei se izbi în pereți ; un val căzu jos. Afară noaptea se întindea întunecoasă și liniștită pînă la crestele împădurite. Se auzeau numai mașinile sondelor huruind înfundat în barăci ; aceste zgomote erau atît de obișnuite, încît urechea Copilei nici nu le mai prindea. Mai degrabă o făcea să tresară fîșîitul unei frunze, decît plesnitura unei curele de transmisiune sau detunătura unei explozii în eșapament.

Ar fi stat așa oricît, alunecînd dintr-un perete în altul, luptîndu-se cu apa care i se împotrivea cu o forță ciudată, apăsînd egal pe fiecare părticică a trupului ei, ca și cum un om cu o sută de brațe, topit în unde, i-ar fi ținut piept. Ca și alteori, închipuirea aceasta o neliniștea, îi aprindea o flăcăruie în trup, își simțea obrajii aprinși, se năștea o rușine în ea, fără să-și dea seama limpede ce vină ar fi putut ascunde gîndul ei.

Numai după ce își simți mădularele înmuiate și necazul topit în apă, se hotărî să iasă. Se ridică pe marginea rezervorului, ascultă cîteva clipe, apoi își făcu vînt afară. Noaptea o îmbrăcă dintr-o dată într-o haină rece, neprietenoasă. Își scutură fiorii și se aplecă să-și caute îmbrăcămintea, dar nu găsi nici bluza, nici fusta. Umbra înaltă și neagră a unui om crescu din pămînt.

Copila se trase înapoi, pînă în rezervor.

— Tu ești, Ionică ? întrebă, tremurînd.

Era un necunoscut și se apropia, rînjind în întuneric, cu brațele date în lături, s-o încolțească.

— Mă nene ! se rugă, încovoiată, cu pumnii la gură și cu coatele băgate în pîntece. Dă-mi lucrurile ! Nu glumi, zău, mă nene !

Alunecă lipită de rezervor ; în spatele ei era ușa sondei, printre ale cărei scînduri scăpau raze slabe de lumină.

— Mă nene ! scîncea, căutîndu-și drumul cu călcîiele. Lasă gluma, zău !

Necunoscutul făcu doi pași tîrșiți, apoi se năpusti. Copila sări înapoi. Își dădu seama că nu mai era vreme să se roage. Se răsuci, se rupse de pămînt, o luă la fugă cum s-ar fi aruncat într-un hău ; în cele două dîre de lumină scăpate pe ușa sondei, corpul ei luci de două ori, și se pierdu în întuneric.

Acum nu o stăpînea atît spaima, cît gîndul că trebuia să scape. Auzea în urmă zdupăitul omului însoțit de un muget,

poate de ură, poate de furie și neputință ; simțea că n-o să se lase învins, că era pornit s-o ajungă și ea n-avea nici o apărare decît să moară fără a-și slăbi goana. Nu-și mai alese drumul ; trecu printre sonde, printre batale, ocolind, aproape fără să-și dea seama, împrejmuirile de mărăcini sau de sîrmă ale puțurilor părăsite. În dîrele de lumină care scăpau printre scînduri la sonde, trupul ei lucea ca niște fulgere și iar se pierdea în beznă, ca într-o viață necunoscută. Fugea sălbatic, cu mîinile date în lături, cu părul despletit pe spate, într-o viteză nefirească și invincibilă, gata să decoleze. Dar omul se auzea mereu în urmă și mereu părea că are s-o ajungă.

În stînga potecii, pe un dîmb, văzu umbra neagră a unui rezervor de păcură. Țeava de scurgere trebuia să taie poteca de-a curmezișul, nu putea fi altfel, așa cerea locul. Era clipa cînd numai zborul putea s-o salveze, și ajunsese chiar atunci la dematerializarea care îi îngăduia să se ridice. Se duse pe sus, simți țeava sub călcîi, și ea încă se mai înălța, zborul era abia început. În clipa următoare, omul se prăvăli ; îl auzi blestemînd. Ușa unui bordei se deschise și un sondor ieși în prag, cu lumina în spate.

— Care ești acolo, mă ?

Copila zbură prin fața lui, cît pe-aci să-l atingă, neputîndu-și schimba traiectoria. Omul se feri înapoi, înspăimîntat de duhul alb, mai rău decît dacă ar fi fost unul negru. Ea zbură înainte, cu teama că urmăritorul se ridicase și era mai pornit s-o ajungă. Tot i se părea că îi aude pașii în urmă, rămas pe pămînt, dar gata să întindă brațele lungi pînă la stele, care ei îi veneau pe la umeri.

Trecu prin ușile sondelor, și printre constelații, peste șanțuri și conducte, ocoli bordeiele, alunecă prin rîpele cerului, luă în piept dîmburi presărate cu stele, pînă se pomeni în șoseaua mare, ca pe Calea Lactee.

Un convoi de căruțe dejugase în marginea drumului. Se auzeau boii rumegînd tihnit, în întuneric. Dincolo de șanț, mai scînteiau cărbunii rămași de la focul unde căruțașii își făcuseră fiertura. Oamenii se culcaseră alături, înveliți în sumane. Un cîine mîrîi neliniștit, cu urechile ciulite.

— Care ești acolo ? întrebă un căruțaș.

N-apucă să sfîrșească vorba, nici să scoată bîta de sub suman ; văzu o nălucă picînd din cer și amuți. Cîinele tresări speriat și se trase înapoi, tremurînd, cu spinarea țeapănă.

Pulberea drumului arunca în noapte o dîră de lumină, tăind schela și cerul în două. Copila o luă în sus, în lungul șoselei, pînă cînd lăsă mult în urmă șirul de căruțe. Acolo se opri să-și caute calea. Ținti cu ochii, mai mult din amintire, locul pădurii. Nu-și mai simțea picioarele, nici trupul, nu mai simțea din întreaga ei făptură decît arsura răsuflării.

Trecu iarăși printre bordeie și sonde, lucind în dîrele de lumină. De după un batal se ivi pe neașteptate un om care mergea la vale fluierînd pașnic. Fugara își înfipse picioarele în țărînă și țîșni pe lîngă el, cu capul în piept, cu mîinile adunate în față. Omul scoase un sughiț adînc și alunecă pe spate la picioarele batalului.

Copila ajunse în Drumul Părăsit, îl trecu, cum ar fi trecut un hotar între două țări dușmane, una haină, alta milostivă și primitoare, și se aruncă în pădure. Pădurea, țara bună, îi era mai apropiată și mai cunoscută decît Schela și decît restul lumii. Fiecare copac îi era prieten, îi știa pe toți, ca pe niște oameni, crescuse în mijlocul lor ; prin ramurile lor își agățase rochiile și-și zgîriase picioarele.

Dar nu se opri, nu se putea ; înfierbîntate și sleite, picioarele n-o ascultau, goneau de voia lor înainte, și ea le urma, fără socotință.

Așa fugi, nu spre un sfîrșit, ci în neștire, poate spre un alt pămînt, printr-o altă pădure, ocolind copacii ca pe niște dușmani, cînd îi erau prieteni, hîrșiindu-și trupul gol de scoarța lor aspră, rănindu-se, cînd fiecare ar fi mîngîiat-o. O lumină cenușie i se lăsă în cale ; îi păru că sînt vălurile zînelor. Lumina creșcu, din cenușie se făcu albă, dar cu cît se limpezea mai mult, cu atît ea vedea mai puțin în față. Venise o ceață și o cuprinse din toate părțile. Se opri, bătu aerul cu mîinile moi, încercînd să destrame vălurile. Nu avu putere să facă mișcarea decît pe jumătate. Dădu să se apuce cu brațele de ceva ; nu întîlni nici un sprijin, cînd erau atîtea — toate ! Alunecă în genunchi, se lăsă pe o coastă, se rostogoli ușor între copaci, și se opri, cu fața în sus, cu trupul îngropat în frunzele pe care le văzuse căzînd toamna.

10

Stoian mai privi pe urmele Copilei cît să arunce un scuipat în drum, apoi porni la vale, spre piață. Becul de la Salon arunca lumină pînă în șoproanele celorlalte prăvălii. Flăcăul băgă de seamă că la prima cîrciumă cîțiva oameni stăteau cu capetele întoarse spre el, privindu-l provocător. Își îndesă pălăria pe ceafă, își umflă pieptul și își văzu de drum.

— Uite Coteiu, Coteiu ! auzi pe unul, rîzînd.

Își cunoștea porecla și îl ardea la rărunchi.

Alte rîsete izbucniră sub șopron. Cineva, ascuns poate după ceilalți, ori după vreun stîlp, începu să chelălăie subțire, ca un cățel lovit.

Lui Stoian îi veni sîngele în obraz.

— Chelălău-chelălău ! se auzea, în rîsetele tuturor.

— Bună ziua, căciulă ! strigă unul.

Deși mînios, Coteiul își văzu de drum.

— Uite Coteiu, mă !

— Chelălău-chelălău !...

Parcă erau înțeleși între ei. Nu scăpase de primii, cînd la cîrciuma de peste drum, începură să chelălăie alții.

— Trece Coteiu, mă, ia veniți !

Cîțiva sondori se aplecară peste parmalîc.

— Bună ziua, căciulă, că stăpîn-tu n-are gură !

Stoian mai merse cîţiva paşi, spumegînd. Chelălăitul de peste drum nu contenise ; chelălăiau şi în stînga, şi în faţă, şi parcă mai chelălăia unul sub şopronul măcelăriei, sau furia îi dădea închipuiri.

— Chelălău-chelălău !... se auzea de peste tot.

Nu se mai putea, îşi ieşi din fire. Se opri fierbînd, cu bîta strînsă în mîini, cu bale de mînie la gură.

— S-a-nfuriat Coteiu, mă ! strigă rîzînd un sondor.

— Paştele mă-ti ! izbucni Stoian.

Se făcu dintr-o dată linişte, ca la un semnal. Sondorul puse o mînă în balustradă, sări sprinten peste parmalîc şi se îndreptă spre el, liniştit, cu mîinile în buzunare.

— Dă ce mă-njuri, mă ?

Stoian se făcu alb.

— Te spun eu lui nenea Chivu !

Se trăgea înapoi, cu braţul în dreptul feţei, să se apere.

— Mă spui lui nen-tu Chivu ? Apăi atunci, na, ca să ai ce-i spune !

Sondorul se repezi peste braţul lui şi-i căzu cu palma neagră, grea, în obraz.

Coteiul ridică bîta, într-un gest de apărare tardiv, nu ca să lovească, şi o luă la fugă pe drum.

— A ! Ridici bîta la mine ? Pă el, mă !

Într-o clipă, se văzu înconjurat de lucrători. Nu-şi dădea seama de unde ieşiseră atîţia, fusese parcă o uneltire, îl aşteptaseră ascunşi, şi acum răsăreau puzderie.

— Pă el, mă !

Se năpusteau, unii peste alţii, cu pumnii pe sus. Unul îi smulse bîta din mînă, altul îi sări în spinare, îi luă pălăria şi-o aruncă peste capetele celorlalţi.

— Dă-i, mă ! strigau cei din spate.

Pumnii și palmele începură să-i curgă în burtă, în spinare, în ceafă, peste obraz.

Coteiul se aplecă năucit sub lovituri. Cei de pe margini, care nu ajungeau pînă la el, chelălăiau înveseliți. Alții se țineau cu mîinile de burtă, rîzînd. În mijlocul grămezii de bătăuși, se auzi trupul lui Stoian bușind de pămînt.

— Ce-aveți cu Coteiu, mă ? rîdeau unii, prefăcîndu-se neștiutori.

— Chelălău-chelălău ! făceau alții, în cor.

Bușitura se repetă, o dată, de două ori, din ce în ce mai indesată, de multe ori ; apoi grămada lucrătorilor se sparse ; într-o clipă pieriră cu toții, intrați în pămînt.

Coteiul rămase în mijlocul pieții, mototolit, cu minteanul rupt, cu cămașa sfîșiată, însîngerat. Bătaia nu-i domolise mînia, nu-l durea nimic, dar plesnea de neputință și de necaz. Și-ar fi lăsat tăiată o mînă, și-ar fi lăsat scos un ochi, numai să-i dea cineva în mînă pe bătăuși, legați cot la cot, să treacă prin fața lor, să le ardă cîte o palmă și să-i scuipe în obraz, de la un cap la altul, și iar să-i ia la rînd, să-i scuipe și să-i pălmuiască pînă n-ar mai putea, pînă s-ar răcori.

„Las că vă aranjez eu pe voi !"

Bîta o aruncase unul, departe ; nu mai dădu de ea. Pălăria o luaseră în picioare și-o purtaseră prin praf pînă în fața prăvăliei lui Dumitrică ; se vedea zăcînd neagră în drum, ca o găină moartă. O ridică de jos, o scutură cu ură, și-o puse în cap, trăgînd cu coada ochiului în dreapta și-n stînga. Dar piața se golise, parcă nu se întîmplase nimic o clipă mai înainte. Se ascunseseră toți, făcîndu-se că nu știu nimic, să nu-i afle Bocanu, că i-ar fi jupuit.

Numai cei cîțiva cai rămași la stănoage în fața restaurantului sforăiau încetișor și loveau nerăbdători cu copita în pămînt.

— Grijania voastră de puşlamale ! strigă Coteiul, în vînt.

Glasul i se pierdea în piaţa goală, nu izbutea să clatine nimic.

— Ticăloşilor ! V-aţi ascuns ! Las că vă aranjează nenea Chivu pe voi ! Paştele vostru de derbedei !

O piatră vîjîi prin întuneric, şi-l pocni între umeri, oprindu-i înjurătura în gît.

Coteiul o rupse la fugă spre casă, chelălăind :

— Săriţi, oameni buni ! Săriţi ! Aoleu !

Cîteva pietre îi zburară pe la urechi. I se părea că îl urmăresc, le auzea paşii, se aştepta să le simtă pumnii în spinare, şi chelălăia, înnebunit :

— Săriţi ! Aoleu, aoleu !

Cînd se prăvăli peste poartă, Bocanu tocmai se aşeza la masă, pe cerdac.

— Şezi, babă Radă !

Becul de deasupra avea un abajur îngust, care îndrepta lumina în mijlocul mesei, unde stătea bătrînul, lăsînd în penumbră părţile celelalte.

Auzind poarta, Bocanu îşi întinse gîtul, să vadă jos.

— Haide, boier Stoiene, haide că te-aşteptam !

Coteiul urcă scările pe la bucătărie. Lina, care venea cu ciorba, îl văzu zdrenţuit şi şchiopătînd. Numai că nu scăpă strachina din mîini.

— Aoleu ! Stoiene, ce păţişi ?

Bocanu nu era obişnuit să audă pe cineva strigînd în casa lui. Se întoarse zgîndărit :

— Ţine-ţi gura, fată ! Ce-ţi veni ?

Coteiul se prăbuşi la picioarele lui şi îi luă genunchii în braţe, holbotind :

— M-au bătut, nene Chivule ! Mi-au dat în cap cu ciomegele şi cu bocancii.

Bocanu se ridică, amenințător.

— Cin-te-a bătut, mă ?

Sluga își șterse ochii cu dosul mîinii, și începu să se plîngă, înecat de icneli :

— Unii, nene Chivule, nu i-am cunoscut că-și dăduseră cu funingine pe obraz ; mi-au ținut calea dincoace de piață, mi-au băgat o cîrpă în gură să nu strig după ajutor, m-au tras în rîpă și-au început să dea în mine cu ce-au nimerit, să le spun unde ții banii dumneata.

Gîtul lui Bocanu se umflă, vinele ieșiră noduroase, prin piele, obrazul i se învineți.

— Și tu ce-ai spus ? răcni.

— Nimic, nene Chivule ! Nici un cuvînt. Mi-au dat cu ciomegele în spinare : „Spune, mă, că te omorîm !“ „Omorîți-mă, da nu spun !“

— N-ai scăpat nimic ?

— Nimic, nene Chivule ; lat să mă fi lăsat jos și n-aș fi vorbit. „Puteți să mă omorîți, le-am spus, dar eu pe nenea Chivu nu-l trădez !“ Așa le-am spus, nene Chivule, și ei iar m-au bătut, și-au dat, și-au dat, pînă n-au mai putut, da eu am rămas mut.

— Bine, mă ! zise Bocanu, liniștit.

Vorba blîndă de recunoștință trezi în sufletul Coteiului un nou val de credință.

— Nene Chivule, izbucni, exaltat, și nu-mi pare rău că m-au bătut. Poate să mă bată în fiecare zi, că mie, ori că mănînc cozonac, ori că mănînc bătaie pentru dumneata, totuna mi-e !

Credea, și din exaltare nici rușinea, nici vînătăile nu-l mai dureau.

Lui Bocanu îi veniră în nări aburii ciorbei.

— Acum stai dă mănîncă !

— Da, nene Chivule !

Coteiul se ridică sprinten, gudurîndu-se, hrănindu-se cu recunoştinţa stăpînului, cum ar fi înfulecat o mîncare grasă, uns pînă la urechi.

După masă Bocanu se ridică, se plimbă greoi de la un cap la altul al cerdacului, scuipă apăsat în ogradă şi se opri.

— Babă Rado ! Să-i dai lui Stoian cămaşă curată. Dă-i dăntr-ale mele, d-ale noi. (Se întoarse spre bucătărie.) Lino, vin cu apă caldă şi toarnă-i lui Stoian !

Veghe el însuşi pînă ce flăcăul se spălă de ţărînă şi sînge, pe mîini şi pe obraz.

— Adă-i pieptănul, fă ! îi porunci fetei. Adă-l p-al meu !

Coteiul îşi luă cămaşa curată, îşi netezi părul gălbui, dîndu-l într-o parte, dar fără cărare, ca să nu semene a pieptănătură de oraş, şi se aşeză pe scăunel. Îşi rumega fericirea încetişor.

Bocanu coborî în curte, cercetă încuietorile porţii cu mai multă grijă ca de obicei, cercetă gardul de jur-împrejur, şi reveni pe cerdac.

— Babă Rado, pă Stoian îl culc în tindă. Vezi dă-i aşterne ceva pă laviţă.

Stoian nu visase atît de mult.

— Da lasă, nene Chivule ! zise ridicîndu-se de pe scăunel şi făcîndu-se mic lîngă zid. Ce dacă m-a bătut ? Că m-a bătut pentru mneatale, nu pentru altcineva! ...

11

Copila se trezi în zori, cînd sunau ţignalele atelierelor. Se găsi goală şi însîngerată, îngropată în frunzele care-i ţinuseră de cald peste noapte.

Rătăci toată ziua prin pădure. Întîi căută poteca spre casă şi nu-i fu greu s-o găsească, îi cunoştea toate coiturile. Dar după cîteva sute de paşi auzi oameni la tăiat lemne şi se întoarse, speriată. Pe urmă căută alt drum şi dădu de sonde, în marginea pădurii. Ori încotro se duse, trebui să se întoarcă. Aşa, rămase în pădure...

Era o întîmplare ca pentru alte locuri şi pentru alte vremi. Se auzeau tractoarele huruind pe drumuri, se auzeau maşinile la sonde, se auzeau atelierele hurnind, oamenii ridicînd poveri : hăi-rup, hăi-rup ! — şi ea alerga speriată, cu mîinile la gură, rătăcind.

Merse astfel, în neştire, plîngînd, pînă ce zgomotele se topiră unul în altul şi toate la urmă, şi nu mai recunoscu nimic împrejur. Se văzu între două dealuri care creşteau pe cer, negre, oprind lumina de sus. Merse înainte, fără să ştie cum o să se mai întoarcă. Dealurile se apropiau unul de altul, făcînd valea tot mai întunecoasă. Apoi, deodată, cu o mişcare neaşteptată şi nefirească în natura neînsufleţită, se îndepărtară, se traseră în lături ca nişte namile înghiontite. În faţă apăru un luminiş,

cu iarba verde, curată, presărată cu flori albe şi albastre. Dealurile abătute ocoleau poiana, pe departe, şi mai încolo se uneau iarăşi, de data asta sudate, nelăsînd liberă nici o trecere, închizînd orice cale, în afară de a zburătoarelor.

Copila se opri, şi plînsul îi conteni pe dată. De acum înainte nu mai ştiu limpede ce-i adevărat şi ce visează. Totul i se părea ca în basme.

Pe marginea luminişului curgea un fir subţire de apă ; mai jos se vărsa într-un lăculeţ albastru, cu faţa ca smaltul.

Alergă, intră în apă cît s-o poată lua cu palmele şi începu să-şi spele rănile închegate. Usturimea mai încercă să-i întoarcă o dată gîndurile înapoi, spre casă. Dar tot atunci văzu cerul răsfrînt în fundul lacului, atît de curat şi de albastru cum nu-l văzuse niciodată. Nisipul sclipea, şi, ziua-n amiaza mare, fiecare fir părea o stea, aşteptînd să răsară la noapte.

Nu putea să vadă, să audă totul deodată. Ciripeau păsările, cu atîtea glasuri şi tonuri, că te-ar fi asurzit sub o boltă nu la fel de înaltă. Pădurea ascundea o orchestră, ca de clarinete, de flaute şi piculine, şi alte instrumente, necunoscute de oameni, greu să le imite cineva vreodată.

Ieşi pe mal şi se aruncă în iarbă. O ciocănitoare lovea scoarţa unui copac, nu departe de marginea pădurii. O descoperi prin frunziş şi se strîmbă la ea.

— Chiar că-mi pasă de tine, cocoană !

Nu mai luă seama la ciocăniturile ei sfîrîitoare, nepotrivite nici în ton, nici în ritm cu muzica pădurii ; parcă era un dulgher speriat şi neîndemînatic, neîndrăznind să taie din lemn decît bucăţele.

În pînza argintie ţesută de soare deasupra apei, aluneca o numeroasă familie de libelule ; dădu să se întoarcă spre ele, dar o umbră mare care trecea pe cer îi atrase privirea. Un vultur, cu aripile întinse, nemişcate, aluneca pe sub soare. Ciri-

pitul păsărilor amuți, copacii părură că foșnesc neliniștiți, chiar lacul își schimbă culoarea.

Copila rămase nemișcată, cu ochii după el ; o clipă cerul se întunecă a vreme proastă, dar vulturul se pierdu în largul pădurii și se făcu iarăși lumină. Păsările își reluară ciripitul, ciocănitoarea începu să bată în lemn într-un ritm mai grăbit.

O cioară se lăsă în vîrful plopului care arăta gura văii, de unde începu să croncăne, intrigată. Copila o amenință cu brațele.

— Huș̦ș̦i ! Nu cobi, spurcato !

Pasărea scoase capul printre frunze și o privi curioasă. Fata să strîmbă la ea, apoi văzînd-o că n-are de gînd să plece, se întoarse și începu să facă înconjurul poienii ; din loc în loc se oprea să privească uimită o gîză, o buruiană, o floare încă neîntîlnită. Mai sus, pe marginea pădurii, văzu un brîu roșu, ca o dantelă ; erau tufe de zmeură, înalte și dese, că nu puteai trece printre ele. Fructele atîrnau în ciorchini, ca strugurii ; nici nu trebuia să le culeagă, ci doar să întindă mîinile.

În cîteva clipe era roșie, pe față, pe piept și pe brațe, dar n-avea de cine să se ferească și de ce să se rușineze. Colorată astfel, lăsă zmeura și merse mai departe, unde văzuse tufe de alun, căzute la pămînt, atît erau de încărcate ; se cunoștea că nimeni nu venea să le culeagă. Rupse o ramură mare, o tîrî afară din umbra copacilor, se așeză în iarbă și începu să spargă în măsele alunele dulci, rontăitoare.

Pe negîndite soarele se ridicase la mijlocul cerului, și-acum cuprindea luminișul în întregime. Din lac se ridica o boare albăstrie, pîlpîitoare. Ciocănitoarea își terminase cioplitul, sau obosise, sau era o leneșă ; nu-i vorbă, conteniseră chiar și păsările celelalte să ciripească ; se auzeau numai copacii, din cînd în cînd, foșnind slab, ca o părere.

Așezată în iarbă, cu soarele cald în creștet, Copila se migălea cu alunele. Așa cum își strîmba obrazul, cînd le spărgea în măsele, cum alegea miezul, repede, cu degetele subțiri, cum se apuca apoi să rontăie, făcînd ochii mici de plăcere, părea un fel de veveriță de o speță rară, pe care oamenii nu avuseseră norocul s-o întîlnească vreodată.

Deodată, întoarse capul, neliniștită ; nările i se umflară adulmecînd în aer. De sus, din pădure, se auzea un vuiet, ceva greu de închipuit se rostogolea la vale, făcînd să trosnească ramurile și pămîntul să tremure. Aruncă alunele și fugi speriată cîțiva pași înapoi, să se ascundă în pădure. Vuietul venea din partea cealaltă a poienii. După cîteva clipe un grohăit gros, întrebător, răzbi printre copaci. Desișul se cutremură. Un porc mare, negru, țepos, își scoase capul printre ramuri. Din falca de jos, lungă, doi colți albi creșteau primejdioși peste buza de sus, strîmbînd-o într-un rînjet, ca o amenințare.

O clipă, fiara cercetă luminișul, grohăind încetișor, apoi își făcu vînt înainte, cu capul în pămînt și nu se opri decît la marginea lacului smălțuit.

Copila își duse mîna la gură. Recunoscuse mistrețul, deși nu-l mai văzuse pînă astăzi. Era mai degrabă uimită, decît speriată.

Cîțiva pui ieșiră din pădure și se năpustiră grămadă spre apă, împiedicîndu-se unii pe alții, venind de-a rostogolul, guițînd pe multe glasuri. După ce îi cuprinse pe toți într-o privire, mistrețul cel mare își suci capul și cercetă nerăbdător desișul. În sfîrșit crengile se mișcară ; ieși, cu întîrziere, mama puilor, obosită sau gînditoare. Dacă o văzu că vine, mistrețul își vîrî rîtul în apă, adînc, și începu să bea, răscolind nisipul pînă în mîlul de dedesubt. În ochii mici, rămași deasupra apei, se citea o plăcere pătimașă și tulbure, ca la

beţivi. La fel se apucară să bea puii şi mama lor, înşiraţi de jur-împrejurul lacului.

O dată sătul porcul cel mare ridică botul, brusc, stropind pînă departe, grohăi gros, de mulţumire, şi aşteptă să termine ceilalţi Fiecare pe rînd, puii îşi scoaseră botul din apă, fiecare stropi pînă departe. Numai scroafa continua să bea, alene, sau îşi uitase de sine. Mistreţul grohăi scurt, ameninţător, şi ea ieşi repede pe mal, speriată. Poate capul familiei îi purta vreo supărare, sau aşa îi era firea, ursuză şi grosolană, că se uită la ea cu o silă vizibilă, de parcă ar fi avut mobilitatea fizionomiei umane. Pe urmă reveni, egoist, la plăcerile sale, îşi înfundă mai adînc rîtul în fundul lacului, nu-i mai rămase afară decît grumazul, şi începu să tragă brazde dintr-un mal în altul. Puii i-o luară pe urmă şi, cu toate că n-ajungeau la adîncimea mîluhui, cu toate că n-aveau forţă destulă, în curînd lacul albastru se prefăcu în mocirlă. Copila îi drăcui în gînd pentru această ticăloşie. Nu-i mai era teamă de loc, privea doar uimită, şi curioasă să vadă ce-au să mai facă dihăniile.

Mulţumit de apa murdară, mistreţul se tolăni pe o parte, pe cealaltă, se dădu de-a rostogolul. Puii făcură la fel, de asemeni şi scroafa, care pînă atunci aşteptase pe mal, timidă şi răbdătoare.

Liniştea poienii se umplu de grohăiturile lor felurite. In jur iarba şi florile nu mai aveau nici o strălucire, nu se mai auzea nici o pasăre ciripind, pînă şi cerul parcă îşi pierduse limpezimea.

Intr-un tîrziu, capul familiei ieşi pe mal, se scutură, scuipă, cu un grohăit, mîlul intrat în gură şi se întinse la soare.

Fata nu-şi putu înfrîna rîsul, fiindcă în toate grosolăniile lui, porcul semăna cu Chivu Bocanu.

Se urni din scăldătoare și scroafa, mai greoaie. Cînd dădu să se așeze alături de el, mistrețul începu să grohăie și o împinse cu colții cît colo.

De după copaci, Copila îl certă, furioasă :

— Mă, urîtule ! Nu ți-e rușine ?

Murdari de noroi pînă în ochi, puii se hîrjoneau, se fugăreau prin poiană, se dădeau de-a rostogolul, se împungeau cu rîturile mici în burtă, se apucau cu colții de urechi și trăgeau, pînă ce unul nu mai putea să rabde și începea să guițe cu disperare. Atunci mistrețul grohăia supărat, scroafa se ridica să-i potolească. Dar pînă să ajungă la ei, puii încăierați se despărțeau și începeau iarăși goana și joaca.

Cu ochii la isprăvile lor, uitînd cum se afla acolo și uitînd de toate, Copila înainta cîte un pas, să-i vadă mai bine, pînă se pomeni în marginea pădurii. Un pui, fugărit de ceilalți, venea spre ea, guițînd și zdupăind prin iarbă. Îi ieși înainte, cu mîinile întinse.

— Coci-coci, coci-coci !

Se opriră cu toții ; pe urmă, cel din frunte, după o clipă de nedumerire, începu să înainteze neștiutor, privind-o mirat cu ochii lui mici, murdari de noroi. Ceilalți porniră și ei, șovăind. Copila ieși un pas din pădure.

— Hai, vino ! Hai, coci-coci, coci-coci !...

În fața ei, puiul se opri, cuprins deodată de teamă. Se opriseră și ceilalți ; o priveau cu mirare. Ea îngenunche lîngă primul, dădu să-l mîngîie pe spinare.

— Na, coci-coci ! Na, coci-coci !

La atingerea străină, puiul sări în lături, și începu să guițe cu spaimă.

— Ce ai, mă prostule ? De ce ți-e teamă ?

Se tîra spre el cu genunchii prin iarbă.

Un grohăit gros, prelung, un bubuit de tunet, izbucni în mijlocul poienii. Sări în picioare, îngrozită. Mistreţul se rostogolea spre ea, cu capul în jos, cu rîtul prin iarbă, despicînd pămîntul în două.

În schelă, ţignalele sunau de unu. Tractoarele începeau iarăşi să huruie pe drumuri. Lucrătorii umpleau dealurile, îndreptîndu-se spre ateliere. „Hăi-rup ! Hăi-rup !" se îndemnau cei care ridicau grinzi şi coloane.

Pădureţu aruncă în tindă maldărul de crăci noduroase adunate din pădure, lăsă toporişca după uşă, îşi lepădă sumanul şi căută în cui, deasupra vetrei, legătura cu mîncare. În spatele casei se auzea lanţul cîinelui alunecînd pe sîrmă. Bătrînul rupse un codru de mămăligă şi ieşi pînă în capul prispei.

— Na, Haiduc ! zise, aruncînd mămăliga cîinelui.

Apoi se întoarse în tindă şi, cu legătura pe genunchi, începu să mestece în tăcere.

Soarele aluneca încet pe deasupra luminişului, ducînd din ce în ce mai departe umbra pădurii. Scroafa se ridică în căutarea unui loc însorit şi se mută la vale, dincolo de apă. Puii o urmară.

În pădure, mistreţul mai stătu un timp la picioarele paltinului, grohăind încet, neputincios, pînă ce îi reveni furia şi începu să lovească din nou, cu colţii, trunchiul subţire. După cîteva lovituri se opri şi se uită în sus. Ochii Copilei se întîlniră cu ai lui, se ţintuiră.

O dureau mîinile, din mîini, durerea se întindea în umeri, în grumaz, cobora în trunchi, în şolduri şi în picioare. Zgîrieturile vechi sîngerau iarăşi.

Cîteva clipe mistreţul o privi neclintit, cu colţii rînjiţi, cu spinarea zbîrlită, apoi se aşeză pe pămînt, hotărît să aştepte.

Amorţea şi nu găsea nici o ramură mai groasă pe care să se aşeze. Erau în ea durere, frică şi slăbiciune ; o cuprinse plînsul. Lacrimile îi spălau obrazul, lăsau dîre albe pe faţa mînjită. Le simţi gustul sărat, amestecat cu gustul dulce, parfumat al zmeurii.

Mîinile începeau să-i slăbească ; muşchii braţului îi tremurau, gata să se destindă, cînd o nouă izbitură la rădăcina copacului o făcu să se încleştezе, cu o forţă care îi întrecea puterile.

Mistreţul îşi pierduse răbdarea, rîma copacul la rădăcină. Colţii i se înfigeau adînc în pămînt, rupeau rădăcinile şi aruncau pînă departe scurmătura. Furia creştea în el la fiecare rădăcină care îl ţinea în loc, pînă s-o sfîrtece, îi însîngera rîtul şi-i zgîlţîia colţii. Copacul începu să se clatine.

Simţi că i se răceşte sîngele, simţi un val de gheaţă, o amorţeală, o nepăsare. Copacul se lăsa pe o parte, nu mai avea cum să scape. Şi-ar fi dat drumul jos, să se termine mai degrabă, dar nu putea să facă nici atît ; amorţit şi înţepenit, corpul nu-i mai era în stăpînire.

Urmă un trosnet, transmis în braţe ca o izbitură. Vîrful paltinului foşni printre ramurile celorlalţi copaci. Se văzu coborînd într-o mişcare arcuită. Mistreţul părăsise rădăcina şi alerga înainte, cu capul pe sus, s-o întîmpine. O clipă, nu mai văzu decît colţii lui albi şi buza de sus rînjind, strîmbă. Privirea i se tulbura. Ridică ochii spre cer, să moară iluminată. Întîlni umbra unui stejar frunzos, care venea peste ea răsturnat de furtună, căci totul se răsturna în pădure, în vreme ce ea nu-şi mai simţea propria-i mişcare. O veveriţă o privea mirată, sărind din ramură în ramură, urmărind căderea, făcîn-

du-i semne repezi cu botul și cu labele din față. Cîteva frînturi de clipă, ochii li se întîlniră și parcă izbutiră să-și vorbească. Îi venea un impuls nelimpede și inexplicabil, își simți în corpul chinuit arcuri strînse, gata să zvîrnească. Fără să-și dea seama cum, toate arcurile se desfăcură, aruncîndu-și în aer propria greutate. Rămase agățată de ramurile stejarului; paltinul ușurat cobora încet spre pămînt, foșnind de moarte.

Dihania se puse să grohăie, nu înțelegea ce se întîmplase, se învîrtea în jurul copacului, cu ochii roșii, cu rîtul năclăit de sînge. Copilei nu-i era nici rău, nici bine; orice ar fi fost să se întîmple i s-ar fi părut totuna. Se săltă în mîini, se așeză pe o ramură; avea în sfîrșit un sprijin. Atunci corpul i se destinse, și ea începu să-și dea seama de toate.

Veverița, care la căderea paltinului fugise speriată, se apropie din nou, se opri pe o ramură, o privi mirată, întorcînd capul cînd pe o parte, cînd pe altă.

Mistrețul continua să se învîrtească furios împrejurul stejarului. Umbra pădurii mîncase ultima pată însorită din poiană. Scroafa și puii se mișcară, grohăind și guițînd pe tonuri amestecate. Mistrețul privi o dată în sus, se duse la ei, dădu cîte un rît de mîngîiere în burta puilor, se apropie de scroafă și cîteva clipe stătură bot în bot, părînd că țin sfat. Apoi ea luă drumul pe unde coborîseră, iar puii o urmară.

„Acum au plecat?"

Copila se uita întrebătoare în ochii veveriței.

Dar mistrețul se întoarse. Veverița începu să facă semne repezi, de nemulțumire. Pe urmă, se duse.

Printre ramuri, Copila vedea cerul amurgind. Ciripitul păsărilor nu se mai auzea și nu știa cînd încetase. Pădurea se pregătea să înnopteze; nu mai răzbea nici un foșnet, era clipa cînd și vîntul contenea un timp, înainte de a veni din altă direcție. Undeva, în depărtare, se auzi gornița de aramă a

unui cocoș sălbatic ; îi răspunse țipînd omenește o pasăre de noapte. Chemările acestea, neliniștite, se repetară o vreme, pînă ce nu mai rămaseră decît ecourile lor, prelungite nefiresc, ca printr-o încetinire în scurgerea timpului.

Apoi deodată timpul se năpusti înainte și noaptea căzu atît de repede, încît fata nici nu-și dădu seama de unde venise. Pe cer începură să sclipească stelele... Dacă ar fi rămas cel puțin veverița ! Lipsa ei îi confirma părăsirea deplină, nu mai avea nici o scăpare, n-avea să mai vină nimeni !

Din pădure se ridicau valuri de frig ; frunzele foșniră înfiorate. Mistrețul grohăi. Îi văzu ochii, pîndind-o, cu răutate și cu răbdare. Vîntul care se pornise o făcea să tremure și îi redeștepta în trup toate durerile adormite. Începu să plîngă, încet, potolit, amar, cu deznădejde, și multă vreme plînse așa, pierdută, ținîndu-se cu mîinile amorțite de ramura stejarului, pînă ce căzu într-o toropeală ; văzu în jurul ei jucînd zînele pădurii, pe care doar și le închipuise.

Nu-și dădu seama cît ținuse ; se trezi la pașii dihăniei ; se îndreptau spre luminiș. Ascultă, încă visînd. La marginea pădurii mistrețul se opri, mai grohăi o dată și stătu nehotărît. Fără să-l vadă, îl simți că trage cu ochii înapoi, să se întoarcă. După o așteptare, pașii lui se auziră îndepărtîndu-se repede, străbătură poiana și se pierdură în desiș.

Plecase, după toate semnele, dar ea nu îndrăznea să coboare. Ar fi vrut să se întoarcă veverița, s-o trimită în cercetare.

Nu se auzea nimic, decît foșnetul frunzelor...

De aici începu Copila ultima etapă a aventurii. Picioarele îi înțepeniseră, tălpile îi furnicau și gleznele se frîngeau de durere la fiecare călcătură. Merse ca pe jăratic pînă în marginea luminișului. Recunoscu, ridicat pe cer, plopul înalt, stingher, care arăta gura văii. Se pomeni între două ziduri

de întuneric ; erau dealurile printre care venise, strivită. Porni în fugă la vale, căutînd orbește printre copaci, cu mîinile întinse, mînată de frig și de spaimă, fără să știe unde merge, despicînd întunericul cu făptura ei nevinovată și nedreptățită. De dimineață fugise de oameni și acum ar fi vrut să întîlnească unul, oricine-ar fi fost, de oriunde, un om din orice țară, bun sau rău, numai să-i audă vorba. I-ar fi stat goală înainte, cu brațele date în lături :

— Om bun, om rău, arată-mi drumul ! Du-mă acasă la căldură !

Crezu că niciodată nu va mai ajunge, că se rătăcise într-o altă pădure. Copacii i se păreau necunoscuți ; crengile călcate în picioare scoteau sunete pe care nu le auzise niciodată. Nu recunoștea nimic, nu recunoscu poteca alburie care-i tăia drumul. Se prăbuși, nu mai putea merge, rămase întinsă jos, cu părul risipit în țărînă. Își auzi inima bătînd limpede, și bătăile răsfrînte în pămînt se duceau cu poteca, la deal și la vale, căutînd parcă ele drumul. Și iată că, pe negîndite, între ele se împletiră alte bătăi, străine. Le auzi, prin inimă, bătăi liniștite, cadențate ; veneau din vale. Sări în picioare și ascultă, încremenită.

Un cal urca, la pas, domol, căutînd drumul cu nările. Rămase în mijlocul potecii, dreaptă, cu pumnii strînși, fără altă voință decît aceea de a înfrunta așa pe oricine, om bun, om rău, de oriunde.

Ritmul pașilor avu o șovăire. Calul sforăi neliniștit, în întuneric.

— Hai, băiete !

O dată cu glasul călărețului, Copila își aminti mirosul de tutun stins, amestec dulce și aspru ca al smochinei. Sîngele îi inundă inima. Venea o salvare, dar ultima pe care ar fi invocat-o, față în față cu moartea.

La cîțiva pași calul se opri, bătînd pămîntul, mușcînd zăbala și smucind frîul. Auzi un clinchet metalic și o fîșie albă de lumină îi luă vederea. Avu puterea să-și ducă mîinile la ochi, uitînd să facă alt gest de apărare. Corpul ei rămase gol, drept, nemișcat, în lumina lanternei, proiectat pe fundalul negru și sălbatic al pădurii. Prelung, aproape fără șolduri, palid, ca de alabastru, părea o nălucire. Dar picioarele, arse de soare și însîngerate, și zgîrieturile care materializau anatomia ei aeriană, împreună cu părul inelat de pe umeri, podoabă bogată și pămînteană, îi atestau apartenența la lumea vie a oamenilor.

Călărețul se auzi descălecînd în întuneric. Își luă pumnii de la ochi ; nu văzu nimic în spatele lanternei.

Rămase orbită, cu brațele în lături, bătute în cuie.

12

Sîmbătă, puţin înaintea amiezii, ras proaspăt cu perdaf, cu mustaţa abia scoasă de sub presă, răsucită, Lipănescu intra călare în Cîmpina, venind de-a dreptul de la sonde. Spre deosebire de chipul lui strălucitor, hainele, deşi îmbrăcate cu grijă, păstrau toate semnele vieţii de schelă. Ghetele roşii, jambierele de piele, pantalonii bufanţi de raicord şi haina de dril erau de sus pînă jos numai pete de păcură.

După trei luni de cînd luase sondele, venea prima dată acasă. Mergea în pasul calului, cu mîna stîngă în şold, privind cu un aer măreţ oraşul regăsit, cum s-ar fi întors învingător de la bătălie. Pe strada mărginaşă, aleasă înadins, cu un scop anumit, nu avea însă cine să-l vadă. Ocoli astfel prin spatele gării şi ieşi aproape de marginea oraşului, în şoseaua naţională. Gardianul care îndruma circulaţia se dădu în lături, cu gura căscată : în oraş nu umbla nimeni călare. Pe urmă îl recunoscu şi-l salută, cu respect şi cu familiaritate :

— Să trăiţi, coane Enăchiţă !

Călăreţul duse nemulţumit două degete la cozorocul şepcii.

Gardianul se tot minuna, privindu-l în toate felurile, pînă ce începu să rîdă, prosteşte :

— Etete ! Da dă unde veniţi ?

— Din schelă !

— Ce schelă ?!

Lipănescu socoti că trebuie să-l lămurească o dată pentru totdeauna, ca pe toți care ar găsi cu cale să se mire.

— Din schela mea ! Poate n-ai știut ! Ei, află acuma, și să spui și altora, ca să nu vă mai mirați ca proștii ! Și să mai știi că s-a terminat cu „conu Enăchiță" !

De la barieră, luă strada principală în lung, la pas, cu mîna stîngă în șold, privind semeț cînd spre un trotuar, cînd spre celălalt. Pe o parte și pe alta a străzii erau numai prăvălii ; prin fața lor forfotea multă lume, dar, cu toată îmbulzeala, un călăreț nu putea să rămînă nebăgat în seamă. Pașii cadențați ai calului, pe pavaj, se auzeau de departe. Oamenii se opreau pe marginea trotuarului, așteptau să vadă cine-i călărețul. Mulți nici nu-l mai recunoșteau, în noua lui îmbrăcăminte. Cîte un negustor ieșea în ușa prăvăliei și îl saluta, cu un surîs de nedumerire :

— Da de unde vii, coane Enăchiță ?

Erau oamenii lui de la Sfatul negustoresc, colegii de breaslă : cizmari, pielari, brînzari, stămbari. Întorcea capul spre ei și-i privea fără să le răspundă.

De pe o stradă laterală ieșeau școlarii de la liceu. Cîțiva din cei mici se opriră în colț, uluiți de înfățișarea lui marțială.

— Parcă-i Alexandru Makedon !

La Primărie, o trăsură neagră, lucioasă, aștepta lîngă trotuar ; primarul tocmai cobora scările. Era profesor de liceu, cunoscut ca om foarte citit și tot atît de politicos. Cu el Lipănescu nu s-ar fi codit niciodată să stea de-vorbă. Își scoase șapca, pe sus, ca să se vadă. Primarul se opri cu piciorul pe scara trăsurii și se descoperi reverențios.

— Bună ziua, domnule Lipănescu ! Ce faceți ? Pe unde ați dispărut ?

Asemenea vorbe îi mergeau drept la inimă ; răspunse volubil :

— Noroc, noroc, domle primar ! Ia, viu din schelă ! Dumneata ?

Primarul acoperi cu un zîmbet îngăduitor tonul lui zgomotos.

— Şi cum vă merge schela ?

— Ceva grozav ! Am dat lovitura !

Limbajul politicos al primarului îl făcea să crească vijelios în proprii săi ochi.

— Vă doresc deplin succes ! îi ură maimarele oraşului, înainte de a se urca în trăsură.

Călăreţul porni mai departe, privind strada de la înălţimea calului. Saluturile familiare ale negustorimii care ieşea în uşi acum nici nu-l mai atingeau ; nu băga pe nici unul în seamă. Gîndul îi era la primar. Toată lumea trebuia să sfîrşească prin a-i vorbi ca el.

După vreo sută de paşi, chipul i se întunecă. Pe stînga străzii apăruse prăvălia, mare, cenuşie, urîtă. Vedea de aici firma neagră, cu litere galbene, întinsă pe toate trei faţadele : Ene Lipănescu — fierărie şi articole mecanice.

„O să dau eu jos porcăria asta !"

În prăvălie, îmbulzeala scăzuse, se apropia ora închiderii. La uşile din străzile laterale se şi trăseseră zăbrelele de fier. Cumpărătorii întîrziaţi se înghesuiau la cele două intrări principale din strada mare. Anghelina stătea la casă, strîmbîndu-şi ochii prin fumul ţigării, atentă la toate. Lazăr supraveghea mişcarea vînzătorilor, alerga de la unul la altul, dădea lămuriri, le scăpa cîte un ghiont în coaste.

Un băieţaş slab, tuns chilug, cu urechile mari, depărtate, îmbrăcat într-un halat albastru, murdar de rugină, rămase cu ochii pe uşă, în susul străzii.

— Haide, haide, Gutuie ! îi strigă Lazăr.

Așa le spunea tuturor băieților din prăvălie ; era și-un nume, și-o amenințare. Avea obiceiul să le pună pumnul în cap și să-l rotească brusc, trecîndu-și nodurile pe tigva goală, ceea ce, după vorba lui, inexplicabilă, însemna că le dă cîte o gutuie.

Băiatul înțepenise în ușă.

— Vine jupînu !

Lazăr alergă în calea stăpînului.

— Să trăiți, coane Enăchiță !

Ceilalți băieți din prăvălie alergară și ei la ușă. Numai Anghelina rămase la casă, cu un chiștoc lipit în colțul gurii, răsucindu-și altă țigară.

Lipănescu descălecă și-i dădu calul lui Lazăr.

— Du-l în dos ! Cocoana unde-i ?

— În prăvălie.

— Să-i spui c-am venit.

Lazăr rămase în stradă, năuc. După ce lipsea trei luni, stăpînul venea acasă, și-n loc să intre în prăvălie, se ducea sus. Dacă nu l-ar fi văzut bine dispus, ar fi gîndit că i se întîmplase o nenorocire.

Lipănescu deschise ușa veche, vopsită cărămiziu, din fața scărilor care duceau la etaj și începu să urce, cu stînga în șold, cu cravașa în dreapta. Erau scări vechi, de brad, cu treptele roase ; balustrada se susținea pe stîlpi grosolani, dați la strung și vopsiți roșu, ca la hotelurile sărace.

„Nu mai merge așa ! Trebuie altă casă" ! se gîndea călcînd în silă pe treptele păcătoase. Sus, ușa apartamentului era tot atît de veche și de grosolană ca și cea de jos, de brad, cu cîte trei tăblii pe fiecare canat. O găsi încuiată. Deși firesc, faptul îl nemulțumi. Apăsă pe butonul soneriei cu gîndul la altă ușă, cum văzuse una la Ploiești, pe bulevard, o ușă

mare, de fier, cu geamuri groase de sticlă galbenă, cu o scară în formă de evantai, cu lei de bronz stînd pe labe, într-o parte și în alta. În spatele ușii să fie doi lachei care să deschidă singuri cum te-au simțit că vii și să se încline pînă la pămînt.

Cheia scrîșni în broască, ușa se deschise scîrțîind, o fată de țară, cu picioarele goale, îmbrobodită pînă peste gură, cu un cojocel alb în spinare, se dădu în lături să-i facă loc.

— Bine-ai venit, conașule!

Nu-i răspunse; păși peste prag fără să-și scoată șapca din cap. De pe scară se intra de-a dreptul într-o odaie care nu era nici salon, nici hol, nici sufragerie, un amestec de mobile desperecheate, parcă nici una cu rost. Era o odaie lungă, întinsă din stradă pînă în curtea din spate. Peretele din față avea două uși albe, cu cîte două canate. Între ele atîrna, înclinată, o oglindă mare, cu rama lată, aurită. Cînd intra, vizitatorul își vedea numai picioarele; trebuia să înainteze ca să-i intre treptat tot corpul în cadru, și numai la un pas de perete intra și capul, dar cum era nevoie să se uite în sus ca să se vadă, oglinda îi dădea teama că are să cadă pe spate.

Sub rama ei lată stătea, parcă strivită, o canapeluță, o banchetă tapisată cu un material decolorat, poate albastru odată. Spetează era făcută din zăbrele de mahon, cu incrustații de sidef, în bună parte sărite.

În stînga ușii de intrare se vedea prins în perete un cuier făcut din două coarne de bou, cu agățători de metal galben. De cîrlige atîrnau cîteva haine, negre, vechi, parcă prăfuite. În dreapta era un scaun, semănînd cu bancheta; un covor năpîrlit acoperea dușumeaua de scînduri vopsite roșu. În mijlocul covorului se vedea un sultan, cu chipul estompat de rosături, fumînd din narghilea. La picioarele lui erau întinse cîteva cadîne, cu șalvari galbeni și cu toarte mari de aur în urechi. Din galerii coclite de alamă, peste marginile ferestre-

lor atîrnau, pînă în duşumea, draperii de pluş roşu, cu galoane de fir. Perdele nu erau, şi ferestrele se vedeau cam prăfuite.

Cu această mobilă puţină şi nedefinită, părea că în intenţia unor predecesori fusese să dea încăperii o destinaţie specială, dar nu terminaseră şi nici nu transmiseseră altora planul.

Lipănescu înaintă spre oglindă, luînd treptat cunoştinţă de înfăţişarea lui nouă. De cînd era petrolist, nu se privise încă într-o oglindă atît de mare. Îşi strîmbă capul pe spate, să se poată privi în voie. Nu-i plăcea nici oglinda ; se dădu înapoi şi o măsură cu un ochi atent, raportînd-o la dimensiunile peretelui. Avea nevoie de o oglindă care să ţină din duşumea în tavan şi dintr-un zid în altul, cum văzuse la Viena, în fostul palat al lui Franz Josef.

Asupra acestui gînd îl găsiră paşii tîrşiţi ai Anghelinei, care urca din prăvălie. În faţa uşii ea se opri ; o auzi scăpărînd bricheta. I-o făcuse Lazăr, dintr-un cartuş vechi ; roiţa se mişca atît de greu, că mînuind-o de nenumărate ori pe zi, degetul cel mare de la mîna dreaptă făcuse o bătătură groasă. După o clipă Anghelina intră, învelită în fum, cu ţigara în colţul gurii şi cu cutia de tutun sub braţ.

Deşi avu o tresărire de bucurie, Lipănescu nu-i ieşi înainte s-o îmbrăţişeze, ci rămase ţeapăn, cu mîna în şold. Ea nu observă numaidecît înfăţişarea lui nouă.

— Venişi pe la noi ?

În vorbele rostite tărăgănat se simţea poate un reproş vag. Pe urmă băgă de seamă că ghetele lui erau murdare ; peste petele de păcură se lipise praful, făcîndu-le cafenii şi scorţoase.

— Ia te uită cum ai intrat ! De ce n-ai pus-o pe Anica să te şteargă ?

— Cucoană, asta nu se șterge! Asta nu-i murdărie! Asta-i decorație!

Anghelina se apropie de el.

— Da ce-i pe tine? Ai prăpădit hainele! Ce ne-a trebuit nouă sonde! Să te chinuiești ca un ocnaș! Nu ne-ajungea prăvălia?

Ca să-și stăpînească enervarea, Lipănescu trecu în odaia următoare, cu mobilă veche de sufragerie, și acolo îi vorbi calm, cu ochii atrași de o pictură atîrnată deasupra bufetului:

— Uite ce-i, femeie: eu mi-am pus în gînd să te fac cocoană!

— Cocoană sînt.

— Cocoană ai să fii cînd n-o să mai stai în prăvălie, la cheremul oricărui nespălat!

— Și pe cin-să las la casă?

— Pe nimeni. Așteaptă și-ai să vezi! Mult n-am să mai țin cu prăvălia!

— E rost de pricopseală cu sondele?

Drept răspuns, Lipănescu scoase cupoanele din buzunar. De la cinci vagoane, în prima lună, schela dăduse șase în a doua, și într-a treia opt. Ieri chiar făcuse ultima predare.

— Ce-i asta?

— Bani!

— Ce bani?

— Bani, cocoană, bani, avere, bogăție, boierie! Asta e!

Nu încasase nici unul din cupoanele vechi, deși pentru păcura rămasă nenegociată i se scădea locația, ceea ce îi micșora valoarea de la o zi la alta. Le păstra ca pe niște documente, ca pe niște acte de noblețe. Valoarea lor în bani abia dacă depășea un sfert de milion, în vreme ce cu întreținerea schelei cheltuise pînă acum poate de patru ori pe-atîta. Dar el n-avea nevoie de bani. Aproape că nu le ținea socoteala,

și în privința aceasta nici chiar Anghelina nu putea face vreun control. Ea se îngrijea cu spaimă și cu meticulozitate ca tot ce i se cuvenea stăpînului să intre în casă, să nu se fure nimic din prăvălie. Avea grijă să adune banii unul cîte unul, și pierdea urma lor îndată după ce-i aduna. De acolo înainte, numai Lipănescu le știa rostul. El plătea facturile, el făcea comenzile, el păstra numerarul sus, în casa de fier, el își cunoștea contul la bancă. De cînd plecase, banii continuaseră să se adune ; prăvălia mergea de la sine. Anghelina primise dezlegare să achite singură facturile ; marfă mai sosea, din cea comandată înainte, dar comenzi noi nu mai făcea nimeni și în curînd depozitele aveau să rămînă goale.

Anghelina nu știa cu ce preț fusese cumpărată schela ; cu atît mai puțin știa cîți bani înghițise după aceea. Privi cupoanele, cu nepăsare. Pe Lipănescu indiferența ei îl jignea ; nu le vînduse, tocmai ca să se poată mîndri cu ele. Bani avea cu prisosință ; aveau toți negustorii, toți avocații, toți medicii orașului acesta în plină prosperitate.

— Acte de noblețe, cocoană !

Ea se îndreptă spre bucătărie.

— Poate ți-o fi foame !

Privi furios în urma ei. „Nu scot eu din tine cocoană !..."

Nu se gîndise niciodată că în calea planurilor are să-i stea tocmai nevasta, legată cu îndărătnicie de viața veche.

— Aa ! Păi nu merge așa, nu merge așa ! mormăi supărat.

Privirea i se întoarse la pictura de deasupra bufetului, o compoziție în culori sumbre. În primul plan înfățișa un negustor din vechime, cu tichie roșie și cu caftan castaniu. În spatele lui, fără să păstreze proporțiile, se vedea un rînd de țigani robi, dezbrăcați pînă la brîu, cu șorțuri de piele, ținînd fiecare în mînă o unealtă de fierărie. Printre ei, în spate, se deslușea, aproape în întuneric, în linii vagi, un interior de

potcovărie. Numai cărbunii aţîţaţi de foale aruncau o dîră de lumină, lăsînd să se zărească alături o nicovală uriaşă, şi pe ea un baros, parcă simbolic.

Chipul din faţă era al străbunicului, Alexe Lipan, cel ce ţinuse fierăria şi potcovăria din şoseaua mare, peste drum de vamă. El ridicase, alături, biserica Sfîntu Vasile, cu care prilej meşterului zugrav i se comandase şi pictura aceasta. Lipsa de proporţie între chipul negustorului şi planurile celelalte fusese căutată, pesemne ca să încapă cît mai mulţi ţigani robi în spate.

Tabloul rămăsese un fel de blazon al casei, prilej de mîndrie. Chiar Lipănescu, în copilărie şi-n tinereţe, îşi privise cu admiraţie strămoşul înconjurat de robi. În ultima vreme pictura începuse să-l enerveze. Îl supărau atît îmbrăcămintea de negustor a lui Alexe Lipan, cît şi uneltele din mîinile robilor, care apăreau ca nişte arme ale familiei, ignobile. Trebuia să dea jos această amintire, dar înţelegea că scoaterea tabloului din perete nu rezolva totul. Trebuia să schimbe multe, să dărîme, să arunce, să abandoneze, începînd cu prăvălia şi cu locuinţa nedemnă.

Anghelina îi reconfirmă realitatea, chemîndu-l fără nici o ceremonie :

— Hai de mănîncă !

Pusese masa pe galerie, în faţa bucătăriei. Cînd n-aveau musafiri nu mîncau în sufrageria prea mare ; era un obicei vechi, însă astăzi lui Lipănescu i se părea intolerabil. Dar şi mai intolerabil i se părea tonul nevestei.

— Învaţă-te să vorbeşti, femeie ! O dată ai să mă faci de ruşine.

— Ce-ţi veni acuma ?

— Se zice : „Poftim la masă !"

— Ei, aşa ; haide, că se răceşte !

Cei cîțiva pași pînă la ușă îi dădură timp lui Lipănescu să-și recîștige toată încrederea în planurile sale. Îi oferi brațul nevestei, cu un gest galant, neexersat pînă astăzi.

„Las că tot te fac eu cocoană" ! se gîndea, strălucind de încredere, în timp ce mergea țeapăn spre masă.

13

În zorii zilei, cînd Bocanu ieşi din odaie, tuşind gros, îl găsi pe Cotei gata îmbrăcat, aşteptînd pe marginea laviţei.

— Te-ai sculat, mă ?

— M-am sculat de mult, nene Chivule ; păi ce, să m-aştepţi dumneata pe mine ?

Bocanu se duse pe cerdac, scuipă îndesat la cele două capete ale lui, pe urmă se aşeză la masă.

— Stoiene, hai !

Lina se sculase de cu noapte, mulsese vaca, fiersese laptele şi mestecase mămăliga. Veni îndată cu străchinile şi le puse în faţa bărbaţilor.

— Babă Rado, vin să dai o mînă de ajutor şi dumneata ! N-avem vreme de pierdut !

Nevasta îi turnă lapte în strachină, ca într-o troacă, iar Lina răsturnă deasupra un codru de mămăligă. Bătrînul mestecă mămăliga apăsat, cu dosul lingurii, terciuind-o, şi începu să sorbăie. După a treia strachină se opri, se ascultă înăuntru să vadă dacă mai rămăsese loc, stătu o clipă la îndoială, apoi, surprinzător, optă pentru sobrietate ; se ridică, suflă din adînc, ca să-şi aşeze pîntecul sub chimir, şi puse mîna pe bîtă.

— Plecarăm, Stoiene !

— Da, nene Chivule !

În capul scărilor, bătrînul se opri.

— Babă Rado, Lino !

Fata și nevasta se iviră, una în ușa bucătăriei, alta pe terdac.

Bocanu le privi pe amîndouă încruntat.

— Încuiați grajdu, încuiați ușile, dați drumu cînelui ! Pînă mă întorc, n-are nimeni ce căuta aici ! Dacă bate la poartă, nu ieșiți ! M-ați auzit ?

— Da, taică ! răspunse fata.

Din spatele stăpînului, Coteiul o privi cu un aer protector.

— Tu auzișsi, babă Rado ?

Femeia mișcă moale din cap.

— Lino, dă-i mă-ti dă mîncare, că nu mai are glas ! Păi n-a, babă Rado, eu te întreb și dumneata taci ? Să ai grijă de casă, auzișsi ?

— Da !

— Ei, așa vezi !

În drum, Bocanu se uită o dată în sus, o dată în jos să descopere dacă nu-l pîndește cineva, încuie poarta, o încercă proptindu-se cu umărul în ea, băgă cheia sub chimir și se urni.

Nu sunase de șapte ; primii lucrători începeau să miște prin fața cazărmilor, în pîcla dimineții de toamnă, înroșită de soarele încă nevăzut. Piața era pustie ; la prăvălii nu se ridicase nici un oblon.

— Păi dacă sînteți boieri !

Coteiul recunoscu locul unde mîncase bătaie. Inima i se zbătu de mînie ; fără să vrea stătu o clipă în loc. „Las că vă vin eu de hac !“

Pînă devale la autobuz era o bucată bună de drum. N-o străbătuseră nici un sfert, cînd țignalele începură să sune. La șapte și jumătate, autobuzul trebuia să plece, dar Bocanu nu se grăbea ; se oprea din loc în loc, se proptea în bîtă, privea

într-o parte și în alta, pe la sonde, pe la bordeie, să vadă ce s-a mai făcut nou, ce s-a mai dărîmat; mai zăbovea la cîte o groapă din drum, măsurînd-o cu ochii și pufnind nemulțumit; zăbovea asemeni în fața cîte unui pietroi, așteptînd parcă să-l vadă sărind la o parte din calea lui; după o clipă îl lovea înfuriat, cu bîta, sau cu vîrful cizmei și scuipa după el dușmănos.

— Să ne grăbim nițel, nene Chivule! zise Coteiul.

Stăpînă-su se opri și se răsuci în bîtă amenințător.

— Dă ce să ne grăbim, mă?

Coteiul se făcu galben.

— Să nu plece autobuzul.

— Păi tu nu le-ai spus că merg eu?

— Ba le-am spus.

Încruntarea lui Bocanu se desfăcu:

— Păi atunci, cum o să plece fără noi?

— Așa-i nene Chivule! se gudură băiatul, bucuros că scăpase ușor. Parcă eu nu știu că nu pleacă fără dumneata!?

Autobuzul era gata de plecare, în marginea șoselei, dincolo de pod. Văzîndu-i că vin, Bențu, șoferul, le ieși înainte cu șapca în mînă, în timp ce Tănase, ajutorul lui, potrivea manivela în față, să pornească motorul.

Cîțiva oameni care așteptaseră nerăbdători în drum, puseră piciorul pe scara autobuzului.

Era un automobil vechi, un Benz din timpul războiului, de la a cărui marcă se trăgea și numele proprietarului. După ce făcuse cîțiva ani curse în oraș, fără spor, Bențu își transformase automobilul, aruncase deasupra șasiului o caroserie primitivă de autobuz, în care încăpeau înghesuiți vreo douăzeci de inși, și deschisese linie regulată pentru pasageri. Dimineața pleca la oraș, ducînd oamenii după treburi, iar seara îi aducea înapoi. Nu transporta numai pasageri, făcea și comisioane fe-

lurile, ducea scrisori, aştepta răspuns, căra mărfuri pentru negustori. Un grilaj montat pe acoperiş îngăduia să se încarce tot ce se nimerea ; lăzi cu zahăr, bidoane cu untdelemn, saci cu făină, baloturi, geamantane, boccele, burlane, copăi, scaune, oglinzi, colivii cu păsări, legate în toate sensurile cu sfori, cu sîrme şi cu frînghii. Ce nu încăpea pe acoperiş se lega pe aripi şi pe scări. Şi oricît de multe s-ar fi încărcat, Benţu mai avea întotdeauna loc pentru un pasager. Îl urca în spinarea cuiva, un geamantan i-l lua pe genunchi, sub volan, pe altul i-l înghesuia deasupra rezervorului de benzină, sau oriunde găsea un oricît de mic spaţiu gol. Cîţiva oameni mai stăteau întinşi peste bagaje, între aripi şi capota motorului, alţii pe scări, cîte unul pe acoperiş. La plecare se mai adăuga şi Tănase, ajutorul, care se urca unde mai putea să pună un picior, pe un colţ de scară, pe bara din spate sau călare pe radiatorul încins.

La hopuri, bagajele de pe acoperiş se balansau, cîte o legătură plesnea, un balot, un geamantan cădeau în drum. De pe radiator, Tănase, care supraveghea încărcătura, ridica mîna, calm, şi-i făcea semn lui Benţu să stea. După primul necaz, urmau altele ; cădeau bagajele de pe scară, sau de oriunde ; opreau şi le legau la loc. Motorul suprasolicitat dădea semne de oboseală, radiatorul scotea aburi, ca o locomotivă. Opreau pe marginea drumului, la puţuri ; Tănase lua o găleată de pînză din lada cu scule şi punea apă rece. La kilometrul următor plesnea un cauciuc, se înfunda o ţeavă la carburator, sau motorul prea încins, ameninţa să ia foc. Benţu se strecura pe sub volan, aluneca în patru labe peste călători şi se apuca să repare. Dacă vreunul încerca să se dea jos, să se dezmorţească, îl oprea :

— Stai acolo, că am plecat !

Era un om mărunţel, negricios, cu ceva comic pe chip, pornind poate de la nasul ascuţit, din două planuri unite, ca

o muche tăioasă. Fruntea și jumătatea din față a creștetului dezgolit de păr rămîneau albe datorită șepcii, în contrast cu restul chipului afumat și țepos. Avea peste douăzeci de ani de meserie, trăiți numai la volan, sute de mii de kilometri parcurși, mii de zile cu piciorul pe accelerator, mii de nopți dormite la locuri de popas, cu capul pe volan. Ceva în anatomia și-n mișcările lui se deformase. Ținea coatele cam ridicate și depărtate de corp, cu brațele arcuite în față, cum ar fi avut mereu un volan în mîini. Pășind, punea întîi tocul și-apoi apăsa talpa, progresiv, de parcă ar fi umblat pe pedale de automobil. În unele seri urca să bea un pahar de vin la Salon. După ce urmărea multă vreme, moțăind, vreo partidă de table sau de cărți, adormea cu paharul în față, cu capul căzut în piept.

Ca să facă haz, chelnerii aduceau un volan vechi de automobil, rătăcit cine știe de unde, și i-l puneau în brațe. Cum îl simțea, prin somn, Bențu își încleșta mîinile pe el și nu-l mai slăbea. Trupul lui intra atunci într-o legănare ritmică, de parcă mișcările vehiculului acumulate în organism, ca pe un arc strîns, acum se restituiau, neschimbate.

În fața redutabilului pasager, Bențu se opri și salută cu șapca pînă la pămînt.

— Să trăiți, domnu Bocanu ! Vă așteptam !

— Și ce dacă m-așteptai ? Ți s-a urît ?

— Vai de mine, domnu Bocanu ! Eu pot să aștept oricît. Dar călătorii se grăbesc, au treburi de dimineață, ca oamenii, nu știți ?

— Și d-aia nu mai poci eu !

După ce Tănase învîrti manivela de îl trecură nădușelile, motorul porni. Bocanu se înfuie.

— De ce pornești fără să mă-ntrebi pă mine ?

— Porneşte greu, domnu Bocanu. I-am dat drumu, ca să fie gata, să nu mai aşteptaţi dumneavoastră.

Explicaţia păru că îl mulţumise. Îşi drese glasul, în adîncul pieptului.

— Bine, bine ! zise gros.

Din întîmplare, nu mergeau prea mulţi oameni la oraş. Văzîndu-i pe cei de sus, aşezaţi în voie, Bocanu lovi cu bîta în scara de tablă.

— Dă ce v-aţi urcat făr dă mine, mă ?

Se speriară şi îl căutară cu ochii pe Bentu să le vină în ajutor.

— Haide, haide, dacă mergi, urcă-te !

Cineva îl înfruntase pe Bocanu, un tînăr ! Era inginer la Societate, venit de abia cîteva zile în schelă, la sondele noi, şi încă nu-l cunoştea. Bocanu păru că nu-l aude ; scuipă cu dispreţ sub scara autobuzului şi se urcă.

Banchetа din spatele şoferului fusese oprită pentru el. Se aşeză lat în partea dinspre geam, lăsînd la margine doar o muche pentru Cotei.

— Dă-i drumu ! porunci.

Apoi, după ce trase cu coada ochiului la inginerul cel tînăr, care stătea în dreapta şi ceva mai înapoi, scuipă în faţă, pe lîngă şofer.

— Venetic ! făcu, dispreţuitor.

Inginerul ţinea pe genunchi o geantă nouă, de piele galbenă, cu încuietori nichelate.

— Mă pun în geanta lui ! adăugă Bocanu, nerăcorit numai cu vorba dinţi.

În spatele inginerului un loc era liber, apoi pe scaunul următor şedea, cam neliniştit, tot trăgînd cu coada ochiului înapoi, Hristea Dumitrică. În fundul autobuzului, într-un colţ,

o înghesuise pe baba Neaga și parcă îi era teamă să n-o vadă cineva acolo, s-o descoase despre drumul ei la Ploiești.

Baba nu mai fusese niciodată la oraș ; autobuzul pe dinafară îl văzuse, dar nu se temuse că va ajunge o dată să se urce în el. În clipa cînd pornise motorul, se apucase strîns cu mîinile de marginea banchetei, aruncînd priviri înspăimîntate spre domnul Dumitrică. Bancheta trepida, și ei i se părea că motorul e chiar dedesubt, că îndată va pocni și pe toți din jur îi va face bucăți.

O dată porniți, furia motorului parcă se mai vărsă în praful de pe drum, dar acum începuse alt chin : autobuzul hurduca prin gropi, o azvîrlea cu capul în pereți și-n tavan. Prin făgașe se apleca pe o coastă, gata să se răstoarne, și baba icnea speriată :

— Domne Cristeo, să mîie mai încet !

Curînd, ieșind în cîmpie, la drum bun, mersul autobuzului se ușură. Acum însă începea s-o încerce măseaua. Ca să fie gata de drum, peste noapte dormise la prăvălia lui Dumitrică. Negustorul o culcase în pat cu somieră și cu cearșafuri subțiri, în camera de musafiri. De atîta frumusețe, baba nu se putuse odihni. Toropise toată noaptea, tresărind mereu, speriată că are să se ducă undeva la fund, cu patul care se legăna la fiecare mișcare, ca un scrînciob. Spre ziuă o apucase și o blestemată de măsea. I se păruse semn rău, poate că nu era bine să vîndă pămîntul.

— Nu mai merg, domne Cristeo ! Lasă-mă să-mi văd de nevoi !

Dumitrică avea însă un leac pentru măseaua ei. Îi dăduse la repezeală două țoiuri cu țuică, pe stomacul gol. Capul babei se înfierbîntase și ea mersese pînă jos țopăind, de parcă se ducea la bîlci.

Acum, după spaimă, măsceaua dezmorțită o încerca din nou. Începu să se vaiete :

— Domne Cristeo, ți-ai făcut păcat cu mine ! Dă ce m-ai pus pă drumuri la bătrînețe ? Aoleu, măsceaua !

Dumitrică își părăsi locul lui, unde autobuzul zdruncina mai puțin, și se așeză lîngă ea, pe bancheta din fund.

— Taci, babă Neago, nu te mai văieta, că zice lumea cine știe ce !

— Măsceaua, domne Cristeo ! Nu mai poci !

Negustorul scoase din buzunarul hainei o sticluță lătăreață. Baba o luă cu amîndouă mîinile și bău, chinuită de legănarea autobuzului, care făcea gura sticlei să i se izbească de dinții știrbi. Dumitrică o urmări mulțumit ; în buzunarul celălalt mai avea o sticluță.

Autobuzul își încetini mersul și-o apucă mult pe dreapta șoselei, pe lîngă șanț. Din față venea un convoi lung de căruțe, cu coloane de sondă. Sub greutatea lor, roțile gemeau, lăsînd în piatra drumului urme vinete.

Convoiul se întindea pînă la capătul vederii. După ce se sfîrși, departe, în urma lui se iviră alte căruțe cu materiale : grinzi, scînduri, cabluri de oțel, prăjini de metal, lanțuri, motoare ; părea că se transportă, desfăcute bucată cu bucată, mașinăriile unei uzine întregi.

Pe măsură ce autobuzul înainta, apăreau tot mai multe căruțe și camioane. Din urma lor veneau în goană automobile prăfuite, cu oameni feluriți. Erau ingineri, geologi, tehnicieni, aduși din Anglia, din Franța, din Polonia. Între ei, indigenii se cunoșteau numaidecît : mai negricioși, mai veseli și mai guralivi.

După un timp, toată șoseaua deveni un singur convoi ; căruțele și camioanele se țineau lanț, ieșind din depărtare, din

negura unde se zăreau turnurile oraşului şi coşurile roşii ale rafinăriilor.

Pe potecile din lungul drumului, dincolo de şanţuri, se iviră oameni pe jos, unii cu boccelele la spinare, alţii ducînd, doi cîte doi, pe o scurtătură de lemn, cîte cu cufăraş cu vopseaua roasă. La început răzleţi, ei se îndeseau treptat, în grupuri presărate pe poteci, pînă la orizont. Căruţe de ţară, sau poştalioane, mergînd la trap, întreceau convoiul de materiale: transportau o lume asemănătoare cu cea de pe jos: lucrători care plecau din fabrici nădăjduind să fie mai bine plătiţi, sau orăşeni fără căpătîi, elevi de şcoală rămaşi repetenţi, mici negustori săraciţi, toţi în căutarea unui pămînt mai bun.

Bocanu scuipă cu dispreţ pe lîngă şofer.

— Venetici!

Alături, atîrnat pe marginea banchetei, Coteiul urmărea mişcările şoferului, fascinat.

După ce trecu prin lungi valuri de praf, autobuzul intră în oraş cu radiatorul fierbînd, sunînd din goarnă ca să alunge ţigănuşii care se jucau în mijlocul străzii, legănîndu-se şi trosnind din încheieturi pe caldarîmul desfundat, ca o corabie în tangaj.

Baba Neaga se pomeni iar izbită de pereţi, însă nu-i mai era frică, nici măseaua n-o mai durea; golise şi-a doua sticluţă. Îşi ţinea mîna la gură, ascunzîndu-şi rîsul prostesc, minunîndu-se de tot ce vedea.

În lungul străzii care părea nesfîrşită se întindeau case una lîngă alta, o parte din ele cu etaj. Autobuzul înotă printre cîrciumi, printre depozite de cherestea, printre stămbării cu marfa întinsă afară, pe trotuar, printre tot felul de prăvălii. O mulţime de oameni roiau prin faţa lor. Era de mirare că după ce plecaseră atîţi, mai rămăseseră destui şi-n oraş.

Băieți de prăvălie, cu pantaloni scurți pînă la glezne, cu hainele rupte în coate, își ștergeau nasul cu dosul mîinii și trăgeau de mînecă pe țăranii veniți după cumpărături. În față, la capul străzii, vederea se deschidea peste piața orașului. Platoul de asfalt era înțesat de oameni, care nu știai ce vor, ce au de vînzare sau de cumpărat, și se înghesuiau unii în alții, umblînd cu gura căscată. Pe margine se înșirau hanuri, clădiri joase, întinse mult înapoia fațadei, închizînd ograzi rurale, pline cu căruțe țărănești. Boii, dejugați, mestecau alene cîte o gură de coceni. Caii rontăiau ovăz, cu capul ascuns în traista prinsă de gît. În fața hanurilor erau șoproane largi, sub care, la mese de lemn nevopsite, țăranii se așezau, cam speriați, să bea un țoi de rachiu. Deasupra, pe sîrme, atîrnau cîrnați roșii, uscați, jumătate carne, jumătate ardei și usturoi. La un grătar fumegător, într-un colț, se frigeau pastramă și mititei. Aerul era plin de mirosul lor mustos, ardeiat.

Autobuzul opri în fața unui asemenea han, ceva mai curat, cu un etaj alb deasupra șopronului. Pe o firmă atîrnată între ferestrele de sus se vedea pictat un țăran chipeș, cu o sondă lîngă el. Dedesubt scria : Hanul petroliștilor. Tănase, care călătorise pe scară, alergă și scoase dopul radiatorului ; aburul țîșni, acoperind vederea spre han.

Primul coborî Bocanu, după ce mai întîi încercă, de pe scară, asfaltul, cu bîta lui noduroasă. Cînd se văzu jos, își potrivi bine picioarele în locul neted și scuipă îndesat. Scuipatul se rostogoli pînă departe, îmbrăcîndu-se într-o cămașă de praf. Pe bătrîn, zarva pieții îl cam zăpăcea ; nu făcuse doi pași, cînd un țigănuș cu o cutiuță de lemn într-o mînă, cu o perie năpîrlită în alta, i se rostogoli la picioare.

— Să dau lustru la cizme, boierule ! Săru mîna !

Un altul se repezi spre Cotei :

— Săru mîna boierule, numai doi lei, să ți le fac noi !

Luat în pripă, Bocanu nu avu timp să se împotrivească. Se pomeni cu peria țigănușului alergîndu-i iute pe cizme. Coteiul se dezmetici mai repede.

— Cum îndrăznești, țigane ?

Îmbrîncit, țigănușul nu înțelese nimic la început ; ochii albi i se roteau în cap, cu o gravă nedumerire. Coteiul scoase repede o cîrpă din buzunar și se apucă să termine treaba începută de el.

— Da ce-i el vrednic să-ți șteargă cizmele matale, nene Chivule ?

Bocanu tuși din adînc și porni lovind cu bîta în asfalt.

— Stoiene, haidem !

— Zi-mi luași pîinea de la gură, hai ? strigă țigănușul, în urma lor. Nu ți-ar ajuta Dumnezeu și Maica Domnului !

Dumitrică se dădu jos din autobuz la urmă, după ceilalți, tîrînd-o pe babă după el. Sub șopronul hanului, la o masă, îl aștepta avocatul. Era un om de statură potrivită, îmbrăcat cam fără grijă, cu hainele nu prăpădite, dar nearanjate, cu gulerul strîmb și cu cravata trasă într-o parte. Văzîndu-și clientul, își îndesă pălăria mototolită în cap și luă de alături, de pe scaun, o geantă umflată cu hîrtii.

— Ești gata, domnule Postolache ? îl întrebă negustorul.

Orășeanul părea că nu dormise ; avea obrazul țepos și mototolit, ca și hainele, iar ochii îi băteau în roșu. Răspunse, lovind cu palma în geantă și privind pieziș, parcă spre alți oameni, neinteresîndu-l cei cărora le vorbea :

— Gata ! (Arătă din cap spre baba Neaga, care se uita năucă în jur.) Dumneaei este ?

Dumitrică încuviință din cap, cu un aer de îngrijorare.

— Sper c-ai aranjat cum trebuie, îi șopti avocatului la ureche. Să nu s-apuce prezidentul s-o întrebe cine știe ce !

— Nu-ți fie teamă. Am oamenii mei.

Porniră, cu baba la mijloc.

— Te mai doare măseaua, mătuşă ?

— Nu mă doare, nu-nuu !

Pînă la Tribunal erau numai prăvălii cu băuturi, lipite una de alta.

— Să intrăm niţel ? întrebă Dumitrică. Să-i mai facem un pic de curaj ?

Nu aşteptă răspunsul şi o împinse pe bătrînă în prima cîrciumă din drum. Avocatul îi urmă plictisit. După un sfert de oră ieşiră, cu baba între ei, ţinînd-o de braţe, traversară strada largă, şi începură să urce scările aglomerate ale Palatului de Justiţie.

În mulţimea de oameni grăbiţi şi îngrijoraţi, care se loveau unii de alţii fără să-şi ceară iertare, lui Dumitrică îi veni inima la loc. Era prea multă înghesuială, prea multă goană, prea multă zăpăceală ca să aibă cineva timp să se întrebe de planurile lor. Cît despre baba Neaga, zăpăcită de mişcare şi gălăgie, nu mai putea face altceva decît să se lase dusă fără împotrivire şi fără judecată de cei doi bărbaţi.

În urma lor urcau mereu oameni, în vreme ce alţii coborau din faţă. Cei care îşi terminau treburile traversau strada şi intrau în prăvălii, după cumpărături, sau se opreau sub şoproanele cîrciumilor şi hanurilor, la un pahar de vin.

Multe prăvălii aveau firme inspirate din viaţa petrolului : La sonda în erupţie, La sonda norocoasă. Asemenea embleme se întîlneau nu doar pe Calea Cîmpinei, ci şi pe celelalte străzi negustoreşti, deasupra magazinelor cu braşovenie, cu încălţăminte, cu manufactură : La sonda de fier, La sonda de aur, La sonda de argint. O pielărie se numea La sonda tricoloră şi pe firmă se vedea o sondă zugrăvită într-adevăr cu galben, albastru şi roşu. Deşi porneau de la o singură sursă, nici una nu se repeta ; autorii lor aveau şi imaginaţie, şi în-

drăzneală : La vadul petroliștilor, La petrolistul vesel, La sondorul cel bun...

Negustorimea orașului trăia sub semnul miraculoasei bogății. Toți nutreau gîndul să încerce ceva în petrol, să pună mîna, dacă nu pe o sondă, măcar pe o relevență. Samsarii alergau de la unul la altul, de la Ploiești la Cîmpina, la Bușteni, la Runcu, la Moreni, oriunde aflau că se deschide o schelă nouă, informîndu-se, tocmindu-se, pledînd azi cauza vînzătorului, mîine pe a cumpărătorului. Sondele îi atrăgeau, ca un miraj, chiar pe cei care nu înțelegeau despre ce-i vorba. Monitorul petrolistului trecea dintr-o mînă în alta, îl consultau, se sfătuiau, căutau să se înșele, să nu-și trădeze nici unul intențiile, dar să le simtă pe ale celorlalți.

Despre cîte unul se afla că a devenit petrolist. Cifrele se exagerau întotdeauna ; nu o sondă, ci o schelă întreagă, cu atîtea și atîtea vagoane pe lună, cu zeci de erupții în curs. Ceilalți își puneau ochelarii pe nas, și în micile lor birouri din fundul prăvăliilor, sub lumina abajururilor verzi, se apucau să facă socoteli : cincizeci de vagoane pe lună, înmulțit cu douăzeci și două de mii...

Bocanu trecu prin fața acestor prăvălii, luînd în lung strada Lipscani, călcînd îndesat cu cizmele în asfalt, parcă mînios că nu întîlnește nici o piatră în drum, să-i facă vînt. În urmă, Coteiul mergea pe lîngă ziduri, rușinat, aruncîndu-și ochii în toate părțile, cu teamă, să nu dea peste cineva cunoscut. Dar pe lîngă teamă și rușine, se mai amestecau și alte simțăminte în inima lui. Își regăsea orașul după atîți ani, și cu toate schimbările, nu era colț de stradă care să nu-i aducă aminte de ceva. Copilăria îi era risipită pe aici, peste tot. Recunoștea librăria de unde îi luase maică-sa plăcuță și abecedar, și magazinul de încălțăminte unde taică-su îl încălțase la Paști cu ghete americane bombate la vîrf, și ceaprăzăria unde își

brodase numărul pe mîneca hainei, cu fir de aur, cînd intrase la școala de comerț. Fiecare casă, fiecare prăvălie îi spunea cîte ceva. Și cînd înduioșarea creștea, îl cuprindea deodată teama să nu iasă de undeva vreunul din foștii colegi, să-l vadă cu haine de țăran.

Trăgea nădejdea că, îmbrăcat cum era și cu schimbările aduse de ani nimeni nu l-ar fi recunoscut prea ușor. Totuși avea planul gîndit, să-și lepede identitatea, să se prefacă neștiutor cînd i-ar fi vorbit cineva. Numai numele, din acte, l-ar mai fi trădat. Dacă s-ar fi putut să-l piardă într-o zi, să se lepede de el cum se lepădase de întreg trecutul lui! Să-l cheme Stoian Bocanu, înfiat cu forme la Tribunal!

Ajungînd în Piața Unirii, Bocanu se opri, clipind, și căută să se dumirească. Recunoștea biroul lui Dimopol după înălțimea casei, o clădire mai îngustă decît celelalte, cu două etaje în plus, ieșite peste acoperișurile dimprejur.

La parterul clădirii se vedea firma unei cofetării, și alături a unui debit de tutun, cu un trabuc mare de lemn atîrnat deasupra străzii. După debit se deschidea un gang întunecos, pavat cu lespezi de beton. O scară largă, pe stînga, ducea la primul etaj, mai în fund o alta ducea la al doilea, apoi una la al treilea, și cea următoare, foarte îngustă, la ultimul. Totul era închiriat de felurite societăți. Pe pereți, într-o parte și alta a ușilor, se vedeau firme, de tablă vopsită, de sticlă, cu litere aurite. Pentru biroul său, Dimopol își oprise o singură odăiță, în fundul coridorului îngust, la ultimul etaj, alături de atelierul unui croitor. Pe coridor mirosea cînd a mangal, cînd a cîine plouat, mirosul urît pe care-l scot unele stofe cînd sînt călcate cu cîrpa udă.

Bocanu începu să urce, greoi, abia încăpînd între balustradă și zid. Un ucenic de la croitorie cobora sprinten, sărind treptele într-un picior. Dînd cu ochii de el, se opri, fîstîcit;

după o clipă își reveni și o luă la fugă înapoi, ca să-i facă loc ; la ultimul etaj se aplecă peste balustradă și-l urmări cum urca pufăind. La fiecare cot al scării se vedea întîi bîta, pe urmă burta, cu chimirul, pe urmă pălăria mocănească. Bocanu își urca greu trupul fără măsuri, cum ar fi urcat un sac, proptindu-l din treaptă în treaptă.

De sus, ucenicul chicoti subțirel.

— Paștele mă-ti ! mormăi Bocanu, numai așa, tiindcă rîsul îl mînia, fără să-i dea prin minte că ucenicul rîde de el.

Băiatul fugi în atelier. Sus, bătrînul se opri să răsufle.

— Uite, Stoiene, zise gîfîind, să nu crezi că banii pică din cer !

— Da, nene Chivule ! Da lasă, că și matale le urci ! îl linguși Coteiul. Parc-ai fi flăcău !

Stăpînă-su întoarse capul și scuipă lung, peste umărul lui, pe scări în jos.

— Phua ! Păi vezi bine, na !

O fereastră, pe coridor, lăsa să se vadă în atelierul de croitorie. Meșterul, aplecat peste masa mare din mijloc, tăia o bucată de stofă, după desenul făcut cu creta. Deasupra atîrna un bec cu abajur de tablă. Alt bec atîrna mai în fund. Cocoșați sub el, ucenicii coseau mărunt căptușeli ; cînd întindeau mîna, să tragă ața lungă, gestul căpăta un fel de eleganță, fără știrea lor, de parcă ar fi cîntat la harpă.

Bocanu își lipi capul mare de fereastră și văzu pe un ucenic, pesemne cel de adineauri, chicotind încă, pe înfundate. Făcu un pas și izbi cu bîta în ușa croitoriei, dînd-o de perete. Meșterul rămase cu foarfeca deschisă în vînt.

— Ce ești tu aicea, mă ? răcni Bocanu.

Un pas elastic și ritmat, ca de dansator, se auzi urcînd ultimele trepte, și Dimopol se ivi în capul coridorului. Era un

bătrînel sprinten, mărunt, vioi, elegant în îmbrăcăminte şi-n mişcări.

— A ! Ce surpriză ! Ce surpriză, iubite domnule Bocanu! exclamă curtenitor.

Avea înfăţişarea unui om care ştie cît preţuieşte şi se luptă să nu scadă la preţ. Ca să se menţină, nu ezita în faţa nici unui efort : cură cu Urodonal tot anul, cură de vară la Borsec, din cînd în cînd la Karlsbad, gimnastică şi masaj în fiecare dimineaţă, baie de aburi de două ori pe săptămînă. Căuta viaţa în aer liber, ca să înşele urîcioasele boli şi scăderi ale bătrîneţii. Înota cîteva minute aproape zilnic, vara şi iarna, în bazinul Băii Municipale, lua lecţii de dans şi făcea excursii în munţi. Luptase înverşunat împotriva obezităţii şi-o învinsese ; acum trecuse de vîrsta cînd s-ar mai fi putut teme de ea.

Avea un cap uscat, o piele pergamentată, definitivă, care părea că nu poate să se mai ruineze. Părul, cu desăvîrşire alb, dar foarte des, tuns scurt şi ridicat în sus, ca o perie, îi dădea încă o notă de vigoare. De asemeni mustaţa la fel de albă, tunsă mărunt şi tot ţepoasă. Obrazul prelung, descărnat, purta încă urmele soarelui de peste vară, şi era bărbierit proaspăt, cu o atenţie minuţioasă.

Deşi la începutul lui septembrie, Dimopol purta îmbrăcăminte de vară, probabil ca să-şi sfideze generaţia, o pălărie de panama, foarte elegantă, trasă pe sprînceană, şi haine subţiri de soie écru. La gît avea înnodată cu perfecţiune o cravată papillon, care lăsa să se vadă liberi pieptii imaculaţi ai cămăşii de mătase albă.

— Ete ! Domnu Dimopol ! făcu gros Bocanu.

Bancherul îi apucă mîinile, peste bîtă, şi i le strînse cu vioiciune, fără să ţină seama de înfăţişarea greoaie şi ursuză a musafirului.

— Poftim, poftim, domnule Bocanu !

Nu avea propriu-zis o bancă, dar fiindcă dădea bani cu împrumut, lumea îl cunoștea drept bancher. Biroul se ocupa cu achiziționarea stocurilor de petrol, pe seama unei societăți de export. Renunțînd uneori la mici fracțiuni din comisionul său, cîteva sute de lei de vagon, bancherul își făcuse numele că plătește mai bine decît alții, de aceea micii exploatatori îl preferau. Mai bucuros însă, el se ocupa cu ipotecile.

Din asemenea operațiuni agonisise două moșii în județ, o moară, cîteva vii și numeroase case în oraș, de la cea de pe bulevard, în care locuia, pînă la cocioabele din țigănie. Împrumuta pe oricine, dar numai cu ipotecă de rangul întîi. Proceda cu atîta distincție, cu atîta amabilitate, avea cuvinte atît de blînde pentru datornicii și victimele sale, încît chiar după ce rămîneau pe drumuri aceștia continuau să-i fie recunoscători.

Găsea totdeauna, pentru oricine, vorbele și tonul potrivit. Știa să se înveselească și să se bucure sincer de bucuriile celorlalți și să plîngă cu lacrimi adevărate la durerile lor. În aceeași zi lua parte la un botez, la o nuntă și la o înmormîntare, cucerind lumea cu purtarea lui impecabilă. Nu dădea de pomană, dar fiindcă știa să dea un sfat potrivit, trecea drept filantrop ; nu dădea bacșișuri, dar chelnerii îl salutau respectuoși. Cerșetorii nu îndrăzneau să întindă mîna, să-i ceară, dar îl venerau. În loc de bani, împărțea cu generozitate voioșia lui, vorbele potrivite, strîngerile de mînă, salutul elegant, de trubadur.

Auzind vorbă pe coridorul lung, un tînăr se grăbi să deschidă ușa biroului.

— Bună dimineața, Lache ! zise Dimopol, făcîndu-i loc lui Bocanu să treacă. Ei ? Ceva nou ? Prieteni, dușmani ?

— Nimeni, pînă acum, domnule !

Era un băiat de vreo douăzeci de ani, înalt, cam adus de umeri, cu pieptul turtit și cu burta suptă. Avea capul alungit, formă accentuată de pieptănătura cu cărare la mijloc. Părul roșcat, de o parte și de alta a cărării, cobora lins, pe după urechi și se aduna la spate într-o zbîrlitură ca o coadă de rățoi. O linie de țepi roșii sub nas izbutea să-l arate mai vîrstnic și să ceară mai multă considerație din partea clienților.

După moda care avea să prindă în curînd, purta pantaloni charlestom, de stofă bleumarin, largi de vreo treizeci de centimetri jos, și haină galbenă, în carouri, foarte scurtă, pînă pe șolduri.

— Pe contabilul meu l-ai cunoscut! se adresă Dimopol musafirului, în timp ce-l ducea spre fotoliul de lîngă birou.

Bocana se așeză cu reținere. Nu-i plăceau aceste scaune de la oraș; îi dădeau impresia că nu stă pe ceva sigur, că se tot duce la fund. Nici măcar nu se odihnea atîta vreme cît nu simțea scîndura tare sub buci.

— L-am cunoscut, păi vezi bine!

Privea îmbrăcămintea tînărului cu o mirare stupidă; în schimb disprețul era direct și brutal. Îi veni să scuipe, dar se stăpîni.

— Am și eu contabelu meu aici!

— A, tînărul de afară? Lache, fii bun și poftește-l înăuntru!

Contabilul se îndreptă demn spre ușă, făcu un pas pe coridor și se pomeni față în față cu Stoian. O clipă se priviră mirați; Lache dădu să scoată o vorbă, dar avea îndoieli.

— Poftim în birou! zise, după ce-l mai privi o dată nehotărît.

Cotețiul intră și rămase fîstîcit lîngă ușă, cu pălăria mocăncească în mîini. Dimopol veni la el, prietenos, îl bătu pe

umăr, îl luă de braț și-l așeză în fața lui Bocanu, pe al doilea fotoliu. Băiatului îi venea totul peste mînă ; nu putea să refuze politețea bancherului, nu voia să se arate nici prost, dar să stea tolănit pe puf în nasul stăpînului i se părea dezastruos. Rămase pe marginea fotoliului, ținîndu-și greutatea mai mult în genunchi.

Dimopol se așeză zîmbind, frecîndu-și mîinile bucuros, în fața lor, dincolo de birou.

Lache se adîncise în niște socoteli, la o masă din fund, și izbutea să fie cu totul absent pentru ceilalți.

— Ce mai e pe la dumneavoastră, iubite domnule Bocanu ? începu bancherul.

— Muncă, muncă mereu.

— Ai adus cupoanele, mi se pare.

Bocanu se lăsă pe spate în fotoliu, sufla greu, își desfăcu unul din buzunarele chimirului și scoase hîrtiile.

— Ia vezi, alea-s ? Sînt bune ?

Dimopol își plimba ochii pe cupoane și făcea socoteli în gînd.

— Perfecte !

— Apăi atunci, să-mi dai banii !

— Numaidecît ! Lache, Argus de azi a venit ?

Tînărul se ridică și aduse ziarul, deschis la cursul petrolului.

— Mereu în creștere ! observă Dimopol. Știi la cît s-a ridicat vagonul, stimatul meu amic ? Douăzeci și cinci de mii !

— Apăi așa să-mi plătești !

— Treizeci de vagoane ! Bună redevență pentru un trimestru ! Șapte sute cincizeci de mii ! E o sumă ! Ar trebui să te faci bancher în locul meu.

Mai ales cînd erau la mijloc socoteli de bani, lui Bocanu nu-i plăcea vorbăria, îi părea că ascunde un şiretlic. Ochii îi fugiră spre casa de bani.

Dimopol băgă de seamă ; se ridică de la birou şi tot vorbind, trase de lănţuc, din buzunarul pantalonilor, un ciorchine de chei.

— Ai o şansă grozavă, să te găseşti în petrol tocmai azi. Otrava asta dulce a cucerit nu doar piaţa, ci şi inimile tuturor. Ce să-ţi spun, iubite domnule Bocanu, toată lumea de aici vrea să intre în petrol. Chiar stimatului meu contabil şi prieten, pe care-l vedeţi, i-a năzărit să plece ; a auzit că e rost să se pricopsească la nu ştiu ce societate, la Moreni. Din partea mea, nu-l pot ţine cu sila, şi-ţi mărturisesc că-l invidiez.

Tot vorbind, Dimopol scoase un teanc de bancnote din casa de fier.

— Ei, Lache, cînd o să ai redevenţe ca domnul Bocanu, să aduci cupoanele la mine ; am să te protejez.

Numără cîteva pachete, apoi se opri ; îi venea greu să se despartă de bani. Prelungi vorba, ca să-i mai păstreze puţin, şi-i mîngîie, cu mîinile lui fine, albe, prelungi, foarte îngrijite, cu unghiile lustruite, ca nişte mîini de femeie.

— Şi cum îţi spuneam, domnule Bocanu, au să năvălească peste dumneavoastră, de n-o să mai aveţi pe unde umbla !

Bocanu îşi frămînta scuipatul în gît. Negăsind unde să-l arunce, îl înghiţi, cu o mişcare smucită, cum şi-ar fi scuipat în stomac.

— Apoi pă venetici îi cunoaştem noi !

— Iubite domnule Bocanu, urmă Dimopol, apăsîndu-şi mai tare braţele, coatele şi palmele pe mormanul de bani, în oraş e o adevărată epidemie a petrolului. Băieţii de şcoală fug de acasă şi se bagă la societăţi ; ce e mai grav, societăţile îi primesc şi le plătesc salarii scandaloase. Iată, dovadă cu

prietenul meu Lache, care se simte şi el momit, deşi îl cresc lîngă mine de la doisprezece ani. Întreprinderile din oraş nu ştiu ce să mai facă ; nu se mai găseşte un funcţionar cumsecade ; nu se mai poate face o bina, o construcţie ca lumea, nu-ţi poţi comanda o mobilă, fiindcă toţi pleacă în petrol. Dar şi negustorii pleacă ; patronul mezelăriei de alături şi-a deschis prăvălie la Băicoi ; nici nu-i mai pasă de ce lasă aici ; are să închidă. Şi cofetarul meu, cînd îi cer chiria, m-ameninţă că pleacă. Pleacă toţi, domnule Bocanu ; are să rămînă oraşul gol.

Bocanu mormăi ceva, cu ochii la bani. Dimopol se apucă să-i numere. Erau bancnote nou-nouţe, în pachete de cîte cincizeci de mii. Bătrînul îi luă, pachet cu pachet, privindu-i bănuitor pe o parte şi pe alta, înainte de a-i îndesa în chimir. Ultimele pachete, nemaiîncăpînd, le vîrî prin despicătura cămăşii în sîn, de-a dreptul pe pielea păroasă.

— Iubite domnule Bocanu, mi-ai face mare cinste şi-o nespusă plăcere dacă ai veni să dejunezi la mine.

Vorba era şi neaşteptată, şi necunoscută.

— Hai ?

— Să vii la masă, la mine.

— La masă la dumneata ? Ce vorbeşti ! ?

Bocanu se uita pieziş. Deşi îi era teamă că bancherul umblă cu vreun şiretlic, îl îmbia gîndul să scape de bir. La bir mîncarea nu-i pria niciodată ; nu se simţea bine la înghesuială, între fel de fel de orăşeni prăpădiţi, care îl izbeau ca pe oricine, neţinînd seama cine era el. Apoi mai trebuia să scoată şi bani din chimir, ba încă în văzul tuturor.

— Da cu dumnealui ce facem ? întrebă, arătînd spre Cotei.

— Amicul dumitale va dejuna cu amicul meu. Lache, rămîi aici împreună cu tînărul coleg şi la unu veniţi la masă.

— Foarte bine, domnule !

— Stoiene, ai auzit ?

— Da, nene Chivule !

Jos, în fața ușii, un măturător aduna gunoaiele de pe gang.

— Săru mîna, conașule !

Dimopol își aminti că-i datora un bacșiș, promis încă de la Anul Nou. Merse spre el și-i scutură mîna cu bărbăție.

— Bună ziua, prietene ! Ce mai faci ?

— Mulțumesc, conașule, ia, cu greutățile !

— A ! Bine zici ! Toți ne luptăm cu ele.

— Conașule, nu vă supărați, v-aș ruga, dacă vă aminiți...

— Amice, nu uit niciodată nimic ! Poți să te bizui pe mine !

— Poate că acum aveți mărunt.

— Bineînțeles, bineînțeles !

Pe altcineva, această stăruință l-ar fi supărat. Bancherul băgă mîna în buzunar și trecu printre degete felurite monede ; le cunoștea după pipăit. Scoase mîna goală și își luă un aer trist.

— Amice, avem ghinion ! N-am mărunțiș.

Măturătorul clătină din cap, amărît și neconvins. Chipul bancherului se lumină deodată.

— Am altceva mai bun pentru dumneata ! Am să vorbesc cu primarul să te avanseze. Ei, ce zici ?

În fața gangului aștepta un automobil, o limuzină veche, întreținută însă cu multă îngrijire. Șoferul, care stătea pe scara mașinii, se ridică.

— Trebuie să luăm benzină, spuse, pe cînd trecea în față și potrivea manivela de pornire.

— Amilcar, mașina asta a început să consume prea mult de la o vreme !

Şoferul trebuia scos deasupra oricărei bănuieli. Buşonul rezervorului avea o încuietoare sigură, două belciuge sudate, unul pe capac, altul pe capul ţevii, şi un lacăt inatacabil. Cheia o ţinea Dimopol şi n-o scotea de pe lănţuc în nici o împrejurare. Şi cele două obloane ale capotei erau încuiate cu lacăte, încît nu se putea umbla la motor decît în prezenţa stăpînului. Cînd cobora, Dimopol lua nu numai cheia de contact, încuia şi portiera maşinii. Încuietoarea iniţială, montată în clanţă, se stricase ; şi aici erau sudate belciuge, pentru lacăt.

Un domn impunător, cu barbişon, cu redingotă neagră şi pantaloni dungaţi trecu prin spatele lui Dimopol, care tocmai scosese lănţucul cu chei şi descuia portiera.

— Cu toată cinstea, coane Gigi !

Bancherul se întoarse şi deodată se lumină la faţă, bucurîndu-se cu toată sinceritatea.

— A, ce plăcere ! Decane dragă, dă-mi voie să-ţi prezint pe amicul meu, domnul Chivu Bocanu, marele petrolist.

Decanul îşi ridică pălăria.

— Îmi pare foarte bine ! spuse, după bunăcuviinţa orăşenească.

Bocanu scoase din gît un sunet de neînţeles, care se adăugă la fizionomia lui uluită pînă dincolo de stupiditate. Ceva mai tîrziu, în timp ce-l împingea să se urce în automobil, Dimopol îl informă cu privire la domnul în redingotă :

— Fostul nostru primar. Uite, vezi locul gol din mijlocul grădinii ? Ţine minte ce-ţi spun : într-o zi ai să vezi acolo statuia lui !

Bocanu se urcă greoi, prin portiera prea îngustă şi căzu gîfîind în dreapta cupeului. Automobilul se aplecă pe o coastă.

— Amilcar, amice, hai, ce faci ? Dă-i drumul !

Prevăzător, şoferul scoase pompa de aer şi umfla cauciucul din partea lui Bocanu. Măturătorul se ivi din gang. Dimopol scoase capul pe fereastră :

— Ţine minte ce ţi-am promis. Aşteaptă avansarea !

Automobilul ocoli grădina publică şi intră sub castanii de pe bulevard.

— Mergi pe mijloc, Amilcar, ţi-am mai spus !

Pe marginile bulevardului, pavajul de granit era mai colţuros.

După cîteva sute de metri, automobilul îşi încetini mersul, se urcă încet pe trotuarul lat şi se opri în faţa unei porţi de fier monumentale.

In timp ce Amilcar cobora să deschidă, un cerşetor bătrîn, zdrenţăros, cu buzele veştede chinuite de un tremur mărunt, se desprinse de sub castani.

— Faceţi-vă milă şi pomană !

— Amice, eşti risipitor ! La ce-ţi trebuiesc atîţia bani ?

— Doi lei, boierule, săru mîna, taxa de azil.

— A, pentru azil ? De ce nu spui aşa ? Iţi dau o recomandaţie ; directorul azilului e prietenul meu.

Dimopol scoase portvizitul elegant din buzunarul de la piept, trase din despărţitura ei o carte de vizită fină, litografiată artistic, din alt buzunar scoase un stilou de aur şi scrise atent : „Recomand bunăvoinţei domnului Slătineanu pe acest amic al meu."

— Amice, eşti un om norocos ! La noapte ai să dormi fără griji !

Automobilul intră pe poarta largă, străbătu o alee cu pietriş fin şi opri sub un portal impozant. Ca şi automobilul, poarta, aleea, casa arătau o îngrijire meticuloasă. Se cunoştea că proprietarul ţine la lucrul său, că nu lasă ruina să pună nicăieri amprentele ei primejdioase. Pereţii, soclul de piatră,

scările de marmură vînătă, cei patru stîlpi ai portalului, uşa, cu toată vechimea lor evidentă nu aveau nici un semn de uzură, ca şi cînd printr-o minune ar fi fost scoase de sub acţiunea timpului şi a intemperiilor.

Bocanu îşi propti cizmele în treptele de marmură, fără să bage de seamă cum şi cît se deosebeau de ale cerdacului. Dimopol puse lacătul la uşa automobilului şi privi cum ştergea Amilcar praful de pe caroserie. Pe capota motorului, vopseaua începuse să se toceaască, se iviseră două spinări de metal cenuşiu.

— Mai încet, amice, mai încet, nu apăsa aşa!

Împinse uşa masivă de stejar sculptat. Asupra interiorului plutea o penumbră roşiatică. Vestibulul era legat de încăperea următoare printr-un perete de sticlă, o uşă în şase canate, cu cristale prinse în rame aurite. Un hol lung, dreptunghiular, se deschidea înainte şi se pierdea sub perdele de întuneric; în fund se distingea forma neagră a unui pian cu coadă. Lumina venea din părţi, din cele două camere alăturate, de care holul se lega tot cu uşi largi, în şase canate, pe jumătate deschise. Peste ferestrele încăperilor erau trase draperii grele de pluş roşu, care abia lăsau să intre puţină lumină, filtrată. Orbit de întuneric, musafirul îşi căută cu bîta locul unde să pună pasul. Ciomagul se izbi de treapta holului.

— Nea, boală!

Dimopol îi luă pălăria şi bîta, ca să i le pună la cuier (Bocanu se despărţi greu de ele), apoi îl apucă de braţ şi-l conduse, prin hol, spre camera din dreapta.

— Iubite amice, să trecem mai întîi în biroul meu.

Ochii bătrînului, bănuitori, se obişnuiseră repede cu întunericul; distinse o masă mare, de lemn roşcat, închisă din toate părţile, ca un lădoi. În faţă era un fotoliu larg, tapisat cu pluş în culoarea draperiilor.

— Şezi, domnule Bocanu !

Musafirul rămase cu privirea zgîită la o femeie goală, care stătea nerușinată, cu mîinile ridicate în sus, pe birou. Se uită la bancher cu coada ochiului. „Ia uite drăcie !" își zise, pe de o parte ispitit să se uite la statuetă, pe de alta rușinat și speriat.

De jur-împrejur, pe pereți, pînă la tavan, erau numai rafturi de cărți, în legături somptuoase care le schimbau caracteristicile inițiale, pînă la derutare. Bocanu le descoperi și le privi, neliniștit.

— Or fi cărți ?

Dimopol încuviință din cap.

— Cîte să fie cu toatele ?

— Vreo două-trei mii.

— Douăzeci dă sute ! Ce vorbești dumneata !? Și le-ai citit pă toate ?

În încăperea cealaltă, dincolo de hol, se auzi foșnetul unei rochii. Bancherul se ridică.

— Ai să mă ierți o clipă, iubitul meu amic !

Rămas singur, musafirul măsură cu privirea rafturile cu cărți ; după ce mirarea îi trecuse, nu-i mai trezeau nici un sentiment. Dincolo vorbeau în șoaptă, într-o limbă necunoscută, poate pe grecește, poate pe franțuzește. Se auzea un glas de femeie, stăpînit de o enervare greu reținută. Dimopol căuta s-o liniștească.

Ochii lui Bocanu se întoarseră pieziș spre statueta de pe birou. Acum, că era singur, avea mai multă îndrăzneală s-o privească. Rămase holbat la sînii de bronz, îndreptați cu nerușinare spre el. Vinele încrucișate de pe frunte i se umflară. Se suci în fotoliu, gîfîind, se aplecă mai mult spre birou, urmărind să deslușească în penumbră răspîntia de linii de sub pîntecele femeii despuiate.

— Amicul meu, acum sînt la dispoziția dumitale.

Bocanu se trase repede înapoi, roșu în obraz, cu ochii aprinși. Bancherul se aplecă să-l ia de braț.

— Pînă ne dă un aperitiv, hai să-ți arăt casa. Îmi pare rău că pe soția mea n-ai s-o vezi. Suferă de migrenă și te roagă s-o ierți. A înghițit o cutie întreagă cu doctorii. Ce vrei, dragul meu amic, femeile sînt făcute altfel decît noi.

— Păi da, păi da! Lasă-le-n plata lor dă femei! Parcă pă baba Rada n-o știu?!

Din hol trecură în salonul din stînga, tapetat cu mătase vișinie, cu mesuțe joase prin colțuri, cu fotolii și canapele de pluș în culoarea pereților, toate ridicînd în aer, ca și dincolo, aceeași lumină roșiatică. Din salon se răspundea în sufragerie, o încăpere mai mare decît toate celelalte. Bocanu privi în jurul lui, fără să se mire și fără să se fîstîcească; mai văzuse așa ceva și la Cazinou, acum știa ce le poate osul boierilor. Căuta numai un loc unde să scuipe, dar peste tot era parchet, și covoare care îi opreau scuipatul în gît.

Dimopol îl duse pretutindeni; îl urmă greoi și plictisit, fără să se arate atras de ceva. Dar în ușa băii se opri, cu mai multă luare aminte. Gazda crezu că-l interesa și dădu să-i explice. Vorbele lui îi tăiară cheful; voise să scuipe.

Reveniră în sufragerie, unde o slujnică în rochie neagră, cu șorț alb brodat, aranja tacîmurile pe masă. Un tînăr intrase între timp și în așteptarea dejunului citea un ziar de sport, între draperiile uneia din ferestre.

— Benone! Vino să te prezint domnului Bocanu, marele petrolist.

— Cine-i flăcăul?

— Fiul meu! Ei, ce zici, așa-i că-i reușit?

— Păi da, păi da! Să cunoaște că i-ai dat dă mîncare!

Tînărul, robust, spătos, îl întrecea cu două palme în înălțime pe bancher. Avea vreo douăzeci și cinci de ani, însă apucăturile îl arătau mai copilăros. Nu-i era aminte nici de carte, nici de afaceri. Învăța de vreo șase ani la Drept, avea abonament pe calea ferată, dimineața pleca la București, la Universitate, de unde se întorcea la prînz, sau seara, și tot întîrzia să vină cu vreo diplomă. Juca însă fotbal, pasionat ; de curînd fusese primit în echipa orașului. Bancherul se mîndrea :

— Benone joacă half-centru la Unirea-Tricolor !

Începuse să citească ziarele lui de sport și uneori discutau împreună despre fotbal. Duminica venea regulat la meci, în tribuna de onoare, de unde aplauda furtunos, iar după joc cobora pe teren, ca să felicite pe cochipieri, amestecîndu-se prietenos printre ei.

— Să-ți trăiască ! zise Bocanu, privindu-l dintr-o parte pe tînăr, cu hainele lui charleston. Cum zișeși că-l cheamă ?

— Benone.

— Benonea ? E, păi da, păi da !

— Iubite amice, ia hai să stăm la masă. Poate ți-o fi foame.

— De, m-a cam răzbit !

— Atunci șezi colea !

Bătrînul își aduse aminte de Cotei :

— Da omu meu o fi venit ?

Coteiul îl lăsase pe Lache la birou și plecase o fugă în oraș. Acum, după ce se dăduse pe față și stătuseră de vorbă, amintindu-și unul altuia de copilăria lor, de școala numărul cinci, unde învățaseră carte împreună, de domnul Glodeanu care le lua capul între picioare și-i bătea cu linia la dos, și care era cu toate acestea cel mai bun dintre toți dascălii, după ce se înduioșase în fața atîtor întîmplări, uitate, de parcă n-ar fi fost ale lui, îl chema un dor rău, dureros, sfîșietor, spre locurile părăsite de mult.

Alergă într-un suflet pe strada Romană, prin faţa căsuţelor mici cu muşcate la ferestre, cu garduri de zăbrele cărămizii, cu cişmele lîngă poartă. Pe toate le cunoştea ; nu se schimbase nicăieri, nimic : nici casele, nici florile din ferestre, nici cişmelele de fontă care lăsau să curgă apa pompată printr-o gură de leu.

La spital, mersul i se încetini fără voie. De aici începea cartierul Coloniei, plin de ţigani, de geambaşi şi de beţivi. În Gara de Nord se auzea o locomotivă fluierînd. Pînă şi locomotiva mică, veche, neputincioasă o cunoştea, după ţignalul ei răguşit.

În colţ văzu cîrciuma cu şopronul într-o rînă. Acolo, în faţa şopronului, se aşezau pe un scăunel şmecherii cu trei cărţi de joc întinse pe pămînt în calea ţăranilor care mergeau la tren : „Uite popa, nu e popa !“ Ştia pungăşia. Odată se amestecase unde nu era treaba lui şi-i şoptise ţăranului prostit :

— Vezi, nene, că-i aia din mijloc !

Dar şmecherul avea oamenii lui ascunşi printre jucători. Mîncase o chelfăneală pe care o ţine minte şi acum.

Inima Coteiului se strînse dureros. Din strada Coloniei se deschideau spre gară, pînă în Dîmbu, pîrîul murdar, cîteva uliţe amărîte. Pe a doua era casa lor. O recunoscu după porumbarul făcut de el, în răsuflătoarea podului. Porumbarul mai era, dar nu se vedea nici un porumbel.

Taică-su fusese şef de tren pe linia Vălenilor. Îl ştia numai bătrîn, mişcîndu-se greu. Avea picioarele umflate totdeauna şi umbla cu şireturile desfăcute la bocanci. Lumea îi spunea moş Mălai, fiindcă lua dijmă din desagii ţăranilor, ca să-i îngăduie în tren fără bilet. Cît trăise el nu fusese rău. Bătrînul era o zi acasă şi-o zi pe drum. Aducea mereu cîte ceva : o răţuşcă, o pereche de pui, o găinuşă, cîrîind sub manta, un săculeţ cu fasole, unul cu porumb. În geanta lui de ceferist găseai cînd

ouă, cînd mere, cînd gutui. Uneori gornița de alamă cu care da semnalul era înecată cu făină sau cu mălai și cînd sufla în ea, se auzea numai un gîjîit.

Frații mai mari plecaseră, unul cîte unul; maică-sa blestema în urma lor și nimeni nu mai știa de ei. Pe urmă, bătrînul muri, cu picioarele umflate de nu-i mai încăpeau în bocanci. Pensia era mică și nu le mai dădea nimeni găini și mălai.

Coteiul rămase cu ochii la porumbar. Se-ntorcea acasă după atîta timp și n-aducea nimic. N-avea în buzunar nici de-o cutie de chibrituri. Leafa pe patru ani o lăsase în păstrare la stăpînă-su, să nu s-arate cheltuitor. Bătrîna nu mai știa nimic de el, ca și de ceilalți. Îl sfîșia inima s-o vadă, dar nu putea să intre în casă calic.

Plecase de la șaisprezece ani, după ce-o terminase pe-a patra de coneri. Se vedea ca atunci, golaș, cu mînecile hainei scurte, abia de-i treceau peste coate, tuns chilug, slab, gălbejit, intrînd prin prăvălii cu condicile sub braț. Ținea registrele negustorilor vecini, pentru cîțiva gologani. Scria cifre, migălos, făcea încurcături, ca să-i înșele pe cei de la fisc. Deși supus și folositor, negustorii îl priveau de după tejghele cu ochi răi. Bețivii printre care trecea îi puneau piedică și rîdeau văzîndu-l întins pe jos.

— Na, mă, maț-goale, un pahar dă vin!

Îl sileau să bea pe stomacul gol. Dacă pe fundul paharului lăsa ceva, se înfuriau și-l luau în pumni.

— A, ți-e rușine să bei cu noi?

Geambașii cu mustață neagră și cu brîu pe mijloc treceau drumul cînd îl vedeau, numai ca să se lege de el, căutînd cu orice preț pricină de bătaie.

— Dă ce nu te dai la o parte cînd trec eu, mă?

Nu știa dacă fugise de sărăcie sau de ei. La București, el peregrinase din birou în birou, scriind hîrtii, făcînd socoteli

În registre, mai pe nimic, i se părea că toți oamenii răi din Colonie se țin pe urmele lui. Îi aștepta să-i vadă și acum, ieșind din cîrciumă sau de după colț.

Înduioșarea care îl adusese aici se șterse, încetul cu încetul, la fiecare chip vechi regăsit, și inima i se aspri. Privi porumbarul fără să simtă nimic, decît o ură neputincioasă. Nu sosise timpul să se întoarcă la maică-sa.

Lache îl aștepta în gang.

— Hai, c-am întîrziat !

Coteiul strînse dinții dușmănos, în război cu toată lumea din jurul lui. Cît ținu drumul, nu scoase un cuvînt.

Contabilului i se punea masa în sufrageria mică, de lîngă bucătărie. Acolo mînca de obicei singur ; bucătăreasa îi aducea să se servească de-a dreptul din cratiță. Uneori, cînd soția era plecată la moșie, iar Benone la Universitate, Dimopol cobora și el în sufrageria mică și mîncau împreună.

Oaspetele se așeză umilit în fața supei care aburea. Era o supă grasă, de găină, cu găluște ca de puf.

— Hai, ia și mănîncă !

Fiindcă nu-i cereau să mestece, ca alte mîncăruri, ci alunecau singure pe gît, supele și ciorbele îl făceau să se ducă cu gîndul departe, la amintiri, sau să se piardă în meditații. Nu mai mîncase o supă de găină gătită orășenește, din vremea cînd trăia taică-su.

„Supa asta n-o să-i placă lui nenea Chivu !"

În sufrageria mare, Bocanu tocmai își întreba gazda :

— Nescaiva ardei iute nu să găsește la dumneavoastră ?

— Hai, dă-i zor că se răcește ! îl îndemnă Lache pe Stoian.

Fiindcă își descărcase sufletul, Coteiului nu-i mai era rușine.

— Acum poate c-o să mă căpătuiesc și eu, zise sorbind. Poate o să mă înfieze. Nu-l zoresc de loc ; mă țin bine pe lîngă

el. N-ar fi rău așa, dar poate că dacă mi-ar da-o pe fii-sa ar fi mai bine. N-aș mai avea de împărțit.

— Cum e fata ?

Sus, Bocanu își ardeiase supa, chipul i se făcuse roșu de căldură și de plăcere.

„Nu mănîncă rău nici boierii !" se gîndi, cu ochii după păhărutul de țuică.

Păhărutul îl luase slujnica, o dată cu sticla. Nu știa cu ce vorbe să ceară, și fără băutură spre sfîrșitul farfuriei se posomorî iar. Aștepta să vadă ce-o să se mai întîmple, dacă n-o să aducă sticla înapoi. Deocamdată nu se aducea nimic ; se luaseră doar farfuriile de pe masă, și boierii stăteau. Era altfel la el acasă, unde nu termina bine o mîncare, că Lina se și înfățișa cu a doua. Stăteau cumpătați, ca în stranã.

„Să vă ia ăl împieliţat !"

— Și domnișoara, ce mai face ? întrebă bancherul, în loc să strige după bucate.

— Ha ?

— Fata dumitale ; sănătoasă, voinică ?

— Mulțumesc, sănătoasă ; muncește pă lîngă casă.

Ochii lui Dimopol se mișcară încet de la Bocanu către fiu-su, ducînd de la unul la altul un anumit gînd.

„Că doar n-o să mă satur cu vorbe !"

În sfîrșit, slujnica intră cu felul următor.

— Cred că nu ții vreun regim, iubtie amice.

— Ha ?

— Ai voie să mănînci orice ?

— Cin-să mă oprească ? Mîncare să fie, că voie, slavă Domnului !

În timp ce slujnica se apucase să-i scoată în farfurie, Bocanu îl văzu pe bancher umblînd la o sticlă lunguiață, care nu prevestea mare lucru.

— Iubite amice, să guști un vin dulceag, de Moscla, și o să-ți meargă la inimă. Mi-a adus cineva douăsprezece sticle.

Musafirul luă paharul, îl duse la gură fără să-i caute aroma, îl deșertă pe jumătate, plescăi, dădu din cap îngăduitor, apoi deșertă restul cu mai puțină grabă.

— N-ar fi rău ! Da noi, știi, mai mult cu țuica...

— Am să-ți dau la urmă o înghițitură de Cotnar, din biblioteca mea secretă. Aur topit ; te poleiește pe dinăuntru !

Bocanu era acuma absorbit de mîncare. La început privise chiorîș felul necunoscut, dar simțindu-i grăsimea în gură, se domolise. Îi plăceau bucatele gătite oricum, numai să fie grase, să nu-i hîrjîie gîtlejul.

Gazda păstră pe fundul sticlei cîteva degete de vin.

— Du asta domnilor de jos ! îi porunci slujnicei.

Lache și Coteiul tocmai sfîrșeau masa ; jos se servea mai repede. Ieșiră în curtea din dos și se așezară pe o bancă, la soare, unde vorbiră îndelung, despre anii trecuți, despre planuri, despre nădejdi, pînă ajunseră iarăși la fata Bocanului.

— Altminteri n-ar fi urîtă, zise Coteiul, în timp ce Lache își aprindea țigara.

— Tu nu tragi tutun ?

— Nu.

— Parcă prin școală...

— M-am lăsat. Nu-i plăcea.

— Dar fata, ce zice ?

— Nu-i vorba de fată. Mie de tat-su îmi pasă.

— Cu el văd că te ai bine.

— Dracu știe ce-o avea în minte !

Bucătăreasa le bătu cu lingura în fereastră.

— Mi se pare c-au ieșit boierii.

Coteiul ocoli repede dependințele, spre intrarea principală. Ușa se dăduse în lături. Se auzea înăuntru glasul lui Bocanu,

subțiat și înveselit. Tocmai își terminaseră cafelele și coniacul în salon. După Cotnarul care-i căzuse fierbinte în stomac, coniacul îl dăduse gata pe musafir. Ceea ce nu izbutea să facă un kilogram întreg de țuică, făcuseră două păhărute de Martel. Băiatul se opri, mirat. Nu-l auzise niciodată pe stăpînă-su rîzînd.

— Amice Bocane, îți mulțumesc pentru vizita dumitale. În curînd am să fac și eu un drum pe la sonde și am să te calc.

— Poftește, poftește! Ia-ți cocoana și flăcăul. Unde mi-e pălăria?

— Aici. Uite și bastonul.

— Ziceam c-am rămas fără ele.

Apărură în ușă.

— Unde mi-e contabelu? întrebă Bocanu rizînd prostește.

Coteiul se repezi, fără nici o rușine, bucuros că-și regăsea stăpînul, că se așeza iar în umbra lui.

— Aici sînt, nene Chivule!

— Ai mîncat bine, Stoiene?

— Da, nene Chivule.

— Mai bine ca la mine, mă? Vorbește, mortăciune, că-ți dau una cu cizma-n burtă!

Nici prin minte nu-i trecea lui Bocanu ce-l împiedica pe Stoian să-și dea o părere despre masă, de față cu gazdele. În cele ce urmară nu se gîndea cîtuși de puțin să-l pedepsească. Îi simțise lipsa, și avea nevoie să și-l apropie, printr-un act de intimitate.

— Șterge cizmele!

Cu ochii lui Lache în ceafă, Coteiul scoase cîrpa din buzunar și se aplecă la picioarele stăpînului.

— Gata, nene Chivule!

— Păi așa, vezi! E, mai rămîneți cu bine!

— Mergi sănătos, iubite amice! Și vezi că-ți venim în vizită.

Bocanu își îndesă pălăria pe ceafă, își pipăi banii în sîn și se porni.

— Haidem, Stoiene!

La poartă, sub umbra castanilor, în aerul răcoros de pe bulevard se opri, atent parcă la ceva din urmă.

— Ce-ai uitat, nene Chivule?

Bătrînul nu răspunse; rămase cu ochii în gol, cum și-ar fi căutat prin amintire; umerii îi veniră înainte, pîntecul și pieptul i se turtiră, trupul se strînse în el însuși. Stătu o clipă așa, adunînd ceva dinăuntrul lui, pe urmă începu să se umfle, gîtul se îngroșă, cămașa se întinse să plesnească și deodată, cu o smucitură, un scuipat uriaș scăpă din gîtlej, se rostogoli printre dinți și nimeri tocmai la marginea trotuarului, între doi castani.

Coteiul urmări scuipatul cu o admirație prostească. Își recunoștea stăpînul, neschimbat; îi fu aproape recunoscător.

— Hai, mă, că dăstul am făcut pă boierii! mormăi Bocanu.

14

Pădureţu nu băgă de seamă lipsa Copilei. Fata sosi a doua zi spre prînz, înainte de a se fi terminat mămăliga din ştergar. Intră în casă şi rămase în odaia ei pînă pe înnoptat, întinsă pe laviţă cu mîinile sub cap.

Amurgea, cînd auzi afară glasul lui Motoacă. Se ridică şi-i ieşi înainte, voioasă.

Motoacă trecuse mai sus, unde pălăvrăgea peste gard cu un vecin. Văzînd-o, se întoarse.

— E plecat moşu ?

— Ce ştiu eu de el ? O fi în casă.

Băiatul o privi, de sus pînă jos.

— Şi rochia asta de unde o ai ?

Era o rochie albastră, de mătase, cam largă pentru trupul ei slăbuţ. Strînsă cu cordonul pe mijloc, se personaliza şi prisosul de material părea o intenţie.

Copila se legănă în faţa lui, trecîndu-şi greutatea de pe un picior pe altul.

— Nu-i frumoasă ?

Se apropie de ea.

— Unde-ai fost două nopţi ? o întrebă în şoaptă.

— Acasă.

— Minţi !

Fata se înroşi.

— Ba acasă am fost !

— Asta să i-o spui lui tat-tu, da mie nu ; că m-am uitat cu lanterna pe geam.

— Şi ce-ai tu cu mine ?

Motoacă o prinse de încheietura mîinii.

— Spune, unde ai fost ?

— Mă Ionică, lasă-mă ! Lasă-mă, zău, că mă doare !

— Să spui unde ai fost două nopţi ! Dacă nu, te dau pe mîna lui tat-tu.

Se smulse din mîna lui, şi îl înfruntă mîniată :

— Am fost unde mi-a plăcut să mă duc ! Na !

— Care va să zică, i-ai dat drumu şi tu !

— Nu-i adevărat, Ionică ! Să nu crezi !

Văru-său o privea batjocoritor. Tăcu tristă şi ruşinată. Chiar dacă i-ar fi spus cum se întîmplase, tot n-ar fi crezut-o. N-ar fi crezut-o că îi furase cineva rochia de lîngă batal, că se rătăcise în pădure şi rămăsese o zi întreagă ascunsă, să n-o vadă cineva goală, că o încolţise mistreţul. Cum ar fi crezut mai cu seamă ceea ce urmase, cînd ei însăşi i se părea de necrezut ? ! Drumul noaptea, călare, pe potecă, prin pădurea întunecoasă, haina omului acela pe umeri, pieptul lui cald, şi inima bătîndu-i, şi mîna fierbinte pe şoldul ei...

Merseseră nesfîrşit. Nu-i mai fusese nici frică, nici frig. O încălzeau haina lui, grumazul fierbinte al calului şi mîna de pe şold. Ieşiseră într-un loc unde se încrucişau două drumuri înguste, o luaseră pe o vale, într-un întuneric deplin.

— Hai, Băiatule, hai !

Nu-şi mai aducea aminte alte cuvinte ale lui. Nu mai ştia ce-o întrebase, dacă o întrebase într-adevăr ceva ; parcă

da, fiindcă ea se chinuise să caute răspunsuri. Şi nu mai ştia nici vorbele lui, nici pe ale ei.

După un timp pădurea se deschisese de jur-împrejur ; turle albe se vedeau în luminiş. Ca prin vis, recunoştea locuri ştiute, dar n-ar fi putut să le spună pe nume. Poate erau pe valea unde se puneau sonde noi. Totul stătea cufundat în liniştc. La barăci, se ivise din umbră paznicul :

— Dumneavoastră sînteţi, domnu inginer ?

— Eu !

— V-am cunoscut după cal. Că are mersul lui *special !*

Calul îşi căutase singur drumul, ocolind stîvele de conducte, păşind cu grijă peste grinzi de lemn răspîndite pe pămînt şi se oprise mai sus, la marginea pădurii, în faţa unei cabane îngropată în umbră. Omul o dăduse jos, descuiase uşa şi, pe întuneric, o împinsese de umeri înăuntru.

— Stai, să duc calul.

Ocolise cabana şi intrase în grajd. Peretele de scînduri era atît de subţire, că auzea nu numai picioarele calului bu-şind în duşumea ; îi auzea şi strănutul de mulţumire, şi chiar răsuflarea umblînd prin fîn.

Stăpînă-su se mai rotise puţin în jurul lui ; îi scotea şaua şi frîul.

— Hai, noapte bună, Băiatule !

Îndată după aceea venise la uşă. Ea stătea lipită de perete, cu pulpanele hainei adunate în faţă, în pumnii strînşi, aşteptînd şi neştiind ce. Cabana avea o singură încăpere, în care se răspundea de-a dreptul de afară ; în dreapta uşii, o fereastră se desena ca un pătrat cenuşiu spre schelă ; o alta, spre pădure, era înnegrită de umbra copacilor.

Ochii i se obișnuiau cu întunericul ; sub fereastra dinții se vedea o masă ; pe peretele dinspre grajd, un pat ; alte mobile lăsau umbre prin colțuri, dar nu se putea spune ce sînt.

El intrase și rămăsese în ușă.

— Să tragi perdelele și să încui !

Poate îi mai spusese și altceva, dar ea nu-și mai amintea nimic. Nici chipul lui nu și-l amintea, parcă lumina lanternei îi stătuse tot timpul în ochi și el rămăsese în întuneric. Acum, dacă se silea să-l vadă, vedea pe toți inginerii din schelă la un loc. Dar inima nu-i bătea pentru toți, ci numai pentru unul, și nu știa limpede care din ei.

Se pomenise singură, fără să-și dea seama cum, în același loc, lipită de perete, așteptînd. Îl auzise umblînd pe afară ; rezema o scară de perete. Treptele scării scîrțîiau — și deodată îl simțise deasupra, în pod, în fînul care foșnea sub trupul lui.

Și altceva nu mai fusese nimic. Toate amintirile pluteau nelămurit într-un abur cenușiu, ca lumina stearsă care intra pe fereastră de la felinarele îndepărtate ale schelei. Poate ea umblase la ușă, cum îi poruncise el, fiindcă dimineața o găsise încuiată ; poate trăsese perdelele — da, le trăsese — și cînd se întinsese peste masă dăduse de rastelul cu pipe. Erau vreo șase și toate miroseau ca el, dulce și aspru, a smochină arsă. Cînd se gîndea la ele, își dădea seama că nu visase, fiindcă le mai simțea și acum în mîini, cum le cercetase curioasă pe toate la rînd.

Nu știa cum adormise ; o vreme tremurase de frig, goală sub așternutul rece. Pe urmă tremuratul se topise încetul cu încetul și ce urmase din locul unde iarăși nu mai ținea minte fusese pesemne somnul.

Se trezise într-o lumină roșie care se revărsa prin perdeaua de chembrică. Soarele răsărea, mare, arzînd, printre sondele albe. Nu auzise nimic mișcînd pînă atunci, dar parcă în vis calul îi bătea cu copita, să se trezească. Sărise din pat, neliniștită, și alergase la fereastră. Pașii calului se auzeau acum limpede, dar nu în grajd, cum visase, ci afară, îndepărtîndu-se pe potecă. Îl văzuse pe om, numai din spate, cum se ducea călare. Nici măcar o dată nu mai întorsese capul, și în clipa cînd se pierduse printre sonde, ea uitase despre chipul lui tot ce știuse înainte.

— Uite că vine tat-tu ! zise Motoacă.

Copila își aminti că nu era nimic pentru cină. Alergă în tindă să aprindă focul pe vatră, numai că nu era îmbrăcată pentru asemenea treabă. Rochia o purtase altcineva, dovadă parfumul intrat în mătase.

Unde se dusese el și ce făcuse, de la cine o luase îi era peste putință să înțeleagă. Soarele nu se ridicase mult, cînd un om străin se văzuse venind din jos, fuga, cu un pachet în mînă. Lăsase pachetul în prag, ciocănise, și-i vorbise prin ușă :

— Domnu inginer a spus să îmbraci asta și s-o iei pîn pădure, acasă.

Îi era necaz pe el că nu se întorsese. „Las să-l văd acum pe unde o să intre !"

Lăsase cabana încuiată pe dinăuntru, cu cheia în ușă, și sărise pe fereastra din sus, de-a dreptul în pădure, ca să n-o vadă oamenii de la sonde.

— Bună seara, moșule ! strigă afară Motoacă.

Pădurețu nu-l auzi. Venea încruntat, pe potecă, ținînd bîta de la jumătate. Băiatul îi ieși înainte.

— Bună seara ! Ce vînt te poartă ?

— Vînt prost!

Se aşezară pe prispă. Motoacă scoase ceasul din buzunar.

— Te-a supărat cineva?

— Vezi bine!... Hoţu d-aici, dîn vale.

— Domnu Lipănescu?

— Moartea care-l aşteaptă ştie cum îl cheamă!

— Dar ce ţi-a făcut, moşule? Că-l ştiu om cumsecade.

— Ce mi-a făcut? Du-te şi vezi! Hai, du-te, că-l găseşti în drum. Toarnă ţinent, bagă fiare, vrea păsemne să nu mai plece d-aici, să rămînă înfipt în pămîntul nostru, ca o căpuşă.

De acasă, Motoacă venise prin pădure şi nu ştia ce se întîmplă la schela lui Lipănescu. Îl prinse mirarea.

— Stai că dau o fugă.

— Du-te, du-te! Şi să-i spui şi dă mine, că am cu el două vorbe, da nu acum; pă lumea ailaltă, dacă ne-om nimeri la un loc.

Înainte de a ieşi din pădure, Motoacă văzu printre copaci, ridicată pe stîlpi, o firmă necunoscută. Oamenii care o prinseseră tocmai îşi strîngeau scara şi sculele. Lipănescu stătea mai într-o parte, cu mîinile la piept, privind-o cu îngîmfare.

— Bună seara, coane Enăchiţă! Da ce faceţi aici, bre?

Putea să te prindă mirarea. O firmă cu faţa la pădure!

Lipănescu nici nu băgă de seamă obişnuitul ton familiar al lui Motoacă.

— Ia vino şi te uită! Îţi place? P-asta n-o mai dă vîntul jos!

E adevărat că avusese un necaz cu firma cealaltă. O furtună, acum cîtva timp, o culcase pe o parte.

— Vino, mă, şi vezi! Să se ştie că-i treabă făcută de mine!

Piloni metalici, în fundație de beton !

— Ei, ce zici ?

Motoacă dădu din cap, prostit. Tablă de cinci milimetri — sute de kilograme — și ramă de cornier cît latul palmei ! Și numele scris cu litere de un metru ! De necrezut !

— Coane Enăchiță, ai dat lovitura ! I-ai pus la pămînt pe toți !

Dar nu înțelegea nici Motoacă ; nimeni nu putea să înțeleagă. Lipănescu își grava numele pe fondul de pădure. Nu era o firmă, ci o notificare făcută naturii.

— P-aia de dincolo o văzuși ?

— Ai schimbat-o ?

— De două ori cît asta ! Hai să ți-o arăt !

— Lasă, mîine, coane Enăchiță ; acu nu se mai vede nimic.

La orizont, peste păduri, cerul mai păstra o dungă de lumină, schela însă se învelise în întuneric, ca și cînd noaptea ar fi izvorît pe gurile sondelor și le-ar fi acoperit întîi pe ele.

— Da mîine să vii !

Oamenii coborîseră spre birou, cu scara în spinare.

— Coane Enăchiță, e adevărat că iei schela lui domnu Grigorcea ?

— Adevărat !

Motoacă se scărpină în cap, pe sub șapcă.

— Multe parale ?

— Multe ! Da ce-ți pasă ! Și-o iau nu numai p-a lui Grigorcea, o iau și p-a lui Bîrsescu și-am s-o iau și p-a lui Cantaragiu, și sondele alea două de la mijloc ; le unesc, și-mi întind schela pînă în hotarul Societății. Barem, dacă e să am vecini, să știu că nu mi-e rușine cu ei !

— Aud că Societatea demontează la mai multe sonde; pleacă în Schela Nouă.

— Dacă pleacă, iau eu în locul ei.

— Coane Enăchiță, nu pleacă ei de bine!

— Pleacă de proști! Ce, parcă o Societate are cap? N-are cap, fiindcă n-are stăpîn. Că parcă pe directori îi doare undeva! Cum o să-i doară, cînd nu-i averea lor? Iau leafa la lună, bagă banii în buzunar și noroc bun! Se plictisesc aici? Hai în altă parte, să mai petrecem! Societatea plătește!

Motoacă îl asculta, neconvins.

— Coane Enăchiță, mă uit la Dumitrică. El a dat lovitura!

— Ce lovitură? Ce ispravă mi-a făcut cîrciumarul?

— A făcut, coane Enăchiță; a simțit mișcarea, a pus mîna pe locuri bune.

— Să fie sănătos!

— Să-l vezi acu ce de bani o să-i vie! Dac-ai încerca și dumneata ceva, pe acolo, poate c-ar fi bine.

Lipănescu își stăpîni o furie, se apropie de Motoacă și, apucîndu-l de un nasture al hainei, îi vorbi liniștit, limpede, lămuritor:

— Mie nu-mi trebuie redevență, înțelegi tu? Ori redevență, ori bacșiș, totuna-i. Adică atunci de ce să nu țin țucalul unuia și altuia, să aștept să văd ce-o să-mi pice? Apăi nu! Eu nu vreau redevență! Eu vreau să fiu petrolist! Auzi tu, mă? Să știu că păcura am scos-o eu, nu că mi-a dat-o altul, ca la calici. Eu vreau sonde: douăzeci de sonde, treizeci, o sută de sonde...

Stătu o clipă în loc, să se reculeagă; vorbind de cifre, simțise sub frunte un fel de zbîrnîială, nu mai știuse ce spune, parcă îi venise să se repeadă cu capul înainte.

— O sută de sonde mă, înțelegi tu ? Să fie toate ale mele, cu firma mea, cu ștampila mea, cu iscălitura mea !

Motoacă dădu din cap. Lipănescu surprinse neîncrederea lui. În loc să-l enerveze, îl înflăcără ; prea era sigur pe planuri, ca să nu-i facă bine îndoiala cuiva.

— Așteaptă, Motoacă ! Ai să vezi tu schela mea curînd !

Prin praful drumului se auzea cineva alergînd dinspre piață. Îndată, o umbră albă se ivi lîngă ei ; era un băiat de la Salon, în halat de prăvălie. Gîfîia.

— Bună seara ! Nene Motoacă, bine că te găsii, pe matale te căutam. Bețivul de Gogoi zice să vii numaidecît.

— Iar face chef ?

— Face, că iar l-a răzbit.

— Și cu mine ce vrea ?

— Strigă și sparge paharele, și a dat cu ciomagu în bec, zice să te aducem repede, că dumneata ești aghiotantu lui.

Motoacă scoase ceasul din buzunar și-l privi atent, deși cadranul nu se vedea în întuneric.

— Ia-o trap înainte că vin și eu. Coane Enăchiță, te-am salutat !

Stătu o clipă la îndoială dacă să se mai ducă pe acasă. Nu-l îmbia de loc gîndul să dea cu ochii de taică-su, să-l audă tușind și zvîrcolindu-se pe prispă. Porni în jos, pe urmele băiatului. După vreo sută de pași, la cotitura drumului, se deslușì umbra unui om care urca agale. Omul, pesemne, nu-l auzise ; avu o mișcare de fereală, dar era prea tîrziu să se facă nevăzut. Merse înainte, cu gîtul țeapăn, adus de umeri, parcă tupilîndu-se. Motoacă îl recunoscu abia după ce trecuse.

— Bună seara, domnule Bilașcu !

Trecătorul ori nu auzi, ori se prefăcu surd, că nu răspunse, ci o luă mai repede la picior.

„Să nu fi fost el?... Ba el a fost, ce naiba, că n-am orbul găinilor!"

Cînd ajunse în capul dealului, Motoacă auzi hărmălaia de la Salon. În fața restaurantului se adunaseră o mulțime de gură-cască.

„Ce-o fi căutînd domnu Bilașcu pe aici?" se întrebă flăcăul, stînd o clipă în loc.

Deodată, își dădu cu pumnul în frunte, îndesat, cu necaz, scîrbit de încetineala lui de minte și, neputînd face altceva, își înjură surorile printre dinți:

— Fir-ați ale dracului de cățele!

Îl străbătu gîndul să se repeadă pînă acasă, parcă se și legănă pe picioare, să-și ia vînt, cînd auzi glasul lui Gogoi:

— Motoacă! Unde-i Motoacă? Hiu-hiuu, mă! Să vină aghiotantu meu!

15

Cheful lui Gogoi ţinu pînă în zori, cu uşile restaurantului deschise larg, ca să poată intra orice trecător întîrziat. Suit cu cizmele pe masă, peste paharele sparte, beţivul jucă toată noaptea chiuind, măcinînd sticla cu ţintele de pe tălpi. Vreo douăzeci de inşi fără căpătîi, cîţiva dintre ei necunoscuţi, apoi bărbierul, cu calfa şi cu doi ucenici, şi secretarul primăriei se cernuseră dintre ceilalţi, rămînînd pînă la sfîrşit.

În zori, rafturile restaurantului erau devastate ; nu se mai găsea o sticlă de şampanie, de coniac, de lichior, o cutie de sardele, o bucăţică de salam.

Gogoi se înţepeni cu picioarele în scîndura udă a mesei şi răcni :

— Cine are coraj, să vie după mine, că-i dau eu dă băut !

— Unde, nene Gogoi ?

— Ce-ţi pasă ? Haide, care ai coraj !

Coborî de pe masă, împleticit, îl luă pe Motoacă de gît şi porni spre uşă, urmat de beţivi.

Începea să se lumineze. Piaţa păstra tristeţea rece a locurilor părăsite.

Nimeni nu bănuia unde ar putea să găsească băutură, la o oră atît de nepotrivită. Cîrciumile aveau obloanele trase. Dar, fără îndoială, Gogoi ştia ce face.

— Hiu-hiuu ! Haideţi !

Porni cu beţivii după el, pe valea Doftăneţului. Drumul spre Ploieşti se vedea jos, acoperit de o pîclă pe care soarele răsărit de curînd o făcea să sclipească argintiu. În capul dealului cîţiva se opriră nehotărîţi.

— Cine n-are coraj, să rămîie ! strigă Gogoi. Nu merg la război decît cu viteji !

Pe măsură ce coborau, se lăsau şi alţii în urmă, din ce în ce mai nedumeriţi, începînd să se trezească şi gîndind că de vale n-aveau unde să găsească de băut. La pod mai rămăseseră vreo zece inşi.

Autobuzul era la locul lui ; nu se ivise încă nici un pasager. Benţu dormea înăuntru, pe bancheta din fund, iar Tănase pe duşumea, în spaţiul dintre bănci. Gogoi smuci uşa.

— Hiu-hiuu, mă ! Sculaţi şi daţi onoru, c-am sosit eu !

Tănase sări în sus, buimăcit.

— Scoal pă stăpîn-tu !

Benţu se ridică într-o rînă, clipi nedumerit, se frecă la ochi. Pînă să se dezmeticească, Gogoi înşfăcă manivela, o potrivi în botul maşinii şi începu s-o învîrtească repede, în gol, pufăind şi hîrîind, imitînd zgomotul motorului.

Benţu apăru în uşa autobuzului.

— Ce s-a întîmplat, domle Gogoi ? Ce naiba aveţi de nu mă lăsaţi să dorm ?

— Cînd m-a răzbit pă mine tu ai timp dă dormit ? Hai şi dă drumu la rîşniţă pînă nu ne trezim ! Urcaţi, mă !

Beţivii năvăliră peste şofer, îl dădură de-a rostogolul şi se prăvăliră pe bănci.

— Benţule, dacă nu ne duci repede, ne trezim, şi-i vai şi-amar să ne vezi treji !

— Da unde vrei să vă duc, domle Gogoi ?

Beţivul se trînti pe duşumea.

— La Ploiești, să văd ce face calu meu!

— Domle Gogoi, fiți oameni serioși, bre! Plecați acasă și vă liniștiți! Cum o să vă duc așa la oraș? Mă închide la poliție cînd v-o vedea!

Motoacă băuse o dată cu ceilalți, dar se ținuse treaz. Avea toți banii lui Gogoi la el. Unchi-su îi lăsa în grija lui de cîte ori se apuca de băut.

— Fă-i chefu, bre, și dumneata! șopti la urechea șoferului. Nu te mai pune cu el!

— Bine, dar ce fac cu pasagerii mei? Au oamenii treburi la oraș. Măcar să-i așteptăm.

De pe podea, Gogoi auzi.

— Te cumpăr pă tine și pă ajutoru tău, cu rîșniță cu tot, vă plătesc în aur greu! Și acum mînă, că dacă nu, bag cuțitu-n voi!

Bențu se întoarse spre Tănase.

— Hai, dă-i drumu!

Beții ceilalți, unii mai rîdeau, alții, răpuși de băutură și de oboseală, în aerul călduț cu miros de benzină, înțepeniseră pe bănci. Zguduiturile autobuzului îi făcură să se izbească unii de alții. În zgomotul motorului se născu o furtună de strigăte, de chiuituri și de înjurături. Încetul cu încetul, obișnuindu-se cu mersul, își lăsară capetele pe umeri, pe spate, rezemîndu-se la nimereală, de speteze sau de pereți, și unul cîte unul căzură în somn. Numai Gogoi mai ridica din cînd în cînd capul.

— Hiu-hiuu! Halal dă calu meu!

Pe urmă adormi și el, și autobuzul se umplu de horcăielile lor, de șuierături, de gemete scoase prin somn, toate amestecîndu-se cu huruitul motorului vechi.

Așa intrară în Ploiești, la ora cînd abia se ridicau obloanele la prăvălii. Hurducați pe pavajul stricat, beții deschi-

deau cîte un ochi cîrpit, priveau orașul fără să înțeleagă ce-i cu ei, pe jumătate tîmpiți.

— Hiu-hiuu, mă ! Ce-ați adormit ? strigă Gogoi, trezindu-se, cu obrazul strîmb și murdar, cu părul căzut în ochi.

— Unde vă las, domle Gogoi ?

— Le Fe... la Fe-mi... Motoacă, spune, că tu știi !

— La Femina !

Era un cabaret, vestit mai cu seamă fiindcă aici veneau petroliștii de la Cîmpina, de la Băicoi și Moreni, să facă petreceri cu femei. Se încingeau chefuri care țineau de sîmbătă după-masă pînă luni în zori, bîndu-se sute de sticle de șampanie, aruncîndu-se zeci de mii de lei în vînt. Pe listele de consumație, alături de mîncăruri și băuturi, erau trecute prețurile farfuriilor, paharelor, geamurilor și oglinzilor de cristal ; adesea, cheflii, după ce terminau băuturile, se apucau să devasteze.

Gogoi coborî primul, se avîntă pe gangul întunecos care ducea la cabaret. Pe ferestruicile tăiate în formă de inimă în cele două canate ale ușii răzbea încă lumina roșie, de noapte. Gogoi izbi cu capul, ca un berbec ; ușile săriră în lături. Înăuntru mai erau cîțiva cheflii întîrziați. Un om slăbuț și negricios, bandajat la cap, părînd dus pe altă lume, cînta la pian un fel de blues, numai pentru el, în surdină, într-un ritm larg, cu acorduri surde, de o tristețe definitivă și calmă. Două femei în rochii lungi pînă la pămînt, asemănătoare ca o uniformă, cu tot spatele gol, decoltate în față, printre sîni, pînă în talie, dansau împreună, după ritmul acesta bolnav. Una era zgîriată la braț ; pe pielea albă, sîngele se prelingea pînă la cot și de acolo îi picura pe rochie, la șold. La bar, doi bărbați, unul în negru, cu înfățișare de muzicant de jaz, altul în haine de stradă, înalt, slab, cu părul blond căzut în ochi, beau,

unul la un cap, altul la celălalt, ca și cum i-ar fi separat cineva, să nu se încaiere.

Într-un colț al localului zăceau o masă și cîteva scaune fărîmate. Un chelner cu cravata neagră a smokingului desfăcută, atîrnîndu-i pe piept, aduna de pe jos alte fărîmături.

— Hiu-hiuu ! chiui Gogoi. Scoateți șampanie pentru oamenii mei, că sînt neadăpați !

Un omuleț grăsuț, cu obrazul trandafiriu, cu buzele mari, lipicioase, cu ochii urduroși, ieși de după o perdea și veni repede în întîmpinarea lui.

— Nu se poate, vă rog, s-a închis !

Bețivul îl măsură de sus pînă jos, pe urmă se aplecă, se propti cu capul în pieptul lui și-i făcu vînt înapoi.

— Dă-ne dă băut, mortăciune ! Știi tu cine sînt eu ? Eu sînt Gogoi, și m-a răzbit. Intrați, mă !

Cei mai mulți dintre însoțitorii săi se treziseră, îi durea capul, se văzură, speriați, la oraș, cu treburile părăsite. Bărbierul se văicărea :

— Ce-i cu mine, mă ? Cine m-a luat aici ? De ce nu sînt la prăvălie ? (Dădu cu ochii de calfă și de ucenici.) Voi ce căutați aici ? La prăvălie ! Marș, pas alergător !

Omulețul nu mai găsi putere să zică nimic ; fugi înapoi, după perdea. Avusese peste noapte scandal ; un grup de tineri din oraș, cu băiatul prefectului în cap, se luase la harță cu inginerii americani. Americanii se strînseseră în cerc, umăr la umăr, și cu cîte un scaun în mîini îi snopiseră pe cei care încercau să se apropie de ei. Venise poliția, dar fusese peste putință să se amestece, pînă ce bătăușii nu încetaseră singuri, sleiți.

— Aici e Femenina ? strigă Gogoi.

— Da, coane ! răspunse un chelner, speriat, înclinîndu-se în fața lui, gata să facă orice, numai să nu iasă iar scandal.

— Dacă-i Femenina, să vină femeile ! Ce mai stai ?

Femeile localului plecaseră. Rămăseseră cele două care dansau bete, pesemne surori. Chelnerul le şopti ceva la ureche. Se opriră din dans, veniră cu o supunere plictisită spre Gogoi, îl luară una de un braţ, alta de celălalt. Beţivul se scuturâ :

— Păi nu aşa, madamelor ! Nu aşa că nu-i după voi ! Eu n-am venit aici să mă înmormîntaţi. Am venit să petrec, fiindcă m-a răzbit. Hiu-hiuu ! Faceţi scandal, mă ! Ce staţi aşa ?

Oamenii nu mai aveau nici vlagă, nici tragere de inimă. Lumina roşie îi zăpăcea. Cîţiva se lăsară moale pe cîte un scaun, în umbră, pe lîngă pereţi. Gogoi îi descoperi.

— La rînd, driepţi !

Săriră în picioare, speriaţi.

— Dacă n-aveţi coraj, dă ce v-aţi luat după mine ? Muieri ce sînteţi !

Beţivii se clătinau, pe jumătate adormiţi.

— La rînd, driepţi ! răcni Gogoi.

Răcnetele îi răscoleau băutura veche. Se întoarse spre toate patru laturile sălii şi răcni la pereţi :

— Drjepţi !

Oamenii de la bar întoarseră capetele, nepăsători.

— Driepţi !

Pianistul mai înghină o măsură şi căzu cu fruntea bandajată pe pian. Gogoi se duse la el.

— Driepţi ! Şi-acu, nimeni nu mai mişcă pînă nu porunceşc eu ! Chelnere, unde eşti ?

Chelnerul ieşi din umbră.

— Adă-i încoace pă toţi ai tăi ! Care mai mişti, mă ?

— Nu sînt, coane, au plecat !

— Adă-l pă jupîn !... Te codeşti ? Vă tai capu la amîndoi !

Patronul veni singur, de după draperie, urmat de încă un chelner, somnoros.

— Ce să vă servim ?

— Şampanie ! Madamelor, dacă-mi mai staţi aşa, vă bat în cap pînă vă înveseliţi !

Femeile zîmbiră silnic, în timp ce dopurile sticlelor de şampanie începeau să pocnească.

— Hiu-hiuu ! Să bea toată lumea ! Să ştie că pă Gogoi l-a răzbit !

Chelnerii alergau pe la toţi cu pahare. Intre timp se aşeza o masă mare la mijloc.

— Veniţi şi voi ! le porunci Gogoi celor de la bar. Şi tu, mă ! Tu, ăla cu capu spart. Hai, mişcă-te, dacă nu vrei să ţi-l mai sparg o dată şi eu !

Şampania readuse cheful celor adormiţi.

— Ura ! Să trăieşti, domle Gogoi ! strigă bărbierul, cu paharul sus.

— Tu cine eşti ?

— Bărbieru, domle Gogoi.

— Dacă eşti bărbier, vino să mă razi.

— Bravo ! Să-l radă pe domnu Gogoi !

Cele două femei îl luaseră pe beţiv de gît şi îşi frecau obrazul de barba lui.

— Vino să mă razi, mă ! N-auzi ?

— Să-l radă pe domnu Gogoi ! Să-l radă pe domnu Gogoi !

— Da n-am scule...

— N-ai scule ? Atunci ce fel de bărbier eşti tu ?

— Să nu te razi, haiducule ! zise una din femei. Iţi stă bine aşa !

— Zău ?... Bărbierule, te-am iertat !

Cheful urmă în acelaşi fel, sub lumina roşiatică a lămpi-

lor puse sub sticle colorate pe pereți, în pocnetele dopurilor de șampanie și-n strigătele lui Gogoi.

— Hiu-hiuu, mă ! Să afle tot Ploieștiu cine sînt eu !

— Bravo ! Să trăiască domnu Gogoi ! răspundeau bețivii, ridicînd paharele și vărsîndu-le de sus, pe parchet.

Unul cîte unul se lăsau cu fruntea pe masă și de pe masă alunecau jos. Alții adormiseră pe scaune, cu capul pe spate, cu gura căscată. Chiar Gogoi se mai potolise, nu mai avea puterea să-i trezească pe cei adormiți, se uita la ei cu silă și cu dispreț.

— Motoacă, înseamnă pă ăi morți !

Uneia din femei îi veni rău ; cealaltă o sprijini și plecară pe o ușiță, în curtea de din dos, de unde nu mai veniră înapoi. Cînd ușa se deschise, răzbi înăuntru o dîră de soare, albă și curată, ireală în lumina de iad a cabaretului.

— S-a făcut ziuă, mă ?

Chelnerul adormise și el, pe un scaun, lîngă zid, cu șervetul pe genunchi. Gogoi privi masa răvășită, cu paharele răsturnate, și pe cei căzuți peste pahare. Privi sticlele aruncate pe jos și pe cei care zăceau între sticle. Se ridică greu, potolit, stăpînit de o cumințenie neașteptată.

— Să vină stăpînu !

Perdeaua se mișcă, omul scund apăru, cu obrazul refăcut ; își schimbase hainele, trăsese poate și un somn. Gogoi se uită la el disprețuitor.

— Tu ai dat bir cu fugiții ! Ești un om fără coraj, nu vreau să te mai văd în ochi ! Să faci socoteala ! Motoacă, ai grijă cît îi plătești !

Porni înspre ușă. Bențu zăcea întins de-a curmezișul drumului, pe parchet. Trecu peste el și ieși în stradă. Soarele, aproape de amiază, lucea răsfrînt în piatra pavajului, în geamuri și-n vitrine. Clipi repede, zăpăcit. În fața cabaretului

autobuzul stătea cum îl lăsaseră la venire ; Tănase moțăia cu capul pe volan. Un salahor de la o bina din apropiere ședea pe trotuar, în umbra autobuzului, și mînca pîine cu salam dintr-o hîrtie vînătă.

— Tu n-ai treabă, mă ? îl întrebă Gogoi.

— Ce te privește ?

— Mă privește, că te iau în slujba mea.

— Lasă, cînd ai să fii treaz.

— Zău ? Ia stai să vezi ! Motoacă, dă-i cinci sute dă lei !

Salahorul luă hîrtia zîmbind, neîncrezător și nedumerit.

— Da pă ce ?

— Să cari dinăuntru nește saci. Tănase, fă-te-ncoa !

Ucenicul sări speriat de la volan.

— Ha ? Dumneata erai, domle Gogoi ?

— Tănase, tu știi să mîi ?

— Știu. Da unde să merg ? Domnu Bențu nu i aici ? Parcă mă lasă să conduc eu ?

Gogoi se întoarse spre salahor.

— Vino să iei sacii, mă ! Tănase, vezi că întîi îți trimit pe stăpîn-tu !

Intră în cabaret. Nici unul din cei de jos nu mai mișca.

— Ia-l la spinare ! porunci salahorului, arătîndu-l pe șofer.

— D-apoi știu că ați făcut chef !

— Am făcut, fiindcă m-a răzbit ! Și ce, asta-i treaba ta ?

Pînă să se întoarcă omul, Gogoi se aplecă pe sub masă, căută printre scaune, îi răsuci pe bețivi cu fața în sus, ca să-și recunoască însoțitorii între cei cîțiva străini. Cîte unul mai deschidea gura, împotrivindu-se, dar nu se înțelegea nimic din bolboroseala lui și iar cădea cu capul jos.

În timp ce Motoacă făcea plata, Gogoi îi trase de picior, într-o parte a sălii, pe străini.

— Ai grijă ! P-ăştia să nu-i încarci ; nu sînt oamenii mei.

Ieşi în stradă, cu nepotu-su. Mai mulţi trecători se adunaseră în faţa cabaretului, făcînd haz. Unii se uitau în autobuz, unde Tănase îi înghesuia pe beţivi. Noi curioşi veneau în fugă, crezînd că se întîmplase un accident.

Gogoi aştepta lîngă uşa autobuzului, serios şi liniştit, fără să bage în seamă pe cei din jur.

— Gata, mă ? îl întrebă pe salahor.

— Gata !

— Tănase, dă-i drumu acasă !

— Păi dumneata nu vii, domle Gogoi ?

— Nu viu. Mai am treabă. Motoacă, hai să vedem dă cal !

— Nene Gogoi, eşti obosit, bre. De ce să nu mergem şi noi ?

— Vreau să văd calu, mă, n-auzi tu ?

Huruitul motorului care pornea şi rîsetele mulţimii îl întăritară din nou. Se înfipse cu picioarele crăcănate în asfalt şi chiui, răsucindu-se de jos în sus, cum ar fi vrut să facă o săritură spre cer.

Lumea izbucni în hohote de rîs ; Gogoi se înfurie. Alături era vitrina unei cizmării. Se repezi cu cizma ţintuită în geam, făcîndu-l să cadă ţăndări, zornăind pe trotuar. Cizmarul, în halat alb, cu un pantof în mînă, se desprinse din mulţime, unde căscase gura, şi alergă să-şi apere prăvălia.

— Cot costă geamu, mă ?

— Beţivule ! Stai că te duc eu la poliţie !... Sergent, sergent !

— Motoacă, dă-i cinci mii dă lei.

Cizmarul se potoli ca prin farmec ; rămase cu banii în mînă, prostit.

Gogoi își făcu loc printre oamenii tot mai numeroși. După cîteva clipe, alt geam căzu țăndări pe trotuar. Mulțimea se zgîlțîia de rîs.

— Motoacă, dă-i cinci mii dă lei! se auzeau strigătele bețivului, peste geamurile care zornăiau.

Un sergent de stradă, în haină albă, slăbuț, privea de pe trotuar, amărît și plictisit. Gogoi luase vitrinele la rînd.

— Hiu-hiuu! chiuia făcîndu-le zob. Să afle tot Ploieștiu, că m-a răzbit!...

16

La Bocanu în drum stătea dinaintea prînzului automobilul lui Dimopol. Pornise din Ploieşti la puţin timp după ce pe barieră intrase autobuzul cu beţivii lui Gogoi.

Oamenii care treceau cercetau neîncrezători maşina oprită tocmai la poarta lui Bocanu, unde nu văzuseră pînă acum nici măcar un poştalion.

— Bocanu are musafiri de la oraş ! se spunea cu uimire, prin schelă, pe la birouri, prin prăvălii.

Cîte unii trecători nu-şi puteau înfrînge curiozitatea, şi-l întrebau pe şofer, care stătea pe banca de la poartă :

— Bună ziua ! Da cu cine eşti venit ?

— Domnu Dimopol, de la Ploieşti.

— Aşaa ! ? făceau oamenii, mai nedumeriţi.

Dimopol venise numai cu Benone. Cînd auzise automobilul oprind, pe Bocanu, care uitase de invitaţie, îl bătuse gîndul să facă pe mortul ; apoi socotise că nu strica să şi-l ţină de prieten pe bancher. Afară de aceasta, lui îi era teamă să primească în casă rudele sărace şi pe ceilalţi oameni, bănuitori şi calici ; Dimopol nu făcea parte dintre ei, îi venea mai apropiat ; ei doi trebuiau să aibă cam aceleaşi socoteli în cap şi să nutrească despre lume cam aceeaşi părere.

— Da cocoana unde ai lăsat-o ? întrebase, cu gîndul că dacă tot îi primea, apoi să fi scăpat odată de toți.

— Iubitul meu amic, închipuie-ți că aceeași migrenă...

— Păi da, păi da !

Mîncaseră pe cerdac, numai ei, cu cei doi oaspeți de la oraș.

— Dar doamna, domnișoara ?

— Las că nu rămîn ele flămînde !

Terminînd cu mîncatul, trecuseră în tindă, tot numai ei trei, și de atunci rămăseseră acolo, cu ușa închisă.

Coteiul se plimba prin ogradă, stăpînit de neliniști și presimțiri. Se tot foia între odăița lui și poartă, se oprea în dreptul cerdacului, trăgea cu ochiul spre tindă, unde nu clintea nimic ; se ducea iar la poartă și privea printr-o crăpătură automobilul negru, care stătea nemișcat.

Se apropia de șapte ; erau trei ceasuri încheiate de cînd se închiseseră în casă. De pe dealuri oamenii începeau să alunece în vale ; se formau șiruri-șiruri pe poteci și pe drumeaguri, îndreptîndu-se spre piață. În fața prăvăliilor, se și înfiripaseră cîteva grupuri negre, ca de obicei. La Salon se făcea mare haz de pățania chefliilor lui Gogoi. Autobuzul îi lăsase în vale ; pe drum se treziseră, acri și rușinați. Secretarul primăriei o pățise cel mai rău ; plecase fără să spună nimănui, cu cheile biroului, de dimineață se ținuse comisie și n-avusese cine să scrie procesul verbal. Primarul umbla să-i convingă pe ceilalți că lipsa secretarului se numește dezertare, și că trebuie arestat.

Din restaurant se auzea glasul unuia care povestea zgomotos cum mîncase bătaie bărbierul de la nevastă-sa.

— Și bărbieru ce-a făcut ?

— Și-a bătut calfa.

— Da calfa ?

— Calfa ? I-a bătut pe ucenici.

— Tăceți, mă, că prea le înfloriți !

— Să mor eu, uite, cruce îmi fac, dacă te mint !

Glasul fu acoperit de țignalele uzinelor care sunau de șapte. Lumea în piață începea să se îndesească. Șeful postului trecea drumul de la cîrciuma grecului la Salon.

— Hei, mătușă, ce faci aici ?

Baba Neaga stătea pe marginea șanțului, cu o broboadă cenușie trasă pînă peste ochi, ținîndu-și amărîtă gura în mîna bătătorită.

— Hai, du-te, moș Vlădoae, du-te acu ! izbucni Dumitrică, din prăvălie. Nu vezi că am treabă cu domnu șef ?

Moș Vlădoae coborî scările de lemn.

— Hai, babo !

— Ce-a zis ?

— Nimic.

— Nu ne dă ?

— Nu.

— Arde-l-ar focu !

Una din sondele puse pe pămîntul moșneagului făcuse erupție și lumea spunea că-i aduce negustorului sute de mii de lei pe zi. Fostul proprietar socotea că i se cuvine și lui o parte, Dumitrică însă nici nu voia să stea de vorbă. „Uite, moș Vlădoae, să nu zici că sînt om rău, o țuică, două cînd ți-e poftă, la mine ai să găsești ! Da mai mult nu ; să mă lași în pace ! Dumneata nu înțelegi că s-a mîntuit ?"

— Arde-l-ar focu ! mai zise baba încă o dată, luîndu-se după bătrîn.

— Eu, cînd am vîndut pămîntu, nu l-am vîndut cu ce era dedesubt. L-am vîndut numai deasupra ! mormăi bătrînul,

după ce scăpară de mulțime și se aflară singuri pe drumul Schelei Noi.

— Așa-i !

— Păi nu ? Spune dumneata, ce-i dedesubt, nu-i dreptu meu ? Apăi îi pornesc proces ! Nu mă las, și-l chem la judecăți !

Baba dădu să spună ceva, cînd un huruit greu de automobil, urcînd dinspre Ploiești, îi luă gîndul. Oamenii se înghesuiau curioși spre gura pieții, să vadă cine vine.

Un autocamion cu radiatorul fierbînd apăruse pe culmea dealului și cobora încet spre piață, cu frînele scîrțîind. În spatele cabinei, pe platformă, se vedea calul lui Gogoi, țesălat și lustruit, cu coama și cu coada împletite. Stăpînă-su stătea mîndru alături, ținîndu-l de frîu, un frîu nou, de piele galbenă, bătut cu ținte albe, poate chiar de argint, cu înfloriturî colorate pe fruntar. Motoacă ședea în cabină, lîngă șofer.

Lumea se dădea la o parte din drum. Auzind motorul și hohotele de rîs ale mulțimii, alți oameni năvăleau afară din prăvălii.

Autocamionul opri la Salon, a cărui terasă era plină de curioși.

— Domne Cristeo, unde ești ? strigă Gogoi.

Dumitrică se ivi în haine inginerești ; de un timp nu-și mai punea halatul alb nici în prăvălie. Strigătul lui Gogoi îl nemulțumi.

— Ei, ce este, ce este ? Ce-i gălăgia asta ? întrebă, încruntat.

— O găleată cu șampanie, pentru calu meu !

Vorba iscă în mulțime un prelung hohot de rîs.

— Da ce, cerzi că prăvălia mea e batjocura dumitale ?

— Hiu-hiuu ! Halal dă calu meu ! Uitați-vă la el, dacă nu s-a boierit ! Motoacă, du-te și-i adă dă băut !

Flăcăul se supuse, fără să-i pese de rîsul mulțimii. Coborî din cabină și urcă scările terasei. În prăvălie se auziră una după alta sticlele de șampanie pocnind.

— Să știi că face pozna ! zise unul din mulțime.

— Și dă ce să n-o fac, mă ? strigă Gogoi. O fac cu banii mei !

Motoacă ieși cu o găleată în mîini.

— Oare o să bea ? se întrebau oamenii.

— Dacă i-o fi sete, sigur că bea !

Calul își aplecă botul, mirosi, suflă neîncrezător de cîteva ori, pe urmă se apucă să bea, în sorbituri mici, zbîrlindu-și greabănul și strănutînd.

Mulțimea se zbuciuma de rîs. Cei din spate se înălțau pe virfuri, săreau în sus, să vadă și ei.

— Chiar bea, mă ?

— Bea, fir-ar al naibii dă cal !

Calul nu bău însă decît o parte din găleată ; pe urmă își feri capul, privi neliniștit restul băuturii, prinse să-și scuture greabănul, făcînd lănțucurile frîului să sune, și deodată, proptindu-se cu toate patru picioarele în platformă, scoase un nechezat prelung.

Gogoi nu se lăsă mai prejos ; la nechezatul calului se adăugă chiuitul lui, și parcă omul și calul se uitau unul la altul, și parcă erau vorbiți.

— Mă, dați-o naibii că mă prăpădesc ! strigă careva, ținîndu-și cu amîndouă mîinile ceafa obosită de rîs.

Cîțiva se lăsaseră pe marginea șanțului, și se uitau unii la alții ca proștii, cu gura pînă la urechi. Unii se pomeniră chiuind, o dată cu bețivul, dînd cu pălăriile în pămînt. Chiotul lui Gogoi însă le întrecea pe toate.

— Halal dă calu meu ! Dă pornire la motor !

— De ce pleci, nene Gogoi ?

— Mi-e ruşine dă cal ! N-aţi auzit ce mi-a zis ?

— Ce ţi-a zis ?

— Mi-a zis : „Haidem acasă, că rîd proştii ăştia dă noi !"

Autocamionul porni încet, printre oameni. Cîţiva se luară după el, ca să mai facă haz. Gogoi îi îndemnă :

— Haideţi şi voi, mă, să vedeţi ce grajd are calu meu !

După cîteva sute de paşi, farurile camionului prinseră două umbre cenuşii, care se traseră speriate în lături. Beţivul recunoscu pe moş Vlădoae şi pe baba Neaga şi chiui la ei, din mers.

— Văzurăţi calu meu ?

Baba se cruci, scuipîndu-şi în sîn. În pieptul moşneagului era un ghem de venin. Aşteptă în marginea şanţului să se scurgă toţi, apoi începu să se bată cu pumnii în tîmple.

— Cap prost ce-ai fost ! Sec la minte ce eşti !

Se certa cu o duşmănie plîngătoare, pentru trecut şi pentru prezent.

— Hai, moş Vlădoae !

Făcu vreo cîţiva paşi, se opri iar, sfîşiat de chiotele lui Gogoi, îşi aruncă mîniat căciula în şanţ şi aplecîndu-se, cu mîinile răşchirate, începu să adune ţărînă de pe jos ca să şi-o toarne în cap.

— Am avut aur greu, şi l-am dat p-o vadră dă rachiu ! Oameni buni, luaţi-mă şi mă închideţi la balamuc !

Farurile camionului se vedeau, urcînd dealul la pas. Nici unul din însoţitori nu se lăsa ; ba alţii, întîlniţi în cale, se alipeau la convoi.

Gogoi ţinea calul de frîu şi chiuia de fiecare dată cînd se ivea un om în cale, sau în uşa vreunei sonde, la vreun bordei.

— Hiu-hiuu ! Uite calu meu, mă !

La Bocanu, farurile camionului se întîlniră cu ale automobilului de la Ploieşti. Musafirii tocmai plecau, întîrziaţi.

— Ce-i asta ? întrebă Dimopol, cam speriat, nevăzînd bine şi neînţelegînd.

Bocanu scuipă cu duşmănie.

— Un ţicnit dă văr al meu ! Şi-a bătut Dumnezeu joc dă el ; i-a dat păcură şi i-a luat minţile.

— Hiu-hiuu ! Ce faci, vere Chivule ? Ţi-ai luat otomobil ?

Feriţi în întuneric, oamenii, cărora altminteri le era frică de Bocanu, izbucniră în rîs. Bătrînul scuipă lîngă roata automobilului.

— Dragul meu amic, zise Dimopol, după ce cortegiul se îndepărtase, atunci ne-am hotărît : vă aşteptăm la Ploieşti !

Bocanu mormăi ceva fără înţeles. Bancherul se urcă alături de Benone, şi automobilul porni. Nu departe, farurile scoaseră încă o dată din întuneric cele două umbre cenuşii. Baba Neaga mergea prostită, cu paşi mici şi rari, fără să gîndească şi fără să spună un cuvînt. Moş Vlădoaie, în capul gol, cu părul răvăşit, cu cămaşa desfăcută pe piept, aduna ţărînă de pe jos şi şi-o turna în creştet, pe umeri, în sîn.

— Maică-Doamne, uite ce-am ajuns ! Minte seacă dă bătrîn !

— Bună seara, Chivule ! zise baba Neaga, cu glasul ascuns în basma.

Bătrînul rămăsese în poartă, plin de mînie.

— Bună seara ! răspunse, gros.

Peste gard se vedea curtea lui Gogoi luminată ca ziua. Camionul se oprise la poartă, din cele două margini ale platformei se făcuse un pod pînă la pămînt, şi beţivul se silea să tragă jos calul speriat.

— Pune-i ceva în cap, nene Gogoi !

— Așa-i, mă ! Că și eu am făcut armata la cavalerie ! încuviință năzdrăvanul.

Își scoase haina și o puse în capul calului. Calul mai sforăi o dată, apoi se lăsă dus de frîu. În fundul curții, pe ușa deschisă, se vedea înăuntrul grajdului, vopsit în ulei, alb și luminat ca un laborator. Alături, pe prispa casei cufundată în întuneric, femeia bețivului privea, neagră, amărîtă, cu gura în mînă, nemaidîndu-și silința să judece și să înțeleagă.

Bocanu rămase în drum pînă ce văzu calul în grajd. Abia cînd să deschidă poarta, îl descoperi pe moș Vlădoae, care se oprise în spatele lui și se lovea încet cu pumnii în cap. Scuipă după el, nici cu dușmănie, nici cu milă. Pe cerdac se pusese masa pentru cină. În ușa bucătăriei jucau flăcările de pe vatră. Coteiul, pe care stăpînă-su nu-l băgase în seamă toată ziua, stătea pe un buștean, în umbră, spre grajd, clănțănind din dinți, fără să-i fie frig.

Stăpînul se așeză la masă, greu și tăcut. Ceilalți ai casei așteptară să fie chemați, dar el îi uită. Văzîndu-l că tace, Lina veni singură, sfioasă, cu mîncarea. Bocanu mîncă mult și greu, îndesat, muncindu-și fălcile și gîtlejul gros. Mîncă și bău, o înghițitură, un pahar, și cînd termină de mîncat, rămase cu clondirul. Nu-l chemă pe Cotei să-i toarne, își turnă singur, încruntat, de multe ori. Din umbra magaziei, de unde-l pîndea tremurînd, Coteiul auzea trecîndu-i zgomotos prin gîtlej fiecare pahar. Lina, care terminase cu dusul mîncărurilor, aștepta în ușa bucătăriei. Baba Rada aștepta nemișcată în ușa de sus. Plutea ceva neînțeles deasupra lor, deasupra casei, a cerdacului, a ogrăzii.

— Lino ! strigă după un timp Bocanu, după ce lăsă paharul pe masă.

Inima Coteiului îngheţă. În chemarea stăpînului se simţea ceva neobişnuit, un amestec de teamă, de neîncredere, de mînie şi de duioşie părintească. Din această chemare, flăcăul simţi că nenorocirea presimţită era aici, în aer, deasupra capului. Lina alunecă pe cerdac.

— Da, tată!

Bocanu stătu nehotărît, cu capul lăsat în gîtul gros.

— Ne-am boierit! mormăi apoi, fără să se înţeleagă dacă vorbea cu mîndrie, sau în bătaie de joc.

Coteiul sări în picioare, galben, tremurînd, cu mîna la gură, cu ochii mari în întuneric. Se auzi clondirul gîlgîind, pe urmă gîtlejul gîlgîi şi el, cu alt ton, ca un ecou al celui dintîi. Bocanu se ridică, mare şi greu, şi, cu o mişcare năpraznică, trînti paharul de pămînt.

— Bangherul te cere pentru fiu-su, fă!

17

Spre ora zece seara, după ce-şi făcuse planuri şi socoteli, Lipănescu se culcă. Trebuia să se scoale în zori, fiindcă de a doua zi începeau alergături mai multe şi mai grele ca pînă acum. Lipsise în două rînduri, cîte o zi ; fusese la Ploieşti, la bancă, să ridice bani. După schela lui Grigorcea, o luase şi pe-a lui Bîrsescu ; mai avea puţin pînă în hotarul Societăţii.

De aici treburile se schimbau, nu mai sufereau amînări. Trebuia înainte de toate să-şi cumpere automobil, un automobil verde, ca al directorului, cu şofer în halat alb, galonat la guler. După aceea, să lichideze cu prăvălia ; nu se mai cuvenea. Pe urmă, locuinţa ; pentru ceea ce avea de gînd să facă din viaţa lui, se cerea neapărat altă casă ; nu o casă, ci un castel, ceva care să-i lase cu gura căscată pe toţi. Castelul Haşdeu, prin faţa căruia trecea adesori, îi atrăgea privirile, îl avea şi acum în minte, nu-i plăcea de loc, dar avea prestigiu. Trebuia să facă altceva, mai impunător, ca prestigiul să se nască o dată cu zidurile. Îi şi aflase locul, la marginea din sus a oraşului, pe un vîrf de deal în dreapta barierei, de unde se vedea valea Prahovei pînă la Caraiman. Se interesase cum ar putea să cumpere terenul, care nu era de vînzare. Simplu : oferind de două ori preţul ! Zîmbea orgolios : proprieta-

rul nu rezistase ! Se făceau actele. Mai trebuia să pună mîna pe un arhitect renumit...

Numai gîndindu-se la ceea ce avea să fie, obrazul i se făcuse roşu. Se şi vedea în uşa castelului, cu Anghelina alături, ţinîndu-se de braţ, în faţa fotografului cu pînza neagră în cap.

Îşi periase ca în fiecare seară mustaţa roşcată, pe care şi-o cinstea ca pe un blazon, o prinsese în plasa de noapte, cînd un zgomot neobişnuit, ca un ţipăt de tablă lovită, îl făcu să tresară ; nu era nici unul din zgomotele schelei şi nu venea de la sonde, ci de sus, dinspre pădure.

După cîteva clipe, zgomotul se repetă mai de neînţeles. Lui Lipănescu i se făcu dintr-o dată teamă. Acum abia îşi dădu seama cît era de singur, aici, la marginea schelei, sub păduri necunoscute.

Trase sertarul mesei şi puse mîna pe revolver. Lovitura se repetă iar, limpede, şi de data asta se auzi o alta, mai surdă, urmînd-o, cum s-ar fi legat între ele, zgomotul unui bolovan căzut pe pămînt, rostogolindu-se la vale, sărind prin gropi şi izbindu-se ţipător de capul unei coloane.

Într-o clipă, mintea i se limpezi : îi bombardau firma nouă, aruncînd cu bolovani, din pădure. Tabla scotea ţipete aproape lugubre, apoi bolovanii căzeau pe pămînt şi se rostogoleau înfundat, pe lîngă birou. Peste teama care se topise dintr-o dată, în inima lui Lipănescu se ridică un val de mînie ; fiecare lovitură în firmă era parcă o palmă în obrazul lui. Descuie uşa şi se repezi afară, în noaptea plină de fîlfîiri ciudate ; era zbaterea vîntului de toamnă. În vale, zgomotele nocturne ale schelei se împleteau în cîntecul lor monoton, pe care urechea obişnuită nu-l mai auzea decît la o pauză.

Tabla firmei bubui din nou, alarmant ; la unele sonde, împrejur, se deschideau uşile, sondorii ieşeau, speriaţi.

Lipănescu strînse tocul revolverului în mînă şi, lipit de perete, alunecă pînă la colţul biroului.

— Care eşti acolo, mă ?

Zdrăngănitul tablei se auzi iar, acoperindu-i strigătul. Un sondor se apropia din jos. Văzîndu-l, Lipănescu prinse mai mult curaj ; se întoarse în birou, luă lanterna electrică şi, cu omul alături, porni fuga la deal. Bubuiturile se înteţiseră, se repetau cu o furie de neînţeles.

— Care eşti acolo ?

Lipănescu îndreptă lumina lanternei spre pădure. Umbra unui om înalt, deşirat, se pierdu printre copaci.

— Stai că trag !

Vreascurile călcate în picioare, din ce în ce mai departe, arătau locul încotro se ducea fugarul.

— Stai că trag ! mai strigă Lipănescu o dată.

Copacii desfrunziţi foşniră.

— Cine să fi fost ? se miră sondorul.

Lipănescu alergă pînă la firmă, îngrijorat, şi o prinse în fascicolul lanternei. Urmele bolovanilor se vedeau pe tablă ; nu o îndoiseră, fiind prea groasă, dar vopseaua sărise în mai multe locuri.

Un alt sondor se apropia din jos ; recunoscîndu-şi stăpînul, îşi scoase pălăria.

— Ce-o fi fost ? ! se miră şi el.

Singurul simţămînt care-l stăpînea acum pe Lipănescu era mînia, mai puternică decît teama şi decît nedumerirea.

— Las că pun eu jandarmii după ei !

Dar îndată își dădu seama cît era pădurea de întinsă și de întunecoasă și ce greu era să găsești pe cineva care se ascundea în inima ei. Vecinătatea aceasta îl înfioră.

„Am să cumpăr locul și-am să-l despăduresc !" se gîndi.

— Haideți acu ! Îl aranjez eu !

În casă se liniști pe deplin. Planurile castelului îi veniră din nou în minte și, încălzit cu ele, se urcă în pat. Totul avea să meargă după hotărîrea lui.

De cînd locuia în schelă, adormea repede și dormea dus, pînă se lumina de zi ; nu mai avea timp nici măcar pentru un crîmpei de vis. De data aceasta, gîndurile îl mai ținură treaz un timp, apoi o căldură domoală i se lăsă în picioare ; își simți trupul amorțind...

Nu-și dădu seama dacă dormise mult, sau numai atipise, cînd sări speriat. Bombardamentul pornise iar, cu o furie mai mare. Buimac de somn, bubuitul i se părea amplificat, parcă nu era sunetul unei table lovite, ci o explozie, al cărei ecou se răspîndea peste întreaga schelă.

Rămase pe marginea patului, cu mîinile tremurînd. Plasa care-i strîngea mustața îi dădea o înfățișare grotescă, ridicolă și tragică.

Bubuiturile nu conteneau ; tabla scotea țipete seci, apoi se auzeau bolovanii rostogolindu-se la vale.

După cîteva clipe, Lipănescu își reveni, sări în mijlocul odăii, își băgă picioarele goale în pantofi, își luă mantaua de ploaie peste cămașă și ieși sub deal, cu lanterna într-o mînă, cu revolverul în alta.

— Care ești acolo, mă ?

Bubuiturile încetară. Deși nu vedea nimic, simți pe cineva înfruntîndu-l. Cîteva clipe se priviră așa, prin întuneric, invizibili, dar știindu-se unul pe altul.

Sondorii, care veneau în fugă, îl treziră din această stare. Erau înciudați și curioși, trecură pe lîngă el în goană, gîfîind, la deal. Omul din întunerec îi auzi și-o luă la fugă printre copaci. Lui Lipănescu i se păru că-l vede ducîndu-se, adus de umeri, trăgînd cu capul înapoi.

După cîteva clipe, urmăritorii coborîră înjurînd.

— Dacă n-ar trebui să lăcăresc aș sta să pun mîna pă el! spuse unul, cînd ajunse lîngă stăpîn.

— Las că-l pîndesc eu! se hotărî Lipănescu. Voi duceți-vă și vă vedeți de treabă! Numai să trageți cu urechea, să-mi dați ajutor.

Coborî la birou, se îmbrăcă, își puse o flanelă pe sub haină, luă paltonul pe umeri, deasupra își aruncă mantaua de ploaie. Nimic nu mai mișca pe marginea pădurii, nici în adîncul ei; parcă se oprise și vîntul.

Se strecură pe sub gardul de sîrmă ghimpată și merse cîțiva pași pe Drumul Părăsit, să-și caute un loc unde să poată sta la pîndă.

Schelele se desfășurau în fața lui, negre, punctate de lumini plăpînde. Le privi, stăpînit de un simțămînt nou; i se părea că stînd aici, în frigul nopții, își cîștigă dreptul de a fi într-adevăr mai presus de toți ceilalți, de toți oamenii schelelor, cu directori, cu funcționari, cu meșteri și sondori, fiindcă el parcă veghea asupra tuturor.

Se așeză în iarbă, pe marginea pădurii, dădu piedica revolverului la o parte și, rezemîndu-se într-un cot, rămase nemișcat, cu ochii deschiși mari în întunerec.

Nimic nu clintea împrejur; numai cîte o frunză galbenă, căzînd, foșnea, de-abia puteai s-o auzi. În vale, schela scotea scheunatul ei de animal chinuit, resemnat și supus. În spate se

auzea, din cînd în cînd, cîte un hămăit de ciine, pe la vreo casă ascunsă prin văi.

Lipănescu se simți străpuns de un fior ; liniștea era grea și rece ; fără să-și legene ramurile, pădurea își vărsa în drum, cum s-ar fi scuturat, frigul ei umed, plin de întuneric și de taine. Apoi, încetul cu încetul se pomeni înmuiat de somn. De cîteva ori i se păru că o mînă blîndă îi mîngîie fruntea, coborînd încet peste ochi, făcîndu-i pleoapele să cadă, apăsîndu-le cu degete fierbinți ; se scutură, speriat. Noaptea era prea întinsă, prea neagră, prea calmă... Plînsetul monoton al schelei, clipitul luminilor slabe, gălbui, de pe la sonde, îl legănau, și iar se trezea cu mîna străină, fierbinte, apăsîndu-i pleoapele. De cîteva ori rămase amorțit mai mult timp, cu capul în piept. Ca prin vis auzi cocoși răzleți, pe la casele din pădure, vestind apropierea zorilor. De pe văi se ridicau aburi, se tîrau printre sonde, împletindu-se și destrămîndu-se în contururi fantasmagorice.

Deschise ochii și privi această înfățișare nouă a schelei, ca un peisaj de fum, nestabil, misterios, plin de incertitudine. Peste păduri, la orizont, cerul se albea. Dedesubt, în umbra care se accentua pe măsură ce devenea cerul mai alb, negurile continuau să se împletească printre sonde, destrămîndu-le și lor conturul real.

Nu înțelese nimic din ce se vedea jos ; nu-și dădu seama de ce se afla aici ; privi peisajul fără nici un gînd, cu ochii mari, înlăcrimați, pînă ce mîna fierbinte i se lăsă iar peste pleoape. Capul îi alunecă pe un umăr, apoi cu umăr cu tot veni pe pămînt, unde rămase nemișcat.

Se trezi cu lumina roșie a răsăritului în față, cu un rîs cristalin în urechi, un clinchet de clopoței subțiri. O clipă nu-și

aminti nimic ; aburii albi se mai fugăreau printre sonde, luminile se stinseseră, se lăsase mai frig.

Se frecă buimac la ochi, în trilurile rîsului cristalin. O fată subțirică, ieșită în drum ca un drac din pămînt, rîdea fără să se poată stăpîni, aplecîndu-se de mijloc, cu mîna întinsă spre obrazul lui. Cu mîna cealaltă ținea strîns un pachet, în hîrtie de ziar. La început, lui Lipănescu i se păru că e un bolovan.

— Cine ești tu ?

— Copila !

Fata îl privea tot mai curioasă, fără să se oprească din rîs.

Lipănescu își văzu revolverul jos ; îl luă cu un gest furișat și-l băgă în buzunar. Începînd să se dezmeticească, își amintea întîmplarea de peste noapte și-i era rușine că adormise. Rîsul fetei i se părea o batjocură.

— De unde ești tu ? Ce cauți aici ? se răsti, ridicîndu-se.

Copila vru să-și înfrîneze rîsul, dar nu izbuti.

— De ce rîzi ?

Se uita într-una la obrazul lui.

— Parcă ești cotoiul tatii Stana !

Își simți deodată plasa pe față și o smulse furios ; mustățile eliberate se zbîrliră ; întregul lui chip se zbîrli. Făcu doi pași repezi și apucă brațul fetei.

— Ce cauți tu aici ?

— Dă-mi drumu, domnule ! Ce ai cu mine ? Ce ți-am făcut ?

— Tu ai dat cu pietre în firma mea ?

— Dă-mi drumu, domnule, ce ai cu mine ?

— Dacă te mai prind pe aici, o pățești !

Fata se smuci, îi scăpă din mînă, fugi cîțiva pași și se strîmbă la el.

— Da păi cum, dacă aici stau ? Ce, mă opreşti dumneata să trec ?

Văzînd o mişcare a lui, o rupse la fugă în jos. La cotul drumului, se opri, îi dădu cu tifla, scoase limba la el şi-i strigă :

— Cotoi roşcat, asta eşti !

Lipănescu o mai ameninţă o dată, neputincios. Firma era punctată de lovituri, cu vopseaua săritä, cu literele ciopîrţite. Trebuia să cheme un pictor de firme s-o facă la loc imediat. Jos se vedeau cîţiva bolovani. Se aplecă, luă unul în mînă şi îl cercetă mînios, de parcă piatra ar fi fost vinovată de necazurile lui.

Copila îşi văzu de drum, grăbită să cîştige timpul pierdut. Ştia o potecă printre sonde, peste Rîpa Seacă. Un sondor îi ieşi pe neaşteptate în faţă.

— Unde te duci, zvîrlugă ?

— Am treabă !

Sondorul o apucă de mînă ; era un flăcău negricios, încă negru de funingine, de la lampa care pesemne filase în bordei.

— Da tu cu mine nu stai de vorbă puţin ?

— Du-te şi te spală ! Nu vezi ce ai pe ochi ? Pe urmă leagă-te de fete !

El rînji prostește ; dinţii i se văzură, puternici şi albi.

— Zi, mă trimiţi la plimbare ?

— Păi dacă am treabă ?

— Şi cu cine ai treabă tu ?

— Ce te priveşte pe tine ?

— Da acolo ce-ai luat ?

Copila se înroşi, strînse mai tare pachetul sub braţ şi nu răspunse nimic.

Flăcăul o privi cu acelaşi rînjet prostesc.

— Te făcuşi mare, zău ! zise, strîngînd-o mai tare de mînă.

— Dă-mi drumu, n-auzi ? ! Trebuie să mă duc !

— Cu cine te ai tu bine ?

Dădu s-o apuce de mijloc ; ea se smuci şi o luă la fugă în jos. El strigă în urma ei, rîzînd :

— Las că pun eu mîna pă tine !

Nu mai răspunse nimic ; nu era mîniată pe el, ştia că asta-i purtarea flăcăilor, dar vedea bine că întîrziase. Soarele se ridica repede pe cer, parcă în ciuda ei.

„Trebuia să fi pornit mai demult !"

Trecu în goană podeţul peste Rîpa Seacă ; dedesubt se vedeau cîteva şiruri de conducte negre ; sub ele, pe fundul rîpei, curgea o gîrlă de păcură, scăpată de la sonde. Urcă dealul gîfîind şi se pomeni în pădure. Nu departe era răspîntia care ducea în prima vale, la sondele lui Gogoi ; erupţiile se auzeau vîjîind printre copaci. Ea merse înainte, dînd zor la pas.

Cînd plecase de acasă, avusese teama că n-o să nimerească drumul. Acum vedea cu uimire că îl ştia, ca de demult. După cîteva sute de paşi, recunoscu, în dreapta, poteca spre schelele noi. O rădăcină de stejar se ridica de-a curmezişul drumului, ca o spinare de şarpe zvîrcolit. Îşi aminti că se împiedicase calul de ea, cînd porniseră în jos. Turlele albe ale sondelor se vedeau în vale, printre ramuri. Îndată zări şi acoperişul cabanei, drept în faţa ei. Inima începu să-i bată : calul, înşeuat, păştea slobod în marginea pădurii.

„N-a plecat !" se gîndi, fericită şi înspăimîntată.

O luă la fugă în jos, ca să-şi învingă teama, şi se opri, cu obrazul aprins, în fereastra cabanei. Pe geamul dinspre sonde, deschis larg, intra soarele. Podeaua era stropită şi măturată prospăt. În dîrele de lumină jucau vesel norişori subţiri de

praf. Un om tocmai plecase şi se ducea la vale, cu mătura şi cu găleata în mînă.

„Apăi asta nu-i curăţenie!" fu primul gînd al Copilei.

Abia după aceea se miră să nu vadă pe nimeni înăuntru, atîta timp cît calul era aici, şi fereastra deschisă.

„Oare unde s-o fi dus?"

Încăperea, pe care o recunoştea, îi făcea obrazul să ardă. Pipele se vedeau la locul lor, toate şase, aliniate în rastel. Le simţi mirosul de departe, şi în mirosul lor îl recunoscu pe el. Numai chipul lui nu putea să şi-l amintească limpede; se pierdea de la o zi la alta, lăsînd în loc fîşia de lumină a lanternei.

„N-are fotografii!" îşi zise, necăjită, după ce căutase zadarnic cu ochii pe masă şi pe pereţi.

Devale, forfoteau oameni printre sonde, dar el nu se vedea nicăieri. Alături, calul umbla cu botul prin iarbă, suflînd mofturos, rupînd cîte un fir, pe alese. Copila lăsă pachetul să cadă înăuntru, pe fereastră, şi se întoarse spre el.

— Ce faci tu, măi Băiatule?

Îl apucă de grumaz, îşi îngropă obrazul în coama lui. Îi părea rău să se despartă de rochia albastră, dar o adusese ca să-şi caute un prilej de drum. Acum, cînd începea să vadă că venise degeaba, o bătea gîndul să intre pe fereastră, să ia pachetul înapoi şi să-l aducă altădată.

Rămase agăţată de grumazul calului.

„Dar poate că-i pe aici!" Căută iarăşi cu ochii printre sonde.

Calul, sătul, stătea cuminte. Copila începu să-i împletească şuviţe în coamă; îi plăcuse totdeauna să alinte caii.

— Tie nu ţi s-a urît, Băiatule?

Se tot uita pe la sonde. „Doar o veni odată, că nu l-o fi furat nimeni !"

Numai calul nu-şi pierdea răbdarea.

— Tu eşti învăţat ! îi spuse, vorbind cu toată seriozitatea. Aşa-i că te lasă mereu s-aştepţi. (Se înăspri.) Dar eu, de ce să-l aştept ? Ce, sînt în slujba lui, ca tine ?

Nu se apropia nimeni de cabană. În jurul sondelor, oamenii îşi vedeau de treabă. „Hăi-rup ! Hăi-rup !" se auzeau pe văi cei care ridicau grinzi şi coloane.

Copila începu să cerceteze şaua, cu mulţimea ei de cureluşe şi catarame. Avea un gînd care îi cam făcea frică, dar pe care nu-l putea respinge ; împinse calul înainte, într-un şanţ, şi se aruncă deasupra. Calul întoarse capul, mirat, întrebîndu-se parcă dacă trebuie să se supună, sau s-o arunce. Ea îl lovi în coaste cu călcîiele mici, neprimejdioase.

— Hi, Băiatule !

Se supuse şi porni pe potecă, la deal, drumul de toate zilele.

— Hi, căluţule !

Ajuns sus, în drum, şovăi o clipă — aştepta un îndemn ; simţind frîul liber, o luă singur la trap, către stînga. Fata se pomeni săltată în şa, cum nu se aşteptase, izbită, proiectată într-o parte, în alta, gata să cadă. Scările libere începură să joace în burta calului. El îşi scutură grumazul, strănută şi mări trapul.

— Stai, ho, stai, Băiatule !

Acum era speriată, se ţinea de coburi, cu mîinile încleştate, simţea că are să cadă. Nu-i era teamă c-o să-şi frîngă gîtul ; nu-i păsa de ea. Se gîndea că o să cadă într-un şanţ, iar calul, liber, o să fugă, n-o să se mai întoarcă.

— Stai, Băiatule !

Un trunchi de copac închidea drumul. Căruțele ocoleau prin pădure ; în frunziș se vedeau urme de roți. Calul șovăi, sforăind, apoi se încordă și trecu pe deasupra, într-un salt lung. O clipă, Copila se văzu zburînd ; dincolo de spaimă, era sălbatic și ametitor, ca într-un crîmpei de vis care nu știi cum a început și cum s-a sfîrșit. Iar cînd reveni pe pămînt, fu altfel decît pînă atunci. Din săritură calul trecu în galop și nu se mai opri.

Uimită, fata văzu că șaua n-o mai arunca în părți, o proiecta spre cer, și atunci parcă niște brațe se întindeau după ea, o trăgeau lin înapoi. Calul sforăia la fiecare salt, și ea răsufla greu, pe gură și pe nas, ca și el. Sîngele îi revenise în obraz ; galopul era o minune născută din verdele copacilor și din albastrul cerului care se amestecau în benzi lungi, ondulate. I se părea că zboară peste lume, și lumea se face mică în fața ei. Șuvițele părului, fluturate pe umeri, parcă erau aripi deschise în vînt.

La o cotitură apăru un car cu patru boi. Calul șovăi, se feri în lături, și nu se opri din galop. O clipă, Copila se văzu prăbușindu-se, dar brațele care o înlănțuiau, sau aripile ei fluturate de vînt, o aduseră înapoi.

Căruțașii se opriră mirați. Așa cum trecuse, cu părul în aer, în picioarele goale, cu coapsele dezgolite pînă în șolduri, fata călare părea un arhanghel.

— Cine-i asta, mă ?

Tropotul se pierdea printre copaci.

— Da știu că se duce, vere !

Calul se duse, sforăind, într-un galop care se potolea în lipsa unui scop definit, pînă ce, la o răscruce a drumului, neștiind în ce parte s-o ia, se opri brusc, cu picioarele de dinainte înfipte în pămînt. Copila căzu în față, peste grumazul lui.

Pielea calului aburea, cum aburea şi-a ei ; îşi simţi corpul arzînd.

— Ho-hoo, Băiatule !

Îl bătea cu palma pe grumaz, cum văzuse pe alţii făcînd cînd veneau de la drum. Calul privi de jur-împrejur, apoi, fără indemn, fără porunci, înţelegînd că toată iniţiativa îi rămînea, se întoarse singur şi-o luă la galop înapoi.

Acum fetei nu-i mai era frică de loc. Se aplecă înainte, lipită de grumazul prelung. Vîntul îi aducea coama în ochi.

— Hi, Băiatule, hi !

Trecu vijelios pe lîngă cei doi căruţaşi. Peste buşteanul care închidea drumul se avîntă chiuind, cu mîinile date în lături, cum ar fi vrut să se ţină cît mai mult în zbor.

Aproape de cabană calul sforăi. Un sondor care aştepta mînios se aruncă în faţă, îşi înfipse mîinile negre în căpăstru şi smuci.

— Dă-te jos ! porunci. A spus domnu inginer să nu te mai prindă p-aici !

Se duse, cu calul, şi ea se trînti, în iarbă, cu bărbia rezemată în mîini. Iarba era pălită ; împrejur cădeau frunze galbene, foşnind.

La cabană sondorul ştergea calul cu un şomoiog de paie. Copila îi privi, visînd.

„Dar el pe unde o fi umblînd ?"

Un călăreţ venea la trap. Se întorsese pe jumătate să-l privească. Era domnul Dumitrică. În dreptul ei se opri.

— Ce faci pe aici, urîto ?

Ea îşi strîmbă nasul şi se-ntoarse la loc, cu faţa în iarbă.

Negustorul îi privi picioarele dezgolite pînă dincolo de îndoitura genunchilor.

— Nu vrei să te iau pe cal, pînă acasă ?

Copila își înfundă capul în iarbă.

„Chiar că pentru tine am venit eu aici !"

Dumitrică plecă, tot întorcînd capul. Devale, sondorul ducea calul în grajd. Peste dealuri, țignalele începură să sune de prînz. O toacă de fier răspunse de la sondele noi.

Mai rămase un timp în iarbă, pe jumătate pîndind, pe jumătate visînd. Pe urmă, văzînd că în jurul cabanei nu mișca nimic, se ridică.

„Nu cred eu c-a zis el așa !"

Mergea spre casă și de necaz răscolea cu sandalele praful din drum.

18

Pînă în ziua logodei, Coteiul tot nu vroise să creadă. Benone n-avea nimic din ce știa că ar putea să-i placă bătrînului : nici vorbele, nici îmbrăcămintea, nici purtarea. Tot ce se întîmplase era de necrezut. Nu înțelegea, pe de altă parte, ce cîștig putea să-i aducă lui Dimopol această încuscrire și, totuși, era limpede că umblase după ea : se ținuse de bătrîn, venise după el în numeroase rînduri, se închiseseră amîndoi în tindă, stătuseră la sfat. Cum de putuseră să se înțeleagă ? Nu știa că dacă pe stăpînă-su îl rodea ceva la inimă, de cînd mai crescuse Lina, era gîndul să nu-i ajungă banii de la bănci pe mîna unui ginere calic și cheltuitor. Mai bine i-ar fi aruncat în puț. De aceea n-o lăsa pe fiică-sa să iasă din curte, de aceea se temea de oricine trecea pe la poarta lui. În orice om care ar fi putut să-i fie ginere vedea un dușman și un hoț.

Cu băiatul bancherului se schimba treaba. Pe Dimopol îl cunoștea de multă vreme, îl știa că nu umblă cu banii de ieri, de-alaltăieri. Îi știa biroul și casa de fier, din care în atîtea rînduri scosese pachete cu sute de mii ; d-apăi cît o mai fi scos pentru alții ! După socoteala lui trebuia să fie o casă fără fund. Pe deasupra, mai aflase cîte unele despre multele lui acareturi răspîndite în oraș. Într-un asemenea om, care

umblă cu atîția bani, încît trebuie să fie scîrbit de ei, putea să se încreadă. Erau de tras foloase de pe urma lui şi, gîndind astfel, bătrînului nu-i trebuise mult să-şi încălzească planul.

„Ce-l costă pă el, să-mi dea mai mult ?" se socotea, cu gîndul la cupoane, a căror regulă nu căutase niciodată s-o priceapă.

Restul oamenilor se mirau. Şi baba Rada se mira, şi neamurile, şi lumea care lua parte la petrecere, şi chiar Lina, cu toate că pe faţa ei tăcută şi supusă nu se citea nici un gînd. Numai Benone nu se mira de fel. Taică-su îi promisese ceva bani de cheltuială, de aici înainte era de capul lui, peste cîteva zile pleca în Elveţia, cu echipa de fotbal, şi restul nu-l interesa mai de loc.

Cît despre Cotei, pînă seara se învîrtise prin curte şi prin odăiţa lui, năuc, tot nădăjduind că faptele n-au să ajungă la capăt. După-masă, automobilul lui Dimopol venise de la Ploieşti, cu bancherul şi cu logodnicul. Stătuseră de vorbă, pe cerdac, pînă se înserase, şi atunci plecaseră cu toţii la Cazinou.

În poartă, răsucind cheia, Bocanu mai strigase o dată :

— Stoiene, rămîi cu ochii-n patru ! Să nu care cumva...

— Da, nene Chivule ! răspunse, parcă beat, din uşa odăiţei.

Era prima dată cînd înşela încrederea stăpînului. Nu avea răbdare să stea acasă ; voia să vadă cu ochii lui, să se încredinţeze că se întîmplă într-un fel sau în altul. Sări gardul, prin livadă, şi se strecură pe poteci, de-a dreptul peste vale, la Cazinou.

— Stai că trag ! se auzi deodată un strigăt, adus de vînt dinspre marginea cealaltă a Schelei Vechi.

Coteiul se trînti la pămînt ; i se păruse că strigă după el. Apoi auzi un zdrăngănit de tablă, destrămîndu-se printre

sonde, acoperind dealurile și văile, mai puternic decît celelalte zgomote ale schelelor, și se dezmetici. De un timp se întîmpla la fel în fiecare noapte : cineva lovea cu bolovani firma lui Lipănescu. Era peste putință să-l prindă, fiindcă nu venea niciodată la aceeași vreme ; uneori începea la miezul nopții, alteori spre ziuă, cînd paznicii adormeau, alteori, dimpotrivă, abia cum se înnopta, cînd nu-l aștepta nimeni. Își simțea de departe urmăritorii și continua să arunce bolovani, parcă în batjocură, pînă ce oamenii ajungeau la gard ; atunci o lua la fugă printre copaci, și se pierdea fără urmă în pădurea întunecoasă. Cîteodată venea de mai multe ori pe noapte, cu o încăpățînare care pe Lipănescu îl înnebunea. Nu-și mai găsea o clipă de liniște, dormea pe apucate, cu pantofii în picioare, cu paltonul alături, cu revolverul la cap, gata să se repeadă afară.

— Stai că trag !

Tabla lovită țipă iarăși ; două pocnete de armă, unul după altul, punctară zdrăngănitul ei lugubru. În liniștea care urmă, Coteiul auzi muzica, revărsîndu-se pe ferestrele Cazinoului. Taraful cînta „Vultur-marș", într-un ritm legănat și dulce, cu accente de melancolie. Sunetele contrabasului, care nu se uneau cu celelalte, păreau că vin de altundeva, ca un mormăit de urs, din pădure, făcînd ferestrele să zbîrnîie și pămîntul să tremure înfundat.

Coteiul se strecură prin spatele clădirii, alunecă lipit de zid și, fără să-l simtă cineva în fierbințeala petrecerii, se săltă la un colț de fereastră, de unde privi pe furiș înăuntru. Se vedea masa cu oamenii care închinau paharele, roșii la față, rîzînd zgomotos. Logodnicii erau unul lîngă altul, în fața lor era Bocanu, și pe altcineva nu trebuia să vadă ; doar pe acești trei, de care se lega soarta lui.

Tot nu-i venea să creadă, tot i se părea că vrea cineva să-şi bată joc de el, şi aştepta să se sfîrşească gluma, aştepta să se ridice Bocanu, să-şi înfigă picioarele în duşumea, să bată cu pumnul în masă, să tuşească din adînc şi să răcnească la ei: „Ajunge! Plecaţi acasă, nemîncaţilor! Ce-aţi crezut, că fata mea e dă voi?"

Cu pumnii la gură, tremurînd, gata să-l cuprindă plînsul, Coteiul scheuna sub fereastră:

— Hai, nene Chivule! Hai, nene Chivule, supără-te odată!

În locul lui Bocanu, se ridică Dimopol, cu un zîmbet uşurel şi ascuţit pe faţa lui lucioasă. Avea un smoking nou şi o cămaşă cu pieptul scrobit, care lucea, scoţînd ape sub lumina policandrelor.

— Cum poţi să-l rabzi, nene Chivule! Uite la el cum e înbrăcat! Nu-l vezi? scîncea Coteiul.

Dimopol bătu cu cuţitul într-un pahar şi comesenii se întoarseră unii spre alţii, făcîndu-şi semne să tacă. Bancherul aşteptă o clipă, liniştit, cu zîmbetul lui subţire pe faţă, apoi începu să vorbească. Nu se auzea ce spune, dar, după cîteva vorbe, comesenii izbucniră în rîs. Vorbitorul aşteptă cîteva clipe să se facă linişte şi reîncepu, rotindu-şi capul cînd spre o parte a mesei, cînd spre alta. Oamenii izbucniră iarăşi în rîs; cîţiva bătură din palme. Înmărmurit, Coteiul văzu că rîdea şi Bocanu cu guşa în piept; umerii i se zguduiau, şi, din toate, numai rîsul lui gros se auzea afară.

Privi prostit. Ochii i se duseră de la stăpînă-su la baba Rada, cu chipul împietrit în basmaua ei neagră, la Benone care se juca plimbînd furculiţa pe faţa de masă şi, deodată, înlemni. Pe mîna Linei, mîna bătătorită de muncă, pe care o ajutase în serile cînd nu mai răzbea în bucătărie, văzu lucind

veriga de aur. Logodna se și făcuse, așadar, înainte de a se așeza la masă, după obiceiul orășenesc, poate atunci cînd taraful cînta „Vultur-marș"...

Sîngele îi fugi din obraz. Pumnii i se răciră. Îi duse la gură și dădu să și-i muște, dar fălcile încleștate nu mai ascultau de el. Văzu o rîpă în față și se văzu căzînd în ea, cu capul în jos. O luă la goană înapoi, spre casă, fără să știe unde calcă ; picioarele i se strîmbau prin gropi, cîte un pas în gol îl făcea să icnească, șira spinării pîrîia, dar nu simțea nici o durere în corp. O mare, întinsă, adîncă nefericire îi năpădea sufletul. Se pomeni plîngînd, în hohote, cu lacrimi de nestăvilit, un plîns în care se revărsa parcă întregul zbucium al tinereții lui înșelate. Își descleștă greu fălcile, își băgă degetele între dinți, le strînse, adînc, cu desperare, cum ar fi vrut să și le rupă. Ar fi vrut să rupă ceva mai mult din el, nu degetele, să-și rupă capul de pe trunchi, să-l arunce într-un șanț, ca pe un lucru de nimic.

Ajunse acasă și sări gardul fără să știe cum, ca un lunatic. Rămase ghemuit în curte, pe pămîntul bătătorit. Ciinele se apropie, gudurîndu-se. Coteiul îl apucă de gît, își îngropă capul în blana lui.

— Mă Pripase, cu mine s-a sfîrșit !

Parcă înțelegîndu-l, Pripas scheună trist și începu să-l lingă pe obraz cu limba lui aspră. Lacrimile Coteiului nu secau.

— Mă cîine, acum s-a sfîrșit !

După un timp se ridică anevoie, cu capul greu, atîrnîndu-i pe umeri, zăpăcit, fără judecată, și porni năuc, drept înainte, cu cîinele după el. Se trezi urcînd scările, alunecînd în lungul cerdacului, pe scîndurile care scîrțîiau ; în dreptul odăii de la față se opri. Becul din curte lăsă să se vadă pe perdele umbrele drugilor negri, înfipți în tocul ferestrelor, adînc. Se

apropie și urmări cu mîinile amorțite cercevelua de jur-împrejur.

Parcă bănuind un gînd rău, cîinele îl apucă de poala cămășii. Coteiul se trezi dintr-o ameteală și căzu în alta. În clipa limpede de la mijloc, i se păru că avusese gîndul să spargă casa, să-și bage în sîn teancurile de bani, să fugă în lume. Se sperie. Își lipi capul de fereastră și scheună, obidit:

— Nene Chivule, ce-mi făcuși? Nene Chivule, ce-mi făcuși?...

Plînse așa, lipit de fereastră, pînă ce gîndurile începură să i se limpezească. Se urni cu pași tîrșiți, coborî și merse în odăița lui. Toate planurile pe care și le făcuse se spulberau în vînt, toată munca lui de ani și de ani se irosea, nelăsînd în urmă nimic.

Îi veni în minte casa de pe strada Colonici; se gîndi la maică-sa care îl credea pierdut, ca pe ceilalți frați. Lacrimile începură să-i curgă iar. Pe întuneric, cu mînecile cămășii ude, se aplecă, trase cufărul de sub pat, îi ridică încet, abătut, capacul, începu să înșire pe pat hainele de la oraș. Stofa subțire pe care o iubise atît și la care se întorcea cu gîndul de cîte ori era amărît, acum nu-i mai dădea curajul la loc. Vraja ei se destrămase, mîncată de molii.

Își lepădă minteanul și începu să-și desfacă încet cataramele chimirului. Atingerea pielei scorțoase, bătute cu ținte de alamă, îi aminti dintr-o dată năzuințele pentru care își dăduse atîți ani din viață.

Strînse tare pumnii, pe catarămi. „Eu, nene Chivule, nu mă las! Nu mă las, fie ce-o fi! Eu rămîn lîngă dumneata!"

Aruncă hainele în cufăr, își umflă pîntecele sub chimir. „Doamne, dă-mi putere să nu mă las!"

În rugăciunea lui nu era evlavie, ci înverşunare. Ieşi cu pieptul plesnind, călcînd apăsat, cum ar fi vrut să-şi arate prin fiecare pas care sînt drepturile lui.

Aşa merse pînă la mijlocul curţii, sub felinar. Peste gard se vedeau, pe celălalt deal, ferestrele Cazinoului; se auzea mormăitul contrabasului, ţinînd mereu un singur ton, pe primul timp al unei legănări de vals.

— Stai că trag!

În schela lui Lipănescu, revolverul detună de două ori la rînd.

Coteiul rămase înfipt sub felinar, bătîndu-se cu pumnii în piept.

— Eu, unul, nene Chivule, nu mă las! Pînă la moarte, aici rămîn!...

19

Întorcîndu-se după miezul nopții acasă, Bocanu îl găsi pe Cotei prăvălit în mijlocul curții, lac de năduşeală, aiurînd.

Zăcu săptămîni şi luni, şi nimeni nu-l putu lecui, nici doctorul de la dispensar. Baba Rada şi Lina intrau pe rînd în odăița lui. Bolnavul aiura ; nimic nu se înțelegea din vorbele lui. Stătea întins pe spate, pe laviţa tare, cu ochii mari, sticloşi, înfipți în tavan. Uneori, pe faţa lui treceau valuri galbene, chiar şi albul ochilor se îngălbenea, şi mîinile, şi unghiile, şi bolnavul părea că se va sfîrşi.

— Nu plec de aici ! Nu plec de aici ! bolborosea.

Baba Rada se închina peste broboada ei neagră şi se aţinea cu lumînarea.

— Sărmanul, cît se mai chinuieşte, dacă nu vrea Dumnezeu să-l primească !

Aduseră pe popă şi pe dascăl şi-i dădură sfînta îngrijitură. Bolnavul zăcea înainte, aiurînd.

Din cînd în cînd intra şi Bocanu la el, şi se aşeza pe scaun, la picioarele patului. Coteiul îl privea cu ochii mari, sticloşi.

— Nu mă las ! bolborosea, fără să-l recunoască.

Bătrînul era din ce în ce mai supărat. Obrazul i se înnegrea şi sprîncenele coborau mai stufoase peste ochi. Nimeni nu ştia ce-l roade ; făcea drumuri la oraş şi cînd venea era de fiecare

dată mai întunecat. Ar fi vrut să se socotească în carnet cu Stoian, dar Stoian aiura mereu :

— Nu mă las ! Nu mă las !

Îl privea nepăsător cum se zbătea sub învelitoare ; numai uneori, în ochii lui se aprindea cîte o lucire, dar era de nerăbdare, de nemulțumire, că bolnavul nu se mai face bine odată, să-l poată folosi la ceva.

Iarna veni timpurie. Cîteva zile ninse, umed ; dealurile și drumurile se înmuiară ; noroiul, cleios, se întindea printre case și sonde, se urca pe scări, pe prispe, intra prin tinde, și din tinde în odăi. În cîrciumi și în prăvălii, după ce plecau chefliii sau cumpărătorii, băieții trebuiau să rînească noroiul cu lopata de lemn, ca în grajd. Pe drumurile schelelor, căruțele, trase de cîte șase și opt boi, intrau cu roatele pînă la butuci în pămîntul clisos. Totuna de glod, oamenii păreau cenușii. Caii inginerilor se luptau, alunecînd cînd pe o coastă, cînd pe alta, cînd venind în brînci, cu gîtul întins înainte, zbătîndu-se să nu se înăbușe cu botul în mîl. Zăpada se prefăcea în apă, îndată ce cădea jos. Sondorii purtau saci în cap, ca niște glugi. Cînd coborau văile și urcau dealurile, păreau un fel de trunchiuri ciudate, smulse de ape și purtate greoi, din mal în mal. Ușile sondelor stăteau tot timpul închise ; înăuntru luminile se aprindeau îndată după prînz. Se auzeau motoarele electrice bîzîind, curelele de transmisiune plesnind, cum ar fi măsurat timpul întunecat și pustiu.

Într-o dimineață, pămîntul răscolit îngheță, plin de gloduri și de făgașe. Peste gropi se făcură pojghițe de gheață, vinete, cu marginile albe, înflorate. Ninsoarea începu să prindă ; peisajul se lumină, ca și cînd un reflector s-ar fi îndreptat asupra lui. Sondele se desenau acum limpede, cu liniile negre, pe fondul alb, adus provizoriu din altă parte.

Ninse multă vreme astfel, şi dealurile părură altele. Dîrele de păcură care apăreau ziua în faţa sondelor, a batalelor, pe la încheieturile conductelor, erau peste noapte acoperite de zăpadă, şi în fiecare dimineaţă schelele căpătau o înfăţişare proaspătă.

Şi acum, la prînz şi seara la şapte, lucrătorii mai coborau în piaţă, dar nu stăteau decît să se întîlnească unii cu alţii, apoi se înfundau în cîrciumi, dacă nu plecau la cazărmile şi la bordeiele lor îngropate în zăpadă.

În tot acest timp, Coteiul zăcu zguduit de friguri şi scăldat în sudori, cu ochii în tavan, aiurînd. Odată, păru că-l trezeşte o mişcare cunoscută, din ogradă. În spatele grajdului se auzea porcul grohăind, neliniştit. În uşa bucătăriei cineva ascuţea cuţitul pe piatră. „Nenea Chivu taie porcul!" se gîndi bolnavul, ca prin vis. Îşi încleştă pumnii în învelitoare. „Nene Chivule, nu mă las!"

Era ziua de Ignat, stăpînă-su tăia porcul, cu tevatură, ca în fiecare an. Se sculase în zori, îşi îmbrăcase cioarecii groşi, îşi înfăşurase picioarele în obiele, iar peste obiele îşi trăsese cizmele unse cu seu. Lina îi turnase să se spele, pe cerdac, cu tot gerul de afară; se ştersese pe obraz cu ştergar nou, suflînd aburi grei, apoi, în bucătărie, la căldură, mîncase zdravăn, mai mult decît în alte dimineţi, făcînd să alunece fiecare dumicat cu un păhăruţ de rachiu. Mîncarea, băutura, focul de pe vatră, la un loc cu mulţumirea pe care i-o aducea totdeauna această zi, îi făceau obrazul roşu şi plin de luciu, ca un şorici proaspăt opărit.

În curte îl aşteptau doi oameni, măcelarul şi sluga lui, pe care-i aducea totdeauna în ajutor şi care primeau, drept plată, unele mărunţaie mai fără folos.

— Gata, mă?

— Gata, domnu Bocanu!

Bocanu întinse mîna după cuțit.

— Ia să văd ?

Încercă ascuțișul pe buricul degetului.

— Bun !

Vocea lui semăna cu grohăitul porcului, care se zbătea neliniștit în coteț.

Coteiul auzi porcul zbătîndu-se, guițînd, încercînd să scape din mîinile lor.

— Ține bine ! Ține bine ! răcnea Bocanu.

Glasul gros se amesteca cu guițatul sfîșietor. Urmă o busitură — răsturnaseră porcul pe o coastă și tăbărîseră deasupra lui. Coteiul își amintea totul, din ceilalți ani ; măcelarul și sluga lui țineau porcul, iar Bocanu îi înfigea cuțitul în gît. Mai departe îi lăsa pe ceilalți să facă treburile mărunte, să-l pîrjolească, pe foc de paie, să-l curețe cu răzuitoarea, să spele șoriciul. El doar privea, dintr-o parte, mormăind mulțumit, trăgînd cu plăcere în piept mirosul de șorici pîrlit și de mațe aburind.

O clipă fu liniște, apoi, deodată, guițatul crescu, zvîrcolit.

„Nenea Chivu a băgat cuțitul !"

În amețeala lui, Coteiul îl văzu pe Bocanu aplecat peste grumazul porcului, văzu cuțitul pătrunzînd în gît, sîngele țîșnind. Guițatul se îngroșă, icni de cîteva ori, și amuți.

Bocanu grohăi, mulțumit :

— Oă ! Oă ! Îl răpusei !

— Să-l mîncați sănătoși !

Iar căzu Stoian în întunericul boalei. Tîrziu i se păru că aude ușa scîrțîind. Umbra mare a stăpînului se ivi în prag, aducînd miros de pîrlit. Era plin de sînge, de sus pînă jos. Într-o mînă ținea o bucată de ureche de porc, părpălită la foc.

— Na, Stoiene, și ție, șoric !

Nu înțelese nimic, dar recunoscu mîna plină de sînge, ca în toate zilele de Ignat. Nu mai știa al cîtelea Crăciun îl apuca aici. Ochii i se umplură de lacrimi. Strînse învelitoarea cu degetele și încercă să se ridice spre stăpînă-su, să-i sărute mîna. Nu izbuti ; căzu în perne aiurînd :

— Nene Chivule, îți mulțumesc că n-ai uitat de mine ! Eu de aici nu mai plec ! Rămîn lîngă dumneata... credincios...

— Ce zice ? întrebă baba Rada, de afară.

— Aiurează mereu, mormăi Bocanu, nemulțumit.

Coteiul boli încă multe zile ; Crăciunul și celelalte sărbători trecură, ninsoarea conteni, dealurile stătură ascunse sub zăpada înghețată care se murdărea de la o zi la alta, pînă cînd nu mai rămaseră decît pete albe ; cînd răzbea printre nori, soarele scotea din ele sclipiri orbitoare, în mijlocul peisajului mort.

Lucrul continua pretutindeni, neschimbat, decît că se vedeau pe dealuri mai puțini oameni. Către Schela Nouă treceau neîncetat căruțe cu materiale. De multe ce trebuiau, nu mai răzbea să aducă pe drumul de la Ploiești ; aduceau și de la Cîmpina, goleau depozitele, și tot nu se ajungea. Turle noi se ridicau, una lîngă alta ; pădurea cădea, pogoane într-o singură zi. Erupțiile se țineau lanț, și cu cît erau mai multe, cu atît se înmulțeau sondele noi. Oamenii de prin văi continuau și acum, în miezul iernii, să-și părăsească pămînturile. Iscăleau, luau teancuri de bani și se mutau la creste.

Jos, peste vechile lor locuințe, cădea păcura, se aduna în șanțuri, curgea la vale, prin vechile curți, dărîma vechile ziduri, ardea iarba și pămîntul.

Lîngă casa babei Neaga făcu erupție o sondă chiar în noaptea de Anul Nou.

Tot așteptînd ca Dumitrică s-o mute sus, cum îi făgăduise, bătrîna locuia încă devale, între sondele puse de Societate. O trezi un clocot sub temelia casei. Fierbeau parcă dedesubt ca-

zanele iadului, căutînd să răbufnească. În timp ce pereții casei, șubrezi, se clătinau, și zornăiau geamurile, baba ieși speriată în prag. Un șuier prelung, zbătut, o scuturătură de viscol, o împinse înapoi ; o vîltoare se prăvăli în poartă ; gardul pîrîi și căzu peste coteții cînelui ; cînele scoase numai un chelălăit.

Furia erupției smulsese acoperișul turlei, cu geamblac cu tot și-l aruncase în vale. Îndată păcura se auzi curgînd în vîrtejuri. Baba văzu speriată dîra ei lată, înspumată și furioasă, coborînd din pădure pe zăpada albă. Dînd de pereți, gîrla se despărți în două și curse mai departe, prinzînd casa la mijloc, ca pe o insulă condamnată.

Pînă în zori, bătrîna privi prăpădul din prag, așteptînd moartea. Abia atunci își aduseră aminte de ea și veniră oamenii s-o ridice.

— Hai, băbuță, ia-ți calabalîcul ! Hai, că vine casa peste dumneata !

Gîrla răsturnase coteții de păsări și îl tîrîse pînă în mijlocul ogrăzii. Cîteva găini stăteau agățate cu ghearele în sîrma răsuflătorilor, zbătîndu-se, căutînd pe unde să scape. Toate erau negre ca niște ciori.

Lîngă poartă, cînele zăcea cu gura căscată, cu limba roșie, atîrnîndu-i printre dinți. Baba privi de jur împrejur, înnebunită.

— Da unde să plec, Maică Precistă ?

O luară pe sus, o scoaseră pe coastă, se întoarseră, adunară de prin casă boarfele care li se părură mai de folos și le strînseră în cîteva scoarțe. Baba se văzu în mijlocul pădurii, cu boccelele în jurul ei. Peretele din spate al casei începu să se încline ; acoperișul coborî după el.

— Maică-măiculiță ! plîngea bătrîna. Unde să mă duc ?

— Du-te la domnu Cristea ! o sfătui, aspru, un om. Că uite-l, i-a pus Dumnezeu mîna în cap !

Baba își lăsă boccelele în grija sondorilor și porni să-l ia pe moș Vlădoae. Casa lui pînă acum nu pățise nimic, nu era în calea erupției. Moșneagul ieșise și el în prag, de unde privea, prostit.

Pe Dumitrică nu-l găsiră acasă ; dăduse fuga să vadă erupția. În restaurant era cald. Soba mare, de fier, din mijlocul sălii, făcea aerul să pîlpîie în jur. Chelnerii abia făcuseră curățenie, după petrecea de peste noapte ; măturaseră, puseseră hîrtie curată pe mese, așezaseră scaunele, și acum moțăiau pe lîngă ziduri. Deasupra atîrnau ghirlande de hîrtie tricoloră, lucioasă, podoabe pentru revelion.

Baba Neaga și moșneagul se așezară lîngă sobă. Un băiat de prăvălie veni la ei.

— Zi, e erupție la Runcu ?

Moș Vlădoae răspunse sec :

— E !

— Chiar la jupînu ?

— La el.

Băiatul se bucură :

— Asta e bine !

Moșneagul clătină din cap :

— Bine pentru el, nu pentru tine, prostule !

Și nu mai scoase un cuvînt.

Un timp restaurantul rămase tăcut, în lumina posomorîtă. Nu se auzeau decît lemnele care sfîrîiau în sobă, și burlanul pocnind. În piață, nu clintea nimic. Prea rar se strecura, adus de umeri, cîte un om grăbit.

Dinspre Telega, se auziră clopotele bătînd slab, îndepărtat. Baba Neaga începu să se închine.

— Păi da, vezi ! mormăi moșneagul. Tocmai asta nu făcuși azi !

— Nu vorbi așa, că te bate Dumnezeu !

— Apăi altă grijă nici nu are Dumnezeu, decît p-a mea!

Clopotele se auziră iar. Moşneagul se bătu cu palma pe genunchi.

— Tu ştii, babă, de ce trag clopotele azi?

— Dacă-i Anu Nou!

— Nu d-aia! Le trag ca să-i dea de veste lui Scaraoschi c-au mai făcut oamenii o gaură în iad!

Chelnerii şi băieţii din prăvălie izbucniră în rîs.

— Ai chef de glumă azi, moş Vlădoae!

— Păi dar! făcu moşneagul, încruntîndu-se iar.

Pînă aproape de amiază prăvălia rămăsese tot aşa, goală şi tăcută. Oamenii se odihneau după petrecere. Într-un tîrziu, se văzură cîţiva mişcîndu-se prin piaţă; unii intrau în cîrciumi, alţii mai schimbau o vorbă. Despre erupţia nouă aflaseră toţi, şi se uitau cu amărăciune pe dealuri, la sondele din Schela Veche.

— Zi, cît lăcărim aici într-o săptămînă, zvîrle acolo într-un ceas! Aşa mai zic şi eu! făcu unul, clătinînd cu scîrbă din cap.

— E pămîntul mai bun! spuse altul, împăcîndu-se cu acest gînd.

Un băiat de la Salon chicoti înveselit:

— Uite-l şi pă Gogoi, cu calu!

Gogoi venea dinspre casă, ducînd calul de căpăstru. De cînd îl adusese de la oraş, nu-l mai încăleca niciodată, dar îl scotea în fiecare zi la plimbare.

— Să fericesc şi cu o fiinţă pă lumea asta, mă! Ce rîdeţi ca proştii?!

Îl lua de căpăstru şi mergeau alături, la cîrciumă, la primărie, la sonde, la staţia de predare. Dacă vremea era bună, îl lega de o stănoagă în drum, dacă nu, îi căuta un adăpost în apropiere, un grajd, un şopron, ori măcar o prispă, unde îl

urca trudnic, împingîndu-l cu umărul de la spate. Cînd întîrzia prin cîrciumi, avea grijă să iasă la răstimpuri în uşă, să-l mai vadă ce face.

De trai bun, rotund ca un pepene şi odihnit, calul se cam înrăise. N-ar fi supărat pe nimeni că zburda tot timpul, dar luase obiceiul să muşte şi să zvîrle cu copita. Lui Gogoi nu-i făcea nici un rău, decît că-i dădea cîte un bot în spinare, să-l trezească dacă îl simţea beat din cale afară.

Datorită calului, beţivul întîrzia mai puţin prin cîrciumi.

— Mă duc, mă, că mă aşteaptă cineva afară !

Cînd îl vedea ieşind, calul necheza bucuros, zbenguindu-se. În timp ce Gogoi se chinuia să desfacă fîrul, încerca să-l muşte de urechi, ori îl apuca de guler, îl zgîlţîia, şi necheza, parcă batjocoritor. Citeodată îşi băga dinţii în căciula lui, i-o smulgea din cap şi, după ce-o scutura bine, i-o arunca în şanţ.

Altminteri, era între ei un prieteşug plin de haz. De multe ori văzuseră oamenii calul lui Gogoi ţinîndu-şi stăpînul beat cu dinţii de mîneca hainei şi ducîndu-l acasă.

— La mulţi ani, nene Gogoi ! îi urară în gura mare cei din piaţă.

Gogoi îi privi dintr-o parte.

— La mulţi ani pă nebăute ? Duceţi-vă dracului !

Îşi legă calul de stănoagă, în faţa restaurantului. Înăuntru, cîţiva oameni beau ţuică fiartă.

— L-a răzbit pă stăpîn-tu ? strigă beţivul, din prag, către tejghetar.

Tejghetarul se mîndri, de parcă sonda ar fi fost a lui :

— L-a răzbit ! Păi ce, crezi că numai dumneata ?

În aceeaşi clipă se auzi şi glasul lui Dumitrică, afară. Oamenii care aflaseră întîmplarea se ţineau după negustor, să-i cinstească.

Gogoi îi ieşi în cale.

— Zi, te-a răzbit iar ! îi strigă, aplecîndu-şi capul pe o parte, privindu-l numai cu un ochi, ca găinile leşinate.

— M-a răzbit !

— Dea dracu în burta ta dă negustor, dacă acu nu te îmbeţi !

Dumitrică rîse, bine dispus :

— Mă îmbăt, dar stai, că mai am socoteli !

Cînd să treacă spre uşa de după tejghea, dădu cu ochii de bătrîni. Pe faţă îi trecu o umbră de silă, pe care o alungă repede. Se duse spre ei cu mîinile întinse şi-i luă pe după umeri.

— Ei, aţi mai venit pe la mine ? Haideţi dincolo ; e mai cald. (Îi trecu prin cele două prăvălii şi-i duse în odaia din fund.) O ţuică fiartă v-ar face bine la inimă !

Îşi freca mîinile, voios. Ei rămaseră tăcuţi, cu capetele aplecate.

— Te răzbi iar ! făcu moş Vlădoae, parcă dojenitor.

Dumitrică îl bătu pe umăr, prieteneşte :

— Ce, dumitale îţi pare rău ?

— Rău nu-mi pare ; da cu baba ce faci ?

Negustorul se încruntă din nou ; în clipa cînd pleca de la sondă, la casa babei Neaga, lovită necontenit de şuvoi, se dărîmase ultimul zid. Numai acoperişul mai rămăsese întreg, căzut pe pămînt ; restul era o grămadă de moloz înnegrit, pe care erupţia îl spăla şi-l ducea încet la vale.

— Ei, o să facem şi cu dumneaei ceva, n-avea grijă ! zise, în doi peri.

Era supărat că-l tot tulburau cu necazurile lor. Parcă altele n-avea de pus la cale acum, decît să-i facă babei casă ! Stătu o clipă pe gînduri.

— Babă Neago, să-ţi aduci boarfele aici ; îţi dau o odaie la mine !

Baba nu zise nimic. Moşul clătină neîncrezător din cap. Răbdarea lui Dumitrică se sfîrşi.

— Ce-mi tot dai din cap, moş Vlădoae ? Am spus un lucru, mă ţin de cuvînt ! N-o să-i fie bine aici ?

— Vezi numai că pe dumneata te răzbi, şi noi am rămas calici !

Dumitrică ieşi trîntind uşa ; dacă mai stătea de vorbă cu ei, îşi strica bucuria de Anul Nou.

În restaurant oamenii se îngrămădiseră la ferestrele din fund şi priveau într-o parte a schelei, unde băgaseră de seamă că se întîmpla ceva neobişnuit. O sanie oprise jos, în drumul mare, la Lipănescu.

— Ala nu-i şeful de post ?

— Ba el e !

— Unde s-o fi ducînd ?

— Apăi, chiar, ce-o fi căutînd în schelă ? se miră Gogoi. Că pe soră-sa a măritat-o, copilu şi l-a botezat, parastas lui tat-su i-a făcut !...

Ceilalţi izbucniră în rîs.

Şeful de post, venit cu sania, cu un jandarm, apucase pe potecă, în sus, prin schela lui Lipănescu. În faţa biroului se vedea o mişcare neobişnuită. Sondorii erau mai toţi strînşi în uşă şi aşteptau, îngînduraţi. Alţi cîţiva, deasupra, pe deal, păreau că stau de pază. Unul ciocăni în fereastră.

— Vine domnu şef !

Lipănescu, care făcea socoteli înăuntru cu administratorul, se ridică, îşi îmbrăcă şuba, îşi trase căciula pe urechi şi ieşi în prag. Şeful de post tocmai sosea din jos, gîfîind, sugrumat în mantaua albastră cu nasturi galbeni, cu centironul strîns peste burtă. Avea o căciulă fumurie, pusă pe-o ureche, cu cocarda tricoloră lucind în frunte. Puşca o ţinea în mîna stîngă, cu

cureaua trecută peste braţ. Duse două degete la tîmplă, salutînd ca generalii.

— Ce s-a întîmplat, frăţioare ? întrebă, strîngînd mîna lui Lipănescu cu o grabă prietenească şi respectuoasă.

— O nenorocire, domnule Brebeanu !

Plutonierul întinse stînga lui Pascu.

— Unde-i mortul ?

Lipănescu arătă grupul de sondori din deal.

— Uite colo ! Nu ne-am atins de el.

— Foarte bine ! Ia să-l vedem !

Sondorii se dădură la o parte ; între ei se vedea un om întins cu faţa spre cer, cu un picior îndoit, cum se răsucise în cădere, cu o mînă pe lîngă corp, cu alta prinsă dedesubt. O pată mare, vînătă, pe tîmpla stîngă, arăta urma unei lovituri. Un bolovan pătat de sînge se rostogolise cîţiva paşi.

— Corpul delict ! zise grav Lipănescu.

Şeful postului îl privi plictisit, dintr-o parte, şi se apropie de mort. Ochii acestuia erau deschişi şi daţi peste cap ; li se vedea numai albul, străbătut de vinişoare înnegrite. Sub mustaţa ţepoasă, pe care se prelingea o dîră de sînge închegat, rînjeau dinţii, albi şi rari.

— Domle, domle, ce necaz ! Ia spune, frăţioare, cum s-a întîmplat ?

— De, domnule Brebeanu ! zise Lipănescu. Dacă dumneata n-ai vrut să pui mîna pe ei !

— Da cum să pun ! Ce, eu am o mie de ochi, să văd după fiecare copac ?

Un sondor se amestecă în vorbă :

— Că în urmă, de cînd a dat zăpada, nici n-au mai fost, dom şef !

— Şi ce le veniră, frăţioare, tocmai în noaptea de revelion ? (Se uită deodată la Lipănescu.) Şi dumneatale fuseşi acilea ?

— Da unde ?

— Păi acasă, la cocoană, ca oamenii ! Ce naiba, nici de Anul Nou ?

Lipănescu se înroşi ; vru să spună ceva, furios, apoi se înfrînă. Şeful postului nu-l putea înţelege ! Nici de Crăciun, nici de Anul Nou, nici de Paşti, şi niciodată ! N-avea ce să mai caute în Cîmpina, pînă la terminarea castelului. Turnase temeliile în octombrie ; aştepta dezgheţul ca să dea drumul mai departe.

— Uite ce e, domnule Brebeanu, zise, întorcîndu-se la fapte. Acu trebuie să-i prinzi, că nu mai e joacă ; e moarte de om !

Plutonierul se scărpină în cap, pe sub căciulă :

— Dă unde-i mortul ?

— Dîn Cosminele, răspunse unul din sondori.

— Daţi-i dă veste, acasă. Am telefonat la Cîmpina ; o să vină procuroru şi doctoru, să-i facă autopsia. (Porni la deal, fără tragere de inimă. După cîţiva paşi se opri şi strigă la sondori :) Voi duceţi-vă la treabă ! Să rămînă numai unu, cu mortu.

Pădurea se deschidea în faţă, cenuşie, grea de tăcere şi de pustietate. Pe fondul ei desfrunzit, firma din deal se vedea mai inexplicabilă. Plutonierul o privi cu silă şi scuipă într-o parte.

— Uite, frăţioare, ce făcuşi cu firma dumitale !

Lipănescu tocmai se aplecase pe sub gardul de sîrmă ; nu auzi. Şeful postului cu jandarmul se luară după el şi ieşiră în Drumul Părăsit. Cîteva urme de sanie alunecau pe marginea pădurii. Plutonierul simţi pe spinare un fir de gheaţă.

— Nu prea umblă lume pe aici !

Era mai frig decît jos ; vîntul rece care venea pe văi pornea apoi în lungul pădurii, parcă neavînd puterea să coboare în schelă. Ramurile goale ale copacilor, poleite pe alocuri de chiciură, se clătinau, izbindu-se între ele cu sunete seci, ca de oase.

Lipănescu îşi strînse şuba la gît. Ar fi fost mai bine să se întoarcă la birou ; Pascu se chinuia să încheie bilanţul şi-i tot cerea lămuriri. În ceea ce-l privea, puţin îi păsa de bilanţ şi de socoteli pe hîrtie. Avea capul destul de larg, ca să păstreze acolo toate planurile.

— Lasă bilanţul, Pascule ! îi spunea administratorului. Acum semăn ! Să-l faci cînd om începe să culegem !

Avea peste treizeci de sonde care înghiţeau bani, în vreme ce numai vreo zece dădeau păcură. El le iubea însă pe toate, deopotrivă, cu o dragoste chinuitoare. Îl făcea să sufere fiecare scîndură bătută strîmb la o baracă, fiecare bucată de tablă luată de pe acoperiş, se îmbolnăvea cînd vedea păcura prelingîndu-se pe pămînt, pe la o muşă slab înşurubată. Ar fi vrut să se afle la fiecare sondă şi la toate în acelaşi timp, să le supravegheze, să le îngrijească el însuşi, ca singurul care înţelegea pe de-a-ntregul adevăratul lor sens.

Nu era înspăimîntat că nu mai ajungeau banii de la prăvălie şi că începuse să scoată din bancă. Prăvălia, de altminteri, nici nu mai mergea ca înainte. Marfa începuse să lipsească, se pierduse legătura cu uzinele din străinătate. O bună parte din ce mai fusese bun în depozit intrase în sondele proprii. Prăvălia se bizuia acum mai mult pe raionul de articole casnice, cratiţe, maşini de călcat, de tocat carne, sobe de tuci, găleţi, sape, tîrnăcoape, care veneau singure de la fabricile din ţară. Într-o zi, Anghelina îl întrebase, prosteşte :

— Dacă dăm faliment ?

— Faliment ? De unde ai auzit vorba asta ?

— De, așa se vorbește.

Simțea că negustorimea orașului moare de ciudă văzîndu-l cu sonde. Atunci transforma în gînd castelul, îl făcea mai înalt și mai mare, ca să-i zdrobească pe toți, cu o lovitură. Între timp se ferea să mai dea ochii cu cineva. Nu-și mai găsea oameni pe măsură, se simțea mai bine singur, în schelă, alergînd de la o sondă la alta, murdar de păcură, nebărbierit, înfierbîntat de planuri.

— Uite bolovanii ! strigă șeful postului.

Cîțiva bolovani erau strînși grămadă, între doi copaci, la marginea pădurii. În jurul lor zăpada se vedea bătută și înnegrită sub picioare. O urmă de pași se pierdea în pădure.

— Opincă ! observă plutonierul. Ei, domnule Lipănescu, acum să vedem !

Lui Lipănescu i se răci spinarea.

— Apăi eu mă duc, zise, cuprins deodată de teamă, în fața urmelor care făceau legătura cu ucigașul, cine știe în ce parte a pădurii.

Șeful de post își chemă jandarmul :

— Hai, Dobrică !

Porniră pe urmele pașilor. Printre copacii desfrunziți, începură să se vadă casele din Valea Alunișului. La marginea pădurii, zăpada era bătută în picioare, semn că fugarul șovăise, sau pîndise ; mai departe pașii se vedeau limpede, mergînd în linie dreaptă, pînă la prima casă.

Urmăritorii se opriră. Plutonierul își scoase pușca de sub braț și o trecu în mîna dreaptă.

— Tu stai aici ! îi șopti jandarmului.

Porni spre casă cu ochii la ferestre, gata să tragă. În fața prispei se opri. Împrejurimile erau adormite ; la celelalte case nu mișca nimic ; nici măcar fum nu ieșea pe coșuri, nici cîini

nu se vedeau pe afară. „Parc-ar fi vorbiți toți!" se gîndi șeful postului, înfiorat de tăcere. Încercă trăgaciul cu degetul, sări pe prispă și izbi cu cizma în ușă. Ușa se duse de perete, deschizînd înainte, ca o hrubă, întunericul tindei. Jandarmul se sperie. Nu se așteptase ; i se părea că ușa sărise singură în lături :

— Care ești aici ?

Nimic nu mișca înăuntru. Desprinzîndu-se din întuneric, începură să se vadă lucrurile tindei : ceaunul, negru, în marginea vetrei, cîteva oale atîrnate deasupra, pe perete, în dreapta, o albie. Ușile din părți stăteau neclintite.

Brebeanu se propti în prag și strigă, mai tare și mai înfricoșat decît prima dată :

— Care ești aici ? Deschideți !

O perdea se mișcă la odaia din dreapta. Jandarmul îndreptă pușca spre fereastră.

— Deschide !

Se auzi un pas ușor, lipăind în papuci prin casă, clanța scheună, și ușa se deschise. Copila se ivi în prag, în cămașă de noapte, cu un paltonaș pe umeri, mirată, cu capul aplecat pe o parte. Plutonierul o întrebă, aprig :

— Cine mai e în casă ?

Ea arătă, netemătoare, ușa cealaltă :

— Numai tata.

— Ce, el nu aude ? Hei, moșule, deschide ușa !

Nu clinti nimic.

— Doarme ! șopti Copila.

— Da ce-ați făcut astă-noapte ?

Fata se înroși. Plutonierul băgă de seamă și-o privi cu mai multă bănuială.

— Moșule, hei, deschide !

— Nu e încuiat, zise Copila. N-avem cheie la nici o ușă.

— Vouă nu vă e dă hoți ? Păi chiar, ce să vă fure ! ?

Ea deschise ușa de peste tindă și rămase în prag, nedumerită.

— Nu-i.

Îl privea pe plutonier, nevinovată și uimită, cu sprîncenele ridicate sub micile bolți ale frunții.

— A, păi pă mine să nu mă prostești tu, cu uite popa, nu e popa ! Unde-i tat-tu ? Ai spus că doarme.

— Nu știu unde-i ; o fi plecat după lemne ; am crezut că doarme.

Văzînd că niki o primejdie nu-l pîndește dinăuntru, plutonierul se întoarse spre jandarmul de afară și-i făcu semn să vină. Amîndoi se apucară să scotocească prin casă. Mai întîi se opri la ciomegele din odaia bătrînului.

— Ce-s astea ?

— Lemne de foc, ce să fie !?

— Și dă ce-s netezite !

— Tata ; dacă n-are ce face !?

Plutonierul mormăi ceva și trecu în odaia cealaltă. Un parfum ușor, orășenesc, îl izbi din prag.

— Asta-i odaia ta ? o întrebă pe fată, cercetînd-o cu o altă curiozitate.

Sub paltonul care nu-i acoperea pieptul, îi văzu sînii zbătîndu-se liberi în cămașa de noapte. Băgă de seamă că are gîtul lung, alb, și bărbia frumoasă. O întîlnise de multe ori pe drum, dar niciodată n-o privise cu luare aminte.

— Tu cînd ai crescut așa ?

Ea ridică din umeri, sfioasă.

— Te pomenești că ți-e rușine ! urmă plutonierul, încercînd să zîmbească și să-și înmoaie glasul.

Ochii i se opriră la o sticlă mare de parfum, de pe masă, legată cu o panglică roşie ; alături erau un pieptene, agrafe de prins părul, o oglinjoară.

— Vai dă capu vostru !

Copila ridică ochii deodată, înfruntîndu-l duşmănoasă ; paltonul se desfăcu mai mult în faţă, şi sînii i se văzură, tresăltînd cu un fel de furie, sub cămaşă.

— Ai treabă cu tata ?

Brebeanu nu era obişnuit să-l înfrunte nimeni ; oamenii îl ascultau supuşi, cu căciula în mîini.

— Am treabă cu tat-tu ! strigă, strîngînd pumnii pe puşcă şi împingîndu-şi burta înainte. Da ai să vezi tu ce treabă ! Crezi c-am venit să glumesc cu tine ?

Jandarmul celălalt care privea afară, pe uşă, rămase deodată cu ochii spre colţul prispei.

— Dom şef !

— Ce-i ?

— Ia uite !

Alte urme de paşi, semănînd cu cele după care veniseră, porneau din colţul prispei, străbăteau bătătura, mai prin stînga, şi se pierdeau în pădure.

— A fugit ! socoti plutonierul.

— Acu, ce facem ?

— Acu ? Tu stai aici cu ochii în patru şi lasă-mă pe mine !

Fără multă chibzuială, Brebeanu o luă după urme. Paşii se desenau limpede printre copaci ; doar dacă din loc în loc se mai pierdeau, prin cîte un desiş fără zăpadă, ca dincolo să se vadă mai bine. Înăuntrul pădurii, lumina amiezii de iarnă, şi aşa scăzută, se învineţea. Cădea de sus, printre ramurile dezgolite, o tăcere tristă şi apăsătoare.

Îl cuprinse neliniștea ; îi părea rău că se grăbise cu cercetările ; n-ar fi trebuit să plece singur, ci mai întîi să-și aducă ajutoare.

Îi plăcea meseria, îl făcea mai mare peste patru sate, mai mare decît primarii, decît notarii și perceptorii, rege peste toți ; îi plăcea să-l salute oamenii, iar el să-i bage în sperieți cu o căutătură aspră și bănuitoare. Intra prin cîrciumi, ca să i se ploconească negustorul și să intre în pămînt beților, trecea pe la hore, duminica, răsucindu-și mustața, cu ochii după neveste, nu-i venea peste mînă nici să cerceteze la post vreo pricină mai ușoară, să scape cîte un pumn sub bărbia împricinaților. Dar să aibă de-a face cu banditii nu-i plăcea ; însemna să fii pe drumuri, cînd nu gîndești, mereu gata de plecare, să nu-ți priască nici somnul, nici masa, nici băutura. Lui îi plăceau odaia caldă, patul moale și mîncarea bună, pe care n-avea cum să le găsească în pădure. Micșoră pasul, fără voie. În aceeași clipă, urechea prinse, din față, susurul unui pîrîu, într-un fund de vale. Era un fir de apă care tăia în zăpadă o linie neagră, șerpuită, împărțind pădurea în două.

Se opri cu mîna pe pușcă și cercetă împrejurimile. Nu se auzea nimic ; întunericul pădurii crescuse, și liniștea ei se făcuse mai apăsătoare.

Urmele coborau pieziș valea și se topeau în pîrîu ; dincolo, malul se vedea neumblat ; fugarul mersese mai departe prin apă, ca să nu lase semne. Plutonierul se cutremură numai gîndindu-se ce înseamnă să intri cu opincile în apa înghețată și p-ormă să n-ai alt adăpost decît pămîntul gol și copacii !

Fără îndoială ucigașul o luase în sus și se afundase între dealurile necunoscute. Nu era înțelept să meargă după el, mai departe ; a doua zi, avea să-și trimită sergentul major, cu cîțiva oameni, să răscolească ei pădurea înghețată.

Se întoarse repede, urmărit de întunericul care se ridica din pădure. Cînd pereții albi ai caselor din Valea Alunișului lucirăă printre copaci, își simți inima mai ușoară.

Jandarmul îi ieși înainte.

— Dom șef, ia uite !

Alte urme de pași porneau din partea cealaltă a prispei, ocoleau casa și se pierdeau în pădure. Erau urme de ghete, sau de pantofi, se vedea forma tălpii și a tocului.

— A venit și a plecat !

Într-adevăr, un rînd de pași veneau spre casă, alții se duceau.

— Asta-i cadril curat, dom șef ! spuse jandarmul, încercînd să glumească.

Brebeanu nu rîse ; nu înțelesese vorba și nici nu-i ardea de glumă. Se întoarse furios spre fată, care stătea în prag, tot dezbrăcată, cu paltonașul pe umeri.

— Da tu pă unde ai venit, dă n-ai lăsat nici o urmă ?

— Eu n-am fost nicăieri. De ieri am stat în casă.

— Și nu știi cînd a plecat tat-tu ?

— Nu știu, că nu-i țin socoteală.

— Da astă-noapte n-ai auzit dac-a ieșit pă ușă ?

— O fi ieșit. Ce, parcă numai acuma ?

— Las c-ai să spui tu tot, la urmă ! Și n-ai auzit c-a fost cineva aici ?

— N-am auzit.

Plutonierul ar fi vrut să încheie pentru azi ancheta, să se poată întoarce acasă, unde-l așteptau cu masa.

— Mare necaz, frățioare ! se văietă, dîndu-și căciula pe spate și dezgolindu-și fruntea roșie.

Pașii care ocoleau casa se cereau însă cercetați ; erau altfel decît cei din pădure, făgăduiau să ducă la sigur undeva, dacă nu cei care plecau, măcar cei care veneau ; un fugar se poate

pierde în pădure, să nu-i mai dai de urmă, dar unul care vine, trebuie să plece de la un loc sigur, pe lumea asta, nu pe altă lume.

Se hotărî să mai întîrzie o jumătate de oră cu masa.

— Mare necaz, frăţioare! Dobrică, ia seama! Mă întoro într-o fugă.

Porni repede printre copaci. Un om încălţat în pantofi, sau în ghete, se gîndea, nu e unul de-ai pădurii, nu poate să vină prea de departe. Cu siguranţă că de la celălalt pîlc de case, din valea Carpenului. După cîteva sute de paşi, valea îi apăru în faţă, despădurită; amîndouă urmele se vedeau limpede, pînă în poarta celei mai din jos case. O recunoscu, şi mintea i se lumină deodată. Era casa bătrînului Motoacă, iar urmele de paşi nu puteau fi ale altuia decît ale lui fie-su, fiindcă numai el din pădure umbla cu încălţăminte orăşenească.

Împinse poarta cu patul puştii. Perdelele, la odaia din dreapta, se mişcară, şi capetele fetelor apărură pe furiş. Bătrînul tuşea pe laviţa din tindă. Şeful postului bătu cu cizma în uşă:

— Hei, ieşiţi, afară!

Înecat de tuse, bătrînul nu auzi. Fie-su ieşi, de dincolo.

— Să trăiţi, dom şef!

Drept răspuns, plutonierul îl privi de sus pînă jos. Ochii i se opriră pe pantofii lui de box negru, cu tălpile subţiri; pielea mai era încă udă. Se socoti lămurit. Îi vorbi cu un glas blînd şi prietenesc:

— Ce mai faci, mă Ionică?

Motoacă se înroşi.

— Bine, dom şef!

— Mă Ionică, ia pune-ţi tu baltonu pă tine, să mergem pînă într-un loc.

— Unde, dom șef ?

— Las c-ai să vezi tu !

Băiatul se supuse. Taică-su nu auzise vorba de afară ; simțindu-l că pleacă, își opri tusea.

— Poate vii cu un pac dă tutun !

Pe geam fetele își văzură fratele ducîndu-se cu jandarmul.

— Ce poznă o fi făcut ? zise Veta, îngrijorată.

— Ei, poate ceva la chef !

— Pentru asta nu venea șefu postului pînă aici.

Vasilica, sora cea mai mică, se bucură, prostește :

— Acu n-o să ne mai bată !

Veta îi scăpă o palmă peste gură :

— Mușcă-ți limba, tîmpito, că e frat-tu !

De la poartă, șeful de post o luă înadins pe unde venise, trăgînd cu coada ochiului la urmele proaspete pe care le lăsa Motoacă.

— Parcă știi drumul !

— Îl știu, că-l fac de multe ori.

— Așa ? Zi, te duci des la Pădurețu !

— Mă duc, fiindcă mi-e neam și mă am bine cu dînsu.

— Și dîn ce te ai tu bine cu el, Ionică ? Nu cumva că la fie-sa ?

— Nu de la fie-sa !

— Da azi nu fuseși cumva p-acolo ?

— Ba am fost.

Plutonierul rămase cu gura căscată. Nu se așteptase ; credea că băiatul va încerca să mintă, ori să ocolească.

— Așa ! Care va să zică spui pă față ? Ai fost ?

— Vedeți bine că am fost, dacă am spus o dată.

— Și ce făcea Pădurețu ?

— Nu știu ce făcea, fiindcă nu l-am găsit acasă.

De data asta plutonierul simți că-i fuge pămîntul de sub picioare. Întinse mîna, îl înșfăcă de piept și-l întoarse cu fața.

— Ionică, tu să nu mă minți pă mine ! Spune, unde-i Pădureț ?

— Nu știu, dom șef ! Acu, poate s-o fi întors acasă ; da de dimineață, cînd am fost eu, nu l-am găsit.

— Ce-ai căutat la el, cu noaptea în cap ?

— N-am fost cu noaptea în cap, că se făcuse ziuă.

— Ziuă, neziuă, ce-ai căutat la el ?

— Mă duc în fiecare zi, dom șef ! Mai vorbim cîte unele.

— Și altădată cum dă nu-l găsești plecat ?

— Ba îl găsesc, că nimeni nu-i ține socoteala cînd iese din casă.

Șeful postului începu să fiarbă.

— Mă Ionică, dacă nu vrei să spui aici, ai să spui la post !

— Ce să spun, dom șef ?

— Mă ! Mă Ionică, nu face pă prostu ! Tu nu știi ce-a fost astă-noapte ?

— Nu știu.

— C-a spart capu cu pietre la unu, ici în vale ?

— Cine, dom șef ?

Plutonierul își apropie fața de a lui.

— Asta poate știi tu, mă Ionică !

Stătu cîteva clipe așa, fulgerîndu-l în ochi, apoi se cîrmi pe picioare. Dacă voia să mai ajungă la masă, trebuia să nu piardă vremea.

— Dă-i drumu înainte !

Jandarmul aștepta, fumînd o țigară, pe prispa casei. Cînd își văzu șeful, aruncă mucul în zăpadă și înghiți fumul.

— Dobrică, ia-l în primire ; îl bagi la arest și-l ții pîn-oi avea timp dă el. Dă-i drumu repede, că te-ajung și eu dă pă urmă, cu sania !

— Dar dînsa ?

Copila rămăsese tot în prag, cu paltonaşul pe umeri. De frig, picioarele i se învineţiseră. Plutonierul o privi cîteva clipe, nehotărît. Aşa cum stătea, rebegită, nu-i venea să dea nici doi bani pe dînsa. Strîmbă din buze, cu dispreţ. De altminteri nu-i plăcea să ancheteze femei : leşinau îndată ce le punea centironul pe spinare.

— Las-o ! O să ne lămurească Motoacă !

20

Bocanu stătea înfipt în bîtă, pe movila din mijlocul pieții. Un tremur nelămurit îl răscolea pe dinăuntru, făcîndu-l să sufle greu, șuierînd, dînd aburi pe nas ; nările groase adulmecau cu nesaț ceva neînțeles din aer, în vreme ce pîntecul îndesat i se zbătea sub cămir.

Îndată după prînz, piața era pustie, iar prăvăliile adormite. Și deodată auzi în spate un glas subțire, sfios :

— La mulți ani, nene Chivule !

Tresări, speriat, se suci pe bîtă, gata să cadă.

— Nia drace ! grohăi, cu ochii zgîiți.

Copila trecea pe marginea pieții, strecurîndu-se repede la deal.

— Ia stai ! Un'te duci tu ?

Fata răspunse, roșie, cu capul aplecat :

— Mă duc pînă ici, devale.

Bocanu o privi mirat, cum ar fi văzut-o acum prima oară. Nările i se zbătură.

— Ia fă-te-ncoa !

Ea se apropie, stînjenită ; îl văzu aprins, roșu în obraz, cu mînecanul descheiat, cu pieptul păros, aburind prin cămașa despicată.

— Ce-a fost cu tat-tu ?

— Nu știu.

— Păi cum nu știi, dacă umblă jandarii după el ?

— Ei, așa umblă jandarmii după oameni.

— Fată hăi, vezi c-o s-o pățească !

— Da ce-a făcut ?

— Ce-a făcut, ce n-a făcut, dacă intră la pușcărie ? Tu ce te faci pă urmă ?

Copilei îi era gîndul în altă parte.

— Mă duc, nene Chivule !

Bocanu o opri :

— Ia stai !

Fata îi venea un fel de nepoată, dar niciodată n-o băgase în seamă, cum nu le băgase în seamă nici pe celelalte neamuri sărace. Acum văzu că se făcuse mare. Nu i se părea frumoasă ; ar fi vrut să fie cu obrajii mai roșii, cu trupul mai plin, cu picioarele mai groase.

— Și unde zici c-ai plecat tu, singură ? o întrebă, cu vocea schimbată.

— Pîn-aici, devale !

Bătrînul își ținu ochii pe dînsa, cu un amestec de nedumerire și de fierbințeală. Pe creștet, fata purta o căciuliță de lînă roșie, pufoasă, orășencască. Îmbrăcămintea ei era amestecată. Avea o zeghe de dimie sură, croită strîns pe mijloc, cu marginile încheiate față în față, cu găitane și cu înfloriturі negre. Sub marginea zeghei, picioarele erau ascunse în cizmulițe de cauciuc, înalte pînă mai sus de jumătatea pulpelor.

— Cine-ți dădu astea dă pă tine ?

— Ei, le am și eu !...

Răsuflarea lui Bocanu se aprinse. Erau unele zile din an, mai ales în timpul sărbătorilor, cînd anumite tulburări îi încercau ființa mătăhăloasă. Acum, de la Crăciun, nu-și dădea

seama limpede ce-l tot îndemna să plece de acasă. De o săptămînă în şir mînca şi bea îndesat ; tăiatul porcului aducea în fiecare an o îmbelşugare grasă. Începînd cu ziua întîi de Crăciun şi pînă după Bobotează, mînca de cinci, de şase ori pe zi, zdravăn de fiecare dată. Dimineaţa, după ce îşi clătea gura cu rachiu, începea cu muşchiuleţ afumat, prăjit în untură. În untura îngroşată cu firimituri de carne arsă, întingea dumicaţi mari de mămăligă, pe care apoi îi trimitea pe gît, nemestecaţi, făcînd să-i pîrîie gîtlejul. Abia avea timp să se spele de grăsime pe mîini şi pe faţă, că încercînd alt păhăruţ de rachiu, iar i se lăsa gol în stomac. Pe la ceasurile nouă mînca un caltaboş fiert în apă, fără grăsime, pentru odihna maţelor. După caltaboş veneau trandafirii, cîrnaţi proaspeţi de porc, graşi, pipăraţi şi parfumaţi cu mirodenii. La prînz mînca piftie, o strachină, apoi sarmale ori coaste de porc cu varză călită, apoi alt fel de friptură şi sfîrşea cu patru-cinci baclavale mari, îndesate cu nuci, scăldate în sirop de zahăr.

La fiecare din aceste mese, clondirul se golea pe jumătate. După prînz se culca îmbrăcat, cu faţa în sus, cu chimirul desfăcut, şi cădea într-un somn greu, parcă se tot ducea la fund. Se trezea cu o răscoală în măruntaie ; nu-i era rău, şi nu-i era bine ; parcă tot i-ar fi venit să pună mîna pe ceva, să rupă, parcă ar fi scos calul din grajd şi-ar fi dat o goană călare, cu capul gol şi cu pieptul afară din cămaşă.

Apuca zdravăn clondirul, şi dacă golea din el vreo două pahare, iar simţea cum se surpă pe dinăuntru şi iar se apuca să mănînce. Noaptea avea vise aprinse, se vedea în tinereţe, alergînd prin rîpe, după fete şi după neveste ; se vedea într-o odaie cu perdele roşii, cu o mulţime de femei goale. Se trezea lac de apă, gîfîind, nedîndu-şi seama ce îl paşte, şi iar se apuca să-şi îndese stomacul.

Într-o săptămînă, pîntecele i se mărea de două ori pe atît și se întărea, ca fierul, de l-ai fi putut face nicovală. Obrajii i se înroșeau, vinele, pe frunte și la gît, se umflau cît degetele ; în trup i se aduna o furie care aștepta să plesnească undeva și să se reverse. Pleca de acasă asudat, uitîndu-se cu neliniște în lături, gîfîind, speriindu-se și de-o umbră, de un cîine sau de o pisică, oprindu-se din loc în loc și trăgînd cu urechea, de parcă ar fi așteptat să audă un pas apropiindu-se. Cînd întîlnea cîte o femeie, vedea roșu înainte, sufla greu pe nări, dar îi pierea curajul, încît el, care le îndrăznea pe toate, nu se încumeta nici să o privească mai bine, necum să-i spună o vorbă.

Se pomenea, tot fără să-și dea seama cum, coborînd cîte o cărare știută din alte vremi, dînd tîrcoale pe la cîte o casă, pe la vreo văduvă sau pe la vreo nevastă, și sfiindu-se să bată în poartă. După ceasuri întregi de umblet, se întorcea mai neliniștit și, îndată, ca să se potolească, punea mîna pe cloncir, pe slănină afumată și înghițea, pînă simțea că e gata să crape.

Acum dăduse cîteva tîrcoale, o luase pe rîpa de sub livadă, o dată în jos, o dată în sus, iar se întorsese, iar plecase, pe unde stătea Misleanca, o văduvă la care veneau cîte unii să petreacă. Fusese și el pe acolo, cîteodată, în alți ani, și Misleanca îl primise cum se cuvine.

De data asta, la geamul femeii văzuse niște capete negre, de sondori, cu sticlele la gură ; unul cînta dintr-o armonică, și ceilalți chiuiau. Misleanca stătea în odaia învecinată, unde se duceau pe rînd musafirii.

Auzind muzica și chiotele dinăuntru, Bocanu simțise că-l cuprinde turbarea ; urcase dealul cu o vadră de venin în sînge. Vederea Copilei îl întărîta și mai mult. Ochii i se plimbară pe corpul ei, de la gît pînă la picioare. N-ar fi vrut mai mult

decît s-o simtă puțin alături ; i se părea că numai cu atît, veninul din sînge i s-ar fi dus tot afară. I se făcu roșu în față.

— Hai că merg și eu cu tine pînă dăvale !

— Păi mi-e degrabă, nene Chivule !

— Las că nu-i nimica !

Din deal se vedeau schelele adormite ; nu mișca nimic, la nici o sondă. Două zile la Crăciun, două zile la Paști și una de Anul Nou, mașinile se opreau și era atîta liniște, încît schelele, cu turlele lor negre risipite în zăpadă, păreau locuri de îngropăciune. Înfiorată de tăcere și de pustietate, Copila se gîndea că atunci cînd toți directorii, și inginerii, și funcționarii, și sondorii vor pleca, așa vor rămîne dealurile, niște cimitire. La poteca dinspre Rîpa Seacă, spuse :

— Eu o iau pe aici, nene Chivule !

— Stai că vin după tine !

Fata o luă înainte, cu ochii aplecați, rușinată și necăjită, neștiind cum să scape. Bocanu abia putea să i se țină de urmă, cu privirea pe mijlocul ei strîns în zeghe. Cînd sărea peste vreun șanț, cînd se apleca să treacă pe sub vreun cablu, poalele zburau în lături, și el îi vedea coapsele albe, deasupra ciorapilor de lînă. Atunci îi venea să se arunce înainte, să se prăvălească peste dînsa, și amîndoi să se ducă de-a rostogolul, în vreun fund de rîpă, să-și frîngă gîtul, să-și spargă capul, numai să se termine cu veninul din sînge.

— Stai mai încet, fato !

— Mi-e degrabă, nene Chivule !

Jos, la podețul de peste Rîpa Seacă, Bocanu o ajunse ; îi simți răsuflarea grea în spinare. Sub pașii lui bîrnele se îndoiau ca niște nuiele. Dedesubt, gîrla de păcură despica în două fundul văii, alb de zăpadă.

I a urcuș, bătrînul iar rămase în urmă.

— Stai mai încet, fato !

Curînd, poteca intră în pădure. După atît urcuș și după atîta așteptare, lui Bocanu îi veni dintr-o dată un curaj ca în tinerețe. Făcu doi pași mari, repezi, și-o apucă de mînă.

— Ia stai acu și cu mine !

— Lasă-mă, bre nene Chivule, că am treabă !

Bătrînul scotea aburi pe nas și pe gură și prin despicătura cămășii. O strînse mai tare de mînă.

— Unde ai tu treabă ?

De silă, fata își ascunse capul în piept. El îi prinse și mîna cealaltă, fără să lase bîta, și-o întoarse cu fața. Era încordat ca un bivol care se pregătește să ia ceva în coarne. Ea încerca să-și scoată mîinile din pumnii lui mai noduroși decît bîta.

— Lasă-mă, nene Chivule !

— Cu cin-te ai tu bine ?

— Cu nimeni.

— Da dă la mine nu vrei tu o pereche dă cercei dă aur ?

— Nu-mi trebuie cercei.

— Fă, nu fi proastă ! Nu fi proastă, fă, că tu știi ce sînt eu în stare.

Încordarea bătrînului făcea să tremure pămîntul sub tălpi. Fata se temu să nu-i sară cercurile, ca la un butoi, și să-l vadă plesnit, cu doagele răspîndite pe jos.

— Fă, nu fi proastă ! Nu fi proastă ! bolborosea Bocanu, umblînd să-și apropie gura de obrazul ei înroșit.

— Nene Chivule, ce ai cu mine ? Lasă-mă, bre, în pace !

El nu-i auzea glasul ; își auzea numai vinele încolăcite pe tîmple pocnindu-i și urechile vîjîind. Îi trecu o mînă pe după spate, și-o smuci de mijloc, s-o tragă în lăstăriș.

Copila tot nu-i înțelegea toanele și n-avea îndrăzneala să se apere. Scîncea încet, încercînd numai să-și scape mîinile :

— Stai, bre nene Chivule ! Ce naiba, și dumneata !

Bătrînul o tîrî în marginea drumului, își crăcănă picioarele noduroase și o suci pe o parte, s-o pună jos. Fata se zbătea, din răsputeri.

— Nene Chivule, lasă-mă ! Strig după ajutor !

— Să nu strigi, fă ! Să nu strigi, fă !

Tot luptîndu-se să-i pună piedică, piciorul îi alunecă într-un făgaș. O clipă, trupul mătăhălos se zbătu, zornăind din încheieturi, apoi se prăbuși, trăgînd-o pe fată după el. Pămîntul dudui.

Pînă să se dezmeticească bătrînul, Copila, așa cum căzuse, îi puse genunchii în chimir.

— A, stai tu, mucoaso, că te fac eu !

Bocanu căuta orbește ceva, să se sprijine, dar nu găsi nimic ; corpul i se răsuci încet, o dată cu fața în sus, o dată cu fața în jos, apoi porni de-a rostogolul la vale, bușind ca un sac plin. Bîta îi scăpă din mîini, zbură vîjîind, căzu departe și se duse înaintea lui, sunînd sec pe pămîntul înghețat.

Copila se ridică, tremurînd de spaimă și necaz. Cînd se dezmetici, îl văzu pe unchiu-său cum se ducea, din dîmb în dîmb, icnind, scoțînd aburi la fiecare bușitură, ca o rufă stoarsă în frig. Făcu vînt cu piciorul pălăriei pierdute.

— Na și pălăria, nene Chivule ! strigă, înveselită, nechezînd din deal, cu rîsul ei subțire, cristalin.

Bocanu se duse de-a rostogolul, bușind în dîmburi cînd cu burta, cînd cu spinarea. Pe dealul celălalt, cîțiva oameni ieșiseră afară pe la bordeie și priveau, cu ochii căscați, bătîndu-se cu palmele pe genunchi, de rîs. Un dîmb, în față, închidea vederea spre podeț ; corpul rostogolit le dispăru din ochi. Auzeau numai bușiturile și simțeau pămîntul tremurînd. Bîta se izbi de balustrada podețului de unde zbură alături, în

rîpă, făcînd să țipe conductele de fier. În clipa următoare, greu, îndesat, stîlcit, Bocanu se duse după ea, grohăind.

Oamenii auziră plescăitura și văzură păcura țîșnind, împroșcînd cu negru zăpada curată de pe mal. O luară la goană în jos.

Dincolo, Copila aștepta pînă se duse și pălăria după stăpîn, apoi porni fuga prin pădure, spre cabană, nechezînd, grăbindu-se să n-ajungă prea tîrziu.

21

Arestul unde-l băgaseră pe Motoacă era o cămăruță la postul de jandarmi. Pe ferestruica din ușă, cu gratii, vedea în cancelaria goală, iar de acolo, în dormitorul soldaților, cu patru paturi de fier, cazone, cu saltele de paie ca niște saci, îmbrăcate în cearșafuri albe, și cu pătura strînsă în lung, la mijloc. Își aminti vremea de la regiment ; se eliberase sergent, după doi ani de militărie și tot nu știa de ce în cazărmi paturile se fac așa, lăsîndu-se cearșafurile goale, să le bată praful.

Deasupra, în odăile unde locuia șeful postului, auzea veselie. După înghesuiala de pași tîrșiți pe dușumele, înțelegea că e multă lume și nu se mira că îl uitaseră aici. Stătea de la prînz fără apă și fără pîine, numai cu tic-tac-ul ceasornicului de aur, pe care-l tot privea în lumina ferestruicii, așteptînd ca mișcarea acelor pe cadran să aducă o schimbare.

În odaia de dincolo, un jandarm, culcat pe o coastă, strîns cu genunchii la gură și învelit cu mantaua pe cap, sforăi toată după-amiaza. Pe seară se trezi, căscă prelung, se dădu jos și, strîmbîndu-și corpul, făcu oasele să-i trosnească. Motoacă simți abia atunci că înțepenise. Ferestrele se întunecau ; după un timp nu mai văzu arătătoarele ceasornicului, ci numai cadranul alb, lucind, și-l mai privi mult așa, găsind o mîngîiere.

Fiind sărbătoare, în cancelarie nu se făcuse focul și era frig. Într-un tîrziu, răpus de oboseală, se trînti pe dușumea, în colțul arestului, unde aţipi, cu bărbia în piept. Cînd se trezi, deasupra petrecerea nu se terminase.

Șeful postului avea musafiri, pe colegul său de la Brebu, cu nevasta și cu fata, pe notar, pe perceptor, pe administratorul închisorii de la Doftana, pe casierul Băilor, împreună cu neamuri de-ale tuturor.

Petrecură pînă la ziuă. Plecară abia cînd zorile vinete se iveau pe ferestrele înghețate. Brebeanu, bine dispus, roșu la față, plesnind de băutură și de mulțumire, coborî să-i conducă. Jos, își aminti de Motoacă ; fiindcă tot n-avea chef să se culce, intră în cancelarie, cu tunica descheiată, cu burta înainte, răsucindu-și mustața neagră, cîntînd : „Volinaș pe cînd era, șapte sate mi-l iubea..."

Jandarmii se sculaseră și își văcsuiau cizmele.

— Să trăiți, dom șef ! strigară, cu periile în mînă.

Strigătul lor milităresc îl făcu pe plutonier să-și aducă aminte de datorie. Lăsă cîntecul și se încruntă.

— Ce ne facem, frățioare, că trebuie să anchetăm arestatul ! ?

— Îl anchetăm, dom șef ! Ce, parcă n-am mai anchetat noi și pă alții ?

Brebeanu se așeză în spatele biroului.

— Ia aduceți-l !

Motoacă aţipise a treia oară, ghemuit în fundul cămărușei. Jandarmul deschise ușa și, din prag, îi dădu un picior în coaste.

— Scoal, mă, că ți-a venit ceasu ! Ei, fir-ai al dracului, îți arde să dormi !

— Lasă-l încet, lasă-l încet ! porunci plutonierul.

Apoi îi zîmbi prietenos arestatului.

— Bună dimineața, Ionică ! Bată-te norocul, că te uitasem !

— Dați-mi drumu, dom șef ! Zău, ce aveți cu mine ?

— N-am nimic, măi Ionică ! Mă știi tu rău la inimă ? Îți dau drumu, nu-ți fie teamă. Ia stai colea jos ! Dobrică, du-te și să-i cei cocoanei o sticlă cu d-ăla roșu și două pahare.

Motoacă nu îndrăznea să se așeze pe scaun.

— Șezi, mă Ionică, nu te sfii ! Nu vrei să bei un pahar cu mine ?

— Ba da, dom șef, dar...

— Asta ce-i dă lucește așa ? întrebă plutonierul, întinzînd mîna după lanțul de aur. Măă, da știi că ai ceas ca boierii ?! Cum te făcuși cu el ?

— L-am cumpărat.

— Zău, mă ? Și dă unde-ai avut tu atîtea parale ?

— Am avut ; se mai găsește și la noi cîteodată.

— Așa, așa, bine, mă Ionică ! Ia fă-l încoa, să-l văd mai de aproape !

Motoacă desfăcu lanțul din butonieră.

— Aur, mă ?

— Aur.

După ce examină ceasul pe o parte și pe alta, plutonierul îl băgă în buzunar.

— Bravo, Ionică !

— Dom șef...

— Lasă gura, nu mă supăra dă dimineață, că stricăm prietenia !

Jandarmul veni cu sticla și cu paharele, pe o tavă cu șervețele brodate.

— Văzuși, mă, serviciu la mine ? Să nu spui că nu te cinstesc. Ia, bea un pahar dă colea ! La mulți ani !

Alături, jandarmul rîdea. Motoacă rămase posomorît.

— Dă ce nu bei, mă ! strigă plutonierul, schimbînd glasul. Ți-e rușine să bei cu mine ?

Cum sfîrși această întrebare, se suci brusc și îi propti pumnul sub bărbie.

Motoacă icni.

— De ce dai, dom șef ? întrebă, moale, fără să se mire.

— Bea dă ici !

Luă paharul și-l deșertă, ca pe o doctorie.

— E, văzuși ? E greu să bei un pahar dă vin cu mine ?

— Nu-i greu, dom șef, dar...

— Lasă gura, Ionică, lasă gura, că-i vai de mama ta ! Ia ține !

Bău încă un pahar, apoi încă unul, pînă ce, de nemîncare și de oboseală, îl cuprinseră amețelile ; căzu cu bărbia în piept. În clipa următoare, capul îi zbură pe spate.

Plutonierul se ridicase în picioare și, aplecat deasupra lui, îl lovea cu pumnii pe rînd, cînd cu stîngul, cînd cu dreptul, sub bărbie, făcîndu-l să se bălăbăne și să icnească la fiecare lovitură. Cînd îl văzu moale, alunecînd pe dușumea, se opri, se așeză pe scaun și turnă iar în pahare.

— Ia ridică-l !

Jandarmul îl luă pe Motoacă de subsuori și-l așeză pe scaun.

— Ia dă colea, Ionică !

În ușa dormitorului, soldații rîdeau cu gurile mari, ca proștii.

— Ia, Ionică, ia, mă, nu face nazuri !

Așa îi dădu cîteva pahare, și după pahare îl luă în pumni. Lui Motoacă începu să-i curgă sînge din colțul gurii.

— De ce dai, dom șef ? bolborosea, moale, la fiecare lovitură.

— Las c-ai să vezi tu !

Plutonierul se ostenea zadarnic, Motoacă nu mai făcea nici o mișcare, rămăsese cu capul pe spate, și primea loviturile fără nici o tresărire.

— Descălțați-l ! Să-l mîngîiem puțin la picioare !

Oamenii se repeziră rînjind și îl întinseră pe masă ; doi îl țineau să nu miște, doi îl descălțau ; un altul aduse din sală vîna de bou. Șeful postului își scuipă în palmă, o prinse bine în pumn și se ridică.

— Gata, mă ?

— Gata, dom șef !

Vîna de bou vîjîi prin aer și, cu o plesnitură umedă, se lipi de tălpile goale.

— Aoleu ! urlă Motoacă, zvîrcolindu-se. Ce ai cu mine ?

Oamenii care îl descălțaseră săriră în ajutorul celorlalți și-l înțepeniră pe masă. Vîna de bou vîjîi iarăși.

— Dom șef ! urla Motoacă. Ajutor ! Nu mai da, dom șef, nu mai da că n-am făcut nimic !

Plutonierul se înfierbîntase și lovea înainte, fără să țină socoteala loviturilor. Pe fețele oamenilor, care acum nu mai rîdeau, se vedea o lumină sîngerie. Motoacă răgea :

— Ajutor ! Iartă-mă, dom șef ! Iartă-mă !...

Brebeanu nu mai avea puterea să se oprească. Tălpile se umflară, începură să curgă șiroaie de sînge. Oamenii simțiră cum zvîrcolirea slăbește.

— Gata, dom șef !

Șeful postului lăsă mîna să-i cadă pe lîngă corp. Asudase pe sub tunică și era roșu pînă în albul ochilor.

— Dați-l jos !

Luară trupul chinuit și-l puseră pe scaun. Atingerea picioarelor cu dușumeaua îl făcu pe Motoacă să urle. Se feri și ră-

mase cu tălpile în aer, plîngînd ca un copil, cu lacrimi mari, care-i udau obrazul schimonosit de durere.

— Bine, mă Ionică, dă ce vrei să stricăm prietenia ?

— Dom șef, ce ai cu mine ? Iartă-mă, dom șef, că nu mai pot !

— Stai, mă, ce te sperii ? Sînt eu om rău ? Ia bea dă colea !

Motoacă duse paharul la gură.

— Doamne, păcatele mele !

Lacrimile îi curgeau în pahar.

— Ce faci, nu bei ?

De frică, deșertă paharul pe gît. Îndată, îl cuprinse sughițul. Plutonierul răbdă o dată, de două ori, apoi se înfurie.

— Nu mai sughița !

Cu toată spaima, sughițul nu voia să înceteze ; devenise mai dureros decît caznele.

— A, păi așa ne fu vorba ?

Un pumn sub bărbie — și capul lui Motoacă se duse pe spate.

— Hei, vezi că ți-a trecut sughițul ? zise plutonierul, bine dispus, făcînd cu ochiul jandarmilor.

Jandarmii rîseră cu slugărnicie.

Brebeanu mai turnă un rînd de pahare, și se așeză pe scaun. Un timp stătu posomorît, cu capul în pămînt. Pe urmă vorbi moale, fără să-și arate ochii.

— Ei, acu spune !

— Ce să spun, dom șef ?

— Mă ! Nu face pă prostu ! Spune ce te-ntreb eu !

Băiatul tăcu.

— Nu spui ?

— Nu știu nimic, dom șef !

— Bine, vedem noi. Urcați-l pă masă !

Motoacă începu să urle :

— Dom șef, să nu mai dai că spun tot, spun orice, dom șef !

Plutonierul nu-l mai auzea ; răcnetele treziseră din nou furia în el. Puse mîna pe vîna de bou și-o învîrti în aer. Se auzi talpa sfîrîind.

— Mooor ! Dom șef, lasă-mă că spun ! Spun orice, tot ce vrei dumneata spun !

Șeful de post, o dată pornit, nu se mai oprea ; lovea cu sete și vîjîitul vinei în aer, sfîrîitul pielei arse, răcnetele îl înfierbîntau mai tare.

— Acu spui, mă ?

— Spun, dom șef. Lasă-mă, că spun !

— Punctî-l pă scaun !

Toată durerea Motoacă o simțea în inimă. Căzu cu capul pe masă, cu mîinile înfipte în piept.

— Spune !

— Spun, dom șef, spun ! Lasă-mă să mă limpezesc !

Își aduna gîndurile în creierul înnebunit. „Dom șef, uite-așa a fost, zicea în gînd. Așa a fost, gîndesc. Eu știam de-o vreme că moșu dă cu pietre în firma lui conu Enăchiță. «Lasă-l, bre moșule !» i-am spus ! Ce vrei, dom șef, toane de bătrîn țigînit !"

— Hai, ce faci, spui ?

Motoacă tresări.

— Spun, dom șef !

Și iar începu să-și caute amintirile : „În ziua de Anu Nou, m-am dus din zori la el, să văd ce mai face, că mă duc des, știi. Și l-am găsit pe moșu speriat. «Mi-e c-am dat dă belea !» mi-a spus. «Cum, moșule ?» «Am izbit pă unu cu bolovanu la mir !» Atunci eu i-am spus : «Fugi, moșule, ascunde-te în valea Ghionoaei, la scorbură, știi dumneata, și stai acolo c-o să vin eu, să-ți aduc de mîncare, și să nu te-arăți, că te omoară jandarmii !» Și moșul și-a luat amîndouă cojoacele, și-n desagi

și-a luat mămăligă și-o coastă afumată de porc, și-a mai luat și-o scoarță în spinare, și s-a dus."

— Spui ?

Ridică ochii și-l privi rătăcit.

— Ce să spun, dom șef ?

— Așa ? Bine ! Ia aduceți frînghia, și să mi-l atîrnați la geam.

Pînă să înțelcagă, Motoacă se pomeni luat pe sus, legat de picioare și atîrnat cu capul în jos de crucea ferestrei. Sîngele îi căzu greu sub țeastă, odaia se făcu roșie, totul în jur, picioarele jandarmului, scaunul care i se legăna în față se făcură roșii.

— Așa e bine, mă ? întrebă liniștit plutonierul.

— Iartă-mă, dom șef !

— Du-te unu sus și s-aduci un făraș cu mangal, să-l afumăm puțin, chiar dacă nu l-am sărat mai întîi.

Motoacă se zbătu, înnebunit.

— Iartă-mă, dom șef !

— Dă ce să te iert ? Mi-ai făcut tu mie ceva ?

— Dom șef, iartă-mă că nu mai pot ! Mor, dom șef !

— Cum o să mori ? Tu ai ani dă trăit !

Jandarmul care plecase după mangal se auzea sus, în capul scărilor, vorbind cu cocoana.

— Iartă-mă, dom șef !

Plutonierul își îndreptă spinarea, făcu cu brațele cîteva mișcări, să se dezmorțească, apoi căscă adînc.

— Eu mă duc pînă sus, să mă întind nițel, că sînt obosit. Aveți voi grijă dă el. Pentru după prînz să pregătiți un sac. Tu, Gavrilă, să te duci peste drum, la Moș Costache, să prinzi cotoiu.

Jandarmii rîseră cu gura pînă la urechi ; de mult nu mai avuseseră o zi ca asta. Pe om îl băgau, despuiat, la un loc cu

pisica, în sac, sacul îl atîrnau de cîrligul lămpii și începeau să lovească la nimereală.

— Lăsați pă mine, dom șef ! se mîndri Gavrilă.

Jandarmul cu mangalul intră pe ușă.

— Iartă-mă, dom șef ! gemu Motoacă.

— Da spui, Ionică ?

Văzu mangalul pîlpîind, ca o apă roșie — toate pîlpîiau și erau roșii.

— Ce să spun, dom șef ?

22

Bocanu tocmai coborîse din autobuz şi străbătea piaţa Palatului de Justiţie, aproape goală, fiind o oră timpurie, cînd dădu faţă în faţă cu Dimopol. Bancherul răsucea în minte nişte socoteli încurcate. Văzîndu-l pe Bocanu, faţa i se lumină, îşi trecu bastonul pe stînga şi veni spre el, cu mîinile întinse.

— Tocmai la dumneata mă gîndeam, iubite cuscre! Se vede că gîndul meu te-a adus!

Bătrînul se ţinu ţeapăn. „Mă pîndeşte!" gîndi, socotind că bancherul n-avea ce căuta aici atît de dimineaţă altceva, decît să-i ţină calea.

— E, şi ce aveai cu mine? mormăi, ursuz.

— Lasă acum! Întîi să mă bucur că te văd. Azi eşti musafirul meu! Cred că n-ai nici o treabă grabnică. Hai cu mine pînă într-un loc, şi pe urmă te iau acasă. O să bem cîte un ceai bun, cu rom. Hm? Ce zici, iubite cuscre, de un veritabil Jamaica Rum?

Cuscrul mormăi ceva, lăsîndu-se dus de braţ cu de-a sila. Întîlnirea cu bancherul îi strica toate socotelile, pînă seara n-avea cum să mai scape de el.

Era mînat de aceleaşi nelinişti şi tulburări, care-l stăpîneau de la sărbători. Cît zăcuse, două săptămîni, cu dureri în

oase şi cu năduşeli, după păţania de pomină, avusese tot vedenii cu femei goale, ziua şi noaptea, şi treaz, şi adormit. Junghiurile nu-i potoliseră fierbinţeala, ba după boală se sculase mai înfărîtat. Îşi simţea într-una stomacul gemînd şi cerînd, îl umplea cu mîncare şi cu rachiu şi, după ce se sătura, iar îi veneau în gînd femeile goale. Dormea zbuciumat, chinuit de arătări ; se tot vedea în tinereţe, alergînd după neveste prin văi, sărindu-le gardurile şi strecurîndu-se prin odăile lor. Pe la Misleanca mai trecuse, dar în casa văduvei erau mereu sondori, unii intrau, alţii ieşeau. Se auzeau cîntece de armonică şi chiuituri. Pleca mai departe, gîfîind, ocolea schelele, izbea cu bîta conductele şi bolovanii care-i ţineau calea, zvîrlea cu pietre în cîini, şi iar se întorcea pe la Misleanca, şi iar auzea înăuntru sondorii chiuind.

După o săptămînă de asemenea zbucium venise la oraş, cu capul arzînd. În tinereţe auzise de o casă, pe la Hanul Călugărului, unde drumeţii găseau femei să le ţină de urît. Nu ştia dacă acea casă mai este, şi nici măcar dacă fusese vreodată cu adevărat. Îi era teamă să încerce, să nu nimerească la oameni cinstiţi, să nu intre în vreun bucluc, dar nici să se lase păgubaş nu-i venea.

Întîlnirea cu bancherul stricase tot.

— Eşti musafirul meu ! Nu-ţi dau drumul sub nici un cuvînt ! spunea Dimopol, ţinîndu-l strîns de braţ.

În urmă, cu roţile maşinăriei dinăuntrul lui împiedicate, scrîşnind. Străbătură astfel piaţa şi apucară pe Calea Cîmpinei. Sergenţii de stradă, negustorii cu tarabele, sau cei din uşile prăvăliilor, birjarii şi mai toţi trecătorii îl salutau pe bancher, cu un amestec de familiaritate şi respect. El le răspundea tuturor, bine dispus, făcîndu-le semne prieteneşti. Pe toţi îi ştia pe nume, pe necazuri. Cu unii se oprea să schimbe o vorbă.

— Bună dimineața, Petrică ! Ți-au ieșit bine ghetele ?

Omul se mira : uitase că Dimopol îl întîlnise odată în cizmărie, certîndu-se cu meșterul.

— A, bată-vă să vă bată, coane Gigi ! Au ieșit, dar nu prea-prea ! zicea, uitîndu-se modest la încălțări.

— Amice Petrică, dă-mi voie să-ți prezint pe cuscrul meu, domnu Bocanu, marele petrolist.

Atît vorbea despre el, în oraș, că numele lui Bocanu începuse să fie cunoscut.

— A ! făcea omul, încîntat. Mare cinste ! Mare cinste, domnu Bocanu !

Bocanu mergea la brațul bancherului, pufnind pe nas, trăgînd cu coada ochilor în lături, căutînd parcă un prilej să scape.

— Să trăiți, coane Gigi ! salutau birjarii.

— Bună dimineața, Ilie. Ce faci, mă ? Ți-a fătat iapa ?

Cîte un negustor, care îl vedea pe geam și avea o afacere cu el, ieșea în ușa prăvăliei.

— Bună dimineața, coane Gigi ! Dacă ești bun, numai două vorbe.

— Cuscre, iartă-mă o clipă !

Și luîndu-l pe negustor cu brațul de talie, peste halatul alb, începeau să-și vorbească repede, pe șoptite, la ureche. Dimopol nu pierdea multă vreme ; convingea repede, sau se lăsa repede convins.

— Amice Năică, s-a aranjat ! Dă-mi voie să-ți prezint pe cuscrul meu, domnul Bocanu, marele petrolist !

— A ! Ce cinste, domnu Bocanu !

După cîteva colțuri, Dimopol se opri, căută într-un carnețel, cercetă tăblița cu numele străzii și-o luă la dreapta, cu Bocanu de braț. Curînd se opri în dreptul unei case scunde, care se întindea mult în curte. La stradă avea înfățișare de

prăvălie, dar obloanele erau trase și nici o firmă nu se vedea pe zid.

Bancherul bătu cu bastonul în poartă. De după o movilă de zăpadă, strînsă în mijlocul curții, se ivi un cîine mic, zbîrlit și urît, lătrînd.

— Marș, tu, Mitică ! strigă o femeie slabă, cu picioarele goale în papuci, ieșind cu un val de aburi după ea pe ușa bucătăriei din fund.

Dimopol salută, ridicîndu-și pălăria reverențios.

— Bună dimineața, stimată doamnă ! Domnul Andraskovsky e acasă ?

— Nu-i. S-a dus după pîine, da vine numaidecît. Aveți vreo treabă cu dumnealui ? Poftiți în casă !

Bancherul mai salută încă o dată, politicos, și-i făcu loc lui Bocanu să treacă înainte.

— Stimată doamnă, dă-mi voie să-ți prezint pe cuscrul și amicul meu, domnul Bocanu, marele petrolist.

Femeia îl privi zăpăcită, pe cînd deschidea ușa din față.

— Îmi pare bine de cunoștință !

În antreu, Dimopol își scoase șuba și o atîrnă la cuier ; deasupra își agăță pălăria, iar bastonul alături, făcînd totul foarte meticulos. Bocanu rămase cu cojocul pe el ; nu și-l scotea decît seara, la culcare.

— Iubite cuscre, ia loc ! Stimată doamnă, pînă ce vine domnul Andraskovsky aș putea să mă urc în pod ?

Bocanu căscă ochii mari. Femeia însă păru că înțelege ceva, fiindcă privirea i se lumină.

— A, dumneavoastră sînteți pentru ipotecă ?

— Vai, stimată doamnă ! Am venit pur și simplu să-i dau domnului Andraskovsky o mînă de ajutor.

— Atunci poftiți !

Dimopol se urcă elastic pe scara îngustă a podului. Ajuns sub acoperiș, scoase din buzunar o lanternă electrică și cercetă șarpanta, de la căprior la căprior, zgîlțîi grinzile, încercă astereala cu unghia să vadă dacă nu-i putrezită, căută urme de ploaie pe lemnărie. Acoperișul, vechi, se vedea bine întreținut. Scoase capul pe o lucarnă, să privească tabla pe deasupra : era vopsită cu minium de plumb și dedesubt nu părea să fie ruginită. De sus, avu prilejul să privească și curtea pînă în fund, precum și vecinătățile, pe care le scormoni din ochi, cu multă atenție.

Jos, la picioarele scării, gazda îl aștepta emoționată, căutînd să citească rezultatul pe chipul lui, dar chipul bancherului luase o mască rece și indiferentă. Își scuturâ mîinile de praf, fără să scoată un cuvînt, și porni să inspecteze restul casei. Începu din fund, de la dependințe, cercetă pereții, tavanul, dușumelele, tîmplăria, cu o privire atentă și meticuloasă, nelăsînd să-i scape nimic. Cînd ajunse înapoi, unde aștepta Bocanu, domnul Andraskovsky tocmai intra pe poartă. Femeia îi ciocăni în geam, îi făcu semn să intre prin față. Dînd cu ochii de șuba pe care o cunoștea, omul se zăpăci. Lăsă pîinea pe scară și intră repede, fără să se mai șteargă de zăpadă.

— Vă salut cu toată cinstea, domnule Dimopol. Îmi pare bine că nu m-ați uitat !

Văzîndu-l că intrase murdar și că întindea zăpada pe dușumeaua albă, Dimopol se încruntă, dar numai o clipă.

— Amice Andraskovsky, n-ai de ce să-mi mulțumești. Dacă voi putea să-ți fac un bine, am să mă bucur mai mult decît dumneata.

— O, domnule Dimopol !...

Bancherul se așeză pe un scaun.

— Ei, ia spune, ce te doare ?

Andraskovsky rămase în picioare, în faţa lui. Era un om înalt, subţire, cu pieptul supt, cu braţele aduse în faţă din umeri, ca unii meşteşugari care au lucrat mult cu mîinile, aplecaţi de mijloc. Era un polonez împămîntenit de multă vreme ; el făcuse în oraş primul atelier de sculpturi pentru cimitire. Jumătate din crucile şi monumentele de la Viişoara ieşiseră din mîinile lui. La început treaba mersese bine, strînsese ceva avere şi se bucura de multă cinste între orăşeni ; pînă ce se ivise concurenţa. Veniseră dintr-o dată o mulţime de meşteri pietrari, italieni, care turnau cruci şi îngeri în ciment sau în marmură pisată. Cu un tipar făceau sute de bucăţi şi aşa puteau să le dea pe nimic. Acum Andraskovsky rar mai găsea cîte un muşteriu : în oraş mureau mai puţini bogătaşi şi mai mulţi calici. Îşi mutase atelierul de pe Calea Cîmpinei aici, în magazia din fund, iar odaia de la stradă o prefăcuse în prăvălie. Dar şi pe aceasta trebui s-o închidă curînd. De un an nu mai lucra decît arareori, cîte o comandă întîmplătoare.

Toate acestea i le povestea lui Dimopol, cu sinceritate, ca unui duhovnic, sigur că bancherul îl va înţelege. Dimopol îl înţelegea, într-adevăr, îl înţelesese din clipa cînd venise să-i ceară împrumut pe ipotecă, îl înţelegea numai privindu-i chipul amărît.

Acum, Andraskovsky vroia să plece la Vălenii de Munte, să deschidă acolo un atelier, în tovărăşie cu dricarul oraşului, care-i era cunoscut. Îi trebuia însă ceva capital.

— Foarte bine, amice ! Foarte bine ! O să facem ceva. N-am să te las în încurcătură ; poţi să contezi pe mine. Casa am văzut-o... Treci mîine dimineaţă pe la birou şi o să stăm de vorbă.

Andraskovsky se repezi să-i strîngă mîinile.

— Domnule Dimopol, vă mulţumesc din suflet !

La cuier, doamna Andraskovsky îşi ştergea ochii.

— Vă mulțumesc foarte mult ! zise și ea abia stăpînindu-și plînsul.

— Stimată doamnă, facem ce putem pentru semenii noștri! Nu trebuie să-mi mulțumiți.

În curte, Dimopol se opri surprins neplăcut. Apa înghețase într-un burlan și dezlipise cotul de jos.

— A, domnule Andraskovsky ! Păi nu așa ! Nu așa ! Ia uite !

Proprietarul se zăpăci.

— Am să repar numaidecît, domnule Dimopol !

— Te rog ! Ai grijă, ce Dumnezeu !

După ce făcu zece pași în stradă, cu Bocanu de braț, bancherul se opri.

— Iubite cuscre, stai numai o clipă !

Se întoarse la Andraskovsky, începu să bată cu bastonul în poartă. Cățelul veni de la magazie, lătrînd ; îndată se deschise ușa din față și apăru proprietarul, fără cravată.

— Domnule Andraskovsky, nu mi-ai spus, hasnaua e vidanjată ?

Omul făcu ochii mari.

— Hasnaua ? (Nu înțelegea nimic.) E vidanjată, vidanjată ! Din noiembrie.

— Așa ? Bine atunci ! La revedere !

Pînă să ajungă în Calea Cîmpinei, Dimopol rămase cu gîndul la noua afacere. Casa valora două sute de mii de lei. Avea să dea împrumut pe ipotecă pînă la cincizeci de mii ; scăzînd cinci mii dobînda, rămîneau patruzeci și cinci de mii bani în mînă. Pentru rest nu trebuia să-și facă socoteala de pe acum. „Bietul Andraskovsky ! se gîndi, cu milă. Dar tot răul e spre bine ! Aici, tot trăgea pe dracul de coadă. Poate la

Vălenii de Munte şi-o face un rost mai bun. Nici nu mai are nevoie să se întoarcă."

Şi iarăşi se gîndi la casă, la valoarea ei, la banii pe care trebuia să-i dea. De la cincizeci, scăzu la patruzeci ; omul era nevoit să primească. Însemna treizeci şi şase de mii scoase din casă. Îi venea totdeauna greu să se despartă de bani.

Deodată se trezi din gînduri, cu Bocanu alături. Bătrînul mergea întărîtat, gîfîind, cu ochii după femei. Tot se mai gîndea cum să scape, să dea o raită pe la Hanul Călugărului.

Dimopol îl apucă strîns de braţ.

— Iubite cuscre, acu să vorbim de-ale noastre. Ei, ce zici, facem banca ?

Bocanu se zburli :

— Care bangă ?

— Ei, ce Dumnezeu, că doar n-ai uitat ! Banca noastră ! Am să-ţi arăt acasă planul. Dacă vii dumneata cu cinci milioane, eu pun...

Bătrînul îşi duse fără voie mîinile la chimir. Sprîncenele încruntate îi căzură pînă deasupra nasului. Simţindu-l, Dimopol schimbă dintr-o dată tonul :

— Dar nu-i nici o grabă, iubite cuscre. Ai timp să te gîndeşti în voie. Putem s-o lăsăm pe după nuntă.

Aşteptă, cercetîndu-l cu coada ochiului, să vadă ce va spune.

Bătrînul rămase încruntat, cu amîndouă mîinile pe chimir. După cîţiva paşi, maşina dinăuntrul lui începu să hîrîie.

— Nu fac bangă ! mormăi, lăsîndu-se greu în urmă.

23

Motoacă nu se întorsese de la post nici a doua zi, nici a treia zi. Prin schele, pe la prăvălii și birouri, trecea zvonul că nici n-are să se întoarcă prea curînd. La casa din Valea Carpenului începură să se perinde o mulțime de bărbați. În loc să facă petrecere la Dumitrică, o făceau la Motoacă, în tovărășia fetelor.

Nu venea oricine, ci numai oameni cunoscuți, ingineri și funcționari de la Societate. Unii aduceau de mîncare, alții de băut, pachete și sticle ascunse pe sub paltoane. Surorile îi primeau vesele, în odaia de la față, a lui Motoacă, fiindcă era mai frumoasă. Pe bătrîn îl luaseră din tindă și-l mutaseră cu pat cu tot în bucătărie. El era mulțumit, acum avea tutun din belșug, țigări mai ales, aduse de musafiri, țigări amestecate, de soiurile cele mai fine, care-l făceau să tușească, dar pe care le fuma cu înverșunare. Pufăia necontenit ziua întreagă și din noapte trei sferturi, ca și cînd ar fi dus cu tutunul un război pe viață și pe moarte. Cînd se deschidea ușa bucătăriei, năvăleau afară valuri cenușii de fum, ca de sub presiune, fum greu și gros, pe care vîntul trebuia să-l izbească de cîteva ori în sus și-n jos, pînă să-l destrame. Sub pat, bătrînul strînsese o lădiță întreagă cu pachete de tutun ; nu mai prididea să-l fumeze și nici nu-i mai plăcea, de cînd avea țigări gata făcute. Nici nu mai

știa numărul pachetelor ; uneori se gîndea c-ar putea să deschidă cu ele debit, în piață, ca să se aleagă pe deasupra și cu ceva gologani.

Din casă se auzeau veselia străinilor și rîsetele fetelor, care nu se sfiau să petreacă ; nu-l supăra de fel, fiindcă musafirii, care cum veneau, îi aduceau și tainul lui. Uneori, văzînd că ei întîrzie dincolo, i se părea că pentru cîte țigări i-au dat și-au mîncat dreptul la petrecere. Atunci își lua mînteanul pe umeri, ieșea prin curte și ciocănea în față.

— Ce-i, mă tată ? îl întreba supărată una din fete, scoțînd capul prin crăpătura ușii și lăsînd să se vadă înăuntru obrazurile înveselite ale oaspeților.

Bătrînul o împingea ușurel înapoi și își vîra nasul pe ușă, ca străinii să-l vadă, să nu uite că mai e și el în casă.

— Seara bună, domnilor ! N-aveți cumva o țigară dă tutun ?

— Aoleu, mă tată ! Că mult mai fumezi !

Petrecerile țineau pînă după miezul nopții, musafirii se îmbătau, fetele cele mari, care nu pregetau să bea, se amețeau cu voie bună. Cîte una se ducea din cînd în cînd în odaia cealaltă, să-și aranjeze părul, sau să-și dea cu parfum la subsuorile asudate. Vecinul ei de masă se prefăcea că are și el vreo treabă și se strecura încetișor după dînsa ; nimeni nu se mira dacă întîrziau prea mult dincolo.

Cele trei mai mici, Nicolina, Leana și Vasilica, se obișnuiseră și ele cu aceste petreceri, la care luau parte bucuroase ; ba erau chiar nerăbdătoare, și le plăcea să se gătească pentru oaspeți. Nu se rușinau de vorbele lor cu două înțelesuri, nici nu se mirau cînd surorile veneau de dincolo, pe rînd, îmbujorate. Nu se speriau cînd vreunul din musafiri se apleca să le spună vreo vorbă la ureche și, ca din întîmplare, le prindeau cu un braț pe după umeri, în timp ce cu mîna cealaltă își căutau

loc pe sub fustă, de-a lungul coapselor goale. De la o zi la alta, vorbele bărbaților erau mai îndrăznețe, îmbrățișările mai arzătoare, mîinile li se urcau mai sus pe sub fuste și totul făgăduia bucurie.

Lumea de mult începuse să le vorbească pe surorile lui Motoacă. Despre petrecerile lor se dusese vestea — și nu rareori, în cîte o seară, se pomeniseră cu sondori beți pe la poartă, bătînd și făcînd gălăgie să intre, de parcă ar fi fost casă pentru plăcerile trecătorilor.

În seara de după Bobotează se adunaseră mai mulți oaspeți ca altădată. Domnul Bilașcu trimisese sania după inginerii schelelor noi, de la Runcu și Scorțeni. Veniseră și inginerii de la Electricitate, și cei de la Conducte, încît odaia vuia de lume.

După ce se înfierbîntaseră de vorbă și de băutură, domnului Bilașcu îi veni o idee :

— De ce nu vă duceți voi s-o aduceți și pe fata Pădureților ?

Ar fi fost într-adevăr nevoie, numărul musafirilor îl întrecea cu mult pe al gazdelor.

— Las-o, că-i sălbatică ! sări Veta, nemulțumită.

Nu-i convenea ca musafirii să petreacă și cu altcineva, străin de casă. Ceilalți stăruiră :

— Ba da ! Să vină Copila ! Hai, duceți-vă după ea !

Leana și Vasilica plecară s-o aducă. Ele se mai abăteau din cînd în cînd pe acolo, îi duceau Copilei cîte ceva de mîncare, de cînd fugise bătrînul. Găsiră, ca totdeauna, ușile descuiate. Fata se culcase, fără foc. Pe măsuță ardea lampa făcută mică.

În cămașa de noapte, cu părul revărsat pe umeri, în lumina scăzută a lămpii, chipul ei era străveziu ca al nălucilor.

Se așezară zgribulite pe marginea patului.

— Nu ți-e frig ?

Copila clătină din cap. Avea o lumină în ochi, sub bolțile frunții.

— De ce n-ai făcut focu ?

— Nu mi-e frig ! Uite !

Își arătă brațele goale.

Vasilica rămase cu ochii la o pipă castanie, afumată, care alunecase de sub pernă.

— Ce faci cu luleaua aia ?

Se înroși și-o acoperi repede cu mîna ; o furase din cabană.

— Nu mi-o dai mie, s-o duc lu bătrînu ?

— Nu, nu, nu ! Nu pune mîna !

— Tu te-ai smintit, ca tat-tu !

— Da cu zacăru ăla ce faci ? întrebă Leana.

Pe măsuță erau trei bucățele de zahăr. Dăduse un leu pe ele, la domnu Dumitrică, să le ducă Băiatului. Își făcea drum mereu la cabană și stătea de vorbă cu calul. Stăpînă-su nu era niciodată acasă ; venea numai seara, și ea nu putea să întîrzie prea mult pe întuneric, mai ales că începuseră să umble lupii prin pădure. De cîteva ori îl auzise venind, tocmai cînd ea dădea să plece. Se oprise în marginea potecii, dar tot nu putuse să-l vadă, fiindcă era noapte. Din ce în ce chipul lui i se ștergea din minte, și atunci simțea mai aprinsă dorința să meargă acolo.

De multe ori găsea grajdul gol și cabana încuiată. Se așeza pe marginea ieslei, tremurînd, singură, în mirosul de fîn și de paie ude și stătea așa pînă cădea înserarea. Nici ea singură nu știa ce așteaptă.

De sărbători el fusese plecat, dar Băiatul rămăsese ; din zilele acelea legase ea prietenie mai strînsă cu calul. O cunoștea acum după pași și-l auzea nechezînd în grajd, de la jumătatea potecii. Știa că-i aduce bomboane sau zahăr. Cum îi lua

grumazul în brațe, începea să adulmece, umblîndu-i cu botul umed sub zeghe, după buzunarele bluzei. Îi simțea răsuflarea fierbinte pe piele și erau neînțeleși fiorii care o străbăteau cîteodată. „Ce faci tu, Băiatule, Băiatule, Băiatule!" îl mîngîia strîngîndu-i capul pe sîni și gîndindu-se cu sfîșiere la stăpînul lui.

— Domnu Bilașcu spune să vii la noi, o informă Vasilica despre rostul vizitei. Mergi?

— Cine mai e?

Erau cutare și cutare, mulți.

— Și ce faceți?

— Rîdem și dansăm, bem, mîncăm...

— Ce bine de voi!

— Atunci, hai!

Cornițele Gorgilei se încruntară deodată, apoi se destinseră și ea rămase visătoare, cu zîmbetul împietrit în colțul gurii. El nu era, nu putea să fie acolo!

— Nu merg!

— Atunci de ce ne-ai mai întrebat?

— Așa...

Fetele se întoarseră acasă îmbufnate. Pașii lor pe prispă îi făcură pe musafiri să tresară — s-ar fi putut să nu fie ele, ci altcineva; în fiecare era puțină sfială. Telengescu se îngălbenise; aflase de mult că Motoacă umbla să-l bată.

Dar Motoacă nu se întoarse în seara aceea, nici în seara următoare. Se încheie încă o săptămînă, și el tot nu veni. Poate era adevărat că nici n-o să mai vină. Petrecerile în casa lui urmară.

Într-o după-amiază, Niculina se pieptăna în fereastră, cînd îl zări printre copacii răriți, pe Bocanu.

— Veto, ia vino!

Veta şi celelalte surori se repeziră la fereastră. Bătrînul se plimba în sus şi-n jos, trăgînd cu coada ochiului spre casă, neîndrăznind să se apropie.

— Mă duc eu să-i fac curaj ! zise Veta.

Simioana protestă, speriată :

— Ţie nu ţi-e ruşine ? Cu unchi-tu ?

— Nu mai pot de el cît mi-e de unchi !

Îi ieşi înainte ca din întîmplare, se prefăcu uimită şi sfioasă, dădu să treacă pe alături, cu ochii în pămînt.

— Bună ziua, nene Chivule !

Bocanu o opri.

— Ce faceţi voi ? întrebă, gros.

— Mulţumim bine, nene Chivule, pe lîngă casă !

— Da tat-tu ?

— Ei, şi el, nu mai aude, nu mai vede bine.

Tot prefăcîndu-se ruşinată, fata se legăna pe şolduri.

— Tu eşti a vădană ?

— Da.

— E, lasă, bun e Dumnezeu !... Şi cu cine mai eşti tu acasă ?

— Singură, că pe Ionică l-a luat la post şi lighioanele alelalte nu ştiu pe unde tot umblă.

Ochii lui Bocanu scînteiară.

— Da tat-tu ?

— Păi, nu-ţi spusei ? Nu mai aude bine. Toată ziua, cu tutunu, în bucătărie.

Bătrînul îşi potrivi glasul gros în gît ; de fistîceală, primele vorbe hîrîiră, încît nu se înţelese nimic din ele.

— ...ca să mă încălzesc un pic ! auzi Veta la sfîrşit.

— Da, nene Chivule ! Poftim, cum nu ?!

Pe prispă, Bocanu se opri să se scuture de zăpadă ; din bucătărie, tatăl fetelor auzi pasul necunoscut şi scoase un ochi

afară. Musafirul trecu în odaia de la față, unde Veta îl lăsă cîteva clipe singur. Cînd se întoarse, îl găsi scoțînd de sub mintean o bucată lungă de mușchi afumat, învelit numai pe jumătate în jurnal.

— *Vai*, nene Chivule! De ce te-ai *deranjat?*

Bocanu îi întinse carnea, cum ar fi miluit-o.

— Na, să mîncați și voi!

Din buzunările mari ale minteanului, scoase cîte o sticlă vînătă de rachiu.

— Ia adă nește pahare!

Pînă să se întoarcă Veta, tusea se auzi în sală, și capul bătrînului Motoacă se ivi pe ușă.

— Sănătate, vere Chivule! Nu ți se-ntîmplă cumva un pac cu tutun?

Bocanu se încruntă.

— N-am!

— E, ce să-i faci, ce să-i faci!

Veta dădu peste taică-su în tindă. Venea rîzînd din odaia cealaltă, unde se vorbise cu surorile cum să-i joace șotia lui Bocanu.

— Ce cauți aici, mă tată? Nu-ți mai ajunge locu jos?

— Ziceam că poate o avea văru Chivu un pac cu tutun.

Fata își luă un chip îmbietor și intră în față, cu paharele spălate proaspăt. Bocanu scoase coceanul din gîtul unei sticle.

— Șezi dă bea!

Ea se așeză alături, cu ochii în pămînt. Musafirul întinse mîna și-i ridică bărbia.

— Mă, mă, da rușinoasă mai ești tu!

— Ei, nene Chivule! Nu mă lua și dumneata așa! Ce crezi?!

Sfiala ei îl făcea mai îndrăzneț. Își trase scaunul alături și dădu s-o apuce de mijloc. Veta se feri, prefăcîndu-se rușinoasă.

— Păi eu ziceam că, vădană cum ești... Ia bea dă colea, să-ți mai vină coraj!

Fata doar își înmuie buzele în pahar. Musafirii ceilalți o obișnuiseră cu altfel de băuturi, colorate și dulci; avea în pod o tîrnă întreagă cu sticle goale.

— Hai, bea! o îndemnă unchi-su.

El unul ajunsese la jumătatea clondirului și simțea o prăpastie în stomac.

— Ia vezi tu dă mușchiu ăla! Taie fo două feliuțe! Mă, da cocoană mai ești tu! Păi pentru mine tai așa?

Nu putea să simtă gustul mîncării dacă nu mușca din bucată. Arsă de țuică, gura trebuia să fie plină, îndesată din cerul gurii în obraji, sub limbă, pînă la omușor, dumicatul să se întindă pe tot dinăuntrul ei, ca să înțeleagă ce mestecă. Înghițiturile mici treceau nebăgate în seamă prin gîtlej, ca și cînd ar fi fost vînt. Pînă nu-și îndesa fălcile, pînă nu-și umfla obrajii să plesnească și pînă nu-și simțea gîtlejul hîrjîit, nu i se părea că a mîncat și nici nu se sătura.

Se apucă să înfulece; mușchiul îi lăsa straturi de sare pe cerul gurii.

— Da tu nu iei?

— *Mersi*, nu mi-e foame, nene Chivule!

— Da nici dă băut nu bei? Hai, hai, fă, nu te rușina! Ciocnește un pahar cu mine!

În odaie începuse să se întunece. Bătrînul nu mai vedea decît umbra fetei și ochii ei, lucind îmbietori. Mai înghiți o dată, prelung, puse paharul jos, întinse mîna și-o apucă de mijloc.

Ea nu zise nimic, alunecă moale după el, numai că lăsă cuțitul să-i scape pe masă. Bocanu își simți inima pîrîind, frîn-

gîndu-se în bucăţi, într-o junghietură de plăcere. Începu să gîfîie din străfunduri, suflînd fierbinte pe gură şi pe nări :

— Hai cu nen-tu Chivu ! Hai cu nen-tu Chivu !

Nu-şi dădea seama de vorbe ; dacă le spusese vreodată, de mult, în tinereţe, le uitase. Veneau singure, cu fierbinţeala, dintr-un loc unde gîndul lui nu ajungea niciodată :

— Hai cu nen-tu Chivu ! Hai cu nen-tu Chivu !

Veta simţi braţul tare strîngîndu-i mijlocul, cu o putere la care nu se aşteptase. I se făcu frică şi dădu să scape. Bocanu însă acum era dezlănţuit. O pornire grea pe dinăuntru, ca o rostogolire a măruntaielor, îl dădea peste ea, de-a dura. O cuprinse cu amîndouă braţele şi o trase pe genunchi.

— Hai cu nen-tu Chivu !

— Lasă-mă, nene Chivole, ce Dumnezeu !

N-o mai auzea. O ţinea strîns de mijloc, cu o mînă, în timp ce cu mîna cealaltă se chinuia să-şi desprindă catarămile chimirului.

— Stai cu nen-tu Chivu ! Stai cu nen-tu Chivu !

Veta trase cu urechea dincolo şi le auzi pe fete chicotind la uşă. Chimirul căzu jos, zornăind din catarămi. Bocanu îi făcu vînt cu piciorul.

— Stai cu nen-tu Chivu ! Stai, fă ! Stai, fă !

Se pomeni luată pe sus, peste pîntecul lui tare ca piatra ; o împingea gîfîind spre pat. Nu se aşteptase să meargă atît de repede ; nu mai avu cînd să se apere. Se văzu izbită de stinghie şi căzu pe spate, amuţită de spaimă şi de uimire. Unchi-su se prăvăli deasupra, strivind-o, făcînd patul să se cutremure.

— Stai, fă, stai, fă ! gîfîia, umblînd să-şi desfacă betelia ciorecilor.

Deodată, ușa se izbi în lături. Cu genunchii pe marginea patului, roșu la față, lac de năduşeală, Bocanu se întoarse gata să plesnească.

— Ionică ! strigă Niculina din prag.

Unchiul fetelor își frînse gîtul spre fereastră ; văzu afară o umbră venind din jos, în lungul potecii.

— Frate-tu !

După spaima din ochii lui, Veta își dădu seama că peste gluma pusă la cale, năvălea întîmplarea adevărată, ca în comediile de teatru.

— Nene Chivule, fugi !

Motoacă intrase în curte și se apropia.

— Pă unde să fug, fă ?

Îi deschise fereastra dinspre pădure.

— P-aici, nene Chivule. Nu mai sta !

Bocanu se rezemă cu piciorul în laviță și își făcu vînt afară ; trupul greu se auzi căzînd în zăpada nebătută de sub geam. Veta dădu să strîngă de pe masă. Surorile se închiseseră în odaie și nu mai mișcau. Cînd să ia paharele, ușa de la tindă scîrțîi, și Motoacă se ivi în prag. Ținea în mînă o bucată de tablă, o firmă veche de sondă, zugrăvită proaspăt. O găsise bătută în pom, la capătul potecii. Pe tabla neagră, scria cu alb : EXPLOATAREA MOTOACĂ. Sonda nr. 1 : Veta, Sonda nr. 2 : Simioana, Sonda nr. 3 : Niculina, Sonda nr. 4 : Leana, Sonda nr. 5 : Vasilica.

— VenișI, Ionică ? îl întrebă Veta, galbenă.

El aruncă firma lîngă perete și răspunse moale, rătăcit :

— Venii !

Avea îmbrăcămintea sfîșiată, gulerul smuls, cămașa plină de sînge ; părul îi atîrna lățos pe sub șapcă, peste obrazul plin de vînătăi și umflături.

— Venii ! repetă mai tare.

Piciorul i se împiedică de chimir. Se aplecă, îl ridică și numaidecît îl recunoscu. Începu să-i cerceteze repede buzunarele, pînă ce la fund dădu peste carnetul soios.

— Venii ! Vezi bine că venii ! zise, de data asta domol, strîngînd carnetul lui Bocanu în mîini.

24

Dumitrică se sculă din zori și porunci să se pună șaua pe cal ; voia să dea o fugă pînă la Schela Nouă. Sonda continua să erupă de o lună încheiată, din noaptea de Anul Nou, și-o alta, mai devale, putea să fie răzbită în orice clipă.

Își puse două rînduri de flanele și genunchiere de lînă, îmbrăcă pantalonii groși de reicord, peste flanele, se căptuși cu un cojocel călduros și-abia pe urmă își luă haina, iar peste haină scurta îmblănită, după ce își înfășură de trei ori în jurul gîtului un șal gros.

Înainte nu se îngrijea atît ; nu-i păsa nici de boală, nici c-ar putea să dea ortul popii.

— Tot un drac ! zicea, despre moarte și despre viață.

Acum începuse să se iubească și se iubea cu atît mai tare, cu cît erupția sondei se prelungea și cu cît creștea prețul păcurii.

Prețul păcurii creștea în mod neașteptat și de neînțeles. Seara, oamenii se adunau la Salon, și așteptau să vină cei plecați cu cupoanele la bănci.

— Cît ?

— Douăzeci și șase !

De la o săptămînă la alta, aproape sistematic, prețul creștea cu o mie de lei la vagon. Dumitrică își căuta de lucru prin pră-

vălie, prefăcîndu-se nepăsător. Restaurantul gemea de oameni nerăbdători și curioși. Fiecare își muncea gîndul cu socoteli, își freca mîinile, trăgea cu urechea afară să audă vreun automobil.

— Ei, cît, cît ?

— Douăzeci și opt de mii !

Dumitrică se strecura pe după tejghea, tot nepăsător, și numai după ce ajungea în odaia din fund, unde se apuca de socoteli, înfrigurarea punea stăpînire pe el. Se așeza la masă cu hîrtiile în față, cu gîtul uscat, și scria cifre pe două șiruri. În stînga punea prevederile cele mai proaste, în dreapta pe cele mai bune. Dar chiar cifrele din stînga creșteau atît de repede, că el însuși, care le scria și le socotea, se speria de mersul lor.

Acum începuse să se teamă de tot ce era în jurul lui. Se temea de lumină, să nu-i strice ochii, de aceea pusese abajur verde la lampa de pe masă, cum văzuse în birourile directorilor. Se temea de curent, de umezeală, de vînt, de unele mîncăruri, de băutură, de boală.

După reclame din ziare, comandase la București o carte : „Cum să trăiim o sută de ani" și nu făcea nimic decît așa cum scria în carte. Prin prăvălie nu mai dădea decît rarcori, și cu teamă, ca să nu întîlnească oameni de la care ar fi putut lua molimi. Cînd se întorcea acasă, se spăla pe mîini cu apă fierbinte și cu săpun, și după aceea se clătea cu spirt. Pe drucărele ușilor pusese cîrpe îmbibate cu acid fenic ; în case străine deschidea ușa cu cotul. Pe drum își ținea calul numai la pas ; cînd avea de trecut un șanț se dădea jos. Era prea mare ispita să meargă la sonde, altfel n-ar mai fi părăsit casa ; s-ar fi închis într-o odaie, să facă socoteli la adăpost de orice primejdie.

Pe geamlîcul care lega prăvăliile prin spate, dădu peste baba Neaga. În ultimele săptămîni, de cînd se mutase aici, îmbătrînise mai mult ; ochii îi secaseră, plîngea necontenit după casa ei dărîmată, după păsări și după cîinele ucis. Își ținea broboada neagră trasă ca o streașină peste ochi ; se încovoiase, mergea piezișă, cu capul în pămînt, strecurîndu-se pe lîngă ziduri, ferindu-se să se arate în drumul oamenilor, mereu speriată. Uneori seara, cînd toată lumea se culca, ieșea pe geamlîc și aluneca prin fața ferestrelor ca o stafie, aruncîndu-și privirea înăuntru. Cînd îl vedea pe Dumitrică aplecat deasupra mesei, la socoteli, în ochi i se aprindea o sclipire hrăpăreață. În clipa următoare, o lua la fugă înapoi, spre odaia ei, făcînd fustele să-i foșnească, ridicînd brațele uscate în lături și bătînd aerul cu mișcări repezi și inutile, ca ale unor aripi jumulite.

Dumitrică se încruntă.

— Ce-i, cobe, ce vrei ?

Baba Neaga și restaurantul unde veneau fel de fel de oameni gălăgioși erau acum singurele lui supărări. Și măcar dacă baba ar fi stat în odaia ei ! Parcă anume îi ținea drumul, și la plecare și la sosire, strecurîndu-se pe lîngă el, pe geamlîc, cu capul aplecat, frecîndu-și fustele scorțoase de perete.

Baba nu răspunse ; nu mai vorbea aproape de loc. Se lipi de zid, făcîndu-se mică.

Negustorul trecu pe lîngă ea, cu cravașa la subsuoară.

— Haide, cobe, du-te în odaia ta, nu mai încurca drumul !

Baba se ridică de lîngă zid și-o luă la fugă pe geamlîc, cu pași mărunți, bătînd din mîini. Lui Dumitrică, înfățișarea ei îi amintea parcă o pasăre ciudată, pe care o văzuse odată prin bălți, sau poate n-o văzuse decît în vis, prevestind nenorociri.

În fața prăvăliei, cîțiva oameni se opriseră și citeau o hîrtie lipită pe un stîlp. Era o dimineață limpede, cu aerul cristа-

lizat de ger. Soarele înţepenise, îngheţat şi el, într-o fîşie lungă de nori roşiatici, la orizont.

— Văzurăţi, domne Cristeo ?

— Ce-i ?

— Veniţi numai, să vedeţi !

Lăsă calul în mîna rîndaşului şi se apropie neîncrezător de oamenii care citeau, rîdeau şi se minunau.

— Uite, mă, drăcie ! Văzurăţi ?

Hîrtia era o foaie de caiet, trasă la şapirograf, cu un scris caligrafic, violet : „Oameni buni..."

Negustorul făcu ochii mici, ca să poată citi rîndurile mărunte care urmau : „aflaţi cu toţi ca să ştiţi ce bani are Chivu Bocanu la bănci. La Marmoroş Blanc, în Bucureşti, 2 300 000 ; La Banca Crisovelonu, în Bucureşti, 1 500 000 ; La Banca Românească, în Bucureşti, 1 900 000 ; La Banca Petrolului, în Ploieşti, 2 000 000 în cap. La Banca de Comerţ, în Ploieşti, 1 800 000. Total numai la bănci, nouă milioane jumătate. Ca să ştiţi. Pe deasupra, Chivu Bocanu mai are bani în casă, că d-aia şi-a pus drugi la ferestre şi nu lasă pe nimeni să intre decît pe Cotei, tui mama lui."

Ochii lui Dumitrică începură să lucească. Nu se întreba ce rost avea hîrtia de pe stîlp, nu asculta ce spuneau oamenii ; făcea socoteli, înfrigurat : zece milioane la bănci, încă vreo trei-patru în casă... Obrajii îi dogoreau.

— Mă, care o fi fost ăla dă l-a dat în vileag ?

— Asta-i scrisu secretarului dă la primărie !

— Fugi, mă, nu vezi că-i scris prefăcut ?

— Da şapilograf numai la primărie are.

— Şi socotelile, dă unde le-o fi găsit ?

— Domne Cristeo, pă dumneata cînd te vedem aşa ?

Oamenii izbucniră în rîs. Dumitrică îşi umflă pieptul ; rîsul nu-l supăra, îl făcea să se simtă mai deştept şi mai pu-

ternic decît ei. Rîdeau de o vorbă care le sunase a glumă și nu bănuiau că în spatele vorbei creștea un adevăr.

Se întoarse, încălecă și porni. După o bucată de drum dădu de alți oameni strînși în jurul unui stîlp.

— Văzurăți, domne Cristeo ?

Recunoscu același afiș. Mai departe, pe stîlpul următor, era încă unul. Începu să se mire, să se întrebe cine le pusese și ce urmărea. Atunci băgă de seamă că hîrtii asemănătoare erau lipite pretutindeni, pe garduri, pe copaci, pe rezervoare, lucind în lumina soarelui care ieșea din nori.

Dar nu erau numai aici, ci în toată Schela Veche, pe drumul Telegii, al Doftănețului, pe stîlpi, pe ziduri, pe barăcile sondelor, zeci de afișe, să poată fi văzute de toți trecătorii. Oamenii se apropiau curioși și începeau să citească. Alții se strîngeau în spatele lor, înălțîndu-se pe vîrfuri și lungindu-și gîturile, ca să vadă pe deasupra.

— Ce scrie, mă vere ? întrebau neștiutorii de carte. Ne cheamă la reghiment ?

Cei din față se apucau să silabisească : „Oameni buni, aflați cu toții ca să știți ce bani are Chivu Bocanu la bănci..."

— Uite, mă ! Halal dă osu lui !

Sondorii opreau mașinile și dădeau fuga în drum, să vadă ce se întîmplă. Pînă la prînz se aflase în toate schelele, și despre altceva nu se mai vorbea nicăieri. Unii dezlipiseră cîte o hîrtie de pe stîlpi, ca s-o citească în voie, în birouri sau în ateliere, în auzul tuturor. Cînd sună de douăsprezece și lucrul conteni pentru masă, oamenii se adunară din nou în grupuri. În piață, înghesuiala era așa de mare, că nu se mai auzea glasul celui care citea, lîngă stîlp, ci numai hărmălaia gloatei. Dar acum știau cu toții cuprinsul afișului.

Drumurile gemeau de lucrători, cînd ieși Bocanu pe poartă, tușind gros și izbind cu bîta în bolovani. Își pusese chimirul

vechi în locul celui pierdut, dar de cînd îl schimbase, îl rodeau nemulțumiri, temeri și presimțiri rele. Tot o aștepta pe Veta, să i-l aducă pe celălalt, în ascuns, ca să rupă de la el o sută-două de lei. Se gîndea chiar să-i dea sutele, numai să scape de griji.

Îi stătea pe suflet nu doar lipsa carnetului, ci și boala lui Stoian. O mulțime de socoteli rămîneau nescrise.

Îndată ce puse piciorul în drum, își dădu seama că se întîmpla ceva neobișnuit. În dreapta și-n stînga, mai departe de casă, văzu oameni strînși la un loc, citind afișele de pe garduri. Afișe se puneau des, ba de la primărie, ba de la postul de jandarmi, dar niciodată nu se oprea atîta lume să le citească. Întorcînd capul, descoperi o hîrtie și pe poarta lui. Nimeni nu îndrăznise pînă azi. Dădu s-o smulgă, furios, cînd văzu doi copii de școală în drum spre casă, cu ghiozdanele la spinare. În dreptul lui își scoaseră șepcile și ziseră amîndoi deodată, cu glasurile lor subțiri :

— Bu-nă ziiua !

Bocanu îi privi cu dușmănie. Nu-i plăceau copiii de școală, din școli ieșeau șmecherii și potlogarii ; pînă nu învățau carte, oamenii nu știau să înșele și să fure, cu socoteli și cu vorbe mincinoase.

— Ia stați !

Erau nestiutori și nevinovați, dar cine nu tremura în fața lui Bocanu ?

— Ce scrie ici ?

Începură să silabisească, amîndoi deodată : „Oa-meni buni, a-flați cu to-ții, ca să știți, ce bani are..."

Unul din ei se opri, speriat. Celălalt citi înainte, fără să-și dea seama ce face : „...ce, bani, are, Chivu, Bocanu, la, bănci..."

Bocanu văzu roșu în față. Întîi crezu că visează ; urechile îi vîjîiră și ameți. În clipa următoare, privirea i se limpezi asu-

pra vechiului loc unde se știa, cu școlarul care se înălța pe vîrfuri, silabisind anunțul de pe poartă: „...Mar-mo-roș Bl-an-c..."

Lăsă bîta să-i scape și le înfipse mîinile grele în ceafă.

— Cin v-a trimis pă voi să rîdeți dă mine, mă?

Copiii tremurau în mîinile lui.

— Cin v-a trimis, mă?

Scheunară:

— Nimeni domle Chivu. Venim de la școală.

Îi zgîlțîi:

— Să-mi spuneți ce scrie acolo, că altfel nu scăpați vii dîn mîna mea!

— Dă-ne drumu, domle Chivu, că ne bate acasă!

Îi ridică furios de ceafă, ca pe niște pisoi, și-i băgă cu nasul în hîrtie.

— Citiți, că prafu s-alege dă voi!

Școlarii se zbătură, strînși de gît, izbind cu picioarele lor micuțe în poartă. Îi lăsă jos; așa nu puteau să citească, dar rămase cu mîinile în ceafa lor.

— Citiți!

Unul se ridică pe vîrfuri și, plîngînd, reîncepu să silabisească: „La Banca, Marmoroș, Blanc, din, București, un... unuu..."

— Nu știu, domle Chivu, că-i cu mulți zero.

Bocanu luă bîta de jos.

— Asta învățați voi la școală?

Copiii fugiră, cocoșați.

— Pușlamalele! Dă mici vă învață la rele!

Aruncă după ei cu bolovani.

Un sondor venea din partea cealaltă; văzîndu-l pe Bocanu, se feri în marginea drumului.

— Ia stai!

Omul rămase înțepenit în drum, cu fața înainte.

— Tu știi carte ?

— Știu !

— Ia citește ce scrie ici !

— E, domle Chivu... Ia, acolo, vorbe dă la oamenii răi !

— Citește ! N-auzi ?

— Domle Chivu, lasă, bre.

— Citește !

Sondorul se apropie de poartă și își ridică ochii pe afiș, cu pumnul lui Bocanu în ceafă.

— Lasă, domle Chivu.

— Mă, te zobesc !

Se supuse și citi îngrozit : „...să știți, ce bani are Chivu Bocanu..."

Cu fiecare cuvînt se făcea mai mic, răsucindu-se fricos pe o parte.

— Lasă, domle Chivu !

— Zi tot ! Zi tot, că te belesc !

„...la Banca Petrolului..."

Fiecare vorbă smulgea de pe el cîte ceva, îl lăsa gol în fața lumii. „...Pe deasupra, Chivu Bocanu mai are bani în casă..."

— Lasă, domle Chivu !

— Zi !

— Nu mai e !

Omul înghiți un nod de spaimă, își propti picioarele în pămînt și-o luă la fugă în sus.

Aruncă la nimereală o ploaie de pietre după el.

— Puşlama ! Venetic !

Pe urmă Bocanu își scutură palmele, își trecu bîta în dreapta și porni îndesat spre cei care eiteau la stîlp.

Îl văzură şi o luară la pas, înspre piaţă. În dreptul stîlpului Bocanu se opri ; recunoscu aceeaşi hîrtie. O izbi cu bîta, furios.

— Grijania voastră !

În piaţă, deşi era ger, oamenii tot se mai înghesuiau în jurul stîlpului, curioşi şi înveseliţi.

Bocanu se repezi printre ei, învîrtind bîta, ieşit din minţi. O luară la goană, care încotro. Cîţiva, loviţi, se împiedicară şi căzură ; alţii veniră peste ei, în timp ce bîta vîjîia deasupra lor.

Într-o clipă, piaţa se goli ; rămase numai stîlpul, cu afişul alb, lucind. Bocanu începu să-l lovească, înfuriat, pînă ce hîrtia se făcu praf.

— Grijania voastră ! Aţi fugit ? Las că vă prind eu !

Văzu, pe garduri şi pe stîlpi, aceleaşi hîrtii. Alergă greoi la deal şi începu să le lovească, pe rînd. Dincolo de creastă erau altele.

Atelierele sunau de unu. Sondorii care mergeau la lucru se opreau, citeau, plecau mai departe şi la afişul următor se mai opreau o dată.

Bocanu se prăvăli în jos, după ei ; oamenii o luară la fugă. Se opri, apucă un pietroi şi-l aruncă pe urma lor.

— Puşlamale ! O să vedeţi voi !

Rămase în drum, parcă încolţit de duşmani, neştiind încotro s-o ia mai întîi. Un funcţionar de la Societate venea dinspre birouri, cu o geantă la subsuoară ; în mînă avea o hîrtie cu nişte socoteli, pe care le citea din mers. Omul salută. Bocanu nu-i răspunse ; îşi aruncă bănuitor ochii pe hîrtie şi văzu că avea altfel de scris. Dar ura nu-i scăzu, era înverşunat pe omul care trecea, fiindcă îl văzuse citind, şi dacă ştia să citească în hîrtiile lui, apoi de bună seamă citise şi afişul lipit pe stîlp.

— Grijania mă-ti ! înjură printre dinți.

O luă înapoi, în sus ; pe drumul din dreapta văzu alte pete albe pe stîlpi ; prin unele locuri mai erau oameni care citeau. Se repezi cu bîta și începu să lovească afișele. Oamenii o luară la fugă pe potecă.

— Grijania voastră dă pușlamale și venetici !

Străbătu toată schela, furios, lovind în stîlpi și punînd lumea pe goană.

Cînd ajunse înapoi în piață cădea seara timpurie, de februarie. Dispăruseră toți, îi înghițise pămîntul. Se opri în vîrful movilei și se roti de jur-împrejur ; nu se vedea nimic, dar în spatele geamurilor, în întunericul prăvăliilor, la Salon, la cele două cîrciumi de peste drum, la măcelărie, la brutar se bănuiau o mulțime de ochi. Se învîrti cu bîta în mînă, huruind :

— Ieșiți afară, veneticilor !

Nu zlinti nimic. Nimeni nu venea pe drum.

— Ieșiți ! Ieșiți, mă, neam de derbedei și venetici, grijania și paștele cui v-a adus aici !

În piața goală, glasul se pierdea, luat de ger. El știa însă că oamenii îl aud. Scuipă, spre fiecare prăvălie, pe rînd.

— Ieșiți, dacă aveți coraj ! Vreți să știți ce bani am la bângi ? Veniți să vă spun eu. Veniți, mă, pușlamale dă oraș !

Tăcerea și nemișcarea începură să-l neliniștească. I se păru că din umbră oamenii uneltesc. Deodată, îl cuprinse teama că în timp ce unii făceau pe morții aici, alții îl prădau. Aruncă o privire speriată spre prăvălii ; un nod de frică dădu să-i treacă prin gîtlej și se opri înțepenit, în dreptul gulerului strîns. O luă la goană spre casă, prăvălindu-se ca un bolovan desprins din munți, făcînd pămîntul să duduie pînă în adînc, lăsînd drumul crăpat în urma lui. Nu se opri decît în poartă, pe care o izbi de se cutremură, împreună cu cei patru stîlpi. Înfipse cheia și-o învîrti, cum ar fi strîns un dușman de gît.

Înăuntru, cerdacul era pustiu, gratiile de la ferestre nemișcate, ușa casei moartă. Pripas îi ieși înainte, gudurîndu-se. Nu-l luă în seamă. Încuie poarta la loc, suci cheia mare de două ori, o trase ca pe o spangă, o băgă în sîn, fără să simtă arsura fierului înghețat. Pe cerdac, răsuflă din adînc. Năduşeala i se prelingea pe obraz, pe gît, se unea cu celelalte năduşeli, de pe piept, de pe şira spinării, de printre buci şi cobora pînă în fundul cizmelor, fierbinte, mustind.

— Ce faci, mă vere Chivule ? îi strigă Gogoi, de peste gard.

Tresări, speriat.

— Grijania mă-ti !

În curtea de deasupra livezii îl văzu pe văru-su coborînd de la grajd, cu un clondir în mîini. Beţivul veni pînă jos, se rezemă în gard şi trase vreo două gîturi din clondir.

— Ce făcuşi, mă vere Chivule ? Te dăduşi în vileag ?

Bocanu împinse uşa, cu dinţii strînşi.

— Hiu-hiuu ! chiuia Gogoi. Halal dă calu meu, că n-are bani la băngi !

25

Coteiul zăcu încă mult timp ; doctorul de la dispensar mai veni de cîteva ori, ridică din umeri şi spuse că bolnavul nu are nimic, numai o ameţeală, o slăbiciune şi că are să se facă bine, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Zăpada, murdară de păcură, începu să se topească ; şuvoaie de apă neagră îşi deschiseră loc printre sonde, săpînd pămîntul, lăsînd crestături şerpuite. Se făcu iar clisă ; căruţele înotau în noroi cu roţile pînă la butuci ; caii se afundau pînă dădeau cu burta de pămînt, se opreau, aburind, obosiţi şi întorceau capetele triste spre călăreţi, rugîndu-i parcă să-i lase un pic.

Oamenii se mişcau pe drumuri, pe poteci, numai cînd n-aveau încotro ; altminteri stăteau în uşa sondelor, a bordeielor, pe la cazărmi, şi priveau primăvara venind.

Coteiul boli zgîlţîit de friguri, apoi cuprins de călduri, aiurînd din cînd în cînd. Baba Rada, Lina şi Bocanu intrau pe rînd în odăiţa lui.

— Fă-te bine, mă Stoiene, fă-te bine ! îi spunea stăpînă-su. Să mîncăm miel dă Paşti, mă !

Coteiul asculta aiurit. Înţelegea unele, şi pe altele nu.

— Miel, nene Chivule ?

— Miel, mă, nu-ți place ție carnea dă miel ? făcea Bocanu, simțind cum i se surpă stomacul.

— Ba îmi place, cum nu !

Apoi, deodată, o amintire îi strîngea inima Coteiului, de-i venea leșin. Se vedea iar la geamul Cazinoului, privind logodna ; atunci ochii i se întunecau, numai mîna Linii îi rămînea în față, cu inelul de aur lucind.

Bocanu pleca din cînd în cînd la oraș și se întorcea încruntat.

— Ce faci tu, mă ? îl întreba pe Cotei.

— Rău, nene Chivule !

— Fă-te bine, mă Stoiene, că am nevoie de tine ! Auzi ?

— Da, nene Chivule ! Mă fac bine ! Eu nu plec de aici pînă la moarte, nene Chivule !

În trupul greoi al lui Bocanu umbla atunci, făcîndu-și anevoie loc prin carnea îndesată, cîte un fior de duioșie. Ieșea în curte și, ca să nu se arate altora, scuipa îndesat.

Odată, Coteiul auzi, ca visînd, un automobil oprindu-se la poartă. Inima începu să-l zgîlțîie ; nu putea fi decît automobilul lui Dimopol și era sigur că-l aduce pe logodnic de la Ploiești. Poate aveau să facă nunta curînd, poate prima duminică... Își înfipse mîinile în învelitoare.

— Da eu nu mă las, nene Chivule ! Eu rămîn aici pînă la moarte !

Și iarăși, ca prin vis, auzi automobilul plecînd și, peste zgomotul motorului, îl auzi pe Bocanu drăcuind :

— Umblă cu moartea după tine, hoțomanule ! Nu ți-ar fi rușine să-ți fie, om bătrîn, că ții femei goale pă birou !

Coteiul îl revăzu pe Dimopol la logodnă, în smoking, cu piepții cămășii lucind, bătînd cu cuțitul în pahar. Văzu comesenii rîzînd la vorbele lui și deodată toți se pierdură în

întuneric ; nu mai rămase decît mîna Linii, pe masă, cu inelul lucind.

Iarăşi aiură :

— Nene Chivule, aici sînt !

Aiură aşa mult timp, săptămîni, pînă se trezi într-o zi, dar tot cu mîna Linii în faţă, de nu mai ştia : era mîna ei, aievea, sau aceea din vis ? Lina stătea pe un scăunel, la marginea patului, veghindu-l, cu capul în broboadă, cu mîinile pe genunchi. Coteiul se ridică în coate, holbîndu-se la mîinile ei. Inelul de aur nu mai era ; degetele se odihneau pe genunchi goale şi bătătorite, lipite unele de altele.

Capul bolnavului începu să se lumineze ; auzi huruitul automobilului îndepărtîndu-se şi pe Bocanu ocărînd în urma lui.

— Lino ! şopti.

Obosită şi fără voinţă, fata ridică spre el ochii nevorbitori, mari, umezi, ca de viţea.

— Stai liniştit, Stoiene !

Vîntul flutura perdeaua groasă de chembrică.

— De ce e fereastra deschisă, Lino ?

— Păi lasă, că-i frumos afară ! Să mai intre aer.

— E frumos afară ! A venit primăvara ?

— A venit.

— Unde-i inelul, Lino ?

— Nu-i. S-a stricat logodna !

Lina tresări şi se ridică. Paşii lui Bocanu se auzeau coborînd de pe cerdac.

— Ce face, fă ?

Nu răspunse. Bocanu văzu ochii Coteiului în pernă, sticlind.

— Ei, Stoiene, ce zici ? Mîncăm miel dă Paşte ?

— Mîncăm, nene Chivule !

Doborît de fericire şi recunoştinţă, Coteiul apucă mîna lui Bocanu şi începu s-o sărute, udînd-o cu lacrimi pînă peste cot.

— M-am făcut bine! hohoti. Acum nu te mai supăr cu nimic! Pune-mă la muncă, nene Chivule! Că eu sînt sluga dumitale credincioasă, pînă la mormînt!

26

Îndată ce se despriimăvără, Lipănescu începu să meargă la Cîmpina mai des. Îşi luase automobil, cel mai frumos din cîte găsise în Ploieşti, îşi tocmise şofer, pe care îl purta cu şapcă şi cu bluză albă. Numai el rămăsese la hainele de schelă, de dril, pătate cu păcură, şi la vechile jambiere inginereşti.

De la oraş venea murdar de moloz şi var. Construcţia castelului mergea în galop şi el se plimba pe şantier, încurcîndu-se în picioarele salahorilor, trecînd pe sub zidurile roşii dintr-o odaie în alta, cu un zîmbet de mîndrie abia strecurat în mustăţi.

Lucrul se făcea temeinic ; stătuse pe capul arhitectului să pună beton mult, chiar unde n-ar fi trebuit. De cîteva ori dăduse iarăşi cu mîna de fundul casei de bani ; trebuise să alerge la Ploieşti, să scoată de la bancă. Acolo îl primeau din ce în ce mai rezervaţi, fondul lui se apropia de sfîrşit. El avea însă prea multă căldură în inimă, ca să simtă răceala lor.

Pe Anghelina n-o vedea aproape de loc. Din schelă se ducea de-a dreptul la şantier, de la şantier se întorcea în schelă. Pe acasă trecea numai sîmbăta, să ia bani, dar nici atunci nu intra în prăvălie ; se ducea sus, de unde trimitea după ne-

vastă-sa. Femeia venea ca totdeauna, neagră, necăjită, învăluită în fumul ţigării şi nu arăta niciodată înflăcărare la planurile lui.

Lipănescu nu se aşeza jos ; se plimba înfrigurat, cu paşii mari, dintr-o parte în alta a apartamentului, dînd uşile de pereţi.

— Aşteaptă, să vezi ce cocoană fac eu din tine !

Se gîndea să ţină prăvălia pînă era gata castelul. Atunci trebuia s-o închidă, iar casa nu s-o închirieze, ci s-o vîndă, ca să şteargă pentru totdeauna amintirea ei.

Între timp îşi mărea schela. Cumpărase toate sondele părăsite din jurul lui şi începuse să le curăţe, ca să le pună în exploatare. Fură angajaţi maiştri şi lucrători noi, se reparară barăcile şi turlele, se aduseră maşini în locul celor ridicate. Toate motoarele mergeau, toate macaralele scîrţîiau, potecile de la o sondă la alta se bătătoriseră iarăşi, şiruri de oameni le străbăteau de dimineaţă pînă noaptea.

Nevoile de reparaţii crescînd o dată cu mărirea schelei, Lipănescu hotărî să-şi facă atelier propriu, ca să aibă încă o mînă liberă. Pascu nu mai îndrăznea să se împotrivească la nimic ; se uita la el prostit. Văzu şi atelierul ridicîndu-se jos, în marginea şoselei, o baracă lungă de scînduri, cu pereţii dubli umpluţi cu zgură, pusă pe temelie de beton şi acoperită cu tablă ondulată. Oamenii se mirau :

— Asta vrea să stea o sută de ani aici !

În baracă se instalară forje, ciocan automat şi strunguri ; nu era însă niciodată destul lucru pentru atîtea maşini.

Pascu încercă să propună o idee, ca să micşoreze risipa :

— Să mai luăm comenzi de la alte schele.

— Atelierul meu să lucreze pentru alţii ? Nu mă bag slugă la nimeni ! izbucni Lipănescu, furios.

— Dar stau lucrătorii degeaba !

— Să stea, şi să se laude cu un stăpîn ca mine !

După atelier, îi veni gîndul să facă şi cazarmă, ca la Societate. Cînd auziră, chiar lucrătorii găsiră că era de prisos. Maiştrii veniră la birou.

— Nu-i nevoie, domnule Lipănescu !

— De ce nu-i nevoie ?

— Păi, pentru cît timp să mai faceţi cazarmă ?

— Cum, pentru cît timp ?

— Cît o să ţină exploatarea ?

Lipănescu izbucni cu un amestec de mînie şi de înflăcărare :

— Eu nu plec de aici, înţelegi ? Unde m-am oprit, rămîn !

Aşa construi şi cazarma, nu însă de scînduri, cum erau toate, ci de zidărie masivă.

Uneori avea cîte un moment de limpezire, cînd cheltuielile îl speriau ; luase schela abia de un an şi investise în ea mai toată averea lui. Însă era de ajuns să vină în mijlocul sondelor, să le privească de pe deal, negre de păcură, strălucind în soare, să audă huruitul maşinilor, să vadă sondorii, maiştrii şi lucrătorii alergînd, ca să uite toate îndoielile.

Preţul păcurii nu dădea înapoi, cu toate erupţiile care în Schela Nouă se ţineau lanţ. Cîteodată mai creştea, cu o miedouă, spre uimirea tuturor. Seara se adunau din ce în ce mai mulţi la Salon, aşteptînd să vină cineva de la Ploieşti.

— Cît ? întrebau toţi într-un glas.

— Treizeci de mii !

Lipănescu se întorcea în schelă cu un zîmbet misterios sub mustăţi, se urca pe o cută de deal şi îşi cuprindea sondele în ochi. Gîndul i se ducea mai departe, acoperea alte sonde, toate la rînd, peste dealuri, le vedea legate la schela lui, vedea dealurile netezindu-i-se în cale, împotrivirile naturii căzînd, ca

el să ajungă într-o zi singurul stăpîn al locurilor, pînă la orizont.

O dată cu primăvara, drumurile i se deschideau în față. Scăpase pînă și de cele două necazuri mici, care însă îi stătuseră pe suflet mult timp : nu-i mai bombarda nimeni firma, iar Motoacă se făcuse dintr-o dată respectuos.

— Să trăiți, domnule Lipănescu ! îl saluta, cu ochii în pămînt.

— Motoacă !

— Da, domnule Lipănescu.

— Motoacă, măi Motoacă, tu ești băiat bun !

Își amintea sosirea lui aici, cînd nu cunoștea pe nimeni și nimic din treburile petrolului, cînd Motoacă venise cu el, pe capra trăsurii.

— Motoacă ! îi strigă într-o zi, strălucitor. Nu vrei tu să te angajezi la mine ?

— Ce să fac, domnule Lipănescu ?

— Să fii omul meu de încredere, mă !

— Mulțumesc, domnule Lipănescu, da nu-s eu bun de așa ceva.

— Mi se pare că tu nu vrei să te bagi la stăpîn !

— Așa o fi.

— Păi din ce trăiești tu, mă ?

— Eu știu, domnule Lipănescu ?! Din vînt.

Acum Motoacă umbla mai ferit, îi era rușine să se arate între oameni. Pe Brebeanu și pe jandarmi, cînd îi vedea, îi ocolea pe departe.

Jandarmii își făceau mereu de lucru prin schelă, după cercetări ; pe urmă se urcau în drum și, cînd nu te aștepți, fie noapte, fie zi, călcau casa lui Pădurețu, izbind cu patul puștii în ușă. Și la Motoacă veneau uneori, tot așa din senin, dar fugarul nu era de găsit.

— Unde l-aţi ascuns, mă ?

— Nu l-am ascuns nicăieri.

Spre Paşti, cînd nu mai era urmă de zăpadă prin văi, începură să răscolească pădurea, furioşi. O luară pe pîrîu în sus, se încurcară prin desişuri, printre trunchiuri putrede căzute la pămînt, alunecară prin rîpe. Pădurea era umedă şi rece, iar copacii se strîngeau duşmănoşi în jurul lor. Tocmai în valea Ghionoaiei dădură peste o vizuină, un bordei săpat în pămînt.

— Asta-i ! ziseră într-un glas. Uite-l, mama lui, unde s-a băgat !

Dar bordeiul slăbatic era gol. Urme de paşi, proaspete, se vedeau pe malul prăpăstios, pierzîndu-se printre copaci. Dacă nu era o închipuire, un cîine hămăia din cînd în cînd, parcă trăgînd cu capul înapoi.

Jandarmii se întoarseră şi iar începură să dea tîrcoale caselor. O vedeau pe Copila plecînd, cu mîinile goale, uneori dimineaţa, alteori după prînz, întorcîndu-se tot cum plecase, pe înserat. Nu lua niciodată un drum ascuns, ci se ducea pe drumurile ei vechi, prin schele, unde stătea de vorbă cu lucrătorii în uşile atelierelor, cu sondorii la bordeie, se ducea pe la ingineri de se uita prin albumele cu fotografii, de se parfuma pe păr, intra la Cazinou, unde dansa după patefon cu domnul Bilaşcu şi cu ceilalţi domni, tot nădăjduind că o să vină jucătorul de şah.

In fiecare dimineaţă, cînd jandarmii îşi dădeau socoteala la post, Brebeanu se înfuria :

— Mă, dă murit n-a murit, că dacă murea, nu-i găseaţi bordeiul cum l-aţi găsit. Şi dacă trăieşte, n-o fi trăind cu vînt !

Jandarmii iar pîndeau şi iar nu prindeau nimic.

Şeful postului se scărpina în cap, pe sub şapcă.

— Ce ne facem, frățioare? Rîde dă noi un bătrîn smintit!

Cînd vedea automobilul lui Lipănescu venind dinspre Cîmpina, îi ieșea înainte.

— În mare bocluc m-ai băgat, nenișorule!

Lipănescu nu lua în seamă necazul șefului de post. Își vedea de schelă și de castel. În fiecare zi, pe urma lui, veneau căruțe cu material. Cazarma era aproape gata; tabla albă lucea pe acoperiș, și zidurile, pe jumătate tencuite, aveau să lucească și ele în curînd. Într-o zi, cum privea de pe deal schelele, văzu dincolo de piață, pe coasta cealaltă, spre Schela Nouă, un alt acoperiș alb, sclipind printre copacii înverziți.

— Pascule, ce-i aia, colo?

— Nu știți? Bocanu face casă pentru ginere-su!

La început umblaseră numai vorbe că Bocanu își dă fata după Cotei. Oamenii nu crezură, pînă nu fură văzuți împreună, căutînd locul casei noi. Înainte de a se hotărî unde și cum s-o croiască, bătrînul stătuse mult la gînduri. Voia să fie aproape de casa cealaltă, și ca să-l țină pe ginere-su sub ochi, și ca să-l aibă oricînd în ajutor. Locul trebuia ales mai jos decît al lui, dar nici prea mult. Casa trebuia să fie mare și arătoasă, dar nici s-o întreacă pe cea de sus.

Pînă la urmă găsi locul întocmai cum dorea, la marginea dinspre drum a livezii de pruni. Lucrul începuse în lunea după duminica Tomii, iar la Rusalii pereții erau ridicați, și tabla bătută pe acoperiș.

Dimineața, Bocanu pleca de acasă cu Coteiul după el, să vadă ce s-a mai făcut. Jos, în drum, se oprea, se sprijinea în bîtă, scuipa mîndru în praf și își umfla pieptul, cu ochii la zidurile noi.

— Îți place, mă?

Coteiul aiura de fericire și suferea că n-avea destule cuvinte să spună tot ce fierbea în sufletul lui.

— Îmi place, nene Chivule !

Dar nici nu trebuia să spună mai mult ; Bocanu era încredințat de recunoștința lui.

— Măi Stoiene, îi spunea, bătîndu-l cu palma pe umăr, mare noroc ai avut tu cu mine !

— Da, nene Chivule !

— Da lasă, că și tu ești băiat bun !

O lună mai tîrziu, casa era gata ; i se bătuse și gardul, de scînduri, înalt, înnegrit cu păcură. Mai trebuiau să se pună geamurile, clanțele, nimicurile, și să se curățe ograda nouă.

Toate fiind bune, nunta se hotărî pentru cea dintîi duminică după Sfîntu Ilie.

27

Niciodată nu văzuse Copila o lună atît de rotundă, de albă şi de strălucitoare. O privea cu ochii mari, înlăcrimaţi, cu respiraţia pripită, de parcă aştepta ca din lună să se desprindă un chip visat de mult şi să coboare pînă la ea. Cerul în jurul lunii pîlpîia, argintiu, apoi se umbrea treptat şi cobora peste pădure, parcă în falduri. Valea Alunişului era îmbrăcată într-o pulbere argintată. Casele cu pereţi albi dormeau în tăcere sub acoperişurile posomorîte; nu se vedeau lumini la ferestre, nu mişca nimic prin ogrăzi, totul părea încremenit, ca într-o lume moartă sau numai vrăjită.

Copila se înfioră, atinsă de o adiere rece; deşi pădurea înverzise, iarna se mai ascundea în inima ei, prin văgăuni, prin rîpe, de unde vîntul o scotea şi-o alunga la vale. Trecu în casă, îşi luă un şal pe umeri şi se întoarse pe prispă cu ochii umezi la lună.

Rămase mai mult timp aşa, în uitare de sine, cu coatele rezemate pe genunchi şi cu bărbia în mîini, urmărind călătoria lunii printre norii albi de pe cer. În Drumul Părăsit, i se păru că aude un pas. Poate era jandarmul, care tot da tîrcoale. Nu-l luă în seamă; nu-i era teamă de jandarmi, cu toate că, din cînd în cînd, veneau noaptea şi băteau cu patul puştii în uşă; după ce răscoleau odăile, se urcau pe scăriţa

din tindă și își băgau capul în pod, cercetînd cu lanterna pustiul de sub acoperișul afumat.

Pasul de pe drum se dusese de mult, cînd Copila întoarse capul spre pădure, și trase cu urechea ; parcă trosnise o creangă uscată, sau fusese numai o închipuire. Un timp, nu se mai auzi nimic ; ea rămase cu capul întors, așteptînd. În lăstăriș luciră două luminițe, niște licurici. Se ridică, alunecă pe prispă și, la colțul casei, fluieră încet. Îndată lăstărișul foșni ; o umbră neagră alunecă prin bătătură, pînă se topi în întunericul lăsat de zid. Copila se aplecă și chemă în șoaptă :

— Haiduc !

În umbră, se auzi scheunatul cîinelui și i se văzu coada legănîndu-se.

— Hai, vin-aici, Haiduc !

Dintr-o mișcare, dulăul sări pe prispă. Copila îi simți respirația caldă, pe picioare.

— Ce-i cu tine, Haiduc ? Ce faci tu, sălbaticule ?

Haiduc scheună, cu bucurie și cu tristețe. Ea îi cuprinse grumazul în brațe.

— Măi Haiducule, de ce ți-e urît ? Ți-e urît că-i lună, așa-i ? Și mie mi-e tare urît ! Hai, vino !

O urmă în tindă. Fata se strecură după vatră, se înălță pe vîrfuri, luă un șervet din cui și, pe întuneric, adună mîncarea pregătită de cu seara. În spatele ei, cîinele scheuna. Se întoarse spre el, îi căută zgarda, petrecu pe sub ea capetele legăturii și le înnodă...

Cîinele se dusese ; mai auzi lăstărișul foșnind, pe urmă peste împrejurimi se lăsă tăcerea de la început. Ridică ochii înfiorată de liniște ; luna fugea repede printre norii albi. Fugea și parcă era un cap de om, care din mers se întorcea, făcîndu-i semne să vină. Se auzeau motoarele schelelor ; le cunoștea pe fiecare, după sunet. Unele se roteau mai repede, al-

tele mai rar ; era o clipă cînd glasurile lor se uneau, păreau unul singur ; apoi încet se destrămau, o luau înainte, rămîneau în urmă, se fărîmiţau, pînă ce nici unul nu se mai potrivea cu celelalte ; erau sute de împuşcături... Şi iarăşi, în ritmul lor diferit, se adunau, două cîte două, patru cîte patru, pînă ce ajungeau din nou toate.

Zgomotele acestea care se uneau şi apoi se împrăştiau, după o regulă neschimbată, o făceau să vadă o roată mare învîrtindu-se, coborînd şi urcînd pe dealuri şi văi, cu mişcarea ei încetată, cumpănită, legînd sondele între ele, într-o singură soartă.

Pe uşa tindei rămasă deschisă, răzbea mirosul de funingine rece, al vetrei. Înăuntru era mai întuneric şi mai frig decît afară. Nu o îndemna nimic să meargă la culcare. Mai degrabă o chemau motoarele, care noapte de noapte îi spuneau povestea schelei.

De cînd era singură, urîtul o gonea de acasă ; colinda dealurile şi văile, se oprea pe la sonde, stătea de vorbă cu schimburile de noapte. Sîmbăta seara, cînd oamenii se culcau mai tîrziu, rămînea cu ei un timp, aşezată în ţărînă, în faţa bordeielor. Unii ciocneau cîte un păhăruţ de ţuică, alţii spuneau poveşti, sau cîntau din cavale cîntece triste, fiindcă erau de departe. Alţii îşi spălau rufele, pe întuneric, în copăi, cu apă fiartă adusă de la motoare. Copila îi dădea la o parte şi făcea treaba în locul lor, ascultîndu-le poveştile şi privindu-i cum îşi fumează ţigara.

— Bună nevastă ai fi tu, Copilo ! spuneau, mai în glumă, mai în serios. Dă ce nu te măriţi, că ai crescut mare ?!

Nu răspundea, ci îşi încrunta sprîncenele.

— Păi nu, că ea să are bine cu inginerii !

De cînd se împrietenise cu moş Dorobanţu, subchirurgul, cel mai mult timp şi-l petrecea la dispensar. Se învăţase să

spele feşile, să le calce cu fierul electric şi să le strîngă sul, ca de fabrică. Îi ajuta subchirurgului la făcut pansamentele, îi aducea pensele, sticluţa cu benzină iodată, tinctura de iod, pomada cu iodoform. Mulţi din cei care veneau la dispensar aveau răni. Cînd turna peste ele tinctură de iod, făcînd carnea să sfîrîie, Copilei i se părea că toarnă pe inima ei.

— Lasă că te obişnuieşti tu ! zicea moş Dorobanţu.

Te obişnuieşti cu binele, te obişnuieşti cu răul — şi unde ajungi, cînd te obişnuieşti cu toate ?

Copila rămase cu ochii la lună, cu urechea la motoarele schelei. „Acum roata a ajuns sus... Acum stă o clipă în loc... Acum are să plece la vale..."

Îşi strînse şalul la gît, se ridică, porni pe potecă, spre Drumul Părăsit, o dată cu roata care cobora dealurile. Sub strălucirea lunii, becurile din uşile sondelor abia se zăreau, licărind, pierind, umplînd noaptea de pîlpîiri misterioase. Nimic nu mişca printre turlele negre scăldate în baia de argint topit. Deasupra se ridica, fantomatică, fioroasă şi plină de neînţeles, firma lui Lipănescu. Sub deal se auzea apa de la un motor, susurînd în batalul de răcire.

Copila o luă la vale, ceva o chema şi ea ar fi tot mers, departe, pe razele lunii, să vadă în ce lume o vor prinde zorile.

Pînă la răscruce merse plutind. Se trezi, mirată, cu luminile pieţii în dreapta, violente şi numeroase. Un autocamion, sosit tîrziu, descărca marfă la Dumitrică. Mulţimea se vedea încă forfotind prin faţa cîrciumilor. Nu mai aveau astîmpăr nici noaptea. Societatea dăduse de Paşti o gratificaţie tuturor funcţionarilor şi lucrătorilor, şi sîmbăta trecută, din senin, le mai dăduse una. Umblau o mulţime de bani prin schele. Autobuzul gemea de lume, care mergea la oraş după tîrguieli. Veneau căruţe cu mobile noi, oglinzi, scaune, galerii de alamă pentru perdele. Negustorii cărau marfă necontenit şi tot nu

făceau față cumpărătorilor. La prăvălii oamenii așteptau cîte o oră să le vină rîndul, și cînd plecau, erau împovărați cu mai multe lucruri decît puteau să ducă în spinare, unele de prisos, luate numai așa, ca să dea un înțeles banului.

Prețul păcurii creștea. Seara, la Salon, redevențiarii se adunau ca la Bursă.

— Cît ?

— Treizeci și una !

Restaurantul și cîrciumile nu se mai închideau ; oamenii se îmbătau cu rîndul.

Copila privi în jos valea Doftănețului, albită de lună. Un autocamion urca dealul din greu. Cînd trecu prin față, îl văzu încărcat pînă peste cap, cu lăzi albe, cu saci, cu baloturi și cu butoaie. Autocamionul coborî spre piață, și ea rămase singură cu luna, care parcă mai crescuse și se făcuse mai strălucitoare. Aproape îi era frică. Își simțea capul cuprins de lumina selenară, ca de două mîini palide și reci, mîinile unui om ciudat, pe care, deși nu-l știa și nu-l vedea, îl ghicea foarte aproape, gata să se aplece spre ea și s-o ia în brațe.

Porni la vale, o dată cu alta din roțile gigantice ; mergea spre Rîpa Seacă, fără să-și fi ales drumul, chemată de strălucirea lunii și de chipul omului neștiut. Totul era ciudat în această noapte ; era ciudat că nu simțea asprimea drumului prin tălpile subțiri ale sandalelor, era ciudat că pietrele de care se lovea zburau în lături, ca și cînd n-ar fi avut greutate ; ea însăși se vedea atît de ușoară, încît credea că dacă ar fi întins brațele, ar fi putut să zboare.

La cotul potecii, intră pe neașteptate în umbra unui șir de sonde. Întunericul făcu să se rupă vraja. Privi dezmeticită în jur. Peste drum, după un bordei, parcă mișca o umbră.

Nu-i era frică, dar ar fi trebuit să pornească înapoi, spre casă. Îi plăcea locul aici, pe unde nu treceau oameni. În apro-

piere păşteau caii de la hegne. Era atîta linişte, că îi auzea rupînd iarba şi suflînd pe nări, mulţumiţi. Porni spre ei şi curînd îi zări împrăştiaţi de-a lungul văii, cu capetele în pămînt, sărind din loc în loc cu picioarele de dinainte împiedicate. Nu ştia de ce-i chinuiesc aşa ; erau atît de cuminţi şi de blînzi, că ar fi trebuit să-i lase slobozi. Ar fi păscut în tihnă, pînă la miezul nopţii, apoi s-ar fi adunat la un loc şi s-ar fi culcat, strînşi unii în alţii. I se făcu deodată milă şi dor de ei. Se apropie de primii ; simţind-o, ridicară capetele şi sforăiră întrebători.

În urmă, umbra din spatele bordeiului se mişcă iarăşi ; se auzi o vorbă, în şoaptă, apoi se mai ivi o umbră, nelimpede, şi încă una. Cineva şuieră, încetişor, ca o chemare ; din sus răspunse un şuierat la fel — şi pe coama dealului mai răsări o umbră.

Copila nu lua seama la toate acestea, ciudate. Caii aşteptau neliniştiţi, fără apărare, fiindcă nu puteau să fugă şi nu ştiau cine vine ; numai cei aflaţi mai departe păşteau înainte ; se auzeau rupînd smocuri de iarbă şi pămîntul tremura la fiecare muşcătură. Fata se apropia cu mîinile întinse, neştiind că era şi mai neapărată decît ei. Calul de lîngă ea adulmecă neliniştit şi rămase cu gîtul ţeapăn. Îi cuprinse capul în braţe, îl înfăşie pe făgaşul dintre fălcile mari şi osoase. Părul era aspru şi smocul de pe frunte mirosea a praf.

— Sărmanul de tine, nimeni nu te ţesală !

Îngenunche în iarba rece şi începu să-i desfacă legătura. Calul o urmărea încrezător, umblîndu-i curios cu botul umed pe spinare.

— Stai cuminte, că te las împiedicat !

La creastă, se văzură alte umbre.

Aruncă legătura în iarbă, se ridică şi bătu calul pe greabăn.

— Hai, acum du-te, prostule, şi te plimbă slobod !

Trecu la altul, rîzînd pe înfundate, bucurîndu-se de ochii pe care aveau să-i facă a doua zi paznicii.

Caii eliberați începură să zburde pe fundul văii. Ceilalți așteptau curioși, cu urechile ciulite. Alerga de la unul la altul, nechezînd încetișor, înveselită. Aproape pe toți îi cunostea, le știa numele și stăpînul și hegna la care învîrtesc.

— Și pe tine te-au împiedicat, mă amărîtule ?

Era un cal bătrîn, slăbănog, pe care îl apucase la hegnă de cînd începuse ea să umble prin schele.

— Așteaptă, că-ți dau drumul !

Calul întoarse capul spre deal și sforăi neliniștit.

— Stai cuminte !

Nu-și sfîrși vorba ; un pas înfundat venea din spate. Se ridică, speriată. Un om ieșit ca din pămînt stătea alături. Nu-i putea vedea chipul, luna îi cădea în spate. Se dădu un pas înapoi, cu mîna la gură.

— Bună seara ! zise omul, rînjind.

Rămase încremenită. Parcă era glasul celui care o fugărise într-o noapte. El făcu un pas înainte.

— Bună seara, de !

Văzu alte umbre în spatele lui. Se trase înapoi, căutînd cu ochii drumul pe unde să fugă, dar dădu peste altă umbră. Se apropiau din toate părțile, îi țineau calea cu brațele întinse. Unul o cuprinse de la spate.

— Să nu țipi, că bag cuțitu în tine !

— Pune-o jos !

Simți un bocanc greu, cu ținte, proptindu-se în piciorul ei subțire. Omul din spate se cîrmi pe o parte, ou ea în brațe și se prăvăliră în iarbă. Un cal sforăi, întrebător ; un altul sări în lături, speriat, gata s-o ia la fugă.

Se zbătu ; simți iarba rece pe coapsele goale.

— Ce aveți cu mine ?

Din gîtul ei nu ieşi decît un nechezat firav, stins la jumătate. Deschise ochii mari, înspăimîntaţi cu nedumerire, şi văzu luna alergînd printre nori, de o răceală înfiorătoare, parcă fugind cu capul întors, să nu vadă în vale. Auzi tropotul cailor. Două mîini grele îi apăsau umerii, o îngropau în pămîntul umed. Alte mîini o apăsau, îşi simţea întregul corp strivit; nu mai putea face nici o mişcare.

O umbră neagră, rînjită, veni deasupra, acoperind luna care fugea speriată.

28

Nunta porni de la biserica din Telega, pe la cinci după prînz. Slujba începuse la două şi se prelungise peste orice canoane, încărcată cu liturghii trase de păr pe felurite isonuri, ca să dureze cel puţin două ore, cum ceruse Bocanu ; cuvîntarea protopopului, adus cu pompă şi cu cheltuială mai ţinuse şi ea o oră.

Parcă pe porunceală, bulevardul băilor gemea de lume. Cei mai mulţi erau orăşeni, vilegiaturişti, în haine deschise la culoare, cu pălării de paie, privind curioşi amestecul de costume ale nuntaşilor. Erau şi mulţi ţărani din Telega, din Doftana şi din alte sate, de la Brebu şi mai de departe, veniţi să vadă cum îşi mărită fata Bocanu.

În fruntea alaiului porniră la trap doi flăcăi călare, împodobiţi cu eşarfe tricolore peste cămăşile cu rîuri negre şi roşii. Caii mergeau slobozi, cu capetele în vînt ; călăreţii într-o mînă ţineau ploştile cu ţuică, în alta pistoalele, din care descărcau focuri la răspînrii.

După călăreţi, într-un autocamion îmbrăcat în covoare, cu bănci puse de-a curmezişul, veneau lăutarii cu cîţiva nuntaşi, şi ei cu ploşti pline. Ţambalagiii stăteau pe bancă, rezemaţi cu spatele de cabina şoferului, cu ţambalele pe genunchi şi băteau cu ciocănaşele albe în coarde, mai tare sau mai încet, după

hopuri. În dreapta și în stînga lor stăteau vioriștii, în picioare, crăcănați mult, ca să nu cadă. Cobzarii, în rîndul al doilea, rezemați cu genunchii în bancă zdrăngăneau coardele, încruntați, în luptă cu contrabasul din spate care domina tot taraful și chiar huruitul motorului.

După autocamion veneau alți flăcăi călare, cu ploști, cu pistoale și cu flori la pălărie. Unul din ei, mai chipeș și mai vesel decît ceilalți, dădea pinteni calului de cîte ori lăutarii înmuiau cîntecul, se apropia de ei și le trăgea cu pistolul la urechi.

— Zi-i, țigane ! Ce, n-ai mîncat azi ?

Urma poștalionul socrilor ; nimeni nu îndrăznise să-i așeze pe miri înaintea lui Bocanu. Era poștalionul bătrînului, pe care-l scotea numai la zile mari. Avea osii de fier, sănătoase, roți înalte, cu spițele roșii, și dric larg, împletit din răchită galbenă, cu înfloriturі lăcuite, în toate culorile.

Bocanu stătea în leagănul cu arcuri, pus la jumătatea dricului, iar baba Rada în față, pe banca vizitiului.

— Babă Rado ! răcnea din cînd în cînd socrul din spate, luînd plosca de la gură. Mi-s-pare că nu te bucuri dă nunta Linii !

— Ba mă bucur, da !

Femeia stătea cu capul în pămînt, speriată, tresărind la fiecare pistol care detuna alături.

Bocanu îmbrăcase haine noi. Pantalonii, puși pe deasupra cizmelor, erau de dimie albă, călcați cu dungă. O cămașă înfoiată, cu zeci de cute, se umfla sub chimir și cădea ca o cascadă de pînză pînă deasupra genunchilor. Pieptul minteanului, împodobit cu un buchet uriaș de beteală aurie, în vreme ce a tuturor nuntașilor era albă, strălucea ca rupt din soare și parcă soarele de pe cer se uita umilit la omul care îl ciopîrțise. Pe

bărbați chipeși și mustăcioși unii, alții slabi și sfioși, cu țepi rari pe obraz, încărunțiți, privind mai mult în lături decît înainte, temîndu-se să intre în vorbă cu cineva. Fiecare era cu femeia lui, tăcută și speriată, îmbrobodită pînă peste ochi. Doar cîteva dintre neveste, mai răsărite, roșii în obraz, care băuseră din ploscă la rînd, rîdeau și chiuiau alături de bărbați.

Între poștalioane mergeau automobile și autocamioane, cu funcționari și oameni din schelă ; atîta învălmășeală de roți ridica praful drumului pînă în depărtări. Alți flăcăi călare alergau pe lîngă nuntași, de la unii la alții, și le întindeau ploștile pline.

Cînd să treacă podul peste Telega și să iasă din sat, nunta se opri. Primarul, cu eșarfă tricoloră trecută peste piept, se urcă pe o bancă din marginea bulevardului, și cu ploșca sus, ținu o cuvîntare, din care nu se auzea și nu se înțelegea altceva decît numele socrului, căruia toată lumea îi spunea socrul mare ; nimeni n-ar fi îndrăznit să-l facă socru mic — și putea fi mare pînă la sfîrșit, că ginerele n-avea tată, n-avea pe nimeni.

— Să ne trăiască socrul mare și să fie într-un ceas bun ! strigă primarul, la sfîrșit.

Mirilor nu le mai spuse nimic.

Din față, lăutarii începură să cînte un marș hîrșîit ; flăcăii descărcară pistoalele în aer, și alaiul trecu peste pod, de unde șoseaua urca la deal. În jos, nunta se vedea șerpuind încet, pierzîndu-se printre copaci și iar apărînd la cotituri, în culorile ei vii, în sunetele muzicii, în strigăte și pocnituri. Deasupra, la creastă, cerul se înnegrea. Nori vineți se ridicau de dincolo de păduri și se dădeau de-a rostogolul pe coaste.

— O să vă plouă nunta ! strigă primarul, care rămăsese pe bancă.

— Semn bun ! răspunse un nuntaș.

La cotitură, flăcăii din frunte se pomeniră cu cerul negru în ochi.

— Hai, mă, mînăăă, că ne prinde ploaia !

Norii veneau repede, bolovănoşi, învălmăşiţi. Coamele cailor şi beteiele nuntaşilor începură să fluture. Oamenii îşi îndesară pălăriile în cap. Înapoi, valea era scăldată într-o lumină gălbuie, ca de lut ; în cîteva clipe norii trecură pe deasupra, se întinseră, şi tot locul se înnegri. Nuntaşii văzură aprinzîndu-se lumini la casele de jos.

— Hai, mă, mînă, că ne-a apucat noaptea pă drum !

La creastă, se simţea umezeala norilor pe obraz. Nunta trecu prin neguri, într-un vîrtej de copite şi roţi. Speriaţi de ploaia care venea, vizitiii pocneau din bice, îndemnîndu-şi caii peste socotinţă. Lîngă ei, călăreţii trăgeau din pistoale şi chiuiau ca smintiţii.

Aşa merse alaiul lung, zornăind ca un şarpe cu coastele de fier, înclinîndu-se peste şanţuri la cotituri, gata să se rupă şi să se prăvălească în văgăuni, sărind pe sus peste bolovani, în chiote, ţipete şi împuşcături, pînă ce, deodată, schela se ivi în faţa lui, pe valea acoperită de umbra amurgului stins. Sclipiri slabe se vedeau pe la sonde, în praful vînăt ridicat de vînt. Numai pe coasta cealaltă, la Cazinou, toate ferestrele erau luminate viu. Pe fondul posomorît, clădirea părea că arde şi se va mistui.

În capul dealului, caii şovăiră o clipă, apoi se avîntară la vale în galop. Roţile căruţelor şi ale poştalioanelor săreau din bolovan în bolovan, scrîşnind şi bubuind, iar nuntaşii icneau îngroziţi.

În depărtare, peste dealuri, cerul se lumină de cîteva ori, scurt ; fulgera, sub orizont, dar în huruitul convoiului tunetele nu s-ar fi putut auzi. Flăcăii răspunseră chiuind, descărcînd pistoale în sus. Fulgerele şi detunăturile făcură caii să

mărească mai mult galopul lor fără frîu. Oamenii schelelor ieşeau din cazărmi, din bordeie, pe marginea drumului şi priveau uluiţi.

În piaţă, lumea tocmai se înghesuia sub şoproane, alungată de ploaie. Erau chipuri necunoscute, amestecate printre celelalte vechi ; veneau mereu. Preţul păcurii făcea să se ivească alţi oameni în fiecare zi. Între cele două cîrciumi se ridica, albă, o baracă nouă ; se deschidea încă o prăvălie, pentru noi muşterii.

Cîteva picături mari de ploaie căzură pe acoperişuri, cu sunete de darabană. Nunta venea ca din ţeavă de tun. În lumina fulgerelor lucea cîte o roată sărind peste un bolovan, cîte o spinare încovoiată de cal, biciul unui vizitiu, un buchet de beteală, în timp ce restul alaiului rămînea înecat în bezna gheenei. Picăturile de ploaie se îndesiră, şi goana crescu, chiar dacă nu mai avea cum. Automobilele rămîneau în urmă, împiedicate de bolovani ; motoarele urlau şi porneau să se facă fărîme. Caii, mai potriviţi cu astfel de drumuri, o luară pe de lături şi se avîntară orbeşte pe valea următoare. În curtea Cazinoului se opriră, în două picioare, învălmăşindu-se, sforăind, cu ochii înroşiţi de fulgere. Cîteva poştalioane se izbiră între ele ; unul se răsturnă, prinzînd oamenii dedesubt.

— Să fie într-un ceas bun ! strigau flăcăii.

Chelnerii, aduşi de la oraş şi de la Dumitrică, se repeziră să dea ajutor. Nimeni nu păţise nimic.

— Semn c-o să fie cu noroc ! spuneau nuntaşii, grăbiţi să ajungă la adăpost.

Dar cu greu îşi găseau loc printre căruţele încălecate, printre caii uzi şi speriaţi, care băteau pămîntul. Ploaia, înteţită, sporea graba şi învălmăşeala. Primii care ajunseră la uşi pă-

reau că se încaieră să intre unul înaintea celuilalt. Al doilea taraf, aflat înăuntru, se porni să cînte marşul de primire. Cîţiva flăcăi, pe afară, trăgeau cu pistoalele.

Auzind muzica, Bocanu o lăsă pe baba Rada în poştalion şi, spumegînd de furie, se avîntă pe sus, din căruţă în căruţă, spre uşa Cazinoului. Înfierbîntaţi de goană şi speriaţi de ploaie, nuntaşii se zbăteau să năvălească înăuntru. Socrul se năpusti printre ei.

— La o parte, mă, că trec eu ! Ori nu mă vedeţi ?

În uşă se opri, uriaş, ameninţător, gata să pîrîie, cu pieptul umflat, cu gîtul gros, roşu la faţă, cu mîinile îndesate adînc şi duşmănos în chimir.

— Gura ! răcni, fulgerîndu-i cu privirile pe lăutari.

Muzica tăcu împiedicată ; un zdrăngănit de cobză rămase în urmă, cu spaimă.

— Cin-v-a dat orden să cîntaţi ?

Nuntaşii se trezeau abia acum din ameţeala pe care le-o dăduse goana şi furtuna. Începură să privească sfioşi sala luxoasă a Cazinoului, candelabrele strălucitoare şi parchetul pe care călcau cu bocancii nescuturaţi. Cei rămaşi afară se înghesuiau la uşă, dar nu puteau să intre, fiindcă socrul ţinea drumul, lăţit peste prag. Ploaia începu să răpăie din plin, ameninţînd să-i înece.

Bocanu făcu un pas, izbi cu piciorul în parchet, îşi îndesă şi mai tare palmele sub chimir şi răcni :

— Voi faceţi nuntă fără socru, ori sînteţi nebuni ?

Aşteptă, încordat duşmănos, ca să înţeleagă toată lumea ce greşise şi ce nu înţelesese pînă acum, apoi îşi scoase mîinile de sub chimir şi făcu semn lăutarilor să deschidă nunta.

— Să trăiască socru mare ! strigă vioristul, izbindu-şi arcuşul în coarde.

O dată cu muzica, izbucniră glasurile :

— Să trăiască domnu Bocanu ! Să trăiască socru mare !

Afară, flăcăii mai descărcară o dată pistoalele, în ploaia care trecuse la ropot.

— Semn bun, semn bun ! spuneau oamenii, linguşindu-se pe lîngă socru.

Bocanu se aşeză în capul mesei.

— Haida, veniţi ! se răsti gros spre musafiri.

De o parte şi de alta se aşezară mirii, iar în faţă, baba Rada şi naşii. După ei veneau inginerii şi funcţionarii Societăţii, delegaţi de direcţiune să ia parte la nuntă. Ceilalţi, rudele şi străinii, se aşezară care pe unde putură.

— Dar mirele e singur ?

— Zice că n-are pă nimeni : e orfan. A crescut pe lîngă casa lui Chivu.

— Coate goale ! mîrîiau unii, pe sub mustăţi, privindu-l cu duşmănie.

Muzica termină marşul tocmai cînd îşi lua locul ultimul mesean. În liniştea care urmă se auzi ploia biciuind ferestrele. O rafală de fulgere întunecă pentru cîteva clipe candelabrele.

— Dă ce-aţi tăcut, mă ? răcni socrul, la lăutari.

Vioristul îşi duse repede vioara sub bărbie şi dădu drumul arcuşului ; ceilalţi se luară după el să-l ajungă. Bocanu îi ascultă încruntat.

— Să nu te mai opreşti, pînă n-oi porunci eu, ţigane ! Ai auzit ?

Lăutarul se înclină, cu ochii albi la el, în timp ce îi trăgea cu arcuşul de zor.

Chelnerii veniră cu ţuica. Mirele smulse sticla din mîna unuia şi se repezi să-i toarne socrului. Pentru cei care îl cunoşteau mai îndeaproape, acesta păru înduioşat.

— Să-mi trăiești, Stoiene ! spuse încet, numai pentru el, ciocnind paharul.

— Într-un ceas bun ! strigară vecinii, văzînd gestul.

Bocanu își bău paharul, așteptă ca Stoian să i-l umple din nou și numai după aceea închină cu ceilalți nuntași.

— Păi da, să fie într-un ceas bun, dacă ziceți voi așa !

Lumina orbitoare a unui fulger lung se zbătu în ferestre, făcînd candelabrele să se clatine. Îndată, din sus veni tunetul, de-a rostogolul, acoperind muzica și zgomotul petrecerii.

— S-a trezit Sfîntu Ilie !

— Lasă, că-i bună ploaia ! Crește grîul !

— Ce ne pasă nouă dă grîu ? Păcură să fie ! Încolo, secetă ori potop, totuna !

— Și ce faci cu păcura, dacă n-ai pîine ?

Bocanu auzi aceste vorbe ale mesenilor.

— Cu banii mei, mă, zise gros, cumpăr lumea întreagă ! Și tot grîul dîn lume.

— Bravo, domle Bocanu ! strigară orășenii.

— Așa e, vere Chivule ! ziseră și țăranii.

Chelnerii veneau cu mîncarea. Nuntașii întorceau capetele spre ei, flămînziți, să vadă o clipă mai devreme bucatele bogatului.

Un țăran voinic, cu mustățile negre, ascuțite la vîrf, cu înfățișare de bandit, se ridică în picioare.

— Cinstiți nuntași, zise răstit, să bem cu nădejde și cu bucurie, că o dată își mărită fata Chivu Bocanu !

Orășenii bătură din palme, țăranii chiuiră.

Deși urarea nu spunea mare lucru, socrului îi plăcu felul cum fusese rostită. Se umflă în chimir, pînă ajunse cu catarămile în scîndura mesei și, luînd paharul, îl deșertă dintr-o smucitură.

— Păi da, vezi ! Să mă ţineţi minte !

Nuntaşii nu mai auzeau tunetele, nu mai vedeau fulgerele crescînd în ferestre. Un pas ud tropăi în sală.

— Uite-l, mă, şi pă dommu Cristea !

Dumitrică făcu doi paşi şi se opri, parcă beat, umblînd cu ochii rătăciţi de la un om la altul. Era cu capul gol, cu părul ud, cu hainele şi jambierele înnegrite.

— Oameni buni !

Muzica tăcu ; nuntaşii se întoarseră, speriaţi. Numai Bocanu rămase la locul lui, cu paharul la gură ; mormăia arţăgos, gata să izbucnească, să se ridice şi să-l îmbrîncească afară pe nepoftit.

Acesta se legăna, bălăbănindu-şi mîinile în aer, neştiind de unde să înceapă. Văzînd privirile speriate ale oamenilor, începu să rîdă, ca să-i liniştească.

— Oameni buni !

Se îneca în hohotul de rîs care îl zgîlţîia, din adînc, un rîs de om beat sau nebun. Ceva neînţeles se ridica în sufletul lui şi răsturna toată chibzuiala de pînă atunci. Venise într-un galop, călare, prin ploaie, ud pînă la piele, desfăcut la piept. Uitase că ar fi putut să se îmbolnăvească, sau să alunece calul şi să-l arunce într-un şanţ, să-şi frîngă gîtul, uitase că nu trebuia să-şi dea pe faţă nici un plan şi nici un gînd.

— Mîna lui Dumnezeu ! Mîna lui Dumnezeu !

— Ce spune ? Ce-a păţit ?

— Mîna lui Dumnezeu, oameni buni ! Cinci sonde deodată ! Haideţi să le vedeţi, că asta se întîmplă numai o dată cît e lumea !

Cinci sonde făcuseră erupţie, după-amiază, una după alta. Era atît de neobişnuit şi neaşteptat, că devenea înspăimîntător. Şi încă se auzise că alte sonde răbufniseră în aceeaşi zi, pe

vale în jos. O vînă furioasă de păcură se zbătea sub pămînt, fierbînd, țîșnind pe toate aceste guri, așteptînd să țîșnească și-n alte părți, unde or veni oamenii să dea cep.

— Mîna lui Dumnezeu, oameni buni ! se bîlbîia negustorul, rîzînd cu lacrimi în ochi.

Rîsul îi împietri și rămaseră numai lacrimile, într-un plîns zguduit, fără înțeles. Nu mai știa ce se întîmplă, ce însemnau erupțiile pentru el, întreceau putința lui de a le socoti. I se părea că își cîștigase fericirea, și nu doar pentru el, ci și pentru urmașii lui, pînă la a noua, pînă la a nouăzeci și noua spiță, că trecuse peste soartă și peste Dumnezeu.

— Cinci erupții ! Cinci, numai pe pămîntul meu !

— Și vagonu cît, domne Dumitrică ?

— Sîmbătă a fost treizeci și două de mii ! Să vedem luni ce-o mai vrea Cel de sus.

Cu oricine s-ar fi pus Bocanu, dar cu păcura nu. Dumitrică era un mesager care se cuvenea cinstit, oricît ar fi fost el de venetic.

— Hai atunci și bea un pahar cu noi !

Un chelner se repezi, cu paharul plin. Negustorul îl luă și înaintă rătăcit.

Starea lui stîrnea înfrigurare și-n sufletele celorlalți nuntași. Unii aveau pămînturi în părțile acelea binecuvîntate de Dumnezeu ; mîinile începură să le tremure pe pahare. Alții le vînduseră de mult ; stăteau negri, cu capul în jos. Iar huruitul erupțiilor, care parcă se auzea prin furtună, le ardea inima tuturor. „Treizeci și două de mii vagonu !... se minunau în gînd. Și te pomenești că n-o să se oprească aici !"

Dumitrică ridică paharul pe jumătate vărsat ; îi tremura mîna și n-o putea stăpîni.

— Noroc, noroc ! Să fie într-un ceas bun !

Nunta, sau eruptiile lui ?

Un fulger trecu peste ferestre, zbîrnîind ; cercevelele se zgîlțîiră, candelabrele pîlpîiră de cîteva ori și se stinseră. Nuntașii începură să strige, în întuneric, încurcîndu-și mîinile pe tacîmuri și pe pahare. Muzica tăcu.

Un inginer de la Electricitate alergă la geam ; un fulger scurt îi arătă drumul. Jos, schela era cufundată în beznă.

— A trăsnit linia !

Chelnerii alergară după lămpi și lumînări. Bocanu se ridică greu în picioare, amețit de rachiu, și răcni din adîncul mărun-taielor îmbuibate, acoperind larma în creștere :

— Lumina !

— Vine numaidecît, nene Chivule !

Un chelner chiar intra cu o lumînare aprinsă.

— Ce-i asta ? Dă nunta fii-mi nu-mi dați lumină ? Unde-i hoțu dă la ilectrică ?

— A trăsnit linia, domnule Bocanu !

— Nu-mi pasă ! Dă drumul la lumină, dă nunta fii-mi !

Alte lumînări apărură, împrăștiind întunericul și întinzînd pe pereți umbrele musafirilor. Cîte un fulger, care intra alb pe ferestre, făcea ca în urma lui să nu se mai vadă nimic. Lăutarii reîncepură să cînte, speriați, zorind tactul la fiecare fulger.

— Gura, cioară ! strigă Bocanu. Vreau ilectrică, nu lău-tari ! Vreau ilectrică, mă, dă nunta Linii ! Dați drumul la ilectrică, dă nu, vă omor pă toți !

Un fulger căzu vertical în fața Cazinoului și-i tăie vorba. Venise atît de încet, încît oamenii avură timp să-l vadă în-figîndu-se, ca o țepușă înroșită, în vîrful unei turle de jos. În clipa următoare se stinse, și ferestrele rămaseră întunecate.

— Vreau lumină !

Sonda izbită de fulger explodă, aruncînd în aer o împletitură de fum şi flăcări. Lumina violentă care năvăli pe ferestre îl făcu pe socru să tacă. Se auzi ţigmalul de alarmă la un atelier. Altul răspunse de pe dealul celălalt, apoi încă unul, pînă ce de jur-împrejur se împletiră semnale speriate, amestecîndu-se cu tunetele şi cu răpăiala ploii.

Nuntaşii se repeziră la ferestre. Numai femeile rămaseră la masă, cu capetele în broboade. Flăcările trimiteau în sala Cazinoului o lumină mai vie şi mai colorată decît a candelabrelor.

— Acum cîntă, cioară ! strigă Bocanu, mulţumit, de parcă sonda s-ar fi aprins în cinstea lui.

Vioristul începu să cînte, cu ochii la geam. Întunericul făcea focul să pară mai aproape ; vîntul prindea scîntei şi învălătuciri de fum, şi le izbea în ferestre. Lăutarii cîntau şi clănţăneau din dinţi.

— Da nu-u ha-ardem aici, Miha-alache ?

— Dac-o fi să ha-ardem, cum o vrea Dumnezeu !

Sub flăcările furioase se vedea turla înroşită, de la pămînt pînă la cer. În lumină, cîţiva oameni alergau speriaţi dintr-o parte în alta. Focul mistui repede scîndura îmbibată de păcură ; dedesubt rămaseră stîlpii, grinzile şi traversele. Atunci focul se împleti prin această dantelărie roşie, cu mai multă furie, şi turla începu să se clatine. Vîntul smulgea aşchii aprinse, le ducea departe. La lumina flăcărilor se vedeau pe dealuri, în uşile bordeielor, sondorii, privind neputincioşi, cu saci în cap, ca nişte glugi, să se apere de ploaie.

În sala Cazinoului, sub lumina roşie, Bocanu, în picioare, părea că stăpîneşte forţele de afară, ale fulgerelor, ale furtunii şi ale focului. O învălătucire furioasă trecu, adusă de vînt, prin dreptul ferestrelor.

Lăutarii încremeniră, în afară de viorist, care scîrțîia înainte, îngrozit de foc, dar mai mult de Bocanu.

— Ha-ardem, Miha-alache ! clănțăni țambalagiul.

— Pî-pînă ha-hardem, cîntați, mă, că ne ia na-naiba !

— S-a aprins batalul !

O nouă vînă de flăcări se ridică, lîngă cea veche, mai furioasă, cu altă înfățișare, împletită din fuioare roșii, violete și negre. Mirosul fumului pătrundea înecăcios pe oriunde, prin pereți sau prin acoperiș, că ferestrele erau închise. Sirenele de alarmă conteniseră, și acum, pe deasupra muzicii, se auzeau pîlpîirile focului și trosnetul grinzilor încinse. Stîlpii turlei, subțiați, începeau să se înnegrească. Focul păru un timp că slăbește ; turla se înclină, trosnind, pe o parte. O clipă, schelăria încinsă stătu la jumătatea drumului, pînă ce deodată, cu un pîrîit brutal, însoțit de pocnete ca de explozii, se prăvăli în vale, făcînd să răbufnească deasupra un val de scîntei roșii.

În Cazinou lumina se învineți, mărind umbrele nuntașilor de la ferestre. O aschie dusă de vînt nimeri la picioarele altei sonde ; scîndura începu să ardă repede. Se văzură flăcări subțiri, ridicîndu-se, cu capetele jucînd în aer, ca niște limbi de șarpe. În cîteva clipe cuprinseră turla întreagă și toate firele de foc se topiră într-o singură flacără. Cazinoul se lumină și se coloră iarăși.

Din vale, de unde căzuse turla, se ridica o altă vîlvătaie. Încă una izbucni la dreapta, o a treia se năștea mai departe. Nuntașii puși pe rîs pînă atunci începură să se dezmeticească. Ceva mai sus, pe deal, se întindeau sondele Societății. Domnul Bilașcu își ridică gulerul hainei și ieși în goană, prin ploaie ; inginerii și funcționarii îl urmară.

Valea din faţa Cazinoului se încinsese de la un cap la altul. Flăcările topeau norii, deschideau prin ei un furnal roşu, pe unde fumul se învălătucea sub presiune şi se ducea la cer.

Una cîte una, sondele aprinse rămîneau numai cu schelăria şi se legănau, gata să se prăbuşească. Ploaia, alungată de foc, păru că se potoleşte. Un om în haine de nuntă venea fuga de jos.

— Nu-i nimic ! N-a prins pe nimeni înăuntru.

— Nici unde a trăsnit ?

— Sonda era părăsită.

Lumina în Cazinou slăbea uneori, dar îndată o pală de vînt curăţa fumul, o făcea mai vie şi mai roşie.

— Treceţi la nuntă ! porunci Bocanu.

Nuntaşii îşi luară locurile vechi.

— Domne Cristeo, hai, nu vii ?

Negustorul nu auzi ; se ţinea cu mîinile de pervaz şi privea incendiul. Furia flăcărilor trezea în el aceeaşi fierbere pe care o trezea furia erupţiei ; i se părea că focul ţîşneşte din adîncime, ca un alt fel al pămîntului de a-şi arăta puterea şi că trebuie să se închine lui, ca şi păcurii.

— Hai, domne Cristeo, să ciocnim !

Bocanu stătea tot în picioare, cu o mînă pe pahar, cu alta sub chimir, luminat de flăcări, ca un bivol roşu. Toţi aveau capetele roşii, totul în jurul lor era roşu : faţa de masă, farfuriile, paharele, pereţii.

O pală de vînt aduse flăcările peste ferestre. Cîteva geamuri pocniră.

— Ce ne fa-hacem Miha-halache ?

Un flăcău, întărîtat, ieşi în uşă şi îşi descărcă pistolul în haia de flăcări. Izbucniră chiote :

— Trăiască nenea Chivu Bocanu ! Trăiască mirii !

— Nenea Chivu să ţină o cuvîntare!

— Aşa! Să-l auzim pe domnu Bocanu!

Glasurile se amestecară:

— Domne Bocanu, nene Chivule, zi vorba dumitale!

Bocanu mormăi de cîteva ori, cu mulţumire, şi se ridică mătăhălos, parcă arzînd în flăcări.

— Linişte! Vorbeşte domnu Bocanu! Vorbeşte nenea Chivu!

În liniştea care se făcu deodată, se mai auzeau numai flăcările pîlpîind, grinzile trosnind afară, cîte un tunet îndepărtat scuturînd norii.

Socrul îşi potrivi picioarele în parchet, tuşi gros, îşi înfipse adînc palmele sub chimir. Glasul i se auzi din fundul gîtului, pe două tonuri, ca un tunet şi ca o grohăitură:

— E, păi atunci, dacă vreţi să ştiţi vorba mea, ţineţi seama cine v-o spune!

— Zi-i, domne Bocanu!

— Ce căscaţi gura la mine? Credeţi că dacă a pus listă pă garduri, cine-o fi pus-o, grijania lui dă puşlama din toată lumea, mi-a luat puterea?

— Nu, nene Chivule!

— Păi vezi bine că nu! Puterea mea nu-i pă garduri. Puterea mea e la băngi! Acum ştiţi cine vă spune?

Îşi scoase o mînă de sub chimir, luă paharul de pe masă, se aplecă şi-l turnă de-a dreptul în gît. Numtaşii aşteptau cu ochii la el. Afară turla sondei se auzi pîrîind; lumina scăzu, veni un trosnet împleticit, pămîntul se cutremură şi gemu. Vîlvătaia scormonită se revărsă peste meseni, urmată de un val de scîntei care trecu pe la geamuri.

Socrul trînti paharul pe masă, îşi înfipse mîna la loc, sub chimir, şi se uită la toţi, pe rînd.

— Sînteţi neşte proşti ! zise, încheindu-şi cuvîntarea.

— Aşa, nene Chivule !

— Să cînte ţiganii ! porunci Bocanu.

Apoi se aşează, gîfîi, duse alt pahar la gură, şi pe acesta îl deşertă mai încet, ca să nu i se spele mulţumirea din gît.

Afară flăcările se potoliră, se înteţiră.

— Să trăiască socru mare ! strigau nuntaşii, golind paharele.

Din cînd în cînd, prin lumina roşie a incendiului, trecea şi le umbrea feţele cîte o vînă neagră, prevestirea întunericului care avea să vină.

PARTEA A DOUA

ROŞUL

29

În toamnă, vagonul de păcură se ridică la treizeci și cinci de mii, în ianuarie, la treizeci și șase, după Paști, la treizeci și opt.

Așezat la birou, în fața ferestrei dinspre schelă, Lipănescu își număra cupoanele și făcea socoteli. Predase pînă acum peste nouă sute de vagoane ; îi mai trebuiau două săptămîni, ca să aibă o mie.

— Ne apropiem, Pascule ! zise, cu zîmbetul lui misterios ascuns în mustăți.

De la masa cealaltă, unde încheia statele de plată, administratorul îl privi nemulțumit.

— Păi ce le mai ții, domnule Lipănescu ? Uite că n-avem cu ce plăti !

— Pascule, nu te amesteca unde nu te pricepi ! Am planul meu. Am cumpărat sonde vechi și-ai văzut că știu ce fac !

Vara trecută își ipotecase schela, ceea ce Anghelina nu aflase ; banii de la bănci se terminaseră de mult. Cu ce împrumutase și cu ce mai încasase din primele predări, făcuse atelierul și cazarma. Ar fi cumpărat sonde încă pe atît, dar acum nimeni nu le mai vindea. La prețul mărit, păcura merita să fie scoasă chiar cu picătura. Miile de tone pe care în Schela Nouă le aruncau erupțiile într-o singură oră, nu în-

piedicau pe micii exploatatori să lăcărească şi ei încet cele cîteva vagoane cît puteau da pe lună izvoarele secătuite.

Din toamnă, o undă nouă de viaţă venise peste Schela Veche. Apăruseră pete albe de cherestea pe barăcile şi turlele părăginite. La Salon se văzură ingineri şi funcţionari noi, cu hainele încă nepătate de păcură.

„Las că au să plece ei şi rămîn eu!" îşi spunea Lipănescu, tot umblînd cu ochii după sonde de vînzare.

Somaţiile băncilor nu-l neliniştea. Avea să le astupe gura tuturor cu o singură lovitură. Era necăjit doar că rămăsese cu castelul neterminat; abia izbutise să-i bată acoperişul, ca să nu stea zidurile goale în ploaie şi-n zăpadă. Căutase să împrumute şi acolo ceva pe ipotecă, dar băncile se codiseră, îl amînaseră, şi pînă la urmă nu dăduseră nici un ban. În primăvară izbutise, în sfîrşit, să ia o jumătate de milion de la Dimopol. Bancherul se hotărîse greu, după ce făcuse multe drumuri la castel. Acum se lucra din nou, în grabă; Lipănescu trăgea nădejdea ca în august să-l poată inaugura. Pînă atunci avea să se împlinească şi mia de vagoane. Pentru ziua aceea îşi făcuse planul: un drum cu automobilul la Ploieşti, picior peste picior, înfundat în perne; o jumătate de oră, încasarea cupoanelor; zece minute plata la Banca de Credit; zece la Banca Petrolului; zece la cealaltă; zece la Dimopol — nu zece, numai cinci minute! Avea să-i pună pe birou jumătatea lui de milion, ca pe un scuipat, să nu-şi mai facă bancherul drum la Cîmpina în fiecare săptămînă, să nu-şi mai bage nasul pe poarta castelului. De acolo, o goană cu automobilul acasă: „Toţi golanii afară din prăvălie! Afară! Jos firmele! Lipănescu nu mai vinde clei şi cuie!" Apoi muzica militară, o sută de sticle de şampanie, nu o sută, două sute, cinci, o mie...

Se opri, cu capul înfierbîntat. Simțea o vînă zvîcnindu-i sub tîmplă, îndemnîndu-l să se arunce înainte. După o clipă își reveni și își reluă gîndurile: „Da! O mie de sticle de șampanie, un steag mare, tricolor, la castel, deasupra ușii principale, și-o rochie de fir împodobită cu safire, cu smaralde, rubine și briliante pentru Anghelina!..."

— Ne apropiem, ne apropiem, Pascule!

— Poate că tot mai bine ar fi să vindeți, domnule Lipănescu!

— Nici nu mă gîndesc, pînă n-oi avea o mie în cap! De ce să vînd astăzi, cu treizeci și opt de mii vagonul, cînd mîine o să fie patruzeci? La o mie de vagoane, nu-i glumă!

— Dar dacă scade?

— Cum să scadă? Ceva care crește, n-are de ce să scadă!

Pascu nu înțelegea o astfel de judecată.

— Dar dumpingul?

Lipănescu se înfurie. Nu știa cine adusese această vorbă în schelă. Trecuse printre oameni ca o înfiorare. Se spunea că străinătatea e plină de păcură, și exportatorii, în curînd, nu vor mai avea unde s-o trimită.

— Luceafărul lui de duping! Asta-i doar o vorbă, Pascule! Au scos-o bancherii, ca să ne grăbim noi cu vînzarea.

Se potoli, se întoarse la cupoane, le împături și le băgă cu grijă în buzunarul de la piept. Afară se lăsa înserarea. Țignalele atelierelor sunau de șapte. Lipănescu trase cu urechea, încordat.

— L-auzi p-al nostru? E cel mai tare!

Își luă șapca și bastonul din cuier.

— Eu mă duc la Salon, să văd.

De pe dealuri se scurgeau la vale șiruri de lucrători. Drumul spre piață era plin de oamenii care se duceau după

cumpărături. De o parte și de alta, printre sonde, în barăci ridicate la repezeală, se deschiseseră prăvălii noi. Negustorii își vindeau marfa pe tarabe de scîndură, în marginea drumului, ca la iarmaroc, și oricît de mulți se iviseră, ar mai fi fost treabă pentru destui.

Toată lumea era plină de bani. La case se bătea tablă nouă pe acoperiș, se adăugau odăi, grajduri și magazii. În schimb, pe conducte, păcura se ducea necontenit. Fiecare sondă își dădea picătura ei, pînă se făcea un rezervor plin. Chiar puțurile părăsite începeau să fie căutate la fund. Vechii puțari, dispăruți, veniră iarăși printre sonde, cu uneltele de demult. Coborîră iarăși cu macaralele, la sute de metri în adînc, să repare ghizdurile putrezite, să scoată afară surpăturile de peste izvor.

Oamenii storceau ultima picătură de păcură din pămînt și aduceau mobilă nouă de la oraș: șifoniere cu oglinzi, sufragerii, canapele, mașini de gătit, căruțe încărcate, în fiecare zi.

Mai sus, la frizerie, Lipănescu văzu un șir lung de mușterii așteptînd afară. Nu mai prindeau rînd să se bărbierească decît inginerii și funcționarii mai ridicați. Bărbierul adusese în două rînduri de la oraș oglinzi, mese, scule, tocmise încă o calfă, pe urmă încă două, își împinsese atelierul pînă la odaia de dormit, dar și așa nu răzbea cu toată lumea. De sărbători oamenii trebuiau să meargă doisprezece kilometri pe jos, pînă la oraș, ca să-și deștelenească obrazul și ceafa.

Lipănescu își făcu loc cu ifos printre oamenii care forfoteau în piață. Băieții de prăvălie alergau de la unii la alții, dîndu-le țoiurile cu țuică afară, fiindcă nu încăpeau toți în cîrciumă. În fața restaurantului așteptau, strînși laolaltă, vreo douăzeci de țărani bine îmbrăcați, cu cămăși albe, cu cizmele lustruite și cu obrajii roșii. Erau redevențiarii. Înainte se ve-

deau mai rar ; se duceau la oraș, își încasau banii, îi băgau în chimir, se întorceau în automobil, beau o țuică la Salon și-apoi se închideau în case, unde nimeni nu știa ce învîrtesc. Urcarea necontenită a prețului îi pusese pe drumuri și le dăduse griji. Seară de seară se adunau în fața restaurantului, să afle cum se mai vinde păcura la Ploiești.

Lipănescu trecu printre ei fără să le răspundă la salut și intră la Salon, unde erau adunați ceilalți petroliști. Exploatatorii nu se amestecau cu redevențiarii, în bună parte analfabeți și toți necioplițí.

În restaurant, în fumul de tutun, grupuri de oameni discutau aprins. Din cînd în cînd se auzeau dopurile sticlelor de șampanie pocnind. De un timp, la Dumitrică nimeni nu mai bea nici țuică, nici vin. Șampania se cerea de altminteri și la cîrciumile de jos.

— Ei, domnule Lipănescu, vindem sau mai stăm ?

Capetele se întoarseră curioase, în așteptarea unui răspuns. Acum nimeni nu se mai îndoia de priceperea lui. Cei care îi vînduseră sondele, ca să scape de ele, vedeau că el nu le luase la noroc.

Lipănescu făcu din sprîncene un semn misterios. Afară se auzi un automobil. Toți se repeziră la ușă, nerăbdători. Pe deasupra capetelor se auzi din drum chiuitul lui Gogoi :

— Hiu-hiuu ! Halal dă calu meu !

— Fiți-ar calu al dracului, că m-ai înnebunit cu el !

Bețivul coborîse din automobil și urca scările terasei, printre redevențiari. Oamenii se dădură în lături, ca să-i facă loc.

— Cin-te-a supărat, mă Gogoi ?

— Pă mine ? Nici moartea nu mă supără ! Să vie, c-o aștept !

Cineva ieși dinăuntru și-l întîmpină, înfrigurat :

— Ai fost la Ploiești, domnule Gogoi ?

— Ba nu, la Budapesta! Păi ce-nurebi? Nu vezi? Hei, domne Cristeo, adă dă băut!

Rămăsese cu obiceiul să-l strige pe negustor, dar Dumitrică nu mai venea prin prăvălie decît foarte rar; stătea la odaie făcînd socoteli.

Beţivul intră. Pe fereastra din fund o văzu pe baba Neaga trecînd în lungul geamlîcului. Azvîrli cu pălăria în geam după ea şi îi strigă, arţăgos:

— Huşşşi, găină bătrînă!

Baba se sperie şi-o luă la fugă cu paşi mici, cu fustele cenuşii frecate de zid.

Din odaie, Dumitrică auzise chiuitul beţivului, şi cum îl ştia plecat cu cuponul la Ploieşti, veni repede în prăvălie, făcîndu-se că are de căutat ceva la tejghea.

— Hiu-hiuu! Domne Cristeo, chiui Gogoi, dă-mi dă băut!

Lipănescu îi ieşi înainte şi-l fulgeră cu ochii aprigi.

— Ai vîndut?

— Vîndut!

— Cît?

Capetele redeventiarilor se iviră în aşă, unele în altele, roşii, cu mustăţile negre aşezate la rînd. Gogoi făcu din ochi:

— Ghici!

Dumitrică ieşi de după tejghea şi-l apucă de mîini

— Mă beţivule, spune cît ai luat!

— Ghici!

— Fir-ai al dracului de cap sec! Cînd te îmbeţi, nu mai eşti bun de nimic!

— Da ce, mă domne Cristeo, m-ai văzut tu vrodată treaz?

Cineva din spate încercă să-l ia blînd:

— Hai, domle Gogoi, spune, cum ai vîndut?

— Bine! Am dat hîrtia şi-am luat banii! Ce, voi nu ştiţi?

Dumitrică îl scutură de mîini.

— Răspunde ca oamenii, mă! Cu cît ai vîndut?

Avea şi el un cupon de o sută de vagoane şi nu ştia dacă să-l mai ţină ori nu. Gogoi îl privi o clipă serios, apoi izbucni în rîs; se ţinea cu mîinile de şale şi se frînge a de mijloc pînă la pămînt.

Negustorul se înfurie:

— Mă beţivule, spune, că mai avem şi alte griji.

— Păi da, domne Cristeo, ce nu te ştim noi?! Numai calu meu nu are griji. Nici calu regelui nu-i ca el, că trebuie să meargă după muzică! Halal dă calu meu!

Îi privi pe toţi, cu un aer şoltic:

— Mă duc să-i spun lui văru Chivu! Să se bucure el mai întîi!

Redevenţiarii din uşă îşi făcuseră loc înăuntru, unul după altul, şi acum se strînseseră împreună cu ceilalţi, în jurul lui Gogoi. Lipănescu nu se mai putu stăpîni. Se apropie de beţiv şi-l apucă de pieptul minteanului.

— Cît? întrebă scurt, cum l-ar fi pocnit între ochi.

— Te grăbeşti? Hai atunci să-ţi spun: cinşpe mii!

Se priviră, nedumeriţi. Lipănescu îi dădu brînci înapoi.

— Te-ai îmbătat, că nu mai ştii ce spui!

— M-am îmbătat!

— Da pă vagon cît ai luat? se răsti Dumitrică.

— Cît am spus!

— Pă vagon?

— Da pă ce? Pă butoi?

— Cincisprezece mii! Eşti nebun?

— Cinşpe fix!

Negustorul văzu rafturile prăvăliei rotindu-se.

— Mă, ai înnebunit? Cinsprezece mii spui?

Ceilalţi se priveau, înmărmuriţi.

— Nu se poate!

Gogoi porni, chiuind, printre redevenţiarii care se dădeau înapoi. Din uşă se mai întoarse o dată, cu zîmbetul lui mucalit. Oamenii stăteau în aceleaşi locuri, prostiţi. Cele cîteva zeci de capete ale lor nu mai păreau bune de nimic.

— A zis bancherul că dacă nu mă grăbeam, nu mai luam nici atît! adăugă beţivul, făcîndu-le cu ochiul, vesel şi nepăsător, ca un păcălici. Aşa că mîine, hiu-hiuu! Fuga la autobuz!

30

Spre sfîrșitul lui mai, prețul păcurii scăzu la zece mii; băncile n-o mai luau de mult pentru exportatori; în străinătate nu se mai trimitea nimic.

Rafinăriile continuară un timp s-o înmagazineze, în așteptarea unei reveniri care să le aducă beneficii crescute. Cînd rezervoarele fură pline, prețul scăzu iar.

La început, înfățișarea schelei nu se schimbă; mulți nu puteau crede și așteptau să se întîmple ceva, să spulbere visul urît. Oamenii fură văzuți pe drumuri, alergînd speriați, ca furnicile într-un mușuroi răscolit. Dădură fuga la Ploiești, la bănci, de acolo se întoarseră în schelă cuprinși de panică, grăbiți să vîndă păcura din rezervoare cît mai era timp. La stația de predare se îngrămădeau unii peste alții, certîndu-se țigănește care să apuce loc mai întîi. Telengescu era scos din fire.

— Domnilor, domnilor, vă rog! Vă aud lucrătorii, domnilor, și ne facem de rîs!

La sonde se lăcărea neîntrerupt, ziua și noaptea, se storcea păcura cu o grabă înnebunită, toți voiau să scoată acum ce se mai putea, cît mai mult, să nu lase nimic în pămînt pînă nu venea ultimul minut.

Lingurile se umpleau numai pînă la jumătate, pînă la un sfert, și mai puțin, de două palme, de una. Sondorii asudau

aplecați peste mașini, parcă și mașinile asudau de atît frecuș, asudau și turlele, zgîlțîite neîntrerupt, asuda și pămîntul, stors pe dedesupt.

Iar păcura care se împingea pe conducte fără măsură făcea să scadă prețul mai mult.

La jumătatea lui iunie, vagonul ajunse opt mii.

Se lăcărea neîntrerupt, cu încăpățînare, să nu rămînă nici un izvor nescormonit.

La sfîrșitul lunii, vagonul scăzu la cinci mii, apoi la trei.

Lingurile începură să scoată nisip, un nisip negru, urît și sterp. Îl încercară în palmă, îl mirosiră, se priviră prostiți. Unul cîte unul, motoarele se opriră.

În august, prețul se ridică la patru mii ; era prea puțin și prea tîrziu.

Coteiul rămase în autobuz pînă ce îi văzu pe toți plecați. Nici nu fuseseră cine știe cîți. Dacă dimineața se umplea, seara autobuzul se întorcea mai mult gol ; mulți rămîneau la oraș și nu mai auzeai de ei. Era la începutul lui septembrie.

Bențu coborî și el, în sfîrșit, și-o luă domol la deal, să mai dea o raită pe la Salon. Rămase numai Tănase, aplecat peste motor.

Coteiul trase din chimir o hîrtie de o sută, o cercetă pe amîndouă părțile, apoi scoase capul pe geam.

— Tănase, hai că n-am timp !

Tănase luă suta de lei și puse mîna pe manivelă.

— Apasă pe accelerator !

Motorul porni vijelios. Coteiul stătea la volan, înfrigurat, strîngîndu-l tare în mîini.

— Mai încet, ho ! strigă Tănase, de jos.

Veni cu manivela, o aruncă înăuntru și se așeză pe scăunelul de lîngă volan.

— N-ai uitat ? Accelerează și debraiază încet !

Autobuzul porni fără smucituri.

— Bravo, domle Stoian! Ai luat-o bine! Vezi c-ai învățat?

Coteiul rămase înțepenit pe volan, cu ochii ațintiți în drum. Peste dinții încleștați, buzele i se strîmbară într-un zîmbet de frică și bucurie.

La cotitură, Tănase îl opri.

— Acum să te văd cum întorci. Așa, bagă în marșalier, trage volanul la stînga, mai mult, mai mult, așa, dă-i mereu, dă-i mereu! Hopaa, stai!

Luară drumul înapoi.

— Și la ce vrei dumneata să te faci șofer, domle Stoian? Asta-i meserie pentru oameni ca mine, nu ca dumneata!

Ginerele lui Bocanu nu răspunse. La stație opri, coborî cu părere de rău și îmbrăcă mașina într-o privire arzătoare. Ar fi stat să mai facă un drum, tot dăduse suta de lei, dar îi era teamă de socră-su, să nu-i ceară socoteală unde întîrzie atît.

— Cînd mai merg la Ploiești, conduc iar!

Însurătoarea nu schimbase nimic în purtările lui față de bătrîn. Din odăița de lîngă grajd se mutase cu Lina în casa nouă. Lina rămăsese tot muncitoare și tot tăcută. Acum avea treabă mai multă, la două case; lui taică-su îi gătea tot ea.

Pentru casa tinerilor, Bocanu dădea în fiecare lună cîte un sac de mălai, un sac cu făină la două luni, le mai dăduse la Crăciun un sfert de porc și un căzănel cu untură, un miel la Paști, și altă grijă nu le mai purta.

Coteiul nu știa dacă se așteptase la mai mult; pesemne, nu. La nuntă, socră-su îl ispitise:

— Hai, și-acu, ce zici, mă Stoiene, să pun eu ceva la bangă pentru voi? La banga aia mică din Ploiești?

— Ferească Dumnezeu, nene Chivule! Nimic să nu pui! Ce, pentru bani am stat eu aici? Dacă m-ai luat lîngă dumneata, nimic nu-mi mai trebuie pînă la mormînt!

Avea răbdare să aştepte pe alt drum, mai cotit. Pînă atunci ducea viaţa de la început. Dimineaţa se trezea înaintea zorilor şi fugea dincolo, ca socră-su să-l găsească îngrijindu-i ograda. Umbla cu ciocanul în mînă şi cu un pumn de cuie în buzunar, căuta în tot locul stricăciuni de reparat. De multe ori, seara vătăma cîte ceva, pe furiş, ca să aibă de lucru a doua zi. Bocanu îl vedea alergînd necontenit, scurmînd cu degetele pămîntul la stîlpii gardului, cercetînd lemnul dacă n-a putrezit, ungînd balamalele porţii cu păcură, strîngînd gunoaiele din curte, curăţind pomii de omizi. Îşi luase obiceiul să iasă tiptil în uşa de pe cerdac, nu ca să-l spioneze, ci să se bucure de vrednicia lui. Coteiul însă îl simţea şi-şi vedea de treburi, cu mai mult sîrg.

— Phua ! Te sculaşi, Stoiene ? întreba socrul, într-un tîrziu, cînd nu-şi mai putea ţine mulţumirea şi scuipatul în gît.

— Uliuu ! Păi de cînd m-am sculat eu, nene Chivule ! Parcă pot să dorm cînd sînt atîtea dă făcut ?

O singură teamă avea : să nu-l afle bătrînul că umblă pe autobuz. De cîte ori venea de la Ploieşti şi întîrzia jos, se aştepta s-o păţească într-un fel.

„Dă-l în brînză, că n-am întîrziat cine ştie cît !" îşi zise, urcînd repede dealul, cu apusul în ochi.

De sus cobora un tractor, tîrînd coloane ruginite scoase din sondele vechi. Cărau în fiecare zi şi nu mai terminau, de parcă tot pămîntul era împănat cu ţevi.

Coteiul trecu repede prin piaţă, unde oamenii începeau să se adune, şi pînă acasă merse tot cu ceafa strînsă, aşteptînd să audă un pietroi fluierîndu-i pe la urechi.

Bocanu îşi sfîrşea cina, pe cerdac.

— Ei, Stoiene, venişi ?

— Da, nene Chivule ! Tot într-o fugă am urcat.

— Bine, mă ! Treci în odaie, că vin şi eu !

Cînd aveau de făcut socoteli, se ascundeau tot în odăiţa de lîngă grajd. Coteiul intră, aprinse lumina şi aşteptă în picioare. O clipă cît avu răgaz, gîndurile îi fugiră în urmă ; cufărul şi-l dusese dincolo, dar amintirea lui stăruia aici. Nu trecuseră doi ani de cînd era slugă, cîine de pripas mîluit de stăpîn, şi acum ţinea singur în mînă socotelile bătrînului. Ce fusese scris în carnetul din chimir, era acum în capul lui. El singur ştia ce însemna una şi ce însemna alta. De la o sută de sute în sus, lui Bocanu toate cifrele îi păreau egale şi doar se prefăcea că ar înţelege ceva. De cînd începuseră să umble pe drumuri oameni fără căpătîi, nu mai îndrăznea să plece departe de casă, ca să nu-l prade vreunul, aşa că nu se mai ducea la bănci. Ginerele vindea cupoanele, el depunea banii, el şi-i însemna, el singur putea să le dea de rost.

La început îi fusese frică să-i ţină în mîini ; ispita era prea mare şi se temea să nu facă vreo prostie tocmai la sfîrşit. Ar fi putut să-şi pună ceva deoparte, pe seama lui, fiindcă nimeni n-avea cum să-l afle, dar afară de sutele date lui Tănase nu se atinsese de nimic. Voia să aibă totul deodată, nu firimituri.

Socrul veni în curînd, tropăind, se aplecă de mijloc, şi se aşeză pe laviţă.

— Ce făcuşi, mă ?

— Le-am dat, nene Chivule.

— Pe cît ?

— Pă cinci mii la vagon. Cincizeci dă sute. Acu tot e bine, că s-a mai urcat puţin.

Bocanu rămase un moment la gînduri, părînd că face socoteli, dar în capul lui nu mişca nimic ; numai se odihnea.

— Cincizeci dă sute spui ?

— Da, nene Chivule.

— Phua ! Grijania lor dă bangheri ! Şi pă cîte vagoane ?

— Nouăsprezece.

— Cît face cu toatele?

— Nouăzeci și cinci de mii.

— Cîte sute, mă, te-ntreb?

— Nouă sute cincizeci de sute.

Încercă să așeze cifra în minte, dar nu-i găsi locul.

— Nouă sute dă sute? Phua! Și i-ai pus cum ți-am spus eu?

— Da, nene Chivule.

— La banga a mare?

— La a mare!

— Mă, nu i-ai pus în alt loc?

— Nu, nene Chivule!

Bocanu se liniști.

— Mă, tu nu ești prost, mă Stoiene!

Coteiul își lăsă capul în jos, roșu pînă la urechi; laudele bătrînului îl mai înfierbîntau și acum. Aștepta să vadă dacă mai avea ceva cu el.

— Nene Chivule, dacă mă învoiești matale, m-aș duce p-acasă, să văd ce face Lina.

— Las că te duci mai tîrziu; întîi hai cu mine, să zgornim veneticii și pușlamalele, că mîine-poimîine s-or întinde pînă aici!

N-avea liniște de oamenii care băteau drumurile, cu priviri rele în ochi. Rămași fără lucru cînd sondele se închideau, cei din satele vecine își luau zimbilul în mîini și se întorceau la pămîntul lor, nici veseli, nici posomoriți, fără zarvă, fără să li se poată citi pe față vreun gînd. Dar cu ceilalți, lucrători vechi, care nu aveau alte rosturi în afară de meseria lor, treaba mergea mai greu, nu aveau unde se duce, fiindcă și la oraș erau de prisos.

Ca să nu-i zgîndăre, Societatea, ea avîndu-i pe cei mai mulți, îi împărțise pe echipe: cincisprezece zile din lună

munceau unii, cincisprezece alţii, cu jumătate leafă, adică atît cît să astupe gura unora mai îndîrjiţi. Dar de la o zi la alta, nevoia de lucru se micşora, orele se împuţinau, pînă ce leafa ajunsese la un sfert.

Oamenii se adunau pe la răscruci, prin faţa atelierelor, pe la birouri, parcă păzind drumul şi aşteptînd să ia pe cineva de piept. Alţii, alte firi, stăteau tolăniţi prin şanţuri, pe sub şoproanele circiumilor, nepăsători sau îndobitociţi, dar nici privirile lor, cînd le ridicau din pămînt, nu erau mai blînde decît ale celor dinţi.

Pe oriunde se ducea, Bocanu dădea peste asemenea oameni, în sufletele cărora nu ştiai ce poate mocni. Pentru început se învăţaseră obraznici şi răi ; dacă îl zăreau venind, se întorceau cu spatele, prefăcîndu-se că nu-l văd, numai ca să nu-şi scoată pălăria în faţa lui.

Umblau îmbrăcaţi prost, nebărbieriţi, pămîntii, cu părul atîrnîndu-le lăţos pe sub şepci, cu hainele rupte în coate, cu tălpile bocancilor clempănind prin praf. Cînd puneau mîna pe un ban, neştiind ce-ar putea face cu el mai întîi, mulţi dintre ei umpleau circiumile, se îmbătau şi jucau zaruri, pînă pierdeau tot.

Cu asemenea muşterii, negustorii trebuiseră să plece. Plecară întîi cei noi ; barăcile se goliră, se închiseră, obloanele se bătură în cuie. Prăvăliile vechi, în piaţă, rămăseseră, dar fiindcă nu desfăceau prea multă marfă începură să vîndă din ce în ce mai scump, pe măsură ce erau cumpărători mai puţini.

Lăsînd la o parte băcănia lui Dumitrică, de unde tîrguiau inginerii şi funcţionarii, la celelalte prăvălii săptămîni în şir nu se mai vindea decît mălai. Însă chiar preţul mălaiului crescuse, şi oamenii trebuiau să-şi micşoreze pînă şi mămăliga.

În fiecare zi, Bocanu își făcea drum printre acești oameni înrăiți, îi ocăra, îi amenința cu bîta, doar i-o vedea plecați, să scape locul de ei.

Mai erau și alții, în afară de el, care aveau grija lor, fiecare în felul lui, și între aceștia primii veneau Telengescu, domnul Bilașcu și șeful postului de jandarmi, plutonierul major Brebeanu Marin.

Telengescu nu cunoștea altă supărare decît că oamenii nu-i făceau loc să treacă, dacă îi găsea strînși în drum, îl obligau să se strecoare pe marginea șanțului, ceea ce-i umplea gura de spume, iar sufletul de venin, ba aveau chiar îndrăzneala să se uite în ochii lui, nepăsători, ca și cînd nu l-ar fi cunoscut. În asemenea clipe, tînărul spilcuit ar fi vrut să aibă un revolver într-o mînă, în mîna cealaltă un bici, cu o armă să-i țină pe nespălați la respect, cu alta să-i plesnească peste obrajii nebărbieriți.

Nimic nu-i mai pria în ultimul timp, și pentru dreptate trebuie recunoscut că din toată lumea aceea aflată în suferință el suferea, probabil, cel mai mult. Zadarnic se plîngea domnului Bilașcu, pe care îl socotea dator să ia măsuri drastice împotriva derbedeilor, aceștia fiind încă salariații lui.

Dar domnul Bilașcu era o altă fire de om, nu se aprindea oricît foc ai fi pus sub el, sau își stăpînea aprinderea, avînd destul scaun la cap. Nu fusese niciodată un om aspru, cu atît mai puțin un zbir, știa să folosească la timp vorba bună și o folosea fiindcă ținea la liniștea și plăcerile lui. Și iată că omul acesta, molîu după părerea lui Telengescu, acum, cînd oamenii se aspreau, în loc să pună piciorul în prag, se arăta în fața lor încă mai moale, încă mai blînd.

— Fii calm, dragul meu ! Trebuie să ne purtăm cu binișorul, să nu ne facem dușmani !

Şi domnul Bilaşcu ştia, într-adevăr, să se poarte cu binişorul, în orice împrejurare s-ar fi găsit. Dacă îşi întîlnea lucrătorii în faţa biroului, sau adunaţi la răspîntii, tăcuţi şi mocnind, îi saluta el întîi, ridicîndu-şi pălăria şi zîmbindu-le prietenos, iar oamenii, descumpăniţi de zîmbetul lui, se dădeau în lături, deschizîndu-i drum.

— Ce ne facem cu ăştia, frăţioare ? întreba şeful de post, arătîndu-şi chipul îngrijorat la birou.

Ar fi vrut să-i vadă duşi, fiecare la urma lui, să nu le mai poarte grija, că şi fără ei avea multe griji.

— Lasă-i cu binişorul, cu binişorul, uşurel-uşurel ! răspundea administratorul Societăţii, aplecîndu-se de umeri şi făcînd cu braţele aceleaşi mişcări cu care dirijorul potoleşte tumultul instrumentelor din orchestră.

De atîta zîmbet, de atîtea vorbe blînde şi diminutive, însăşi fiinţa lui părea un diminutiv. Dar în liniştea şi pacea pe care-o arăta ochilor din jur, domnul Bilaşcu n-avea încredere în nimeni, nici în lucrătorii care-i făceau loc să treacă, socotindu-i ascunşi şi prefăcuţi, nici în slujbaşii aflaţi în preajma sa, socotindu-i nevolnici, nici în şeful de post, socotindu-l şi prost, şi nepriceput. De-aceea, luîndu-şi geanta la subsuoară, iar pe chip aşezîndu-şi zîmbetul cel mai liniştit, administratorul se urcă în automobil şi se duse la Direcţia Generală a Societăţii. Aici, zîmbind într-una, fără să alarmeze pe nimeni, spuse că oamenii sînt ciudaţi, că nu arată ce au de gînd, că pesemne n-au să supere pe nimeni, dar că s-ar putea să fie unii mai, mai... În privinţa lor, era greu de găsit diminutivul cel mai potrivit. Aminti apoi, fără să dea aceeaşi însemnătate faptelor de azi faţă de cele de-atunci, despre grevele de la rafinării, de după război, şi la urmă, spuse că n-ar strica să se ia unele măsuri.

— Dar cu binișorul, numai cu binișorul, domnule director general !...

Cîteva zile mai tîrziu, pe capul șefului de post pică un mare necaz : o companie de infanterie veni cu trenul de la Ploiești și se instală în Telega, la Băi, să facă instrucție, de parcă în tot județul nu mai găseau alt loc. Soldații făceau instrucție, într-adevăr, și nu stîrneau îngrijorarea nimănui, decît pe a gospodarilor cu neveste tinere sau cu fete de măritat. Pînă la sonde erau cinci kilometri, nici prea mult, dar nici prea puțin, distanță bine chibzuită, și nici o țeavă de pușcă peste ale jandarmilor nu se văzu vreodată prin preajma locului oblojit. Treaba se făcea deci cu binișorul, ca și cînd toată lumea și-ar fi însușit tactica domnului Bilașcu.

Șeful de post avea însă multă supărare, din pricina companiei de soldați. Întîi că trebuia să-i salute pe ofițeri, să ia drepți în fața lor și să le spună „trăiți !", el care fusese pînă azi stăpîn peste toate comunele aflate în jur. Apoi, comandantul companiei, un căpitan vioi, negricios și pitic, cam muieratic, ceea ce i se citea pe chip înaintea altei dovezi, își instală postul de comandă la jandarmerie. Locuința și-o alesese peste drum, și toată ziua, după ce-și trimitea plutoanele la instrucție, se plimba prin sat, cu chipiul pe o sprînceană, bătîndu-se cu cravașa peste cerîmbi și aruncîndu-și privirea pe ferestre, sau prin curți, în căutarea femeilor mai chipeșe, cărora pentru început le zîmbea și le făcea cu ochiul, fără să se sfiască.

Dacă îl vedea pe șeful de post trecînd, îi făcea semn cu cravașa să se apropie și-l striga, în auzul oricui :

— Brebene !

Iar bietul major, neavînd încotro, trecea drumul scrîșnind din dinți, se oprea reglementar la trei pași în fața lui și saluta, pocnind din călcîie, ca un recrut :

— Porunciți !

Dar căpitanul nu avea de dat porunci, ci doar de pus întrebări, despre nevasta de colo, de la casa cu uluci verzi, sau despre cea de dincolo, de lîngă puț — ce fel de poame sînt, hehehe, mă-nțelegi !

Autoritatea șefului de jandarmi era surpată, oamenii nu mai înțepeneau prin porți cînd trecea el, ba parcă unii aveau priviri de batjocură în ochi. Și încaltea dacă așa necazul s-ar fi sfîrșit ! Căci iată ce-i spuse căpitanul într-o zi.

— Brebene, îi spuse, fără rușine, behăind ca un țap în călduri, frumoasă cucoană ai, n-am știut !

Iar din ce răspunse șeful postului nu se deslușì decît o gîfîială, un mormăit de urs cu nasu-n belciug.

Acum căpitanul stătea mai mult pe la post, sub cuvînt că-l poate chema telefonul oricînd și, spre a nu se plictisi, o ruga pe cucoană să coboare în cancelarie, unde jucau table, încurcîndu-și mîinile pe zaruri și rîzînd bot în bot.

— Ce ne facem, frățioare, cînd pleacă ăștia de aici ? întreba Brebeanu, intrînd în birou la domnul Bilașcu, smoală și catran la chip.

— Lasă-i cu binișorul, cu binișorul ! răspundea administratorul, tare cumsecade și tare liniștit, fără să știe că altul era necazul care îl rodea pe jandarm la rinichi.

Brebeanu ieșea înjurînd printre dinți :

— Binișorul mă-ti ! (Pentru domnul Bilașcu.) Tui și binișorul lui ! (Pentru căpitan, care îl supăra cel mai mult.) Și mai tu-vă și binișorul mamelor voastre ! izbucnea apoi, cu ochii la oamenii de pe drum.

Oamenii îl vedeau venind și-atunci se trăgeau în lături, ca din întîmplare, sau își făceau de lucru pe la prăvălii, ca să nu-i stea în cale. Cîte unii salutau pe jumătate, săltîndu-și

pălăriile, fără să se uite la el și fără să scoată un cuvînt, ca și cînd n-ar fi avut ochi și ar fi fost muți.

Iar jandarmul, care altădată ar fi făcut praf din ei, își vedea de drum, prefăcîndu-se nepăsător și scrîșnind din dinți. Avea poruncă să nu stîrnească pe nimeni, să se poarte cu binișorul, dar să nu scape pe nimeni din ochi.

Numai Bocanu, căruia n-avea cine-i porunci și care nu înțelegea decît cele ce priveau burta și chimirul lui, se purta cu hoinarii aceștia după vechile-i porniri.

Apropiindu-se de piață, cu Coteiul după el, începu deodată să calce mai îndesat și mai mînios.

— Uite-i, mă, uite-i, mă ! hîrîi.

În lumina slabă care răzbea de la prăvălii, se vedeau lucrătorii forfotind. Pe o tarabă părăsită, cîțiva, strînși în jurul unui felinar afumat, jucau barbut.

Se opri lîngă ei și răcni :

— Ce, mă, nu mai aveți dă lucru nimic ?

Unul, mai plăpînd, se ridică într-o rînă și își scoase șapca, nehotărît. Ceilalți își văzură de joc.

— Voi sînteți surzi ?

Bocanu făcu doi pași și izbi cu bîta în tarabă. Zarurile săriră de o palmă în sus. Unul dintre jucători le prinse în pumn.

— Pușlamale ! Să plecați la urma voastră, păcătoși și venetici !

Pe o altă tarabă părăsită, cîțiva stăteau tolăniți și trăgeau dintr-o țigară, pe rînd.

— Voi n-aveți nici o treabă ? răcni Bocanu, în dreptul lor. Beți tutun, hai ? Da dă muncit, nu !

De la Dumitrică ieșea un sondor cu o desagă. Bătrînul îi ținu drumul.

— Ce-ai furat acolo, mă ?

— N-am furat ninic, domle Chivu. Am cumpărat niște amărît dă mălai.

— Stați-ar în gît !

Sondorul trecu piața și se opri la măcelar. În cîrlig atîrna o halcă de carne vînătă. Pe butuc se vedeau cîteva resturi, cu capetele înnegrite.

— Cum o mai dai ?

Măcelarul îl privi plicticsit.

— Nu mai întreba, că nu-i dă voi !

Omul luă o bucată de pe butuc, o întoarse pe o parte, pe alta, se uită la măcelar, o lăsă la loc și plecă amărît.

— Să-ți stea mălaiu în gît, mă ! strigă Bocanu în urma lui.

Din jos se auzea urcînd greu un tractor ; trăgea o remorcă lungă cu coloane de fier. Bătrînul se înfipse cu dușmănie în drum, înfruntînd cu capul împins înainte farurile care îl orbeau.

— Ho, ho, stai așa ! răcni fluturîndu-și bîta pe sus.

Neavînd cum să-l ocolească, șoferul opri, furios.

— Dă-te, omule, la o parte, că am greutate ; nu-mi arde de glume !

Oamenii se apropiară, curioși, neștiind ce se întîmplase. Bocanu ocoli tractorul și văzu coloanele ruginite.

— Aha ! Vă luați catrafusele ! Scapă pămîntul dă voi ? Dă-i drumu, și să vii cînd te-oi chema eu !

Tractorul porni greu la deal. Bocanu se luă după el, lovind cu bîta în țevi.

— Mînă, veneticule !

Urcușul îl făcea să gîfîie, dar nu se lăsa. Se ținea după remorcă și lovea în coloane cu bîta.

— Mînă, mă ! Așa, așa !

În capul dealului mai dădu o lovitură și se opri, plin de nădușcală, cu cămașa desfăcută la piept. Tractorul se ducea

repede la vale, scormonind cu farurile drumul întunecat. Coloanele zguduite de remorcă lăsau în urmă o dîră de zdrăngănituri.

— Du-te, măă ! Du-te şi frînge-ţi gîtuu !

La cotul drumului, farurile se pierdură sub deal. Zdrăngănitul coloanelor se mai auzi un timp, la hopuri, pînă se stinse. Se făcu deodată liniştе şi întuneric. O liniştе şi-un întuneric greu, care parcă dureau.

Numai Bocanu se auzea răcnind, de sus :

— Ahaha ! Pleacă veneticii !

31

Lui Dumitrică socotelile nu-i mai ieşeau. Stătea seara ceasuri întregi aplecat deasupra mesei, cu capul sub abajurul verde, şi sucea cifrele cînd într-o parte, cînd în alta, numai că oricît le-ar fi sucit, socotelile se încurcau. Nici una nu se mai potrivea cu planurile lui. Sondele din Schela Nouă dădeau mult, dar nu mai erupeau. În fierbinţeală, crezuse că au să ţină toată viaţa aşa. Numărul de vagoane de pe hîrtie era de zece ori mai mic decît acela din gînd. Iar pe vagon, abia dacă lua a zecea parte din cît luase într-un timp.

Se trezea deodată cu capul în hîrtii, speriat de liniştea care se lăsa în jur. Încetul cu încetul, plecau toţi ; sondele se închideau pe rînd, şi fiecare sondă închisă părea, pe dealuri, o cruce de mormînt. Sondorii se scurgeau încă spre satele lor, unde aveau gospodărie şi pămînt ; se întorceau la oi sau la plug. Îi vedea în fiecare zi înşiraţi pe dealuri, negri, cu boccelele la spinare, cu zimbilele în mîini, cu umerii aduşi, cu privirea în pămînt, purtaţi din urmă de vînt. Plecau şi ceilalţi, din ateliere, n-aveau încotro, nu mai era nimic de făcut.

Maşinile se opreau, pe rînd, şi-n liniştea care cuprindea schela, huruitul celor rămase se auzea mai tare decît dacă ar fi huruit toate. Cînd erau toate, nici nu le simţea ; acum le

ştia pe fiecare şi fiecare îl lovea, ca un ciocan, cînd în cap, cînd în inimă. Cîte un motor răzleţ pufăind obosit în eşapament umplea de huiet văile goale. Ţignalele atelierelor, care porneau viaţa schelei, încetaseră să sune, cîte unul, pe rînd, pînă ce rămăsese doar cel de la Lipănescu. Dimineaţa, la amiază şi seara la şapte, cînd îl auzea, Dumitrică tresărea speriat, ca la un semnal de moarte. Ecoul ţignalului se ducea peste dealuri, zgîlţîia turlele părăsite şi se pierdea departe în păduri, făcînd copacii să freamăte.

Numai tractoarele huruiau toată ziua, trecînd de la o sondă la alta. Cîţiva oameni veneau cu ele, dădeau uşile de pereţi, mai puneau o dată maşinile şi macaralele în mişcare şi trăgeau afară coloana de fier. După ce o desfăceau bucată cu bucată, demontau motoarele, le urcau pe platforme, apoi tractoarele plecau la vale, spre alte schele. În urma lor, uşile rămîneau deschise. Vîntul le lua în primire, le izbea de pereţi pînă ce le rupea balamalele şi le trîntea la pămînt ; atunci intra şuierînd în barăci, ridica praful murdar de păcură, se împletea printre maşinile ţepene, printre cablurile ruginite, smulgea scîndurile putrede, lăsa sondele jupuite.

În multe părţi, coloana înţepenită nu voia să mişte. Încercau o dată, de două ori, maşinile se opinteau, scripeţii pîrîiau, cablurile groase de oţel se întindeau gata să plesnească, turla întreagă se clătina scurmînd cerul, dar coloana nu se clintea din loc. Nu-şi pierdeau vremea degeaba : scuipau cu necaz în fundul puţului şi se apucau să demonteze maşinile, dacă mai erau bune ; altfel le lăsau în plata Domnului. Schela rămînea tot mai tristă.

Între sondele părăsite, dealurile păreau pustii. Ici-colo se mai lăcărea, fără rost ; roata din vîrful turlei juca obosită în

lagăre și scîrțîia a pagubă. Din loc în loc se mai aprindea cîte un foc seara, în ușile bordeielor. O bună parte din cazărmi erau acum părăsite, și sondorii ar fi putut să se mute acolo, rămîneau însă la locuințele vechi, îngropați în pămînt, iar de la cazărmi se mulțumeau să scoată pe rînd ușile, ferestrele, dușumelele, ca să le pună pe foc.

Clădirile se părăginеau ; prin crăpăturile zidurilor, cerul începea să lucească, aproape ca un miracol, și abia acum se înțelegea că deasupra schelelor negre el rămăsese tot timpul albastru.

În piață, la ora prînzului și seara, abia se mai adunau patru-cinci oameni care vorbeau posomorîți, cu capetele în pămînt. Cîte un cal slab, legat la stănoagă, bătea pămîntul cu copita ; în piața goală, loviturile sunau a pustiu.

Dumitrică le auzea dinăuntru și se speria, aplecat deasupra socotelilor. Seară de seară le muncea, dar cifrele se încîlceau tot mai rău. Afla numai vești rele și între toate una îl neliniști foarte tare : băncile o duceau prost, dădeau faliment, praful avea să se aleagă de ele.

Negustorul nu-și mai găsea pace, la sonde nu mai avea inimă să se ducă. Alerga toată ziua prin prăvălii, fără rost și fără folos, și pe lîngă atîtea necazuri mai dădea și peste baba Neaga ; la fiecare pas, oriunde se ducea, îi auzea fustele foșnind, frecate de zid. Atunci își ieșea din fire și striga la ea :

— Ei, babă Neago, văzuși ce-i cu păcura ? Credeai c-am să mă îmbogățesc !

Baba se făcea mică, lipită de perete, cu capul căzut în piept și cu brațele slăbănoage depărtate de corp.

— Acum ai face bine să-ți iei calabalîcul și să pleci !

Ea o luă la fugă pe geamlîc, cu pași mici, sărind, ca o găină împiedicată, bătînd aerul cu brațele și cîrîind.

De cînd se mutase aici, n-o mai vedea nimeni pe drum. Numai seara pleca, uneori, ca buhnele, ferindu-se pe lîngă garduri, pînă ajungea în Valea Runcului, la casa lui moș Vlădoae. După ce scormonea bănuitoare întunericul dimprejur, se cățăra pe prispă și începea să bată încetișor în geam, cum ar fi ciocănit o pasăre cu ciocul mic. Moș Vlădoae stătea tot timpul pe întuneric ; cînd auzea chemarea, ieșea tîrșîndu-și opincile și plecau împreună, pe potecă, pînă în marginea pădurii. Acolo se așezau tăcuți și priveau sondele cu o curiozitate intraductibilă. Vedeau la lumina becurilor cablul lucind deasupra coloanei. Sondorul care mînuia pîrghiile cînta, amestecîndu-și glasul cu huruitul mașinii. Lingura de lăcărit ieșea udă de păcură.

Bătrînii urmăreau fiecare mișcare, de parcă așteptau să scoată ceva pentru ei. După un timp, moș Vlădoae începea să-și umple luleaua, îndesa tutunul cu degetul cel mare, bătătorit și uscat.

— Să nu scaperi !

Pe vale umblau gaze, și babei îi era frică de foc ; așa murise omul ei, înainte de război, de nu mai rămăsese decît scrum, fiindcă umblase în sondă cu țigara aprinsă.

Moșneagul își punea luleaua stinsă în gură și pufăia în sec. Stăteau așa, tăcuți, pînă ce o uzină îndepărtată suna miezul nopții. Alteori, dacă nu simțeau nimic mișcînd, coborau poteca, se strecurau printre sonde, pe furiș, și ajungeau la locul unde fusese casa babei. Pe pămîntul înecat de erupții nu mai era urmă de gard sau de zid ; numai un morman de moloz înnegrit. Baba Neaga știa însă locul fiecărui lucru din gospodăria ei. I se părea că aude poarta scîrțîind și se tot întreba dacă ultima oară o prinsese în cîrlig ; se scormonea înciudată în gînd ; parcă o prinsese, parcă nu. Alături fusese

coteţul cînelui. Vedea cînele, strivit, cu limba roşie, scoasă printre dinţi, dar, la scîrţîitul portiţei, el se ridica şi venea scheunînd.

Bătrîna aluneca mai departe pe pămîntul murdar, căuta treptele prispei, le urca în gînd, deschidea uşa tindei, se răstea la cotoi : Ptruţ !

În tindă fusese sacul cu grăunţe. Se apleca, lua un căuş închipuit, îl răsturna în poală şi ieşea în ogradă, la coteţul de păsări : Puii mamii, pui-pui-pui !

Moş Vlădoae o aştepta la poartă, cu sumanul pe umeri, trăgînd din pipa stinsă, răbdător pînă în veci.

Babei i se părea că gîscanul a apucat-o de poală. Huşşi !

Cîteodată, paznicul din vale îi simţea.

— Care eşti acolo ?

O luau la fugă, prin pădure. În faţa casei, moş Vlădoae se oprea, fără un cuvînt. Baba Neaga mergea mai departe, pînă în deal, unde se oprea să-şi tragă răsuflarea, mişcîndu-şi braţele slabe în sus şi-n jos, ca pe nişte aripi fără fulgi.

Din cînd în cînd mai venea şi bătrînul la prăvălie. Cît timp păcura mersese bine, Dumitrică îi vorbea omeneşte, îl bătea pe umeri, îi strecura în sîn cîte un pachet de tutun, îi dădea la sărbători cîte o pereche de opinci, pe iarnă îi dăduse o căciulă şi un cojoc, îl băga în odăiţă şi punea băiatul din prăvălie să-i ducă o litră de rachiu. Din primăvară, nu mai voia să ştie de el.

— Domne Cristeo, măcar o dublă dă mălai !

— Da ce, moş Vlădoae, după ce m-am ales numai cu necazuri !

Baba Neaga îşi dădea seama că Dumitrică e necăjit. Îl urmărea seara, cînd se strecura pe geamlîc şi îşi lipea nasul

de geam, privindu-l pe sub perdea cum făcea socoteli, dar nu înțelegea nimic din supărarea lui.

Negustorul nu dormi multe nopți, frămîntat, pînă ce într-o dimineață se hotărî.

— Eu plec la Ploiești! îi spuse nevestii. Poate să viu mîine, sau mai tîrziu; ai grijă pe aici!

Unii bănuiau că se dusese să-și scoată banii de la bănci, și bănuiala era foarte întemeiată. Dumitrică se întoarse tocmai a patra zi. Dar nu numai că scosese banii; umblase din zaraf în zaraf și îi schimbase pe monede de aur vechi. Îi aduse într-un geamantan de piele, cu burduf, pe care tot timpul drumului, în autobuz, îl ținu, cu amîndouă mîinile pe genunchi. O dată ajuns acasă, păru mai liniștit. Înainte de toate, puse să se mute în odaia lui casa de bani, pe care pînă atunci o ținea în prăvălia de la mijloc. Vecinătatea ei făcea să-i piară o parte din temeri, așa că nu mai umbla de colo pînă colo, speriat. Însă seara, cînd toată lumea se culca și el se apuca de făcut socoteli, cu capul băgat sub abajur, socotelile tot nu-i ieșeau.

Baba Neaga îl vedea cu condeiul în mînă, încordat; sudoarea îi curgea pe frunte, pe tîmple, aluneca în jos, pe obraz. După ce se frămînta un timp cu ochii în hîrtii, negustorul se ridica, scotea lănțucul cu chei din buzunar, descuia casa și trăgea afară niște săculeți albi. Din săculeți ieșeau un zornăit ciudat, parcă vrăjit, fiindcă se auzea limpede pînă afară, prin două rînduri de geam.

Chipul lui Dumitrică se îmblînzea, iar încruntarea de pînă atunci îi trecea în mîini. Mîinile încruntate desfăceau legăturile săculeților; pe masă se revărsau purcoaie de scîntei aurii.

Negustorul rămînea cu ochii la ele, aplecat deasupra mesei, holbat, pînă ce o pocnitură răzleață de motor îl făcea să se ridice, tremurînd, cu ochii cînd la ușă, cînd la geam.

Baba o lua la fugă pe geamlîc, cu sărituri dese și mici, împiedicată sub fustele cenușii, cotcodăcind din gît și tot ferindu-se, cu umerii adușî.

32

Şeful de post urca necăjit drumul. Nu era necazul vechi; soldaţii străini plecaseră de trei săptămîni, şi de la plecarea lor avusese cînd să-şi verse mînia pe toţi cîţi îl secaseră la ficaţi, nevastă-sa fiind prima la rînd. O bătuse, în odaie, pe înfundate, şi nu într-o singură zi ca să facă zarvă prea mare şi să-l simtă jandarmii. Pe urmă, după ce o cotonogise bine, o urcase în pat, să zacă, şi aplecîndu-se deasupra ei îi sărutase sprîncenele, între ochii codaţi. Că altminteri îi era dragă şi nu făcuse păcate, jucînd table şi fiind veselă cu superiorul. Pe acela, da, l-ar fi jugănit plutonierul, dar nu-i stătea în puteri. Restul de mînie îl vărsase şi el cum putuse, în ghionţi şi curele, pe oamenii trecuţi la răboj.

Avea alt necaz astăzi, unul mai mic : cumnată-sa născuse ieri, şi peste trei zile era naş la botez. Din păcate, copilul venise cînd lucrurile mergeau prost. Colindase schelele, străduindu-se s-o scoată la cap într-un fel.

— Ce ne facem, frăţioare, că duminică botez ?!

Negustorii aveau alte griji.

— Păi, ce să facem, domle Brebeanu, dumneata nu vezi ?

Căpătase cîte ceva de pe la unii, dar cei mai darnici plecaseră, din douăzeci şi opt rămăseseră patru, şi nici lor nu le

mergea bine. Aranjase cu vinul, cu țuica, mai ciupise cîte un plicușor cu cîteva mii, dar pentru un naș ca el era prea puțin.

În dreptul schelei lui Lipănescu, se gîndi, cu o ultimă speranță neghioabă, că poate aici să aibă mai mult noroc. Cîrmui la dreapta și urcă gîfîind spre birou. Soarele, care trecuse cu vreo două ceasuri de amiază, îl lovea drept în ochi, ca să-l supere și el.

Lipănescu tocmai venise de la Cîmpina ; îl găsi în birou, spălîndu-se pe mîini. După spuma de pe jambiere se cunoștea că fusese călare.

— Da unde-ai lăsat mașina ?

— Nu mai era bună ; am dat-o. O să-mi vină alta ; am comandat-o în America !

Vînduse automobilul, avusese o nevoie urgentă de bani, dar își făcuse planul să ia în loc altul, mai bun.

— Știi ce mașină am comandat ? Nici președintele Americii nu are ! O mașină cu șaisprezece cilindri.

Se opri împiedicat ; vîna de sub tîmplă îi zvîcnea. Îl venise să spună : cu cincizeci de cilindri !

Plutonierul lăsă pușca după ușă, își dădu șapca pe spate și își șterse fruntea de sudoare.

— Ce ne facem, frățioare, că duminică botez ?! se văietă, privindu-l pe stăpînul schelei cu un anumit înțeles.

Acesta începu să se șteargă pe mîini, ca și cînd n-ar fi auzit. Ochii îi fugiră pe fereastră.

— Am început să lăcăresc și la 25 ! Dacă mă lnam după alții...

— Ei, necazuri ! îl întrerupse plutonierul.

Lipănescu ieși în ușa biroului, cu mîinile în șolduri, și își roti privirea peste schelă.

În mijlocul pădurii care cuprindea dealurile, numai la sondele lui se mai lucra. Lucrătorii erau însă neplătiți de două

luni, facturi peste facturi se îngrămădeau la birou, Societatea de Electricitate amenința să închidă curentul, avea de încasat aproape trei sute de mii de lei, de la bănci veneau mereu somații. O întindea de la o zi la alta, cu ce mai dădea prăvălia, mai plătea cîte o rată, cîte o dobîndă, mai obținea păsuiri. Cupoanele tot nu le vînduse și nici n-avea de gînd să le vîndă înainte de a se ridica păcura măcar la prețul cel vechi. Între timp, locația creștea, și cupoanele nu mai valorau aproape nimic.

— Ce ne facem, frățioare ? oftă plutonierul. Va să zică și dumitale îți merge prost !

Lipănescu își umflă pieptul și se întoarse, îngîmfat.

— Da de unde ! ? Să vezi ce-o să iasă la sfîrșit ! (Se înfierbîntase, și vîna de sub tîmplă începuse iar să-i zvîcnească.) Să stăm de vorbă cînd am să nivelez totul, de jur-împrejur ! Asta strică ! Locul trebuie făcut ca în palmă și pe urmă trebuie trase două șosele asfaltate, pînă la Cîmpina și pînă la Ploiești.

— Da cu ăl mic, ce ne facem ?

— Așteaptă să-mi reușească mie planul și te scap de toate !

Plutonierul clătină din cap a pagubă. Se întoarse, își luă pușca din birou, îi trecu cureaua peste braț.

— Și zi, acum nu-i nimic de făcut ?

Privi soarele care era încă sus ; nu simțea nici un îndemn să se îndrepte spre casă, atît de devreme și cu buzunarele ușurele. La marginea pădurii văzu firma neagră, de unde i se trăgeau destule necazuri. Se hotărî să facă un ocol pe la casa Pădureților, vinovatul.

— Apăi, s-auzim dă bine, nenișorule !

Casa se părăginise de tot după fuga bătrînului. Mai venea Motoacă și bătea cîte o șindrilă pe acoperiș sau îndrepta un

stîlp la prispă. În bătătura neîngrădită, buruienile crescuseră pînă mai sus de genunchi.

Șeful de post văzu o fată stînd pe prispă, în soare. Pe frînghie, între stîlpi, erau întinse cîteva rufe la uscat. De aproape se vedea că-i femeie în toată firea, bine legată, împlinită, dar mlădie și tinerică. Parcă o știa, nu-și aducea aminte de unde.

— Ce cauți aici ?

— N-am voie ?

— Tu nu ești soră cu Motoacă ?

— Ba da.

— Și cum te cheamă ?

— Veta.

Rămăsese așezată pe prispă și răspundea cu ochii în poală ; îi purta plutonierului o ură neîmpăcată de cînd îl schingiuise pe frate-su.

— Și fata Pădurețului, unde-i ?

— Nu-i acasă.

— I-ai spălat rufele ? Ce, ea e oloagă ?

Își împinse capela pe ceafă și se așeză pe prispă, lîngă ea, atît de aproape că îi auzea respirația și-i simțea căldura înmiresmată a trupului ; mirosea a săpun, a pelin și-a floare sălbatică.

— Ia uită-te-ncoace ! Ptiu, că frumoși ochi ai, bătute-ar păcatele !

Avea ochi mari, limpezi, verzi ca luminișurile pădurii. După ce-l privi în silă și-n batjocură, își ascunse iarăși privirea în poală. La venirea lui, țesea o ruptură la o cămășuță subțire ; acum lăsase lucrul deoparte, și aștepta să-i plece musafirul. Dar cu toată încordarea, se vede că avea în trup o chemare, și nu putea s-o înăbușe, ceva care pe jandarm îl îndemna să întindă mîna de-a dreptul.

Rămăsese prostit, cu ochii la ea. Nu-şi dădea seama ce dezmăţare era în purtarea ei, ceva în deplină nepotrivire cu vorba acră şi purtarea ţeapănă. Cum stătea cu un picior aţîrnat pe prispă, în papuc de piele roşie, cu altul strîns dedesubt, una din coapse i se vedea pînă la jumătate, molatică şi îmbietoare. Veta simţi cum ochii lui îi caută goliciunea ; nici măcar nu se feri, atît îi făcea silă.

Prin despicătura bluzei lăsată în voie, plutonierul îi vedea sînii liberi sub pînză, rotunzi şi grei, neatinşi de nici o oboseală. Soarele, răzbind prin ţesătură, îi îmbrăca într-o lumină roză şi făcea pielea străvezie. Se săltă puţin, ca să privească mai bine. Ea îl pîndea, gata să-l scuipe şi să se apere, deşi, cum stătea molatică, s-ar fi spus că doar îl aşteaptă.

— Cîţi ani ai tu ?

Şeful postului vorbea greu şi nu-şi recunoştea glasul.

— Douăzeci şi patru.

— Parc-ai fost măritată.

— Şi ce dacă ?

— Să nu fi spus, te-aş fi luat drept fată mare.

— Iacă na !

— Nu mă crezi ? Ai ţîţe ca piatra.

Întinse mîna la despicătura bluzei. Veta se feri, calmă, sigură pe ea şi pe toate.

— Dar d-acolo cine te-a muşcat ?

— Cine m-a plăcut !

— Da dacă te-oi place şi eu ?

Ridică ochii şi-l privi printre pleoape ; i-ar fi zgîriat obrazul cu unghiile şi pe urmă l-ar fi mînjit cu baligă de vacă.

— Hai, fă, dacă te-oi place şi eu ?

— Încearcă !

Plutonierul întinse mîna. Veta se feri şi sări în picioare pe prispă.

— Încearcă, de!

Rîdea şi îşi legăna şoldurile. Nu putea să-l omoare, şi de ce l-ar fi omorît? Ar fi fost paguba ei, nu a lui!

Jandarmul se ridică, sumînd din catarămi. Ea alunecă pe lîngă zid, se strecură în tinda întunecoasă. O ajunse, o prinse, o strînse în braţe, pornit.

— Stai că mă omori cu centironul!

O împinse în odaia cealaltă, trînti un picior în uşă, de-o închise în clanţă.

— Vine cineva?

— Nu vine!

— Şi fata Pădureţului?

— Las-o în pace!

Plutonierul îşi lepădă puşca după uşă şi se apropie. Ea se feri.

— Dă-ţi cătărămile jos!

Îşi desprinse centironul, cu mîinile tremurînd. În penumbra încăperii, nasturii tunicii, de metal galben, frecaţi proaspăt, luceau ca aurul. Veta se apropie de el, încercă să se oglindească în nasturi. De ce i-ar fi zgîriat obrazul? El o cuprinse în braţe şi dădu s-o prăvălească în pat. Alunecă din strînsura lui, ştia ce face, fugi în colţul camerii.

— Dă-ţi tunica jos!

Nasturii pîrîiau, smuciţi.

— Leapădă cizmele!

De ce l-ar fi mînjit pe obraz?

— Fă, fir-ai a dracului, nu mă ţine mult!

Giffia trăgînd de cizme pe marginea patului; acasă i le scoteau soldaţii. Venea spre ea, în ciorapi şi cu pantalonii în vine. Ea fugi în tindă.

— Stai, nu aşa; lasă-mă să mă dezbrac!

O văzu prin uşă umblînd la nasturii fustei.

— Hai, fă, nu mă ține atît !

— Dă-ți alca jos, ce-mi stai ? !

Se întoarse spre pat și începu să-și smulgă veșmintele rămase. Din grabă, încurcă nodul izmenei.

— Hai, fă, fir-ai a dracului !

Trăgea de nod, baierele izmenei îi tăiau carnea și parcă-i strîngeau gîtul, nu glezna.

Papucii lipăiră prin tindă, ușa de afară scîrțîi și Veta apăru la fereastră, pe prispă, cu nasul lipit de geam.

— Ia să te văd, dom șef !

Ședea năuc și zgîit pe marginea patului. Pielea i se vedea albă și neaerisită ; sub gîtul încrețit, roșu ca de curcan, pieptul îngust și supt avea o dîră de păr negru, țepos, pe adîncitura de la mijloc. Burta atîrna pe genunchi, cutată în trei părți, cu buricul sumes înăuntru, adînc.

— Ce faci, fă ?

Luă izmana, făcută ghemotoc, și-o puse în față, peste partea cea mai nedumerită din trup. Lipită de geam, ea îl privea fără rușine, de sus pînă jos.

— Ia te uită la dom șef !

Sub pîntecele revărsat, coapsele alunecau subțiri, pînă se gîtuiau în genunchii osoși. Pe pulpe se vedeau urmele lăsate de legăturile izmenelor, presate în carne de carîmbi. Și-l închipui cu cizme, cu pantaloni, cu tunica ajustată bine pe trup, cu centironul strîns peste burtă, cu galoanele aurite pe umeri, cu pușca atîrnată de braț.

— Dom șef, da mîndru mai ești !

Încă n-o înțelegea. Se ridică într-o mînă, ținîndu-și cu mîna cealaltă izmana în față.

— Hai fă, ce faci ? !

— Mă uit la dumneata, ce să fac ?

— Vino-ncoa !

— Păi nu ? !

— Fă, tu te joci ?

— Mă joc !

— Vino, că dă nu, te omor !

— Hai de mă ia !

Se repezi la uşă, fără minte. Veta sări în bătătură, de acolo o luă spre pădure, tot uitîndu-se înapoi.

— Hai, dom şef ! Hai, zău !

La o casă, mai sus, se vedea un om pe afară. Plutonierul rămase în uşa tindei, cu izmana în faţă, pe partea cea mai umilită din trup.

— Hai, dom şef, zău !

Glasul venea din marginea pădurii. Ar fi pus-o pe iarbă, i-ar fi băgat pumnul în gură şi-ar fi făcut-o fărîme. O clipă fu gata să se repeadă după ea în pielea goală. Se înfrînă, se întoarse în casă şi începu să se îmbrace, năuc, înjurînd :

— Spovedania şi grijania ta dă căţea ! Anafura cui te-a închinat ! Parascovenia cui ţi-a dat ţîţă să sugi !

O cizmă îi intră strîmb în picior ; se aşeză pe marginea patului, gîfîia, se chinuia s-o tragă înapoi, dar cizma înţepenită nu ieşea uşor.

— Las că am eu ac dă cojocu ţău, grebla sfîntă a mă-ti, cu care strînge Dumnezeu stelele dă pă cer ! Născătoarea cui ţi-a pus cercei în urechi !

Gura îi era plină de venin.

— Pun eu mîna pă tine, fă, Arhanghelii şi Mucenicii tăi şi ursitoarea care te-a scos în calea mea !

Îşi încheia nasturii, spumega, îi smucea duşmănos, îşi trecu centironul peste mijloc, îl strînse pînă ce cureaua pîrîi.

— Te aranjez eu, închinarea cui te înţărcă !

O dată îmbrăcat, se mai domoli ; îi venea altfel acum, cînd se simțea în hainele lui, strîns în catarămi de sus pînă jos. Își luă pușca de după ușă și ieși cu dinții strînși. Femeia nu era nicăieri, fugise în pădure, dar parcă îi mai auzea și acum glasul batjocoritor.

— Soarele ăl roșu cui te-a pieptănat !

Aproape de drum își aminti de botez.

— Și mai e și ăl mic, tui și nașterea lui !

La poteca următoare, îi veni în gînd chipul lui Motoacă, legîndu-se de al soră-si, care își rîsese de el. Nu se putea așa, trebuia să le-o plătească. Oare Veta ajunsese acasă ? Luă poteca pe Valea Carpenului. Bătrînul tușea pe prispă. Fetele, aflate care prin curte, care pe la bucătărie sau pe la ferestre, se împrăștiară ca potîrnichile. Patru. Veta nu era printre ele. Plutonierul izbi cu cizma în poartă, străbătu ograda, se opri lîngă prispă.

— Mă Ionică, unde ești ?

Cel bătrîn se ridică într-o rînă de pe rogojină.

— Nu tragi tutun, dom șef ? întrebă, gîfîit.

— Și ce-ai tu dacă trag ori nu ?

— Ziceam că poate ți se-ntîmplă vreo foiță, că am terminat cărticica.

Din casă se auzi glasul unei fete :

— Ai lădița plină ! Ce dracu, mă tată, nu ți-e rușine să ceri mereu ?

Căută s-o vadă pe după perdea ; fata stătea ascunsă.

— Unde-i frate-tu, fă ?

Motoacă ieși în cămașă ; tocmai se bărbierise și își pudra obrazul. Șeful de post rînji pe sub mustață.

— Te pudrezi, hai ?

— Apăi, ce să fac, dom șef ? !

Era o asemănare între glasul lui şi al soră-si. Jandarmul simţi că plesneşte. Se stăpîni, spuse cu blîndeţe :

— Mă Ionică, ia vino puţin, că am două vorbe cu tine !

Motoacă porni sleit după el. Plutonierul ieşi pe portiţă, merse cîţiva paşi în pădure, se opri şi se întoarse brusc, cu mîinile în şolduri.

— Ia zi, Ionică, dă Pădurea-u n-ai auzit nimic ?

— N-am auzit nimic, dom şef !

— Da pă la el p-acasă, te duci ?

— Mă duc, aşa, cîteodată ; îi mai dau fetii cîte-o mînă de ajutor.

— Unde-i fata acum ?

— Nu ştiu ; n-am mai văzut-o de mult.

— Păi atunci cum îi dai ajutor ?

— Nu-i nevoie să fie acasă. O ajută şi fetele.

— Sor-ta mare pe unde o fi ! ?

— Nu pot să-i cer socoteală ; a fost măritată.

Plutonierul privea cu ură obrazul tînăr, bărbierit şi pudrat. Motoacă îl urmărea temător, neştiind unde voia să ajungă; apoi deodată, aerul vîjîi şi, una după alta, simţi palmele grele, pe care le cunoştea, plesnindu-l peste obraz. Se clătină.

— De ce dai, dom şef ? întrebă, moale, ascunzîndu-şi capul în mîini.

Şeful de post se lăsă în jos de genunchi, stătu o clipă aşa, pîndindu-l, apoi se ridică brusc, cu cotul arcuit, şi-i prinse bărbia în pumn. Gura lui Motoacă pocni, capul se duse pe spate, rupt din legături. Băiatul se legănă, ameţit, pînă ce veni într-un copac.

— Zi, îi dai cîte-o mînă de ajutor ? şuieră plutonierul, pe cînd îi îmbrăca obrazul într-o vijelie de palme.

Rămase ameţit, cu capul bălăbănindu-se între palmele lui, pînă ce jandarmul obosi.

— Aşa, mă Ionică ! zise acesta, blînd. Ca să ştiţi şi voi cine sînt eu !

Şi porni pe potecă, răcorit şi mulţumit, sălţînd tinereşte pe vîrfurile cizmelor, cu puşca peste mîna stîngă înfiptă în şold, cu dreapta răsucindu-şi mustaţa.

33

La nouă și jumătate, Dumitrică bägă mîna prin crăpătura ușii și, fără să se arate oamenilor din restaurant, suci unul din cele două întrerupătoare electrice. Încăperea se cufundă pe jumătate în întuneric. Chelnerii nu mai aşteptară alt îndemn : înconjurară pe ultimii muşterii, zorindu-i să plătească şi să plece. Un chefliu se împotrivi, cu arţag :

— Da ce închideţi, mă, aşa devreme ?

— Dacă aşa vrea jupînul !

— Fiindcă s-a pricopsit ! Ce, mai are el nevoie de banii mei ?

Chelnerul îl luă de braţ, îl ridică şi-l împinse spre ieşire. Peste cîteva clipe, Dumitrică apăru în deschizătura ușii. Chefliul, care tocmai ieşea îl văzu.

— Zi, mă dai afară, domne Cristeo ! Ţi-ai făcut suma, hai ?

— Trageţi obloanele ! porunci negustorul.

Omul mai bolborosi ceva, în prag.

— Uite, du-te peste drum, la grec ! îl sfătui chelnerul. Ăla ţine pîn la miezul nopţii.

La cîrciuma de peste drum se mai vedeau lumini galbene, se auzeau glasuri omeneşti înfierbîntate. Se mai găseau unii

care doreau să petreacă, dar Dumitrică nu se ostenea să țină deschis pentru ei. De cînd își trimisese nevasta la Ploiești și n-avea cu cine să se ajute, luase obiceiul să tragă obloanele devreme. De altminteri, nici el nu se gîndea să mai întîrzie mult aici. Își cumpărase două corpuri de case la Ploiești, în una să locuiască, alta s-o dea cu chirie și căuta o afacere sigură în care să-și bage banii, ca să dea dracului negustoria.

După ce traseră obloanele, chelnerii se strecurară spre odaia lor, pe ușa din dos. Dumitrică veni după ei, să închidă; aruncîndu-și ochii pe geamlîc, văzu lumină în fund, la odaia babei Neaga. Îi dădu o gură:

— Culcă-te, babo, că-i tîrziu!

Încuie ușa, înjurînd în gînd. Baba nici nu pleca, nici nu murea. Uneori se gîndea s-o ia de mînă și să-i facă vînt în drum.

— Uite pe cine ține Dumnezeu! blestemă printre dinți, în timp ce stingea ultimele becuri din restaurant.

Mai aruncă o privire înapoi, în întuneric, apoi se întoarse și străbătu cele două prăvălii, pînă la odaia din fund. Abajurul verde arunca lumina pe masă, în timp ce restul încăperii rămînea în penumbră. Dumitrică se așeză, căută ceva între hîrtiile răvășite și își reluă socotelile. Le făcea mereu, dar nu-i ieșeau bine niciodată; rezultatul nu se urca acum la mai mult de șase-șapte vagoane pe lună, și pe ele lua abia patruzeci-cincizeci de mii de lei. Față de planurile lui vechi, era aproape nimic. Uneori simțea ridicîndu-i-se în suflet o ură aprigă pentru tot ce era în jur, dar mai ales pentru pămîntul care îl amăgise. Acum știa, și niciodată n-avea să se mai lase înșelat, că norocul nu umblă slobod pe drumuri; cînd ai pus mîna pe el, trebuie să-l ferecl cu zece lanțuri, să-l ții încuiat cu zece chei.

Își ridică ochii din hîrtii și privi casa de bani. Din piață arar răzbea cîte un zgomot, cîte un pas de cal împiedicîndu-se în pietre, cîte un glas de bețiv înjurînd. De peste geamlîc, din Schela Veche, se auzea pufăitul unui motor, bătînd timpii rar și cadențat. Îl ascultă atent, chinuindu-se să-i despartă ritmul de bătăile inimii care-i pocnea în ureche ca un zgomot exterior, străin de ființa lui; neizbutind, se ridică și se îndreptă, în penumbră, spre casa de bani. În timp ce descuia, mai încercă o dată, silit, să despartă cele două zgomote din urechi, dar acum se adăuga și clinchetul cheilor de pe belciug, petrecînd printre celelalte un fir subțire, parcă alb. În întunericul dinlăuntrul casei de bani, săculeții luciră. Îi scoase, unul cîte unul, îi înșiră pe masă și iarăși se apucă de făcut socoteli, ca și cînd n-ar fi știut limpede ce cuprindea fiecare. La jumătatea adunării, se opri, desfăcu un săculeț, lăsă aurul să alunece sub abajur și începu să numere, cu mîinile înfrigurate; obrazul aprins, pătat de lumina verde, părea de aramă coclită. Acum nu-și mai auzea inima, nu auzea nici motorul, ci numai clinchetul subțire al cocoșeilor.

După un timp, în zornăitul lor muzical se amestecă o rîcîitură, venită dinspre ușa de la geamlîc. Nu-și dădu seama decît mai tîrziu, cînd se opri o clipă din numărat. Tresări și rămase înțepenit, cu gura deschisă în lumină, în timp ce partea de sus a capului intra în penumbra făcută de abajur. Între rîcîituri, se deslușì o chemare:

— Domne Cristeo!

Glasul nu-i era necunoscut, dar urechile vrăjite de muzica banilor nu puteau să-l identifice.

— Domne Cristeo! Numai o vorbă! Dă-mi niței drumu!

Acum negustorul îl recunoscu și se repezi la ușă, atît de furios, că uită banii înșirați pe masă.

— Ce-i, moș Vlădoae? strigă, descuind ușa și smucind-o în lături. Nici acu nu mă lași? Ce cauți noaptea în casa mea?

Obrazul uscat și țepos al moșneagului se ivi în lumină. În spatele lui, Baba Neaga se apleca ba într-o parte, ba în alta, ca să vadă înăuntru.

— Domne Cristeo, vorbi bătrînul, liniștit, cum ar fi venit să-și ia căciula uitată, ziceam să-mi dai și mie o cinzeacă.

— Acum, noaptea? Mă scoli din somn pentru că-ți veni să bei? Nu ți-e rușine, porc bătrîn ce ești?!

Moșneagul își făcu loc înăuntru.

— Las că nu dormeai, te-am văzut noi!

Baba rămase pe geamlîc, tot legănîndu-se, sucindu-se și lungindu-și gîtul.

— Aide, domne Cristeo, fii om dă omenie! vorbi musafirul, înaintînd în odaie.

Dumitrică izbi furios ușa în clanță. Baba Neaga se feri speriată. După o clipă se dezmetici, alergă sărind cu pași mici la fereastră și se cocoșă, să privească înăuntru pe sub perdele.

Moș Vlădoae se așeză nepoftit pe un scaun, în umbra abajurului. Mișcările și vorba lui aveau o încăpățînare domolă.

— Ai, domne Cristeo, nu te zgîrci! Adă cinzeaca!

— Moș Vlădeae, îți dau o sticlă întreagă, numai du-te, să nu te mai văd pe aici!

— Da o dublă dă mălai?

— Vino mîine! Îți dau un sac, dar să te duci, să nu mă mai otrăvești!

Bătrînul nu se supără de vorbele aspre. Clătină împăcat din cap, făcîndu-și umbra uscată să joace pe perete.

— Hai, du-te acum!

— Păi, țuica?

Dumitrică îl privi în penumbră; îi veni să cadă cu pumnii în capul lui. Se stăpîni, se întoarse și căută sub pat. Ținea

aici cîteva sticle puse bine, o ţuică aleasă, din care abia se îndura să bea el, dar ca să scape de bătrîn, trebuia să-şi calce pe inimă ; nu se putea duce acum pînă în a treia prăvălie. Cîteva clipe se opri, cu respiraţia gîtuită. Alături, între mărfurile de fierărie, avea o damigeană cu apă tare. Dacă i-ar fi umplut o sticlă, nimeni n-ar fi stat de cercetări pentru un beţiv care s-a otrăvit şi-a crăpat în şanţ. Şovăia, în luptă cu acest gînd, cînd, deodată, văzu umbra moşneagului crescînd în spatele lui, înaltă şi uscată, frîngîndu-se de pe perete, pe tavan. Se întoarse ars.

— Ia mîna ! răcni.

Moş Vlădoae rîdea ştirb, deasupra mesei. Dumitrică se apropie, furios, cu ochii la mîna moşneagului şi la grămada de bani.

— Ce-ai luat ?

Mîna uscată se ascunse la spate.

— Pune înapoi ce-ai luat !

Bătrînul se trăgea înapoi ; capul ţepos i se pierdu în întuneric ; numai picioarele, cu cioarecii albi, rămaseră în lumina răspîndită de abajur pe podea. Negustorul ocoli masa după el şi vru să-i apuce mîna ascunsă.

— Pune înapoi !

Nu izbuti ; se ferise mai viclean decît l-ar fi crezut în stare şi rîdea ca prostul. Îl privi o clipă în întuneric, cu o furie neputincioasă ; simţea în trupul ciolănos o împotrivire pe care nu era în stare s-o învingă decît dacă i-ar fi dat una în moalele capului. Se întoarse repede la masă şi începu să numere grămada de bani. Monedele îi aluneeau printre degete, se rostogoleau, gata să cadă de pe masă, nesupuse şi neastîmpărate. I se părea că aurul vrea să-i scape de sub stăpînire, să se răzvrătească. Îi era peste putinţă să-şi dea seama ce luase bătrînul. Se ridică.

— Moș Vlădoae, pune înapoi ce-ai luat ! Pune-napoi, că nu ieși viu de-aici !

Încerca să-i apuce brațul ascuns, iar bătrînul se ferea și se trăgea înapoi, rînjind.

— Pune la loc ce-ai luat !

Ajunse cu el pînă în zid.

— Nu vrei să pui înapoi ?

O clipă nu se auzi decît gîfîitul negustorului și risul șiurb. Pe urmă, dușumeaua scîrțîi, urmă o icnitură, se rostogoliră jos amîndoi. Prăvălit asupra bătrînului, Dumitrică își băgase mîinile în părul lui și-i izbea capul de podele, îndesat, dușmănos, fără nici o stăpînire de sine.

— Pune înapoi, moș, Vlădoae ! Pune înapoi ! Pune înapoi, hoț bătrîn !

Rînjetul înțepeni și printre dinții încleștați începură să curgă bale subțiri.

— Pune înapoi, nu-nțelegi ? ! Pune înapoi, n-auzi ? !

Ușa scîrțîi încet, ascuțit, dar negustorul n-o auzi. Își auzea numai furia clocotind. Baba Neaga se ivi în prag, adusă de umeri, cu mîinile date în lături, zgîndu-se speriată pe sub marginea abajurului.

— Pune înapoi că te omor ! șuiera Dumitrică.

Sîngele îi năpădise ochii, privirea i se scălda în roșu. Nu văzu umbra crescută deasupra lui, pe tavan. Baba se apropia, sărind cu pași mici, mișcînd brațele și cotcodăcind. Capul moșneagului pocnea sec în dușumea.

— Pune înapoi, hoțule !

Bătrîna văzu bîta căzută alături. Se aplecă, o prinse cu amîndouă mîinile și o ridică deasupra capului. Umbra ei se desfășură pe perete, deformată, cu mîinile mai lungi decît trupul ; capul ascuțit se opri în unghiul de sus, dar mîinile cu ciomagul se întinseră pe tavan, pînă în partea cealaltă a

camerei. Acolo cioinagul se opri o clipă, cu o imagine tremurată, pe urmă o luă repede înapoi, se frînse în unghiul peretelui şi căzu scurt.

Dumitrică icni, veni cu capul în piept, se clătină, alunecă într-o parte, rămase întins pe duşumea.

Baba lăsă bîta jos, privi nedumerită, fără să înţeleagă ce se întîmplase. Îl văzu pe moşneag mişcînd, ridicîndu-se greoi într-o rînă, cu mîna la spate. Îşi adună fustele în mîini, se suci spre uşă şi o luă la fugă, sărind, scoţînd din gît strigăte de spaimă, ca nişte cîrîituri.

Moşneagul se ridică, se clătină de cîteva ori pînă-şi găsi locul picioarelor, pe urmă îşi luă bîta de jos şi se îndreptă spre uşă, tîrîndu-şi opincile. În dreptul patului văzu sticla luciud pe duşumea, cum o lăsase Dumitrică. Se aplecă, o ridică şi, după ce-i cercetă dopul, o băgă în sîn. Pe masă, între bani, îi sări în ochi un pachet de tutun, început, cu cărticica albă alături. Se apropie, luă tutunul şi-l băgă în sîn la un loc cu sticla ; cărticica, după ce-o privi nehotărît, o aruncă jos. Cînd să plece, văzu în umbră cutia cu chibrituri. O luă repede, o sună la ureche şi o înghesui în sîn, peste celelalte.

Pe geamlîc se auzea cîrîitul babei, care fugea împiedicată. Moşneagul ieşi, alunecă pînă la odaia ei, căută patul pe întuneric, lăsă sub pernă un bănuţ de aur, tot ce luase, şi după ce netezi învelitoarea deasupra, plecă mulţumit, strîngînd cu cotul sticla la sîn.

Baba Neaga străbătu geamlîcul bătînd speriată din aripi, coborî scările în curtea din spate şi, prin gang, ieşi în piaţa întunecoasă.

Numai la cîrciuma de peste drum se vedea o lumină slabă. Umbrele unor oameni care se pregăteau de plecare întunecau geamul.

Bătrîna se opri pe podeț. Moș Vlădoae veni din urma ei, trecu pe alături și, fără o vorbă, se pierdu în întuneric. Baba rămase cîteva clipe nehotărîtă ; deodată i se păru că vine cineva din gang, pe urma ei. O luă la fugă, sărind, spre cîrciumă, unde se opri, cu vîrfurile degetelor în geam.

— Hai, vino-năuntru, mătușă, să bei un țoi dă țuică !

Începu să facă semne speriate, spre prăvălia lui Dumitrică. Piața era liniștită și pustie.

— Ce-o fi cu baba ?

Cîțiva oameni ieșiră în prag. Prin ușa deschisă se revărsă în piață o fîșie săracă de lumină gălbuie, pîlpîitoare, amestecată cu fum și cu miros de rachiu.

Baba o luă la fugă înapoi, pe dîra de lumină care o urmărea din spate. După cîteva sărituri se opri, chircită sub fuste. Un om dădu să se apropie.

— Ce-i, mătușă ?

Se feri de el cu sărituri mici, împiedicate.

— Cra-cra !

Nu putea scoate alt sunet ; cîrîia și arăta cu mîinile gangul prăvăliilor.

— S-a întîmplat ceva la domnu Cristea ! Haideți să vedem !

Intrară pe gang. Ea rămase în mijlocul pieței goale, chircită. Numaidecît, dinăuntru răzbiră strigăte :

— L-a omorît pe domnu Cristea !

Baba Neaga se ridică, sări cîțiva pași în lături și începu să bată aerul cu mîinile, scoțînd din gît cîrîituri uscate.

34

O rafinărie îndepărtată, la cîmpie, suna miezul nopții. Moș Vlădoae urcă dealul și ieși în drumul Runcului. La sonde se auzeau mașinile huruind, prăjinile de fier ciocnindu-se, oamenii strigînd, împletind printre copaci o funie groasă și noduroasă de zgomote. Moșneagul merse înainte, căutînd drumul cu bîta, cu brațul osos pe sticla din sîn. La potecă se opri, se desfăcu la piept, trase un gît de țuică și, după ce puse dopul la loc, coborî povîrnișul, ținîndu-se de rădăcini, pe lîngă cabană. Lumina de la sonda nouă, scăpată deodată dintre copaci, îl orbi. Scheletul de fier al turlei se ridica înalt și se pierdea în întuneric, nesfîrșit. Sub fascicolele reflectoarelor puse pe stîlpi de jur-împrejur, se schimbau echipele.

Moșneagul mai înghiți un gît de țuică și, cu inima întărită, se îndreptă spre oamenii din schimburi.

— Seara bună, seara bună !

— Seara bună, moșule !

Maistrul, care își luase locul lîngă mașini, își zori echipa :

— Haide, la lucru !

— Da ce, nici noaptea nu stați, oameni buni ?

Din întuneric se auzi chiuitul lui Gogoi :

— Nu stăm, că am răzbit-o ! Hiu-hiuu !

— Tu ești, mă Gogoi ? Unde te-ai ascuns ?

Un sondor arătă în umbra de sus.

— Uite-l colo, cu butoiul lîngă el !

Beţivul stătea pe marginea taluzului, lîngă un butoi de vreo douăzeci de vedre, şi aştepta erupţia.

— Mă gărgăune, tu nu te mai laşi dă prostii ?

— Nu mă las pînă n-oi muri ! Păi dac-o răzbi-o, lor cine să le dea dă băut ?

— Hai, la lucru ! strigă maistrul.

Moş Vlădoaie duse sticla la gură, îşi lăsă capul pe spate. Ochii îi rămaseră asupra turlei.

— Uliuu, da înaltă-i !

Inginerul se ivi de sus, dinspre cabană, şi coborî taluzul, grăbit.

— Seara bună, domnu inginer ! Uliuu, da înaltă-i, tui mama ei !

— Hai moşule, du-te, că avem treabă !

Macaraua pornise, trăgea afară prăjinile grele de oţel care ţineau sapa pe coloană. Inginerul stătea deoparte, mestecîndu-şi pipa stinsă în colţul gurii.

— Mai încet ! spunea, cu grijă, la fiecare învîrtitură a tamburului.

Gogoi chiui de pe taluz :

— Hiu-hiuu ! Dom inginer ! Să-mi spui cînd e gata, să dau cep !

În gura sondei, prăjina trasă afară făcea să bolborosească nămol gros, cenuşiu, scos din adîncuri, care se scurgea la vale, năclăind locul împrejurul sondei, înainte de a se usca şi a se reintegra în scoarţa pămîntului.

Bătrînul se apropie de inginer şi, după ce-l privi cu luare aminte, scoase din sîn pachetul de tutun.

— Uite !

— Ce vrei ?

— Uite, tutun d-ăl bun !

— Şi ce vrei de la mine ?

— N-am mai fumat tutun ca lumea...

— Mai încet ! strigă inginerul. Hai moşule, du-te, nu mai încurca locul !

Sondorii deşurubau una după alta prăjinile scoase de pe coloană, pe care apoi macaraua le lăsa în picioare, rezemate de pereţii turlei, ca pe nişte vine ale pămîntului, sclerozate în ere.

Sapa ieşi, masivă, diformă, îngreuiată de nămoluri. Oamenii o prinseră cu cîrligele şi o traseră în uşa sondei. Avea o formă greoaie, semăna cu un trunchi omenesc mutilat, cuprindea în liniile ei îngroşate de mîl ceva tainic şi neliniştitor. Aşa cum venea din străfunduri, părea că aduce, netălmăcit, tot necunoscutul pămîntului ; părea că mocneşte în ea o forţă monstruoasă, că-i gata să se ridice şi să se rostogolească peste oameni, condamnaţi la moarte de miezul planetei.

Acum, numai nămolul ţinea în loc erupţia ; era şi el o forţă, moartă, care învingea forţa vie a păcurii. Trebuia scos, o parte, micşorată greutatea de pe coloană, pînă ce forţa vie o depăşea pe cea moartă. Sondorii agăţară lingura de cîrligul macaralei.

— Umblaţi încet ! porunceа îngrijorat inginerul, la fiecare mişcare.

Moş Vlădoac se aşeză pe o scurtătură de lemn în faţa sondei şi începu să-şi umple pipa. Inginerul îl auzi sunîndu-şi chibriturile.

— Ce faci, nenorocitule ?

Moşneagul puse chibriturile la loc, rîse copilăreşte şi începu să pufăie liniştit din huleaua stinsă.

— Ia daţi-i vînt d-aici !

Un sondor se apropie.

— Du-te acesă, că avem treabă !

Se ridică mormăind, cu luleaua în gură. După un pas se mai întoarse o dată spre inginer, cu palma deschisă, arătîndu-i tutunul.

— Bine, bine ! Hai, du-te !

Ocoli barăcile şi o luă pe potecă, la vale. Lumina îl orbise, umbla la întîmplare, fără să vadă drumul. În spatele lui, maşinile mergeau cu turaţie redusă, treaba se făcea parcă pe pipăite, se scotea nămolul cu ţîrîita, erupţia putea izbucni în orice clipă. Un om se duse jos, la stîlpul reţelei electrice, şi rămase cu mîna pe şaltăr, gata să întrerupă curentul.

— Hai, moşule, du-te că te prinde erupţia aici ! strigă, dînd peste moş Vlădoae, care se oprise să mai tragă un gît din sticlă.

Bătrînul băgă sticla în sîn, îşi puse luleaua între dinţi şi porni bombănind, căutîndu-şi drumul cu bîta. După o bucată de loc, se împiedică într-o rădăcină dezgolită de ploi, se prăvăli în lungul potecii. Sticla de ţuică îi sări din sîn, se duse de-a rostogolul la vale, pînă ce plesni într-o buturugă.

— Încet ! Mai încet ! se auzea de sus.

Se ridică înjurînd, îşi căută bîta. Numai după ce o găsi între rădăcini, băgă de seamă că nu mai avea tutunul în mînă. Începu să se tîrască în patru labe, cu mîinile în ţărînă, din ce în ce mai neliniştit, alunecînd la vale, întorcîndu-se la deal, rotindu-se speriat printre buturugi. Nu-şi mai dădea seama unde căzuse ; răscolea ţărîna cu degetele şi scîncea neputincios, pînă ce începu să invoce duhurile necurate, cu o litanie primitivă, din copilărie : „Scoa-te, dra-ce, ce-ai fu-rat, că te duc la spînzurat !"

Simţi în podul palmei un tremur, o zvîrcolire a pămîntului.

— Păzea ! strigă cineva de sus.

— Lumina ! strigă altcineva.

Omul de la stîlp trase şaltărul ; luminile se stinseră, şi bîzîitul motorului încetă, gîtuit. Sondorii se rostogoliră la vale, unii peste alţii. La celelalte sonde, dimprejur, se opriră maşinile, şi lucrătorii ieşiră în uşi.

— Hiu-hiuu ! chiui Gogoi. Veniţi să beţi, mă, c-am dat cep !

Într-o clipă de linişte, se auzi vinul gîlgîind pe vrana butoiului. Apoi se porni un huruit adînc şi îl acoperi ; turla înaltă începu să tremure, copacii împrejur îşi foşniră ramurile. Lingura rămasă la fund venea pe coloană, expulzată, se lovea de pereţii metalici, scotea ţipete de alarmă.

Moş Vlădoac nu auzea nimic. Se tîra în patru labe, cu capul prin lăstăriş, răscolea frunzele căzute pe pămînt, din ce în ce mai agitat şi mai nefericit. „Scoa-te, dra-ce, ce-ai fu-rat !...“

Lingura ţîşni, se duse pînă în vîrful turlei, se izbi de grinzi şi căzu, făcînd schelăria să se cutremure îndelung.

Cîteva clipe huruitul scăzu, se trase înapoi ; fierbea potolit în adînc. Apoi iar se ridică, acum mai nehotărît, mocnind pînă ce, pe neaşteptate, se concentră în gura coloanei şi explodă, zgîlţîind-o, greu, apăsat, mult. O şuviţă de păcură izbucni şi se duse printre grinzile turlei, cu plesnituri de bici.

— Hiu-hiuu ! chiui Gogoi. Veniţi !

Gura sondei icni, scuipă în gol de cîteva ori, pînă ce slobozi un val de păcură, mai statornic, cu un sunet mai plin.

Bătrînul se rotea printre rădăcini, căuta chinuit, fără să mai ştie de altceva decît de paguba lui. La mai puţin de o sută de paşi, fierul băgat în pămînt trepida, prin el veneau zbateri şi smucituri, între vinele de păcură care zburau în sus plesneau valuri de gaze, ca din nişte băşici. Un timp ţîşniră numai gaze uscate, foşnind. Pe vale se lăsă un miros greu,

otrăvitor, de metal ruginit, de ciuperci putrede, de cucută și de urzici ; aproape că se vedea, împletit printre copaci, chiar, fluid.

Sonda gîlgîi de cîteva ori, era doar o încercare, un început, ceva trebuia să vină, plin și definitiv — și deodată, din cel mai mare adînc porni să urce uraganul lichid, venea, și nu știai unde se va opri. Primul obstacol pe care îl întîlni, acoperișul turlei, zbură smuls și se duse peste păduri. Alte obstacole nu mai erau, decît stelele de pe cer ; se împletni printre ele, le năclăi, apoi căzu pe pămînt. O burniță neagră, pe urma lui, umplu văzduhul de jur-împrejur.

Sondorii orbecăiau spre zăgazuri și batale. Cîțiva paralizaseră în drum și priveau erupția, zăpăciți.

Moș Vlădoae căuta, prăpădit de suferinți. Oamenii năclăiți de păcură se rostogoleau pe lîngă el ; nu-i simțea — nu auzea nimic. Pachetul pierdut îl ridică în mijlocul inimii, și inima zgîndărită îi îmbrăca trupul ciolănos în nădușeală și mîncărimi. Zburături de păcură plescăiau în jur ; nu-i păsa. Se tîra de-a bușilea printre bocancii, scîncind : „Scoa-te dra-ce ce-ai furat !...“ Măcar dac-ar fi avut o lumină !

Cutia cu chibrituri îi sună în sîn ; uitase de ea. O apucă înfrigurat, scoase un băț, îi căută gămălia cu degetele tremurînd...

— Hiu-hiuu ! chiuia Gogoi, cu păcura în gît. Haideți, mă, că rămîneți fără vin !

35

In ziua cînd își inaugura castelul, Lipănescu lepădă prima oară hainele de schelă și își puse un frac nou, care încă mirosea a croitorie. Cu cele două bucle roșcate, linse pe frunte, cu vîrfurile mustăților ascuțite și ridicate în sus ca niște țepușe, cum stătea în capul scărilor cu Anghelina alături, să-și primească oaspeții, căpăta înfățișarea severă și impunătoare a unui majordom de casă imperială. În lungul reverului stîng avea prinse trei decorații: Steaua României, primită de curînd, Bărbăție și Credință și Meritul Comercial. Pe ultima n-ar fi pus-o, dacă fracul, lipsit de alte podoabe, nu i s-ar fi părut prea întunecat.

Invitații începuseră să vină de pe la ora opt, îndată ce se închiseseră magazinele. Pe cei dintîi îi primise singur, pînă cînd Anghelina, terminînd să se gătească, își luase locul în stînga lui. Ei nu-i plăcea casa nouă, iar serbarea o înspăimînta, mai ales muzica militară, adusă de la Ploiești, care cînta prea tare, pe peluză, sub ferestrele salonului. După ce muncise toată săptămîna cu mutatul și suferise pentru fiecare lucru vechi părăsit, nu înțelegea de ce mai trebuie și muzică pe deasupra. Îi părea rău mai ales după prăvălie; o închiseseră la sfîrșitul lui septembrie, cînd castelul era aproape gata. Marfa din rafturi o luase cu toptanul, ca la faliment, un negustor de la

Brașov, care se grăbise s-o încarce în camioane și să plece, de parcă s-ar fi temut să nu-l prindă cineva din urmă. În magaziile din gară mai erau materiale, Lipănescu nici nu le știa bine. Depozitul rămăsese deocamdată în seama lui Lazăr. Restul oamenilor din prăvălie, afară de cei care voiseră să plece, fuseseră duși în schelă, să încurce lumea și să ia leafă de pomană ; nici nu se pricepeau la meserie, nici nu aveau de făcut vreo treabă.

Casa cu prăvălia o cumpărase Sfatul Negustoresc, după ce plătise ipoteca. Lui Lipănescu îi mai venise aproape un milion ; se grăbise să-l bage în mobila castelului, ca să facă inaugurarea încă pe timp frumos ; îi era teamă să nu înceapă ploile și să-i vină musafirii murdari pe picioare. Dar, cu toată graba, lucrul ieșise aproape ca în planul lui ; așteptîndu-și oaspeții, n-avea nici o teamă și nici o nemulțumire.

Deasupra intrării se ridica impozantă o scoică de sticlă, ca la palatul Cantacuzino din București, articulată din trei benzi, în culorile naționale. Ușa, de bronz turnat și sticlă groasă, gălbuie, avea un chenar de gemulețe pătrate, roșii, galbene și albastre.

Din ușă, o scară de mozaic, deschizîndu-se ca un larg arc de cerc, cobora cinci trepte, înălțimea subsolului, pînă în aleea centrală. Din fața casei, terenul mergea în pantă lină pînă în șoseaua națională, mai bine de o sută de metri. Proprietatea era împrejmuită provizoriu cu sîrmă ghimpată. Din viitorul gard se făcuse numai poarta de fier, înaltă, cu două nișe, ca pentru santinele, în stîlpii groși de zid dintr-o parte și din alta. Aleea, asfaltată, era mărginită de două peluze cu gazon și în mijlocul fiecăreia se desena cîte un rond de flori. Cine privea din drum putea să vadă că din combinarea culorilor pe fiecare rond apărea cîte o inițială ornamentală ; pe cel din stînga un E, pe celălalt un A, după numele proprietarilor.

Pe arcada porții și pe stîlpii gardului, ardeau becuri în culorile drapelului, care dădeau un fast violent, ca de petrecere populară. Becuri colorate erau întinse și prin iarbă, pe peluze, apoi pe conturul celor două inițiale.

În mijlocul acestei ape de lumini tricrome, castelul, cu toate ferestrele strălucind, se ridica din întuneric, impozant, feeric, nu lipsit de măreție. Becuri albe ardeau în dreptul tuturor ferestrelor de la etaj, în lucarnele podului și chiar în turnulețul de pe verticala intrării.

Cele patru automobile de piață cîte existau în oraș fuseseră angajate să aducă invitații pe rînd. Cum îi depuneau pe unii în fața scărilor, plecau la alții, după un plan făcut din vreme. Lipănescu ținea să aibă la inaugurare cît mai multă lume, și o împărțise în două : de o parte pe cei de seama sa, de alta pe cei care trebuiau înfundați, odată pentru totdeauna — negustorii orașului, foștii lui tovarăși de breaslă. Îi luase mai pe toți, după lista de membri a Sfatului Negustoresc, lăsase la o parte numai cîțiva croitori, cizmari, tinichigii, curelari, mai mult meșteșugari decît negustori.

Această categorie de oaspeți sosiseră primii și fiindcă gazdele erau ocupate cu primirea, căscau gura singuri, rătăcind dintr-o încăpere în alta, uluiți de fastul castelului.

În hol plutea o lumină albă, egală, care venea indirect de sub ciubucăria peretelui, aproape de plafon. Musafirii, în haine negre, cu pantofi de lac scîrțîind, se opreau cu mîinile la spate, mirîndu-se de lipsa policandrelor. Plafonul era alb, fără nici o ornamentație și fără lustre.

— Ei, poate n-a fost timp să le pună ! Că altminteri, uitați-vă pe dincolo, ce risipă !

Afară, automobilele depuneau mereu oaspeți. Muzica repeta de jumătate de oră același marș militar, zgomotos, care

amintea musafirilor viața de cazarmă, făcîndu-i să-și umfle pieptul mecanic și să meargă în cadență.

Pe măsuțele din hol erau cutii de argint, cu țigări de foi și cu țigarete. La început, invitații se sfiau să se atingă de ele. Unul, mai îndrăzneț, se duse la Lipănescu, să-l încerce:

— Nene Enăchiță, ia scoate tabachera, că nu-am uitat țigările acasă!

— Domnilor, vă rog poftiți, serviți-vă! Totul e pus la dispoziția dumneavoastră!

— Apăi atunci, aferim!

Roșu în obraz, Lipănescu se făcuse că nu observă mojicia invitatului, deși tonul lui familiar îl umplea de indignare. „Azi mai treacă de la mine! O să vedeți voi de mîine încolo!" În curînd, holul se umplu de fum. Cocoanele, care ședeau pe fotolii și pe canapeluțe, alături, în salon, începură să strîmbe din nas.

— Urît vițiu!

— Păi dacă-i vorba de bărbați!...

Talgerele fanfarei le acoperiră vorbele. Un automobil de casă se opri la intrare. Lipănescu își părăsi locul și se repezi să deschidă portiera.

— Coane Virgilică, îmi faceți mare cinste! Vă sînt recunoscător că ați venit!

Cîțiva negustori își scoaseră capetele pe ușă și rămaseră cu gura căscată.

— A venit conu Virgilică!

Domnul Virgilică era avocat de frunte în baroul de la Ploiești și șeful județean al celui mai puternic partid politic.

— Domnule Lipănescu, cinstea și bucuria sînt pentru mine!

Ilustrul invitat începu să urce scările. Era un bărbat scund, gros, păros, cu picioarele scurte și cam crăcănate. Redingota i se despica pe pîntecele prea mare, lăsînd să se vadă

vesta albă, ca o burtă de stăncuță. În fața Anghelinei se opri și se înclină, cu eleganța unui om de lume. Era cunoscut pentru bunele lui maniere; fusese odată subsecretar de stat și în această calitate se înțelege că avusese de-a face cu societatea cea mai înaltă din București. Se ducea chiar la Palatul Regal în zilele de audiență, înlocuind uneori pe titular, cu limuzina ministerului și cu o geantă mare, galbenă, de piele, doldora de decrete, ca să le semneze regele. Mulți ploieșteni, căscînd gura pe Calea Victoriei, se întîmplase să-l vadă cu ochii lor, ieșind sau intrînd la palat, pe ușa principală.

— Cocoana e nevastă-mea!

Domnul Virgilică apucă mîna cucoanei și îi sărută vîrfurile degetelor. Anghelina dădu din cap, în semn de mulțumire. Nu o intimida strălucirea, fiindcă n-o lua în seamă; gîndul îi era tot la prăvălie. Numai față de rochie nu era nepăsătoare: nu se simțea bine cu trena, se împiedica în ea la fiecare pas. I-o impusese bărbată-su; ei i se părea o maimuțăreală.

Nou venit se înclină adînc în fața ei, cu pălăria în mînă.

— Omagiile mele, doamnă!

Lipănescu se înroși de prea marea cinste. Își luă oaspetele de braț, numai cu două degete, abia atingîndu-l, și-l conduse mai departe.

— Coane Virgilică, spuse, acoperind cu un suris îngăduitor modestia celorlalți oaspeți, o bună parte din cetățenii de seamă ai Cîmpinei sînt nerăbdători să vă salute.

— Bună seara, domnilor!

Drept răspuns la acest salut adresat tuturor, se ridică un murmur prelung, cu tonuri de surpriză, respect și admirație.

Un valet ieși din umbră și luă pălăria oaspetelui. Făcea parte din personalul de serviciu adus de la Ploiești pentru seară. Două camionete transportaseră încă de dimineață tot ce era necesar pentru primire și pentru masă. Restaurantul

Europa își luase în întregime sarcinile recepției. Trimisese fețele de masă, vesela, argintăria, doi bucătari, zece chelneri și doi valeți, o companie întreagă de oameni pricepuți, care puseseră stăpînire pe castel.

— Ei, dar după cîte văd, vom avea o tovărășie strălucită! făcu jovial domnul Virgilică.

Își plimba ochii de la unul la altul, nu cunoștea și nu vedea pe nimeni, dar zîmbea tuturor, ca toți să-l țină minte. Gazda se înclină cu modestie, frecîndu-și mîinile :

— Păi da, vine și primarul, și prefectul...

Cita funcțiunile, maxime și definitive, nu oamenii trecători. Domnul Virgilică își ascunse o tresărire neplăcută. Nu-l încînta tovărășia prefectului, pe care toți aveau să-l socotească, din neghiobie, oaspetele cel mai de seamă. Schimbă vorba, cu puțină acreală :

— A, vine și Dimopol. L-am lăsat în urmă pe drum.

Amfitrionul se înnegri. Bancherul se invitase singur. Era singurul om din toată lumea pe care n-ar fi vrut să-l vadă în casa lui, dar nu putuse să-l refuze.

— Da, domnu Dimopol ! zise, moale. Da, da, bineînțeles! Sîntem în relații vechi !

— A avut o pană de cauciuc. Șoferul tocmai se chinuia să repare camera. Am vrut să-l iau cu mașina mea...

— Coane Virgilică, să vă prezint cucoanele.

— A, dacă-i vorba de cucoane, numaidecît !

Musafirii rîseră slugarnic și se dădură în lături.

În drum spre salon, domnul Virgilică îl apucă pe Lipănescu de braț.

— N-am văzut mai al dracului mațe-pestrițe ca Dimopol !

— Mie-mi spui !

— Domnule, dar e de neînchipuit! M-am oprit o clipă şi m-am uitat. Nu înţeleg cum stă la el nenorocitul de şofer! Ştii în cel hal sînt camerele? Ferfeniţă! Petic peste petic, şi deasupra iar petic! Şi-i numai două sute de lei una nouă! Dar asta nu-i nimic! Poate n-ai să mă crezi, şoferul meu mi-a spus, pînă şi soluţia de lipit o ţine la el. Cînd pleacă undeva, o pune în buzunar, într-o ruptură de jurnal. În portofel are o bucată de petic; dacă se sparge camera, scoate peticul, taie cu foarfeca numai cît trebuie, şi restul îl pune la loc.

Cineva strigă de afară:

— Vine domnu prefect!

Lipănescu uită să-şi ceară scuze şi fugi la intrare.

Prefectul coborî în partea cea mai zgomotoasă a marşului; nu se auzi nimic din vorbele de primire ale gazdei. Îndată după el veni primarul, cu figura calmă, aristocratică, stînjenit de gălăgie şi pompă.

Alte automobile sosiră, unele după altele, aducînd notabilităţile oraşului: directorul rafinăriei, cu cîţiva funcţionari superiori, directorul liceului de băieţi, primul judecător, medicul şef şi alţi doi-trei medici, mai mulţi avocaţi recunoscuţi, comandantul legiunii de jandarmi. Cei mai mulţi erau politicieni în opoziţie şi pîndiseră venirea prefectului, ca să apară după el. Tot strîngîndu-le mîinile, Lipănescu se îmbătase de strălucirea pe care o lua serbarea. Cobora scările, le urca, în clipele de răgaz alerga să vadă cum se prezintă atmosfera înăuntru şi cînd auzea un automobil la intrare iar se repezea să deschidă cu mîna lui portiera.

Venirea noului val de musafiri făcuse să se spargă zidul dintre femei şi bărbaţi. Mai dedaţi cu societatea, oaspeţii din urmă trecură dintr-o dată în salon, la cucoane; cîţiva din cei vechi îşi luară inima în dinţi şi-i urmară, să-şi vadă ne-

vestele. Pe de altă parte, unele doamne se ridicară de pe canapele unde amorțiseră și trecură în hol, ținîndu-se două cîte două de braț. Dînd peste cutiile cu țigarete, cîteva se apucară să fumeze. Anghelina le simți, întoarse capul din ușă, unde stătea de planton, și înghiți în sec.

Curînd, draperiile din fundul salonului se dădură la o parte, dezveliră pe jumătate sufrageria deocamdată în penumbră. Chelnerii intrară, purtînd solemni tăvile cu aperitive. În mijlocul salonului, ca la o comandă, se împărțiră spre fiecare colț al parterului, doi cîte doi, mergînd în cadență, după muzica de afară. Cei din frunte purtau gustările : tartine cu icre negre, măsline, sardele, fileuri, batog, ciuperci umplute, pîrjoale mici cît aluna. După ei veneau cei cu băuturile : țuică, mastică, vermut, turnate fiecare în pahare de altă formă.

Venirea lor stîrni mișcare între oaspeții cărora li se uscaseră gîtlejurile așteptînd ; se apropiară de tăvi, la început cu sfială, pe urmă, încurajați unul de altul, începură să înfulece.

— Șefule, să nu pleci, că mai sîntem și noi pe-aici !

Chelnerii stăteau nemișcați, fără expresie, cu ochii în gol, ținînd tava la înălțimea pieptului.

Băuturile făcură să se dezlege limbile și să coboare voia bună între oaspeți. Băcanul, fostul vecin de prăvălie, ținu calea gazdei, cu paharul ridicat :

— Coane Enăchiță, aferim ! I-ai făcut praf pă toți ! Să vadă adică și ciocoii ce sîntem noi în stare !

Stăpînul casei ciocni, dar abia se stăpînea. Începuse să-i pară rău că poftise pe toți mitocanii, care-și închipuiau astfel că sînt egali cu el. Ar fi trebuit să-i lase pe afară, să vadă serbarea de la poartă. „Bine, bine ! își zise în gînd, posomorît. Astăzi, treacă, dar de mîine, zut ! Botu ! Neamuri proaste !“

Maestrul de ceremonie se apropie, impersonal şi plin de demnitate.

— E timpul pentru masă, spuse, aplecat ţeapăn spre urechea gazdei.

— E, apăi atunci să-i dăm drumul!

Personajul se retrase în uşă, cu o scîrbă marţială, şi împinse draperiile la o parte. În spatele lui se aprinseră luminile, sufrageria ieşi din penumbră. Un policandru ca de catedrală sticlea în mijlocul plafonului, trimiţînd ape albe cu răsfrîngeri din spectru pe faţa de masă sclipitoare.

Înţepenit în uşă, maestrul de ceremonii, poate dezgustat de propria-i titulatură, anunţă, de sus, solemn şi acru:

— Dineul e servit!

Oaspeţii se mişcară cu comentarii de satisfacţie. Unuia îi scăpă glasul:

— Bine că-i gata, nene, că mă tăia la ramazan!

Vorbele nepotrivite se pierdură însă în înghesuială.

Lipănescu o strigă pe Anghelina, care tot mai păzea uşa:

— Cucoană, haide la masă!

La mijlocul mesei, cu spatele spre cămin, şedeau prefectul şi domnul Virgilică, pe un loc de onoare divizat de nevoie. În dreapta prefectului, primarul; în stînga domnului Virgilică, directorul rafinăriei. De acolo înainte, fiecare cum găsise loc, sau cum găsise de cuviinţă, fără ceremonie, şi fără îndrumare, ca la un parastas în familie; unii se înghesuiau în faţă, mai la vedere, dar erau şi din cei bucuroşi să şadă la coada mesei. Ca singur protocol, Lipănescu oprise pentru el şi Anghelina cele două scaune din faţa prefectului, rezemîndu-le cu spătarul de masă, ca la restaurante, să nu le ocupe altcineva. Anghelina însă se aşezase într-un loc ferit, printre cîteva cucoane modeste şi sfioase.

Bărbatul se duse la ea şi o trase de mînă:

— Haide, frate, vino că ți-am oprit loc !

— Las că-i bine și aici !

— Apăi nu așa ! șopti Lipănescu, printre dinți, cu o mînie trecătoare. Eu vreau să fii cucoană, nu negustoreasă, că d-aia m-am zbătut !

Se supuse și veni după el, tot uitîndu-se speriată înapoi, la trenă, să n-o calce cineva, s-o lase dezbrăcată.

Chelnerii ieșiră dinspre bucătărie, cu tăvile ridicate la înălțimea umerilor, și se împărțiră din loc în loc, în spatele musafirilor. Sub ferestrele sufrageriei muzicanții își încercau instrumentele. Capelmaistrul bătu cu bețișorul în pupitru ; țipetele vesele, săltărețe, ale unei sîrbe, năvăliră înăuntru.

Dinspre coada mesei, din colțul negustorimii, se ridică un mic chiot de veselie. Lipănescu se răsuci pe scaun, emise din ochi un fulger, apoi se întoarse spre invitatul din fața sa, primarul, care zîmbea îngăduitor.

— Gîlmele ! Scuzați !

Era servit primul fel, cînd se auzi un automobil oprind în fața intrării. Lipănescu se aplecă spre Anghelina.

— Ia vezi tu !

Femeia își privi trena adunată sub masă, socotind de unde s-o apuce. Pînă să facă o mișcare, întîrziatul intră necondus de nimeni și veni direct în sufragerie, grăbit și jovial, cu pălăria în mînă.

— E, uite și bancherul ! strigă, vesel, domnul Virgilică.

Dimopol se înclină în toate părțile ; regăsea peste tot fețe cunoscute.

Nu mai era nici un scaun liber, decît la coada mesei. Cu toată sila, Lipănescu se gîndi că ar trebui să ridice pe cineva, ca să-i facă loc bancherului.

— Anghelino, ia, mai bine du-te tu la cucoane !

Dimopol îi simți intenția și se împotrivi cu modestie :

— Pardon, eu sînt de vină ! Cu automobilele astea nu poți fi niciodată sigur ; te lasă cînd ai grabă mai mare. Stați, că mi-am găsit loc !

Se strecură spre coada mesei, în colțul negustorilor. Aceștia îl primiră cu semne de respect și sfială. Se ridicară, pe jumătate, sprijiniți cu mîna în scaun, și se prezentară. Dar Dimopol îi cunoștea pe cei mai mulți, dacă nu personal, cel puțin din auzite. Avea lista negustorimii din toată țara, pe orașe, ca să știe unde să se adreseze la o nevoie oarecare. Multora le trimitea felicitări de Anul Nou, așa, din senin, fără să fi avut de-a face cu ei, făcîndu-i să-și pună fel de fel de întrebări, înmeburiți de mirare.

Chelnerul reveni, să servească și oaspetele întîrziat.

— Să trăiți, coane Gigi !

— A, aici erai, Iancule ?!

Îl cunoștea, deși bietul om nici nu visa că ar putea să-l țină minte. Se înroși pînă în vîrful urechilor. Dimopol își scoase în farfurie, fără grabă, cu un aer de senior, încredințat că va fi mai bine servit decît amfitrionul. Vecinul din dreapta se săltă de pe scaun.

— Sifon sau borviz, domnu Dimopol ?

La centrul mesei izbucni un hohot de rîs. Domnul Virgilică stîrnise hazul cu o anecdotă politică. Numai prefectul abia dacă zîmbea, de politețe, cu capul în farfurie. Masa începea să se încălzească, băuturile și mîncărurile veneau ca pe bandă rulantă, toate provocau murmure și exclamații. Ciulamaua de ciuperci mai ales îi scoase din nepăsare și pe cei mai tăcuți oaspeți. Anghelina băgă de seamă că primarul își luase foarte puțin. Privi cu părere de rău cum se ducea tava plină.

— De ce nu serviți ? Mai luați, vă rog ! Totul este plătit.

În jurul lui Dimopol, negustorimea devenea zgomotoasă ; de la celălalt capăt al mesei începură să se audă, îndrăznețe, și glasurile cucoanelor.

— Uite gîștele, gîștele ! zise unul.

Cel din față îl călcă pe picior și-i făcu semn spre Dimopol, să-și țină gura. Precauțiunea era de prisos, bancherul nici nu auzise remarca grobiană. Sorbea din pahar cîte o înghițitură, avea aerul că urmărește convorbirea vecinilor, în realitate însă era atent la altceva ; tot făcîndu-se că-și schimbă locul pe scaun, cerceta discret sufrageria. Era o încăpere mare, monumentală la proporțiile provinciale, înaltă de peste cinci metri, lată de vreo șapte și lungă poate de șaisprezece. Șase ferestre, cu arcadă, se deschideau deasupra grădinii, unde se vedeau becuri colorate. Înspre salon, cădea în falduri bogate o draperie grea, cafenie. Alte două draperii acopereau trecerea spre dependințe. Partea de jos a pereților era îmbrăcată în stejar sculptat. Bancherul nu-și dădea seama ce putea fi tapetul de deasupra, un material mat, cafeniu ca draperiile ; mătase în nici un caz, hîrtie, ar fi fost prea sărăcăcios ; nu credea că Lipănescu i-ar fi putut trage un asemenea chiul. Mai degrabă putea fi piele cu ornamentații venețiene, fiindcă izbutea să dea sufrageriei un aspect somptuos. Ar fi vrut să se ridice, să pipăie peretele, dar deocamdată n-avea cum.

— Să ne trăiți, coane Dimopol !

Negustorii erau bine înfierbîntați, ajunseseră la dispute și la îmbrățișări. Unul, dezarticulat și neatent, răsturnă paharul pe jos. Dimopol se trase speriat într-o parte, privind parchetul care se înnegrea. Aproape că i se făcu rău.

— Iancule, Iancule !

— La ordin, coane Gigi !

— Adă o cîrpă, repede !

După ce chelnerul șterse pe jos, cu bunăvoință inexplicabilă, Dimopol îl bătu pe braț, mai liniștit.

— Iancule, tu ești băiat bun, te știu eu! Cînd strîngeți, ai tu grijă să dea cu benzină și să frece puțin cu ceară. Să nu rămînă pată; e păcat de lucrul omului!

Veselia continua să crească, aţîţată de băutură și de muzica zgomotoasă. Domnul Virgilică își aprinsese țigara, ceea ce îndemnase pe toți fumătorii și pe mulți nefumători să facă la fel. În cîteva clipe, sufrageria se umplu de fum.

— Da unde se duse bancherul? întrebă deodată un oaspete.

Îi era vecin de scaun și nu-și dădea seama cum putuse să dispară.

— O fi avînd și el vreo nevoie!

Numai Anghelina, cu ochii în toate părțile, după obișnuința de la prăvălie, văzuse cînd se ridicase bancherul și se strecurase pe sub draperie. Îl trase pe bărbată-su de mînecă.

— Ia uite, ce caută Dimopol dincolo?

Văzîndu-se singur în salon, bancherul făcu două-trei mișcări de gimnastică, să se dezmorțească: își dădu brațele în lături, se aplecă în față, apoi pe spate, își puse în mișcare bicepsii, sub mîneca smokingului. Pe urmă se apropie de o oglindă, se privi atent, își pipăi obrazul, își masă cutele de la ochi, își potrivi papionul cu mișcări meticuloase. Mulțumit, începu să inspecteze salonul, cum făcuse și dincolo; din salon trecu în hol, aruncînd de jur-împrejur priviri pricepute, cercetă pereții, plafonul, parchetul, ușile, clanțele, balamalele, cercetă pînă și sticla de la ferestre, să vadă dacă era de bună calitate, dacă nu avea valuri și bule de aer. În fundul încăperii atîrna o draperie grea, dintr-un perete în altul, părînd că ascunde un provizorat. Bancherul își băgă curios capul prin despicătură și, în lumina slabă, de sus, văzu scările care duceau la etaj. Erau două rînduri de scări, largi, bogate, ar-

cuindu-se din dreapta și din stînga, pentru a se uni în față, pe un palier de dimensiuni inutile ; lăsînd la o parte proporțiile nejustificate, ansamblul dădea impresia de măreție, părea că la capătul scărilor își va găsi locul un tron și un sceptru. Deocamdată palierul era gol ; numai peretele din fund susținea o oglindă și ea disproporționată, probabil de dimensiunile maxime în care o putea confecționa vreo fabrică. Dovedea o ambiție colosală, nedusă însă pînă la capăt, căci nu putea fi admirată de nimeni ; se cunoștea că sosise în ultima clipă, purta încă semne și cifre scrise cu săpun. Nici scările de stejar nu erau curățate, nici covorul pus.

Ajungînd la etaj, într-un hol ca un hău, Dimopol se poticni și rămase cu gura căscată. Un bec slab, fără abajur, atîrna, la capul unei sîrme, din plafon, îmbrăcînd încăperea într-o lumină de binà. Pereții se vedeau hîzi, netencuiți, brăzdați de umbre sinistre. Dădu să meargă mai departe, dar simți că se îngroapă în praf, în talaș, în mormane de gunoi. Pe margine, un rînd de scînduri, cum se pun prin curțile de mahala inundate, ducea la dormitorul gazdelor, singura încăpere terminată la etaj.

Dimopol își pierdu firea ; porni înainte, prin praf, aruncînd talașul în lături, cum ar fi înotat în glod, nevenindu-i să creadă, sperînd că visează. În fundul holului, guri de ușă se deschideau în dreapta și în stînga spre încăperi neterminate, fără formă, ca niște poduri. Numai ferestrele erau puse, și deasupra fiecăreia ardea cîte un bec atîrnat de sîrme.

Se întoarse, buimac. În capul scărilor se opri și se scuturà, apoi începu să coboare repede, cu porniri războinice. Pe palier dădu nas în nas cu Lipănescu ; se priviră, înfruntîndu-se.

— Căutai ceva, bancherule ?

Mînia lui Dimopol se comprimă ancestral, se transformă în politețe ; un șir lung de strămoși îl secundau, sîngele a o

sută de sfetnici înțelepți curgea amestecat în vinele lui. Războiul era dăunător și zadarnic.

— Amice, ți-am vizitat castelul. Te-am văzut prea ocupat cu înalții oaspeți. Ai o proprietate princiară! Te felicit din toată inima!

Lipănescu îl privi o clipă descumpănit, pe urmă își umflă pieptul sub cele trei decorații:

— E, văzuși? Să mai spună cineva că în Țara Românească nu sînt oameni de ispravă!

Dimopol îl apucă de braț și coborîră scările. Muzica militară făcea să zbîrnîie ferestrele.

— Amice Lipănescu, ca să nu-ți mai amintesc prin poștă, vezi, nu uita, sîmbătă e scadența noastră.

Ajunseseră în salon; gazda se întunecă.

— Bine, bine!

— Cred că totul o să fie-n regulă, nu-i așa? N-o să avem motiv de ceartă.

— Bine, bine!

— În orice caz, insistă bancherul, dacă vrei să asculți un sfat dezinteresat, de la un om care se pricepe, nu lăsa lucrul la jumătate. Ce nu se face de la început, așa rămîne, Dumnezeu știe pînă cînd! (Văzînd ochii mirați ai gazdei, urmă, arătînd discret cu degetul spre plafon:) Vorbesc de etaj. Nu lăsa lucrul la jumătate!

Lipănescu se înfurie, îl atinsese unde-l durea mai tare. Nu vroia să știe nimeni ce era la etaj, el însuși vroia să se amețească, să uite rana deschisă care îi întuneca petrecerea.

— Și ce ai dumneata cu castelul meu? strigă, roșu în obraz. Îl termin cînd vreau și dacă nu vreau, nu-l termin! Dacă îmi vine chef îi dau foc astă seară, să-mi distrez musafirii. Îi pun dinamită! Treaba mea!

— A, nu așa, nu așa, amice! N-ai dreptul

— Şi de ce, mă grecoteiule ?

Bancherul suportă şocul fără să tresară ; trebuia să fie calm din generozitate, avea în faţă un om învins.

— Fiindcă am şi eu o mică parte în zidurile astea. Cît m.i te plăteşti de ea nu faci nici o mişcare.

La gura lui Lipănescu se iviră spume. Pînă să răspundă, îşi auzi numele strigat de meseni, printre aplauze. Dădu furios draperia la o parte şi se repezi în sufragerie. La mijlocul mesei, domnul Virgilică se ridicase în picioare, să ţină un discurs, dar nu putea începe în lipsa gazdei. Văzîndu-l că intră, oaspeţii izbucniră în urale. Primirea aceasta zgomotoasă alungă toată mînia amfitrionului.

— La porunca dumneavoastră, coane Virgilică ! zise pe cînd îşi relua locul. Iertaţi-mă că plecai !

Dimopol, rămas în salon, se aplecă pe o fereastră şi cercetă sumar zidăria, pe dinafară. Muzica militară era în pauză ; gagiştii trecuseră la bucătărie, să mănînce. Afară nu rămăsese decît un copil de trupă, care păzea instrumentele. La colţul din fund al clădirii, Amilcar, înconjurat de ceilalţi şoferi, se chinuia să repare un cauciuc de rezervă. Din sufragerie, se auzea glasul domnului Virgilică :

— Stimate coniţe, stimaţi convivi, iubite domnule Lipănescu, aş fi vrut să spun două vorbe numai ca om, în calitatea mea de prieten şi vechi admirator al amfitrionului, dar văzînd măreţele lui realizări, e peste putinţă să nu mă gîndesc la partea lor politică, fiindcă ele ilustrează programul de prosperitate obştească pe care îl susţine partidul nostru.

Aplauzele acoperiră ultimele cuvinte. Se auziră strigăte de aprobare, mai ales în grupurile negustorilor. După ce se făcu linişte, vorbitorul reîncepu :

— Stimate coniţe şi stimaţi convivi..

Dimopol trecu în hol, mai aruncă în treacăt o privire pe pereți, ieși pe ușa principală, coborî scările și ocoli castelul, pe bordura de beton.

— Ei, Amilcar, merge ?

— Merge, da merge greu, domnule !

— Lucru vechi, coane, și-a trăit traiul ! spuse un șofer, privind camera tărcată de petice roșii și negre, buboasă, ca mîncată de lepră.

— Amicilor, n-aveți dreptate ! îi mustră bancherul pe toți în bloc, simțind că prin gura unuia avea de înfruntat părerea tuturor. Dac-am face și cu noi așa, ar trebui să ne omorîm părinții cînd nu mai pot să muncească.

— Păi nu se potrivește una cu alta !

— Așa crezi dumneata ? Ia să vedem de ce nu se potrivește ?

Cel care vorbise nu fu în stare să-și explice gîndul.

— Fiindcă nu se potrivește !

Nu mai era sigur pe vorba spusă înainte. Dimopol îl bătu pe umăr prietenește și îngăduitor :

— Amice, lasă filozofia, nu-i pentru dumneata. Haide, Amilcar, dă-i înainte !

La colțul din față, Amilcar și un alt șofer îl ajunseră din urmă.

— Coane, eu sînt cu mașina lui dom prefect. Vă dau eu o cameră nouă, nu-i mare lucru. La noi nu se cunoaște.

Dimopol ciuli dintr-o dată urechile.

— E păcat și de bietu băiat ! urmă șoferul. Mai mare munca decît folosu. Așa, dacă vă dau eu o cameră...

— Foarte bine ! Ad-o s-o văd !

Omul plecă în fugă și se întoarse cu o cameră roșie, în mod evident neîntrebuințată. Dimopol o cercetă, pe o parte, pe alta, apoi o înmînă lui Amilcar, cu un gest mărinimos :

— Poftim ! Acum ai grijă ce faci !

Şoferul prefectului se luă după el ; plecase fără un cuvînt şi fără un gest, teribil de distrat dintr-o dată.

— Coane, cum facem...

— Ah, te uitasem ! Îţi datorez ceva ?

— Cît credeţi dumneavoastră. O cameră nouă costă trei sute de lei.

— Dar pe dumneata nu te costă nimic.

— Dacă o luaţi aşa...

— Amice, nu uita că te-aş putea spune prefectului !

Bietul om se trase înapoi, lovit între ochi.

— Atît doar că eu sînt cumsecade ! Hai, spune ce vrei pe ea ?

— Cît credeţi şi dumneavoastră. Dacă ea costă trei sute de lei...

Bancherul băgă mîna în buzunar şi alese, cu degetele pricepute, două monede de cîte douăzeci de lei.

— Numai atît, pentru o cameră nouă ?

— Uite şi un bilet de cinematograf !

Devenise de curînd proprietarul sălii unde era instalat cinematograful Capitol şi ciupea de la director bilete, cîte cincişase pe zi, pe care le împărţea gardienilor, birjarilor, măturătorilor, cerşetorilor şi celorlalte cunoştinţe de pe stradă.

— De cinematograf îmi arde mie ! ?

— Te păcăleşti dacă nu-l iei ! Du-te să vezi filmul, l-am văzut şi eu ; ai să-mi mulţumeşti !

Pe ferestrele sufrageriei năvăliră aplauze. După ce se potoliră, se auzi glasul domnului Virgilică în continuare : „...fiindcă, urmînd lozinca lordului acela (se vedea că nu-i ştie numele — l-ar fi citat) care a făcut din Anglia o ţară prosperă, partidul nostru vrea să facă din România o ţară de bogătaşi. Dacă progresul unora poate nemulţumi pe alţii, noi

ne ridicăm cu acest principiu : să ne îmbogățim toți ! (Urale și aplauze, tacîmuri lovite, scaune trîntite cu entuziasm.) Încît, stimate coniţe și stimați convivi, fără voia mea trebuie să dau acestei sărbători un sens politic. Avem în față o strălucită exemplificare a uriașului nostru deziderat. Iubite domnule Lipănescu, nu numai breasla din mijlocul căreia te-ai ridicat, nu numai concetățenii, dar însuși partidul nostru, și nu exagerez spunînd că prin noi înțeleg întreaga țară, trebuie să fie mîndri de dumneata ! (Alte aplauze.) Iubite domnule Lipănescu, dă-mi voie ca în fața tuturor acestor oameni..."

Lipănescu asculta, fără să mai înțeleagă, cimentat în spătarul scaunului, cu pieptul umflat, cu capul pe spate, cu ochii la vorbitor. Valuri de emoție îi făceau inima să se zbată, se simțea gata să se ridice în picioare, să întindă brațele și să zboare, simțea înăuntrul lui o forță pe care niciodată nu o bănuise atît de viforoasă. Cu cîteva minute mai înainte, cînd domnul Virgilică începuse să vorbească, se lăsase întunecat de niște gînduri mărunte ! Ciocnirea cu Dimopol îl neliniștise, îi amintea nu numai de polița lui, ci și de altele ; cea de la Creditul Industrial, care expira peste două zile, cea de la Banca Petroliferă, pentru care ducea tratative de prelungire. În timp ce producția scădea, în timp ce prețul petrolului prăbușit nu se mai redresa, cheltuielile creșteau, strîngînd în jurul lui un cerc de griji, amenințător. Peste trei sferturi din schelele vecine se închiseseră și altele se închideau, zi de zi. Stratul de petrol era secătuit, pămîntul refuza să mai dea ceva. Unii încercaseră săpături mai adînci, dar nu găsiseră nimic ; pleeau, unul după altul. Numai el rămînea pe loc, să lupte înverșunat cu datornicii, mărind dobînzile, luînd dintr-o parte ca să plătească în alta, gîfîind, asudînd, așteptînd să-și ducă planul pînă la capăt.

Acum se simțea ușor, liber, învingător ; i se părea că numai prin strălucirea serbării, ca prin miracol, lanțul de griji căzuse, eliberîndu-l, îngăduindu-i să zboare nestînjenit, după gîndurile lui. Îl asculta pe vorbitor și nu mai auzea nimic, afară de pocnetul vînei care i se zbătea sub tîmplă, îmboldindu-l să se arunce în sus.

Domnul Virgilică făcu o pauză, cît să ridice paharul, apoi încheie :

— De aceea, împreună cu dumneavoastră, închin în sănătatea lui, pe care dați-mi voie să-l numesc : Biruitorul !

Amfitrionul prinse numai ultima vorbă, ridicolă și umflată ca o gogoașă, și-o înghiți lacom, în strigătele și în aplauzele care stîrneau în creierul lui un zbîrnîit de escadră aeriană. Vîna de sub tîmplă îi pocni o dată prelung și-l proiectă în picioare.

Invitații aplaudară.

Ridică brațele în lături, cum ar fi vrut să-și măsoare înălțimea față de ceilalți, inspiră, șuierînd, adînc, pînă la perforarea plămînilor, și, parcă nefiindu-i de ajuns, își repezi pumnii în piept cu atîta forță, că se auziră coastele trosnind.

— Biruitorul ! șopti printre dinți.

Se uită cînd spre un cap al mesei, cînd spre celălalt, cu o privire rătăcită, care nu se oprea nici la oameni, nici la ziduri. Oaspeții aplaudară iarăși, dar păru că nu-i aude.

— În jurul meu s-au ridicat dușmanii : „Predă-te !" Eu i-am împuns cu sulița și le-am strigat : „Spurcăciunilor, dați-vă la o parte ! Lipănescu trebuie să iasă biruitor !"

Mesenii se priviră nedumeriți. Cei care nu ascultaseră, văzînd că tăcuse, aplaudară :

— Bravo, domnule Lipănescu !

Intrigați, unii se suciră pe scaune, cu fața la el, să-l audă mai bine.

— De patruzeci de ani lupt cu inamicul, să-l răpun. Mi s-a arătat în fel şi fel de chipuri, dar l-am recunoscut şi am băgat sulița în el !

Primarul ridică încet capul şi începu să-l privească altfel, cu un ochi mai atent. Zîmbetul lui de curiozitate, fixat în colțul gurii, începea să se împietrească. Lipănescu nu vedea pe nimeni, gesticula, se răsucea brusc, de parcă s-ar fi temut că-l pîndeşte cineva din spate. Mustața i se pleoştise, un capăt atîrna în jos şi-i deforma obrazul.

Domnul Virgilică se aplecă la urechea primarului.

— S-a îmbătat !

Primarul rămase împietrit, cu o expresie de nedumerire şi consternare. Vorbele lui Lipănescu urmau o logică intraductibilă, se simțea că sînt conduse de un fir, de o obsesie, dar de ceva numai al lui.

— O sondă nu-i totuna cu o găină ! O găină face trei sute de ouă pe an ; din trei sute, zece se strică, douăzeci se sparg, o sută le vinde țăranul la oraş, iar două sute fac pui. Din două sute de pui, zece sînt cocoşi şi restul puici. Puicile umblă cu cocoşii şi pe urmă fac ouă. În doi ani ies o mie de ouă, în cinci ani o sută de mii de ouă, în zece ani un milion de ouă...

Cifrele îl înfierbîntau ; se pierdu în ele, ca pe o mare furtunoasă. Acum, cînd se vedea biruitor, nu-şi mai dădea silința să-şi înfrîneze pornirea care îl făcea să se arunce orbeşte, cu capul înainte.

— ...în o sută de ani, două miliarde de ouă, în cinci sute de ani, trei mii de trilioane de ouă...

Capetele, chiar şi ale celor mai amețiți, începură să se întoarcă nedumerite spre el.

— ...în zece mii de ani, zece milioane de miliarde de ouă...

Se poticni, mintea nu-i mai furniza numerele urcătoare de care avea nevoie. Făcu un semn larg, deschis către infinit şi,

parcă săturată de această mișcare, vîna de sub tîmplă, pînă atunci gata să plesnească, se liniști, iar gîndurile i se regrupară într-o temperatură mai joasă. Reluă cu glasul potolit, cu o limpezime care îi uimi iarăși pe meseni, nemaiîngăduindu-le să-și dea seama ce se întîmplă cu el :

— O sondă nu-i găină, dar dacă nu-i găină nu înseamnă că nu face ouă. Eu am avut la început cinci sonde, pe urmă am făcut zece. Astăzi am cinci sute, mîine o să am o mie, poimîine două mii, la anul un milion. (Se înfrînă cu efort.) Atunci am să cumpăr toate dealurile și am să le nivelez. De aici pînă în schelă am să fac șosea asfaltată. (Se opri puțin, să se gîndească.) Nu una, două șosele !

Dar îndată, cifra i se păru prea mică și se încruntă ; căuta alta în minte ; tîmpla începu să-i zvîcnească.

— Nu două, șase... zece șosele, late de paisprezece metri.

Ochii primarului îl urmăreau cu aceeași consternare împietrită. Văzu pe chipul lui pîlpîind o lumină roșie, ca o hemoragie sub piele. Mustața i se prăbușise, îi lungea chipul, i-l descărna, făcîndu-l înspăimîntător.

Domnul Virgilică tresări.

— Ce-i asta ?

Lumina roșie de pe chipul gazdei crescuse în ferestre și din ferestre venea în pereți, care o absorbeau în fondul lor sumbru, nelăsînd deasupra decît un luciu rece.

Pe Lipănescu nu-l mai satisfăceau cifrele, erau epuizate, îl interesau faptele.

— ...late de douăzeci de metri fiecare ! Și cea din mijloc, de cincizeci, să fie numai pentru mine. Pe urmă, am să cumpăr Cîmpina toată, cu primăria, cu gara, cu podul de fier și cu voi toți !

Cîțiva oameni se ridicară, neliniștiți, și se repeziră la ferestre. Dincolo de muchea dealului, unde se termina grădina

castelului, o flacără apocaliptică se înălța pe cer și pîlpîia de la o zare la alta. Sufrageria se făcu roșie. Întărîtat de lumină, stăpînul casei își zvîrli brațele în lături, ca să cuprindă cît mai mult spațiu și se întoarse spre primar :

— Cît vrei pe oraș ? Îl cumpăr numaidecît !

Înspre dependințe se auzi larmă ; cineva se zbătea să intre, pe coridoare răsunară încălțări țintuite, draperia se despică și un sergent de stradă năvăli înăuntru. Prefectul se ridică repede, să-i iasă înainte. Toate capetele se întoarseră spre ei.

— Domnilor, s-a întîmplat o nenorocire ! S-a aprins schela la Runcu !

O pîlpîire roșie, venită de departe, dar vie și alarmantă trecu peste ferestre. Oamenii se repeziră afară. Din ușa castelului, flăcările se vedeau, dincolo de dealuri, cotropind cerul. Motoarele automobilelor porniră huruind, mărind spaima oaspeților. Spre oraș se auziră ambulanțele, sunînd sinistru din claxoanele lor de alarmă.

În sufragerie rămăseseră cîteva femei speriate, cîțiva bărbați prostiți sau consternați. Anghelina stătea liniștită pe scaun, fumînd, parcă neînțelegînd ce se întîmplă.

— Unde-a fugit primarul ? răcnea Lipănescu, rotindu-se rătăcit în lumina roșie, cu pumnii strînși, cu brațele deschise, cu vîna de sub tîmplă slobozită definitiv. Să vină primarul, vreau să-i cumpăr orașul ! Zece milioane cere ? Zece îi dau ! O sută ? O sută îi dau ! O mie, un milion de milioane ? Nu-mi pasă ! Să vină și primarul de la Ploiești ! Îl cumpăr ! Să vină primarul de la București !...

36

Lanțul de oameni se vedea de departe. Flăcările le întindeau în spate umbrele lungi, făcîndu-le să joace, cu mișcări de bocitoare. Sirenele uzinelor continuau să sune, mecanicii le uitaseră parcă deschise. Un crater roșu desena o gură de iad în mijlocul văii, de unde focul țîșnea împletit cu fum, în șuvițe negre, violete, roșii și albe, dincolo de incandescență. Turla de metal, căzută pe o parte, se topea, fierul curgea în gura craterului, unde flăcările îl dezagregau de nu rămînea nici abur. În locul barăcilor nu mai era decît jăratic, dintr-o ardere care însă nu părea sfîrșită — jăraticul nu prindea umbre, rămînea viu și parcă perpetuu. Mai jos, pe fundul văii, celelalte sonde arseseră și acum se stingeau, cu pîlpîiri obosite.

Doi oameni în combinezoane de azbest veniră cu o targă și o lăsară în drum, lîngă ambulanțe. Îndată, în jurul lor se făcu un cerc de oameni. Erau sondori, toți negri, cu chipurile întunecate, împietrite într-un amestec de milă și spaimă, ca niște animale pîndite de aceeași primejdie. Sanitarul, cu halatul înroșit de flăcări, se aplecă deasupra târgii unde se vedea o făptură greu s-o crezi om, un chip subțiat, cu nasul ascuțit, cu ochii albi în mijlocul obrazului ars. Fruntea era acoperită de marginea pălăriei care, de neînțeles, rămăsese în cap, întreagă,

o pălărie de pîslă, roasă ; de sub ea, părul atîrna peste urechile bășicate. Din îmbrăcămintea omului ieșea un fum înecăcios, cu miros de carne și de stofă pîrlită. Deasupra genunchilor, pe coapsele slabe, pantalonul mai ardea, făcînd pielea să sfîrîie. Labele picioarelor, mîncate de foc, păreau topite în apă tare ; sub cioturile carbonizate, capetele oaselor ieșeau, albe, cu același luciu sticlos ca al ochilor.

— Moare ! zise sanitarul.

Un sondor venea în fugă de la bordeie ; se aplecă peste targă, scoase din sîn un cap de lumînare și-l puse în mîna neagră. Degetele pîrlite se închiseră cu un spasm, peste ceara izbăvitoare de suflete, și muribundul începu să se zbată, moale, numai din jumătatea de sus a trupului.

Din vale se auziră strigăte înecate și icnite :

— Păzea ! Fereşte drumul !

Un om în pielea goală, ud, cu o bucată de cămașă pe umeri, urca în fugă. Ajuns în mijlocul sondorilor, văzu targa și începu să rîdă cu o bucurie smintită :

— Ia te uită, pocitu !

Sanitarul îl apucă de mînă.

— Stai să-ți fac un pansament !

Pe umerii și pe brațele omului, sub pielea jupuită de flăcări, se vedea carnea vie.

— N-am nevoie, am scăpat ! Numai eu am scăpat ! Au ars toți, ca bradu în sobă.

De vale, în lumina focului se vedeau umbre încremenite. Erau oameni înțepeniți în poziții ciudate, înșirați pe coastele dealurilor, fumegînd încă, de parcă ar mai fi avut urme de duh să se ducă la cer o dată cu fumul. Pe unii, îmbrăcămintea arsese pînă la ultima zdreanță, lăsîndu-le pielea goală, întinsă, parcă umflată cu țeava. Pe alocuri, carnea era ruptă, și între

marginile însîngerate se vedea grăsimea, albă, pufoasă ca vata. Unii căzuseră cu fața în jos, poticniți, alții se prăvăliseră pe o coastă, alții erau strînși ghem, cu genunchii la gură, fără formă omenească. Pe mulți, moartea îi prinsese fugind spre rezervorul de apă și, cum flăcările le jucau umbrele, păreau că sînt gata să se ridice, să-și reia goana, neoprită încă în membrele arse. Unul încremenise cu mîinile încleștate în buza rezervorului ; capul îi atîrna rînjind pe spate.

— Uită-te la ei ! rîdea, nebun, cel care scăpase. Pe toți i-a luat dracu ! Numai eu am apucat să m-arunc în apă. Au sfîrîit hainele, de parcă erau artificii și au căzut de pe mine ca scrumu. Uliu, cum miroase a carne arsă !

Deodată, se opri speriat, cu gura mare, rotundă, cu mîinile în lături, cu ochii dați peste cap, de parcă ar fi vrut să se privească înăuntru.

— Dați-mi puțină apă. Mă mistui de sete.

— Stai să te pansez.

— N-am nevoie, doar că mi-e sete.

Își pipăi pieptul ; simțea că se întîmplă cu el ceva la care nu se așteptase. Privi rătăcit, se roti de cîteva ori, cu ochii de la un om la altul, ca și cum ar fi vrut să descifreze o lămurire de pe chipurile lor înghețate și deodată se năpusti în vale, spre rezervorul cu apă. La cîțiva pași, genunchii i se înmuiară ; se clătină, căzu în lături, se rostogoli de cîteva ori pînă se opri într-o buturugă, chircit pe o coastă, sfîșiindu-și pieptul cu unghiile.

— Veniți cineva, strigă sanitarul, să-l aducem la ambulanță !

Pe gura omului țîșni o vînă neagră de sînge. Trupul începu să se strîngă, să se facă mai mic, să se înnegrească. Ochii se

duseră peste cap, lăsînd să li se vadă albul sticlos, şi rămaseră aşa, ca şi cînd ar fi văzut în sfîrşit ce i se întîmplă înăuntrul fiinţei.

Un sondor se aplecă şi îi puse în mînă un capăt de lumînare. Trupul icni, şi alt val de sînge curse pe gură, cu cheaguri de culoarea tăciunilor.

Pe dealurile roşii, lanţul sondorilor stătea neclintit ; numai umbrele în spatele lor se mişcau, împletindu-se. Orbiţi de flăcări, neputincioşi, îndobitociţi, martorii priveau leşurile fumegînde de care nu izbutea să se apropie nimeni, să le ridice.

Sirenele amuţiră, pe rînd şi în aer rămase numai tunetul flăcării. În jurul celor cîteva sonde aşezate pe povîrnişuri, se agitau echipele de incendiu ; unii săpau şanţuri, alţii mînuiau pîrghiile pompelor, stropeau turlele şi acoperişurile.

Un huruit din adînc făcea pămîntul să tremure şi, prin flăcări, vibraţia se transmitea cerului care se zvîrcolea în întuneric, pînă departe, fluturîndu-şi marginile bolţii.

Vîrfurile copacilor începeau să pălească, foşneau, se aplecau ca lumînările înmuiate. Între pîlpîirile focului se auzeau pocnind trunchiurile încinse, şi pădurea prindea sunetele, le ducea ecoul în adîncurile ei necunoscute de oameni, unde poate îşi aflau refugiu păsările, sălbăticiunile şi dihăniile.

Un sondor atinse peretele ambulanţei şi îşi trase repede mîna.

— Mă, da ce arde, vere ! se miră, prosteşte.

Flacăra stîrnea vîrtejuri, sugea aerul ca în nişte foale, îl trimitea la cer o dată cu şuierul, lăsa în urmă gol şi uscăciune. Oamenii răsuflau repede, cu gura şi cu nările aspre. Dogoarea le pătrundea încet în mădulare, în gît, în plămîni, scorojindu-i pe dinăuntru. Ochii zvîntaţi le stăteau ţepeni în

orbite, fără luciu, fixaţi într-un loc de unde nu se puteau desprinde.

În spatele lor, mai departe, unde aerul răcit cădea iar pe pămînt, cobora în valuri mirosul de carne arsă. Era un miros greu, ca nămolul, care înfunda nările, şi răsuflarea nu-l mai putea da afară. Mulţimea care abia acum începea să dea năvală, oameni de toate felurile, îl străbăteau ca pe o apă, îşi făceau loc cu mîinile şi-l luau cu ei în îmbrăcăminte, în inimă, în sînge, mirosul iadului, mirosul întregii lumi pîrjolite. Dar ei veneau, tot mai mulţi, speriaţi, negri, alergau spre creste să privească, atraşi de aceeaşi chemare neînţeleasă, bolnăvicioasă, dureroasă, care-i ardea pe dinăuntru cum focul îi ardea pe dinafară.

Cîteva femei se opriră în capul dealului, izbite de dogoare, se prăbuşiră în ţărînă şi începură să bocească. Un ţipăt izbucni dintr-o coastă ; o fată recunoscuse pe cel agăţat de buza rezervorului cu apă.

— Uliuu ! Măiculiţăăă !

Era un ţipăt de fiară, se împletea cu şuierul flăcărilor, cu huruitul pămîntului, cu freamătul furtunos al pădurii. Dar acum se auzeau femei bocind şi ţipînd pretutindeni. Neveste şi fete veneau într-una, din sate, să-şi caute oamenii ; în capul dealului se opreau, biciuite, priveau leşurile presărate pe maluri, se prăbuşeau în ţărînă şi începeau să ţipe. Erau ţipete de copile şi de bătrîne, unele prelungi, unele ienite, erau ţipete subţiri ca nişte chiote şi răcnete însîngerate, pornite din fundul măruntaielor, nici unul nu semăna cu altul, glasurile disperării se numărau cu zecile şi cu sutele şi cum se amestecau, parcă sudate la căldura focului, dădeau un singur bocet, al lumii şi-al pămîntului.

Venea tot mai multă mulţime, din schele şi din sate. Flăcările creşteau pentru fiecare. Uneori părea că vor ajunge la cer,

îl vor străpunge şi-l vor face să cadă, pîrjolit, cu marginile flendurite. Deasupra, bolta era neagră, afumată ca un cotlon de mărime cosmică. Sub ea depărtările se împurpurau, una de la alta ; linia orizontului părea un fir roşu, şerpuit peste dealuri. Cîţiva nori, primind lumina în plin, alergau pe cer ca balaurii roşii.

Fata de deasupra rezervorului se zbătea pe jos, despletită, şi răgea cu pămînt în gură :

— Uliuu ! Marineee ! Marineee !...

Iar celelalte femei îşi împleteau bocetele cu ale ei, smulgîndu-şi părul, izbindu-se cu pumnii în cap, muşcînd ţărîna fierbinte.

Drumul înspre Schela Veche era plin de lume ; ambulanţe, camioane, căruţe coborau, ducînd răniţii. Cîte o femeie, care îşi ştia bărbatul la lucru, ţinea, despletită, calea ambulanţelor, încerca să le oprească, o lua la fugă după ele.

— Nu-i al meu ? P-al meu nu l-ai văzut ?

Şi dacă nu afla nimic pornea iar spre foc, cu lumina roşie în ochi, orbită şi înnebunită, zdrelindu-şi picioarele goale în pietre, sîngerînd prin praf, ţinînd calea ambulanţelor.

— P-al meu nu l-aţi văzut ?

Dinspre Ploieşti începură să vină automobile, şiruri, prăfuite, orbecăind, prin hîrtoape, cuprinse parcă şi ele de groază. La creastă oamenii străini coborau şi rămîneau prostiţi, fără să ştie de unde să înceapă ceva şi ce se poate face.

Sanitarii, în costume de azbest, cu măşti pe faţă, începură să scoată leşurile în deal, dar erau aşa de multe, încît părea că niciodată o mînă omenească nu va putea să le termine. Pe unele, prea apropiate de foc, le apucau cu o cange lungă, le tîrau pe pămînt, făcînd să se jupuiască pielea neagră şi să lase în urmă dîre de fum.

În gura sondei, turla se topise, pînă la ultima bucată de fier, și în loc rămăseseră viduri înroșite. Craterul se mărea, mînca pămîntul, dar furia flăcărilor în loc să se înmoaie creștea, de parcă în adînc erau forțe pentru multe cratere.

Dogoarea se întindea în sus, spre creste, usca pămîntul, făcîndu-l să crape. Oamenii începură să se tragă înapoi, cîte un pas, cu bocancii și cu opincile încinse.

Numai fata de deasupra rezervorului stătea în același loc, zvircolindu-se în țărîna încinsă, mușcîndu-și mîinile însîngerate, amestecîndu-și țipetele cu flăcările:

— Uliuu! Măiculițăăă!...

La sondele de sub creastă pompau apă cu înverșunare, din acoperișurile dogorite ieșeau valuri de abur. Oamenii simțeau că nu vor mai putea lupta multă vreme, că sondele se vor aprinde toate deodată, ca niște cutii de chibrituri și își căutau cu ochii, speriați, locul pe unde să fugă.

Cei de sus se trăgeau mereu înapoi, cîte un pas, privind îndobitociți flăcările, fără gînduri și fără putere de înțelegere. Unul încercă pămîntul scorțos cu vîrful bocancului.

— Dacă mai ține așa, iese cărămidă! zise răgușit.

Avea gîtul făcut scovergă. Începu să rînjească prostește, uitîndu-se la ceilalți, așteptînd ca și ei să rîdă. Dar obrazurile lor negre, țepoase, luminate strîmb de flăcări, rămaseră nemișcate. Omul mai rînji cîteva clipe, din inerție, își duse mîna la gît, mirîndu-se abia acum că vorbise cu un glas necunoscut, și se posomorî ca pămîntul.

Pe nesimțite, depărtările începeau să se albească, desenînd sub orizont linia șerpuită a pădurilor. Spre cer, lumina focului se decolora, dar dogoarea rămînea vie și împletea trîmbe negre de fum pe bolta trezită.

Oamenii stăteau mai departe la creste, negri, ca niște scorburi rămase din trăsnet. Deodată, în spatele lor izbucni altă lumină roșie : soarele răsărea, cuprins de flăcări.

Cele două incendii se înfruntară cîteva clipe. Între ele, dealurile, cu sondele, cu bordeiele, cazărmile și atelierele lăsate în părăsire ieșeau din noapte, într-un amestec de lumini încă neîntîlnite : soarele topea umbrele întinse de flăcări, și flăcările tăiau umbrele pe care soarele încerca zadarnic să le ducă de la un deal la altul, ca în toate dimineții.

37

În piață, sub amestecul de lumini, ale focului și ale răsăritului, cîțiva oameni stăteau de vorbă pe șoptite. Negustorii înțepeniseră în pragurile prăvăliilor, speriați de flăcările care le trimiteau umbrele pînă în fund și le jucau pe rafturi. La Dumitrică nu mișca nimic ; firma, slăbită dintr-un cui, se hîțîna încet, scîrțiind în bătaia vîntului.

Într-un tîrziu, șeful de post ieși pe gang cu jandarmul după el. Doi băieți de prăvălie, speriați și zgribuliți de frig, se țineau pe urma lor ; înăuntru se auzea cineva bocind.

Oamenii își scoaseră pălăriile.

— Ce s-aude, dom șef ?

— Prost, frățioare, tare prost !

Fără voia lui, plutonierul își duse mîna la buzunarul tunicii, privi în jur, bănuitor, parcă neliniștit ; pe față îi trecu repede o zvîcnire a sîngelui.

— Vă duceți la foc ?

— Mă duc, că parcă nu poate să ardă fără mine ! Dobrică, tu să stai aici ! Dacă vine procurorul să-i spui că sînt la foc ! Auzișî ?

— Da, dom șef !

După cîțiva pași, plutonierul își aminti de alt necaz și se lovi cu palma peste frunte.

— Mă, şi mîine trebuie să fac dă patruzeci dă zile pentru ăl bătrîn. Tui parastasu mamei lui!

Dinspre Schela Nouă cobora o căruţă cu boi, scrîşnind prin gropi; ducea leşul unui om carbonizat. Două femei, una bătrînă, alta tînără, boceau în urma carului, lovindu-se cu pumnii în cap. Şeful de post îşi stăpîni un fior şi dădu drumul la pas.

Flacăra se vedea în faţă învălătucită pe cer de la o zare la alta, printre norii de fum. Pe gardurile negre alunecau pîlpîiri roşii, care se topeau şi iar creşteau, răsfrîngînd dogoarea în drum. La case, stîlpii prispelor jucau beţi pe ziduri, se încrucişau, se loveau, parcă se şi auzeau sunînd a lemn uscat, parcă acoperişurile rămase fără sprijin nu mai aveau mult să cadă jos. De o parte şi de alta a drumului nimic nu mai stătea la locul lui; copacii, sondele, magaziile, rezervoarele se clătinau, gata să se prăvălească peste pămîntul instabil.

Brebeanu îşi duse mîna la buzunar. Ar fi vrut să găsească un colţ neumblat, unde să se ascundă, să nu-l vadă nimeni, ca să numere liniştit. Nu-şi dădea seama cît luase din grămadă: doi sau trei pumni? Acum îi era necaz că nu zăbovise mai mult la negustor, să-şi limpezească mintea şi să lucreze cugetat. La urma urmei, ar fi putut lua chiar tot de pe masă şi dacă ar fi căutat în casa de bani, poate ar fi dat peste alţi săculeţi.

— Să trăiţi, dom şef! îl salutau oamenii care-l ajungeau din urmă, ducîndu-se fuga la foc.

Jandarmul îşi lua speriat mîna de pe buzunar şi-i privea încruntat, fără să le răspundă.

De peste creastă începeau să răzbească bocete, aduse de dogoare în valuri care creşteau şi iar dădeau înapoi, după cum se zvîrcolea flacăra. Cîte o căruţă cobora la pas, cu roţile împiedicate. Copii şi femei se tîrau în urma ei, boceau,

țipau, suspinau, agățați de loitre. Un om posomorît mergea în față, la boi, cu biciul pe jos. Boii îl urmau cuminți și blînzi, strîmbîndu-și cu tristețe gîturile în jug. Căruțașul își ridica pălăria, fără să-și ia ochii din pămînt.

— Să trăiți, dom șef!

Femeile țipau:

— Uite-l p-al meu, dom șef! Uite ce-a rămas!

Și se duceau înainte, agățate de loitre, tîrîte prin praf.

— Uite, oameni buni! Uite p-al meu!

În urma căruțelor, de pe deal, mirosul de carne arsă cobora, încins, îngroșat cu praf. Plutonierul își duse mîna la nas și șovăi.

S-ar fi întors din drum — nu-i mai plăcea meseria, nu-i mai plăcea nimic. Pe urmă își simți buzunarul greu și o luă înainte, cu mai mult curaj. Acum știa ce are de făcut; în aprilie, cînd se împlinea termenul, să nu se mai reangajeze la jandarmi, să pună mîna pe antrepriza băilor, să se facă boier, să stea la casă, în pantaloni albi, cu cămașă desfăcută la gît și să vîndă bilete cuconițelor venite fără bărbați.

Cînd ajunse sus, lanțul de oameni se rupse în două.

— Să trăiți, dom șef!

Simți dogoarea răbufnind printre ei, plesnindu-l în obraz. Se apără cu mîinile.

— Voi n-aveți nici o treabă?

Sondorii rămaseră neclintiți, cu ochii în vale, unde sanitarii tîrau leșurile arse. Unul clătină din cap.

— Acu, ce treabă să mai avem?

Ceva mai jos se ridicau de sub rîpă turlele sondelor pe care pompierii le stropeau necontenit. Tabla de pe acoperișuri sfîrîia și, pînă să se întoarcă furtunul într-un loc, spulbera apa, se usca, rămînea încinsă, aburind. Cîte o clipă, cei

de la pompe, care nu se vedeau sub mal, se opreau să-şi tragă răsuflarea.

— Dă-i-nainte ! Dă-i-nainte, criminalilor ! răcnea un şef de echipă de pe coasta dealului.

Într-o scobitură a rîpei, lîngă sonde, Brebeanu zări capul Copilei, cu părul inelat înroşit de flăcări.

De multă vreme n-o mai vedea nimeni, umbla doar prin pădure, prin locuri cunoscute de jivine, fugea de oameni ca sălbăticiunile, venea acasă abia seara, pe întuneric, nu aprindea nici o lumină.

Plutonierul, care o credea pierdută în lume, se apropie cîţiva paşi cu obrazul ascuns sub braţ, să se apere de dogoare.

— Tu de unde-ai răsărit ? Ce cauţi aici ?

Copila rămase cu ochii în foc, pironită, fără să simtă dogoarea, atrasă de flăcări cu o vrajă nemiloasă. Lumina îi subţia chipul, îl făcea străveziu, gata să devină fum şi să dispară, ca o închipuire. Venise de cu noapte, cînd auzise ţignalele şi văzuse focul pîlpîind în fereastră. De atunci stătea în scobitura rîpei, cu ochii devale ; n-avea putere să se ridice, nici ca să plece, nici ca să se arunce în flăcări.

În stînga dealului, fata de la batal se zvîrcolea în ţărînă.

— Uliuu ! Măiculiţăăă !

Şi Copilei i se părea că ţipetele n-au să conteneasc㠄 niciodată, că le va auzi de acum înainte totdeauna, în somn, şi treză, pe lumea asta şi pe lumea cealaltă.

Devale, sub un dîmb, între celelalte leşuri, un om zăcea prăvălit pe o coastă ; îi cunoştea îmbrăcămintea, se înnegrea încet sub dogoare ; alături, căzută în ţărînă, era pipa, roşie. Nimeni afară de ea nu putea s-o vadă. Dar ea o vedea bine, de departe, ca şi cînd ar fi avut-o în faţă, şi-n aburii uscaţi

de carne arsă îi mai simţea şi acum mirosul de tutun stins amestecat cu smochină, mirosul ciudat, dulce şi aspru.

Dincolo, sub malul celălalt, se vedea cabana mistuită de foc, un morman de jăratec. Calul arsese în grajd ; cînd şi cine ar fi putut să-l scoată ?

Fusese acolo abia acum două zile, se ducea noaptea, cînd nu mai umbla nimeni pe drumuri, îşi făcuse poteci neştiute, învăţase să se ferească de oameni, îi simţea de departe şi-i ocolea, fără spaimă, fără ură. Legase prietenie cu calul, el îi învăţase orele, o aştepta cu urechile ciulite, îşi scutura greabănul mulţumit cînd îi auzea paşii, îi umbla cu botul umed pe buzunarele bluzei, adulmeca bucăţica de zahăr. Ea îi cuprindea grumazul în braţe, îşi îngropa obrazul în coama bogată, stătea aşa multă vreme, cu gîndul la omul de care o despărţeau doar cîţiva paşi şi un perete de scîndură. Uneori îi auzea respiraţia. Atunci i se părea nedrept şi de neînţeles că soarta îi hărăzise să alinte un cal, şi de om să nu se poată apropia niciodată.

Un pompier ieşi de sub rîpă, lac de năduşeală, aburind, tîrînd greu furtunul de apă.

— Tu ce stai acolo ? îi strigă fetei.

Ea privi peste flacără cabana arsă, privi omul căzut lîngă flacără şi pipa care lucea în ţărînă. Nu putea nici acum să-i vadă faţa, şi o ardea ca un foc mai năprasnic gîndul că nici nu se mai putea să i-o vadă vreodată.

Jos, ferindu-se pe sub dîmburi, sanitarii veneau cu cangea. Fata îşi simţi inima făcîndu-se scrum.

— Hei ! îi strigă pompierul. Pleacă, nu mai încurca lumea ! Ce, ţi s-a urît cu viaţa ?

Copila rămase pironită în scobitura rîpei, cu ochii la cange. Poate i se urîse cu viaţa, şi nu de acum, dar aici stătea pentru altceva. Privea în vale, vedea în jurul ei atîta

moarte, și se gîndea că nici unul din cei arși nu avusese timp pentru un gînd înaintea morții. Ea aștepta, cu flăcările în ochi, de astă-noapte, și dacă acum ar fi trebuit să se sfîrșească, dintre toți, ea singură, vorbise îndelung cu moartea.

— Dă-i-nainte! Dă-i-nainte, nu slăbi apa! striga șeful de echipă.

Șeful de post trecut pe lîngă el, cu obrazul ascuns sub braț.

— Să trăiți, dom șef!

La capul celălalt al șirului de sonde, plutonierul îl văzu pe domnul Bilașcu înconjurat de cîțiva străini, apărîndu-se de dogoare în spatele unui pîlc de copaci. Erau directorul general cu alți directori mai mici și mai mari, veniți în fugă de la Ploiești. Domnul Bilașcu nu avusese timp să se îmbrace; avea pantofii descheiați, șireturile izmenelor îi atîrnau prin praf, pe sub palton i se vedeau poalele cămășii de noapte.

Brebeanu se apropie de ei. Nimeni nu luă în seamă venirea lui. Aici nici șeful postului, nici comandantul legiunii, nici toți jandarmii din lume nu mai puteau să facă nimic.

— Ce fu asta, frățioare?

Domnul Bilașcu îl privi zăpăcit. Era în capul gol, cu părul răvășit, cu obrazul țepos și buhăit, cu pungi roșii sub ochi. Jandarmul aștepta zadarnic o vorbă de la cineva, apoi se trase și el după un copac și rămase tăcut, privind în vale, fără să știe la ce și pînă cînd.

Cădeau ramuri scorojite, sunau sec pe pămîntul întărit, vîrfurile copacilor fumegau, ridicau deasupra pădurii norișori albi, pe care vîrtejul îi risipea, îi topea în fumul negru de sus.

— Cel puțin motoarele le-ați scos? întrebă directorul general.

— Nu! răspunse domnul Bilaşcu, zăpăcit. N-am avut cu cine. Nu are nimeni curaj să intre în barăci.

Doi sanitari cu targa trecură prin faţă. Directorul general rămase cu ochii după cadavrul negru cu plesnituri albe şi roşii şi nu mai zise nimic.

Deasupra, norul de fum, aşezat în straturi, se întindea departe, în cîmpie, pînă la orizont. Soarele ridicat sus pălise de mult, iar acum începea să se stingă. Cîtva timp mai trimise raze indirecte, în depărtări, pete de lumină duse de vînt, pînă ce fumul îl înăbuşi de tot. Atunci rămaseră numai flăcările şi bocetele femeilor, ca într-o lume părăsită pentru totdeauna de orice Dumnezeu.

— Dă-i-nainte, criminalilor! răcnea şeful de echipă.

— O să se aprindă! zise domnul Bilaşcu, rătăcit, cu ochii la tabla acoperişului, care sfîrîia sub furtun.

O sclipire, ca de stele, îi atrase ochii spre pămînt. Nu erau scîntei, cum crezuse la început; cîţiva bănuţi de aur se rostogoleau la vale, printre vreascuri şi frunze uscate. În aceeaşi clipă, îl văzu pe şeful de post tresărind speriat, cu mîna la buzunar. Sub greutatea aurului, aţa putredă plesnise şi cusătura se desfăcea. Banii curgeau din ruptură, îi scăpau printre degete, se rostogoleau la vale, pe pămîntul dogorit.

Din vîrful unei turle începură să iasă scîntei.

— Dă-i tare, dă-i mai tare, criminalilor!

Jandarmul îşi lăsă puşca să cadă şi, cu o mînă pe buzunar, se repezi după bani. Cocoşeii de aur fugeau mai repede decît el, parcă batjocoritori, se strecurau pe sub crăci, peste rădăcini, îl zăpăceau, nu mai ştia unde să se repeadă întîi. În marginea rîpei, se opri; o trîmbă de apă împletită cu aburi, de pe acoperişul barăcii, îi opări obrazul.

— Impinge, mă, împinge, nu te opri! răcnea şeful de echipă, la cîţiva paşi de el.

Nu simți apa, nu auzi răcnetele, nu auzea și nu vedea nimic, decît bănuții care se rostogoleau pe rîpă și se strîngeau la picioarele turlei, sunînd vesel ca niște clopoței. N-avea de ce să se țină ca să coboare, se culcă pe o coastă și își dădu drumul în rîpă. Trupul greu se auzi bușind de pămînt.

— S-a aprins! strigă un om speriat.

Pe pereții turlei se împleteau cîteva flăcări în șuvițe subțiri, izvorîte toate deodată, din toate colțurile. Șeful de echipă striga de pe mal, răgușit, făcea semne desperate celor de sub mal, care lăsaseră pompele și fugeau:

— Treci-napoi, criminalilor! Înapoi, că vă împușc!

Șuvițele de flăcări ajunseseră în vîrful turlei, o îndantelară cu mișcări gingașe, pînă ce, deodată, împletirea lor nevinovată se contopi într-o singură flacără. Asupra pădurii țîșni o lumină sălbatică. Focul sărea din turlă în turlă — ardea tot șirul de sonde, cu explozii înăbușite. Oamenii de după copaci se dădură înapoi, fără voie. Numai domnul Bilașcu rămase în loc, speriat și năuc. Șeful de echipă dădu să treacă pe lîngă el; îi puse mîna în piept.

— Unde-i șeful postului, mă?

Omul făcu ochii mari.

— Acolo era!

Apoi exclamă, îngrozit:

— A căzut jos!

Vru să se repeadă în ajutor; după doi pași se opri, lua foc, hainele de pe el scoteau fum. Cîțiva sanitari, în costume ignifuge, își lăsaseră tărgile în pădure și veneau fuga.

— Repede, e un om jos!

Își puseră măștile și se apropiară de rîpă, toți într-un rînd, călcînd rar și măsurat, în același pas.

— Adă cangea!

În fundul rîpei, la cîțiva pași de picioarele turlei care se topea, Brebeanu zăcea cu fața la cer, cu mîinile și cu picioarele chircite în piept, ca un cărăbuș. Cîte o pală de flăcări plesnind pămîntul alături, făcea trupul să se umfle și picioarele să se strîngă mai mult. Din șapcă, la un pas mai încolo, rămăsese o roată de jăratic ; numai cozorocul scorojit era întreg, se îndoia încet la foc. Sanitarul lăsă cangea sub mal, îi înfipse cîrligul sub centiron și împreună cu ceilalți începu să tragă. Trupul se ivi, umflat la mijloc, cu capul și cu picioarele micșorate, ca de pitic. Poalele tunicii ardeau încet, stofa aprinsă fumega și se prefăcea în scrum. Un om o stinse cu bocancul, apoi se aplecă și își băgă mîinile pe sub umerii copți.

— Hai cu el la targă !

Altul apucă leșul de picioare și începură să urce de-a latul, printre copaci. Domnul Bilașcu luase pușca, o ținea în mînă, prostit, neștiind cui să o dea.

Turlele măcinate de foc se prăbușeau pe rînd, trosnind, umplînd rîpa de scîntei și ridicînd vîlvătăile pînă în nori.

Dincolo de creastă, la adăpost de dogoare, cîteva leșuri zăceau în marginea drumului prăfuit. La capetele lor ardea cîte o luminărică înfiptă în pămînt. Unii erau goi, alții îmbrăcați, cu hainele pîrlite și găurite de foc, toți umflați la mijloc, numai cu capul și cu picioarele mici. Cîțiva aveau pe ei un țol, sau o foaie de jurnal, înțepenită cu pietre în părți. La capul unuia, lumînarea se aplecase și-i ardea țeasta, încet.

Cîteva femei treceau de la unul la altul și-i boceau pe toți la fel, văietîndu-se, țipînd, izbindu-se cu fruntea de pămînt.

— Cine sînteți și ce măicuțe v-așteaptă, dragii mei ? plîngeau morții străini, pe care nimeni nu venea să-i ia. Care-i satu vostru și cin v-a adus aici, bieții dă voi ? Of-of-of,

Doamnee, uite la ei! Uite la ei, Doamne, cine i-a blestemat!... Nu tu soa-reee, nu tu lu-năăă, nu tu iar-băăă, nu tu flo-riii, nu tu ro-uăăă; nu tu nimic pentru ei!... Of-of-of, Doamneee! Şi caii lorîî şi boii lorîi şi cămaşa dă duminică a lorîî, Doamneee! Uite la ei!...

Sanitarii lăsară targa jos şi puseră leşul la rînd.

— Na şi pă dom şef!

Privitorii se strînseră împrejur; încercau să recunoască în cadavrul chircit pe şeful de post. Peste mijlocul umflat, centironul plesnise şi atîrna, cu paftaua înnegrită de foc. Vîrful unei cizme era ars, lăsa să se vadă degetul mare, afumat, cu unghia plesnită adînc. Un tăciune căzut pe obraz arsese mustaţa la un cap şi săpase în carne o gaură, mărginită de scrum, pînă la dinţii albi, făcînd chipul să pară că rînjeşte pe două guri.

Una din femei veni cu o bucată de lumînare şi i-o puse la cap. Alta se trînti în ţărînă.

— Aoliuu, aoliuu, ce făcuşi dom şef? Aoliu, aoliu, Doamnee, că mîndru om fuseşi, şi uite acu!... Of-of-of, Doamnee, uite mustaţa luii, uite nasturii luii, uite tunica luii, uite cizmele luii. Of-of-of, Doamnee! Ce făcuşi, dom şef?...

— Dumnezeu să-l ierte! şopteau oamenii la căpătîiul lui, ca pentru nimeni, fără să le fie gîndul la iertare şi la Dumnezeu.

— De, mă, săracu, păcat dă el! Că era om bun!

— Bun, da!

Motoacă venea fuga, cu capul gol, afumat, cu hainele murdare de funingine şi de praf; dădea ajutor sanitarilor, să urce morţii în deal.

— Adevărat că... dom şef?

— Adevărat! Uite-l, de!

Își făcu loc. Văzu în butoniera buzunarului de la piept lănțucul sclipitor. Se apropie și trase de el. Ceasul ieși, lucind, cu capacele turtite de foc.

— E ceasul meu, spuse lămuritor.

Din iarbă, cadavrul rînjea strîmb, își arăta colții albi.

Motoacă își băgă unghia între capacele înțepenite și descoperi cadranul crăpat. Arătătoarele se opriseră la nouă fără un sfert.

— Merge? întrebă, în prostie, un om.

Băiatul duse ceasul la ureche, îl scutură pe o parte și pe alta, îl ascultă din nou, apoi închise capacul și dădu din cap dezamăgit.

— Atîta i-a fost!

Sanitarii veneau de sus, cu targa. Femeile se ridicară din țărînă, își neteziră poalele fustelor, își băgară sub broboade părul căzut; se odihneau o clipă, cu ochii la targă, în așteptarea mortului nou. Cînd îl văzură jos, se prăbușiră la pămînt, toate deodată.

— Of-of-of, Doamnee!...

Motoacă o luă spre casă pe sub creastă, ca să se apere de vîlvătăi. Norul negru se îngroșase, de nepătruns, altă lumină nu mai venea, decît a flăcării, roșie, pîlpîitoare, făcînd să tremure pe pămînt, bezmetic, umbrele lungi.

Înspre Schela Veche tot mai cobora cîte un car împiedicat. Femei și copii se tîrau în urma lui, ridicau dîre roșii de praf.

În casa lui Gogoi, auzi lume bocind. Cîțiva oameni stăteau pe prispă, în ușă, cu spatele la drum. În mijlocul ogrăzii, o căruță era gata de plecare; boii rodeau un cocean de porumb, lăsînd bale albe pe pămîntul bătătorit. Căruțașul căuta un loc unde să arunce paiele afumate, pline de sînge și de cenușă.

— L-aţi adus ? întrebă Motoacă, de la poartă, numai ca să schimbe o vorbă cu un om viu, fiindcă altminteri nu era nimic de întrebat.

Omul trecu la boi.

— L-am adus !

Băiatul urcă scările prispei şi se opri între oamenii din uşă.

— Ionicăăă, Ionicăăă ! izbucni dinăuntru nevasta lui Gogoi. Pă unde umbli, Ionicăăă ?...

Casa era întoarsă pe dos : laviţele răsturnate, ştergarele de pe pereţi smulse, poliţele date jos, preşurile strînse.

Femeia se tîrî pînă la uşă, lăsînd pe altele să bocească.

— Ionică, unde-s banii lui ?

— Ce ştiu eu de bani, tuşă Filofteio ?

— Fir-aţi ai dracului dă beţivi ! Că n-aţi făcut decît că v-aţi îmbătat. Şi acoperişu nu mi l-a dres, şi lumină nu mi-a tras ! Unde-s banii lui, Ionică, spune, că tu ştii ?

— Nu ştiu. Or fi prin casă, pe undeva.

— Nu sînt, nu sînt, că am căutat peste tot şi n-am găsit ! Nu sînt, nu sînt, că nu ştiu unde i-a pitit ! Ionică, spune-mi, Ionică, spune-mi că mor, că n-am cu ce să-l îngrop, nu l-ar ierta Dumnezeu în mormînt !

O bocitoare strigă de lîngă mort :

— Nu blestema, fă, că te arde focu dă veci !

— Las să mă ardă cum l-a ars şi pă el, că degeaba trăiesc, n-ar avea linişte pîn-la ziua d-apoi, că m-a lăsat fără bani dă coşciug !

Neliniştit de bocete şi de flăcări, calul se zbătea în grajd, îşi smucea lanţul, lovea cu copitele în duşumea. Femeia se repezi jos. Motoacă făcu un pas peste prag :

— Dumnezeu să-l ierte !

— Na, fir-ai al dracului dă cal, na, că dăstul m-ai otrăvit!

Femeia dăduse uşa grajdului în lături şi lovea calul în cap, la nimereală, cu o scurtătură de lemn.

— Na, fir-ai al dracului, să ştii şi tu ce-am îndurat eu!

Calul se zbătea să rupă lanţul, să scape, îi sticleau ochii de groază, îi abureau nările roşii.

Motoacă se strecură afară, în lungul prispei, adus de umeri, doborît de mîhnire.

Femeia spărsese becurile şi acum lovea iar în cal.

— Na, că tu ai avut ilectrică şi eu m-am chiorît cu gaz!

Osul suna înfundat şi la fiecare lovitură calul se smucea, nedumerit şi înspăimîntat, bălăbănindu-şi capul în lanţ.

Flăcăul străbătu curtea fără să privească înapoi, îndoind ceafa la lovituri, ca şi cînd ar fi dat în el. În poartă stătu o clipă, îşi scoase ceasornicul, îi deschise capacul cu unghia, privi arătătoarele rămase pe loc, apoi o luă spre piaţă, încovoiat, ţinîndu-se tot pe lîngă garduri, parcă temîndu-se de ceva. Nu-şi dădea seama ce timp putea să fie: amiaza, sau mai tîrziu? Orice ar fi fost, şi dimineaţa, şi seara, şi noaptea, lumina avea să fie la fel, roşie, întinzîndu-şi umbra pîlpîitoare departe pe drum.

Din cîte o curte se vedea ieşind încet un car, boii rumegau domol, îşi strîmbau picioarele în bîrnele podeţului de peste şanţ. În uşi stăteau bărbaţi, împietriţi; dinăuntru se auzeau bocete de femei.

În piaţă, sub gangul lui Dumitrică, jandarmul lăsat de pază aştepta amărît, cu puşca strîmbă pe umăr; nimeni nu se apropia să-i spună un cuvînt; oamenii se strecurau pe sub ziduri şi se duceau tăcuţi la deal.

Motoacă o luă pe Drumul Părăsit, ocoli Schela Veche în tot lungul ei. Pe la bordeie, cîte un sondor stătea în uşa deschisă, posomorît. La Valea Alunişului, băiatul ajunse din urmă o căruţă, care se tîra încet prin praf. Nu mai avea nici un gînd pentru cele ce se întîmplau ; toate drumurile erau pline de căruţe cu oameni arşi. Moartea nu mai însemna nimic pentru el, pentru nimeni. Îşi aruncă ochii pe deasupra codîrlei, şi numai o clipă inima îi stătu.

— Du-o sus ! Vin fuga şi eu.

Căruţaşul cîrmi la deal.

— E cineva acasă ?

— Nu-i nimeni ; aşteaptă că venim noi.

Dincolo, fetele erau pe prispă, toate la rînd, speriate de flăcările care răzbeau prin pădure şi le jucau umbrele pe zid. Motoacă trecu prin faţa lor fără să le spună un cuvînt, merse la magazie, răscoli înăuntru şi ieşi cu cîteva scînduri vechi, murdare de păcură, desprinse de la baraci.

— Unde-i bătrînu ?

Tusea uscată se auzi de după uşa tindei.

— Mă tată ! Ia vin !... Pune mîna pe ferăstrău !

— Ce să fac ?

— Coşciug !

Pe prispă, fetele începură să ţipe.

— Voi duceţi-vă acolo ! Luaţi şi voi ce trebuie la mort !

Se întoarse la bătrîn şi aşteptă să vadă lucrul pornit. Ferăstrăul intra uşor în scîndura subţire, uscată. Surorile trecură pe lîngă el, toate cinci înşirate una după alta, plîngînd, cu Veta în cap.

— Vezi, tată, să nu te laşi pînă n-oi mîntui ! Cînd eşti gata, vino şi dumneata !

Luă un hîrleţ şi porni prin pădure, cu inima goală şi fără nici un gînd în cap. Cînd ajunse dincolo, se opri în spatele

casei ; înăuntru se auzeau surorile bocind ; carul gol se ducea la vale încet.

Însemnă locul cu hîrletul şi începu să sape cumpănit. Pe la jumătate se opri, să-şi tragă răsuflarea.

Frunzele moarte cădeau împrejur, se roteau răsfrîngînd lumina roşie cînd pe o parte, cînd pe alta şi topind-o apoi pe pămînt. De peste pădure, începură să se audă lovituri de ciocan. Se simţi dintr-o dată înmuiat, sfîrşit. Se lăsă pe marginea gropii şi rămase cu ochii în gol. Chipul Copilei îi veni în gînd, cu rîsul ei de neînţeles, vesel pe jumătatea de jos a feţei, şi pe cealaltă trist. I se păru că-i aude nechezatul subţire în uşă şi sandalele pe prispă, lipăind.

Apoi toate zgomotele i se amestecară în urechi, într-un vuiet nebun : vîjîitul flăcărilor, ţipetele femeilor, blestemele nevestei lui Gogoi, capul calului pocnind, ciocanul bătînd cuie în sicriu... Toate erau zgomote de moarte, toţi erau morţi în jurul lui ; el însuşi, cum stătea pe marginea gropii, nu ştia dacă nu murise.

Şi din toate, numai rîsul Copilei i se părea viu.

38

Ploile toamnei găsiră sonda arzînd. Oameni după oameni veneau, de la Ploieşti, de la Bucureşti, din alte părţi, din alte ţări şi încercau să învingă focul, fiecare în alt fel. Un timp, drumurile gemură iarăşi de lume şi de maşini. Unii aduseră clopote gigantice de fontă şi pe macarale suspendate între un deal şi altul încercară să le lase peste gura erupţiei ; flăcările le aruncară în lături, cu o forţă care numai cînd era zăgăzuită se vedea pînă unde poate să ducă. Din batale aşezate sus, de jur-împrejur, lăsară să curgă o cascadă de ciment, mii de saci aduşi cu trudă, ca să înece coloana ; erupţia îi spulberă în văzduh, să cimenteze cerul de pămînt. Se săpară tunele, să taie drumul păcurii ; gazele infiltrate se aprinseră, mulţi oameni pieriră în flăcări, de parcă nu fuseseră destui, şi gurile tunelelor rămaseră arzînd, ca o constelaţie luciferică.

Ziua, o coloană de fum stratificat, întinsă pe jumătate de cer, se vedea din depărtare, de dincolo de Ploieşti. Noaptea, flăcările îşi întindeau lumina pînă în Bărăgan. Apele, şoselele, acoperişurile caselor scoteau luciri roşii. Ogoarele păreau scăldate în aramă topită ; pădurile răsfrîngeau în frunze apele focului, îl înmulţeau în milioane de incendii mici, risipite sub tot cerul înroşit.

Oamenii se obișnuiseră ; timpul, zilele și nopțile erau roșii. Nu se mai găsea un colț de întuneric. Flăcările pătrundeau prin case, făceau să joace pe pereți crucile ferestrelor, treceau printre ruinele cazărmilor, le desenau conturul fantomatic pe cerul aprins, se strecurau în sondele părăsite, printre mașinile mîncate de rugină. Întreg peisajul era îmbrăcat în această lumină piezișă, care făcea umbrele să se lungească la nesfîrșit. Trecătorii căpătau siluete bizare, ca niște ființe de pe altă planetă ; păreau uriași, cu spatele atît de masiv că se încovoia, ca și cînd n-ar fi avut destule oase pentru greutatea lui, cu capetele ciolănoase bălăbănindu-se înainte și înapoi, mereu în același ritm, ca niște pendule, trăgînd o dată la cer, o dată la pămînt.

Cînd ploua, flăcările se răsfrîngeau în picături care cădeau aprinse, și tot văzduhul devenea o mare răscoliță și incendiată. Vîntul, zburătăcind ploaia, stîrnea valuri, stingea picăturile aprinse, trăgea în văzduh brazde de întuneric.

Societatea plecase, cu directori, cu ingineri și funcționari, lăsase birourile, casele, cazinoul pustii, bătute de vînt.

În biroul stației de predare, Telengescu, singurul rămas dintre ei, își făcea ultimele socoteli. Alături, în sală, își avea o parte din bagaj strîns, numai să vină camionul să-l ia. Societatea n-avea de gînd să mai țină conducta pentru cele cîteva sonde răzlețe care mai lăcăreau și predau la o lună cincișase vagoane de țiței.

După ceasornic era ora șapte, ar fi trebuit să fie întuneric de mult, dar focul trimetea în birou aceeași lumină ziua și noaptea. Telengescu își strînse registrele pe masă, să fie gata de împachetat, își mai privi o dată ceasornicul și trecu alături, în odaia de locuit. Într-un colț erau două geamantane pline. În afară de cîteva mărunțișuri, mai avea de adunat așternutul, aparatul de radio și gramofonul.

După ce aruncă o privire de jur-împrejur, își scoase haina, o așeză pe spătarul unui scaun, în spatele paravanului, își îmbrăcă pe deasupra o pijama, trecu la oglindă, se pudră, își pieptănă cu grijă cărarea la mijloc și se uită iar la ceas. Mai avea timp — luă pulverizatorul cu apă de colonie și pufăi cu el prin colțurile încăperii.

La șapte și jumătate își îmbrăcă pardesiul peste pijama și ieși în drum. De cîteva zile ploile conteniseră, noroiul se uscase gloduros. În schelă nu mișca nimic, numai cîte un motor pufăia nehotărît prin văi, speriat de singurătate.

Printre sonde venea o umbră, venea, în sfîrșit; era Niculina, o așteptase multe seri, parfumase zadarnic odaia de atîtea ori!

— Ai cam întîrziat!

— Păi dacă n-am ceas! (Gîndea: „Mi-ai promis că-mi cumperi unul!") Și mi-a fost de Ionică să nu-mi ia urma, că nu-l știu unde-i plecat!

— Hai înăuntru!

Motoacă era ascuns după un batal, o pîndise în spatele casei, o urmărise, ar fi putut merge și cu ochii închiși, după dîra de parfum.

Se strecură pe lîngă zid, pînă la geamul luminat al odăii din fund. Perdeaua nu era bine trasă, pe sub colțul ei se vedea o parte a încăperii, un birou mic, pirogravat, cu gramofonul și aparatul de radio, două scaune așezate față în față, picioarele unui pat de bronz.

Ședeau pe scaune, la convorbire galantă și la tratație, bomboane fondante, lichior, nu-i auzea ce spun, îl invidia pe Telengescu, se mișca elegant și cu siguranță, probabil spunea și fraze frumoase; Niculina rîdea ca proasta.

Sub perete era un maldăr de găteje; alese orbește pe cea mai zdravănă.

Înăuntru, Telengescu întinsese mîna pe la spatele fetei, o cuprinsese de mijloc.

— Cînd mă întorc îţi aduc o umbreluţă roşie !

De unde să se întoarcă ? Îi făgădui multe, îi mai turnă lichior, îi spunea vorbe alese şi tot vorbind se ridică abil, parcă pe nesimţite, fără s-o slăbească de mijloc, o trase în partea cealaltă a camerii, sub perdea ; acum nu li se mai vedeau decît umbrele proiectate pe pînză. Motoacă strînse pumnii, descumpănit — nu se aşteptase să se întîmple atît de repede. Privea umbrele, paralizat. Poate acum fata încerca să se împotrivească, se dădea între ei o luptă, se zgîlţîiau picioarele patului. Vru să se repeadă la uşă, dar în clipa aceea, în toiul luptei, Telengescu se ivi cu spatele de după perdea, cu pantalonii în vine. Avea bucile lungi şi albe, coapsele subţiri, cu peri ţepoşi.

Uşa era prea departe ; nu mai judecă altceva. Îşi înfipse degetele sub cercevea şi, cînd smuci, geamul sări în lături, sticla se făcu ţăndări. Dintr-un salt fu cu genunchii pe pervaz, de acolo se aruncă drept în spatele lui Telengescu, îi propti pumnii grei în ceafă, gîtul trosni umed, ca o ceapă, îl răsturnă în pat şi începu să-l croiască. Îl croi cu nuiaua pe spatele gol pînă ce trupul rămase moale. Atunci o luă în primire pe soră-sa, lovi în ea fără să aleagă unde, în cap, în piept, în burtă — n-o adusese nimeni cu sila.

Curtezanul îşi venise în fire, dădea să-şi ridice pantalonii. Se întoarse la el, îi puse genunchiul în ceafă, dădu drumul nuielii.

— Na şi p-asta ! Ţine, crai de oraş, satură-te de iubit !

Pe spatele gol ieşeau dungi vinete, şuviţe de sînge începură să curgă pe buci. Motoacă simţi muşchii cefii frîngîndu-se sub genunchi ; gîtlejul horcăi. Crezu că îl răpusese şi se ridică, ostenit. Telengescu ţîşni de lîngă el, de neînţeles

cum, și se aruncă pe geam cu pantalonii în vine, cu capul în jos, ca la bazin. Pantalonii se agățară într-un cîrlig, cîteva clipe rămase spînzurat sub pervaz, pînă ce stofa pîrîi și corpul se auzi căzînd peste gătejele de sub zid.

— Stai că te omor!

Fugarul se năpusti în drum, sărind într-un picior, împiedicîndu-se în restul de pantalon. Din fugă simți nuiaua pe cracii goi. Se aruncă înainte, bucata de pantalon zbură ferfeniță în vînt.

— Stai tu, crai de oraș! gîfîia Motoacă în urma lui.

Nu crezuse că orășanul era în stare să fugă așa, fugea de parcă avea motor de avion și urla să scoale morții din mormînt:

— Ajutor! Săriți!

Numai că urla în pustiu.

Aproape de piață, se împiedică și se prăvăli în glodul întărit. Motoacă se aruncă asupra lui, îi puse talpa în ceafă și începu să lovească.

— Na, mă, crai de oraș! Na, ține-o și p-asta!

Ieșit din minți, Telengescu se smuci, se răsuci, își rupse gura în talpa pantofului țintuit, scăpă și fugi, urlînd:

— Săriți, oameni buni!

În piață era un singur om, Bocanu, înfipt cu picioarele și cu bîta în movila lui, nemișcat, uriaș, ținînd locul tuturor celor plecați. Cum jucau în spate, flăcările îi întăreau liniile trunchiului, îl făceau mai aspru și mai noduros.

Îl aștepta pe Stoian să vină de la oraș, cu ce-o găsi — autobuzul nu mai mergea. Îl trimisese să vîndă cuponul; nu-i intra în cap că era ultimul!

De un timp se făcuse mai arțăgos, înjura la răscruci, pe oricine, lovea cu bîta, în orice, zvîrlea cu bolovani după oameni.

— Dă ce nu plecaţi d-aici, mă puşlamale ? Nu v-ajunge cît aţi murdărit locurile ? Huo, la oase ! Duceţi-vă dracului în lume !

N-avea somn, ieşea din casă în faptul zilei şi pornea să colinde schelele, printre sondele părăsite, lovea cu bîta în uşile deschise, rupea firele electrice, spărgea geamurile pe la cazărmi şi becurile uitate pe stîlpi, îşi băga capul prin clădirile goale, gata parcă să ia pe cineva în coarne, ca un bivol întărîtat de lumina roşie.

— Ahaha ! răcnea, mulţumit, printre ruine. Plecarăţi ? Să nu vă mai întoarceţi !

La început nu-l recunoscu pe Telengescu şi nici nu-şi dădu seama de ce gonea ca apucaţii. Pe urmă trupul începu să i se zgîlţîie ca de rîs, cu umerii jucînd înainte şi înapoi, în jos şi-n sus, cu burta zbătîndu-se sub chimir, cu picioarele îndoindu-se de genunchi.

— Ahahaha, veneticule, o păţişi ? !

Motoacă rămăsese în urmă, îi era de ajuns, dar Telengescu tot mai răgea, galopînd la deal :

— Ajutor, săriţi !

Bocanu învîrti bîta pe deasupra capului.

— Tunde-o, băă ! Un-ţi-e pălăria ? Un-ţi-e ochelarii, băă, i-ai uitat ?

Telengescu trecuse de el, gonea nebun spre răscrucea din deal, iar Bocanu se luase pe urma lui, sprinten cum n-ar fi fost de crezut.

— Un-ţi-e jurnalu, băă ?

În capul dealului fugarul şovăi, năuc, apoi se aruncă la vale, pe drumul care ducea la cîmp.

Bătrînul se opri, înfipt în pămînt ca un stîlp.

— Du-te, băă ! răcnea. Du-te, băă, şi să nu mai vii !

Flăcările îi întindeau umbra peste dealuri, peste dîmburi şi rîpe, pînă la orizontul împădurit.

39

În dimineața de Ignat, măcelarul se sculă înaintea zorilor, se îmbrăcă grăbit, își înfipse cuțitele la brîu și ieși pe ușa prăvăliei.

Piața era pustie. Ningea domol, din ajun, cu fulgi mari, afinați, o ninsoare ca pentru sărbători. Fulgii răsfrîngeau lumina roșie, de la foc, și văzduhul părea o cascadă de stele căzătoare.

În afară de un flăcău cam fără căpătîi, care aștepta sub șopronul măcelăriei, nu se vedea nici un om pe drum ; prin văi se auzea arar o împușcătură de motor, pierdută fără ecou în perdeaua de fulgi.

Măcelarul, cu flăcăul, tocmit din ajun, porniră împreună și merseră prin zăpada neumblată pînă la poarta Coteiului.

— Domle Stoiene !

Nu mișca nimic, nici în casă, nici în ogradă.

— Oare o fi plecat de pe acum ?

— Păi o fi tîrziu !

— Naiba să știe ; dă cînd cu focu, nu mai înțelegi dacă e noapte sau zi. Hai la domnu Chivu !

Coteiul o luase înaintea măcelarului și aștepta dincolo, pe cerdac, să se scoale Bocanu. La bucătărie, Lina încălzea apă

într-un ceaun. În coteţul de după grajd, porcul grohăia nelinişti.

— Bună dimineaţa, domle Stoiene! Vii să ne deschizi?

— Păi puteai să fii mai devreme, să intri cu mine odată!

În ultima vreme Coteiul se înăsprise, nu-i mai intra nimeni în voie, luase apucăturile bătrînului. Lumina roşie, care nu se mai stingea, care îl chinuia şi noaptea, jucîndu-i crucile ferestrelor pe pereţi, îl întărîta, şi nu era dimineaţă să nu se scoale arţăgos. Numai faţă de Bocanu se stăpînea, se arăta totdeauna supus; dar cînd venea acasă, punea mîna pe ce-i ieşea în cale şi trîntea de pămînt.

Cu Lina nu-şi pierdea multă vreme şi nici cuvinte multe nu strica, pentru că n-avea cînd, chiar dacă ar fi vrut. Nevastă-sa robotea toată dimineaţa dincolo; la prînz venea acasă, prin livada de pruni, ca să nu mai ocolească pe drum, şi se apuca de gătit. Cum mîntuia, fugea din nou la taică-su, iar cînd se întorcea seara, îşi găsea bărbatul în mijlocul patului, cu burta în sus, citind încruntat în jurnal.

Coteiul luase obiceiul să cumpere din cînd în cînd cîte un ziar, pe furiş, să nu-l simtă socră-su, şi-l purica, mirîndu-se de cîte fapte se puteau întîmpla în lume, fără ca el, ani de zile, să le fi ştiut. După ce termina de citit tot, lua foile de la cap şi rămînea cu ochii pe reclame, îndelung. O mulţime de lucruri frumoase erau de vînzare şi pe toate le-ar fi vrut: săpunuri, maşini de bărbierit, gramofoane, ceasornice, gemantane, oglinzi, parfumuri, toate cu desene ispititoare care-i deschideau cheful de trăit.

De Lina nu-i era teamă că l-ar putea pîrî; ea îşi vedea sfioasă de ale ei, nu-şi ridica niciodată ochii din pămînt şi nu îndrăznea să scoată vreo vorbă, decît dacă îl vedea mulţumit.

El însă nu era mulţumit decît rareori; acum, cînd stătea în casa lui, stăpîn, cînd nu se mai temea că îl tot urmăreşte

cineva pe la geam, avea mai mult timp să gîndească, şi gîndurile îl făceau ursuz. Vedea în reclame femei în cămăşuţe străvezii, pînă la două palme mai sus de genunchi, cu ciorapi întinşi în port-jartiere strînse pe mijloc, cu sînii zvîcnind sub broderii, cu părul numai inele căzute pe umerii goi, şi cînd venea Lina, îmbrobodită, cu bunda mirosind a oaie de la zece paşi, toate visele i se întorceau pe dos.

— Domnu Chivu s-a sculat ? întrebă măcelarul.

Coteiul împinse cheia mare în broască şi-o învîrti arţăgos. Bocanu i-o încredinţase la Sfîntu Ilie, cînd se împlinea anul de la nuntă.

— Trebuie să se scoale acu !

Măcelarul se apucă să-şi ascută cuţitele pe piatra din uşa bucătăriei. Flăcările de pe vatră îi jucau în ochi. Unde se întorcea, trebuia să vadă roşu ; zăpada era roşie, pereţii casei roşii, obrazul Linii, piatra, cuţitul, mîinile lui, toate erau roşii.

— Ai pus apă de ajuns, cuconiţă ?

Sus, pe cerdac, Coteiul îşi umflă burta sub chimir. Simţea că măcelarul o făcea cucoană pe nevastă-sa pentru el, nu pentru bunda şi broboada ei. Îl auzi pe socră-su în casă, tuşind. Bătrînul ieşi pe cerdac, în cămaşă de noapte, cu picioarele goale.

— Venişi, Stoiene ?

— Uliuu, păi dă cînd am venit !

— Să trăiţi, domle Chivu !

Bocanu îl privi pe măcelar chiorîş, cu ochii cîrpiţi şi nu-i răspunse nimic. În ultimul an mai îmbătrînise. Părul albit rămăsese rar şi, cum era răvăşit de somn, îi dezvelea creştetul roşu, plin de zbîrcituri. Grăsimea din obraz coborîse la vale, se adunase în guşi, îi făcea capul mai gros jos, sub fălci, decît la mijloc.

Baba Rada se auzi, sfioasă, în tindă :

— Ţi-am adus dă bărbierit !

Bătrînul mai rămase cîteva clipe pe cerdac ; lumina focului îl nemulţumea rău.

— Tot nu l-a stins, mă ?

— Nu l-a stins, nene Chivule ! răspunse Coteiul, lipindu-se de zid, de parcă ar fi fost vina lui.

— Ascute bine, mă !

După ce se bărbieri, bătrînul ieşi încheindu-se la chimir, cu obrazul înroşit de brici. În bucătărie, Lina răsturnă cîrnaţii pe taler, scurse untura deasupra.

— I-a făcut numai buni, nene Chivule !

Măcelarul ascuţea cuţitul de zor, sub fulgii care i se aşezau domol în spinare, făcîndu-i o hlamidă de purpură, ca la împăraţi. Pe la alte case începură să se audă guiţături ; în coteţ porcul ascultă cîteva clipe, nemişcat, pe urmă grohăi încet, întrebător.

— Gata, mă ? întrebă Bocanu, ivindu-se în prag, cu pîntecul umflat sub chimir şi cu obrazul aprins de rachiu.

— Gata, domnu Chivu !

Sub zăpadă era gheţuş ; la primul pas, piciorul lui Bocanu alunecă într-o parte. Coteiul se repezi să-i dea ajutor.

— Să nu cazi, nene Chivule !

— Cum să cad, mă ? Ai mai văzut tu pă vrunu ca mine căzînd ?

Măcelarul şi celălalt alergară înainte, la coteţ ; se auzi guiţatul porcului, amestecat cu gîfîielile şi bufniturile oamenilor care se luptau să-l scoată afară şi să-l pună jos.

— Ce zici, Stoicne, să aibă ca la fo două sute dă kile ?

— Numai două sute de kile, nene Chivule ? ! Păi ce, mai are cineva porc ca al dumitale ?

Bătrînul mormăi ceva, mulţumit.

— Da neşte şorici mîncăm noi acu ?

— Mîncăm, nene Chivule, cum nu !

— Asta-i bivol, nu porc, domle Chivu !

— Ţine, mă ! Ce, n-aţi mîncat azi ? Ţine, fir-aţi ai dracului, că vă înjunghii pă voi !

— Haideţi, acu e gata !

Bocanu îşi înfipse cizmele în zăpadă, crăcănat, scuipă în mîna dreaptă, luă cuţitul şi se aplecă. Şoriciul străpuns pîrîi, sîngele ţîşni departe.

— Pune oala, mă, ce stai ? !

— Să-l mîncaţi sănătoşi !

— Îl răpusei ! grohăi Bocanu, ridicîndu-se mulţumit.

Piciorul îi alunecă sub zăpadă, pe gheţuş.

— Nene Chivule, să nu cazi !

— Eu, mă ! ? Eu, mă ! ?

Se prăvăli scurt, retezat. Mîna cu cuţitul căută sprijin pe pămînt. Trupul greu veni deasupra, lîngă oala cu sînge, care se răsturnă, înnegrind zăpada de jur-împrejur.

— Nene Chivule ! ţipă Coteiul, înspăimîntat.

Socră-su rămase cu capul în zăpadă ; icnea. Pălăria îi sărise pînă în gard. Măcelarul cu omul lui se repeziră în ajutor. Trupul se zbătea, pămîntul tremura sub bușituri. Îl răsuciră ca pe un butuc ; chiunirul apăru înecat de sînge, străpuns de cuţit drept în mijloc.

— Lino, mamă Rado, veniţi ! Săriţi, nenea Chivu s-a înjunghiat !

Pe la case, peste dealuri, porcii guiţau speriaţi. Prin ninsoare răzbeau zburături de fum cu miros de şorici pîrlit.

Bocanu se zbătea lîngă porc, cu gura însîngerată în rîtul lui.

40

Dimopol mergea la Braşov, să petreacă revelionul la cuscri ; toată familia era adunată acolo, numai el întîrziase cu treburi. Pe Benone îl însurase de curînd cu fata unui industriaş, fabricant de postav.

Ieşind în prag, văzu că afară era cald.

— Amilcar, mi se pare că nu-i de şubă !

Avea o şubă de postav cenuşiu, englezesc, căptuşită cu bizam, pe care abia o cumpărase, de ocazie, mai pe nimic, de la un boier basarabean scăpătat, şi ţinea la ea mai mult decît dacă ar fi luat-o scump.

Se întoarse în casă şi o schimbă cu un palton vechi.

Îndată ce ieşiră pe barieră, flacăra se ivi în faţă, jucînd alene pe cerul de fum. Un nor negru, stratificat, cobora pînă aproape de oraş.

— Parcă a mai scăzut, Amilcar.

— Aşa scade uneori, dar pe urmă creşte iar.

— Măi, Amilcar, ce de bani pierduţi, ce de bani !

La Cîmpina se opri să arunce o privire asupra castelului. Nu-l luase încă în stăpînire. Era în proces, mai multe bănci aveau pretenţii asupra lui. Un avocăţel şmecher, folosindu-se de boala proprietarului, internat la Spitalul Central, încurca lucrurile şi îi ţinea pe toţi în loc.

Clădirea se vedea sus, posomorîtă, pe dealul pustiu. Pe zidul din față, luminat de flăcări, geamurile vinete păreau niște firide de cavou. Dintr-un singur coș ieșea o dîră subțire de fum. Fereastra unei lucarne era smulsă din balamale și atîrna pe acoperiș, bătută de vînt.

— Amilcar, așteaptă o clipă ! Să nu oprești motorul.

Poarta mare de fier era pe jumătate deschisă ; cîteva urme singuratice de pași, în zăpada moale, duceau în lungul aleii, ocoleau intrarea principală, se îndrepteau spre dependințe.

Dimopol urcă scările întroienite și apăsă îndelung, nerăbdător, pe butonul soneriei.

— Mai bine oprește motorul, Amilcar !

Glasul lui făcu să se deschidă o fereastră mică, la etaj.

— Cine e ?

— Eu sînt, doamnă. Eram în trecere și am venit să vă prezint omagiile mele.

— Vorbește cu avocatul ! Eu nu știu nimic.

— Stimată doamnă, aș vrea să urc un minut. Iertați-mă că am sunat la o oră atît de nepotrivită !

— Puteai să suni pînă mîine, soneria nu merge ! E curentul tăiat.

— Dacă nu vă supărați, doamnă, e o fereastră căzută la pod.

— Și cin s-o pună ? Sînt singură.

— Atunci dați-mi voie să mă urc eu.

Sus, nu se schimbase nimic ; zidurile erau tot netencuite, rînjind în întuneric. Scîndurile întinse pe jos rămăseseră în același loc ; nici măcar molozul nu-l adunase cineva. Pe o ușă întredeschisă, mai în fund, scăpa o dîră de lumină. Dimopol se strecură pe lîngă zid, își băgă nasul prin crăpătură și rămase surprins : Anghelina prefăcuse sala de baie în odaie de locuit. O lampă cu gaz atîrnată într-un cui făcea să lucească faianța

albă de pe pereți. Peste cadă era întinsă o somieră, cu așternutul mototolit. În locul cazanului scos, dogorea o sobă de fier, un godin nr 3 ; deasupra sfîrîia o cratiță acoperită, răbufneau aburi de mîncare. Pe mozaic, într-un jurnal, se vedeau coji de cartofi și alte resturi de bucătărie.

— Dincolo era prea mare, nu se încălzea de loc. Cînd a dat gerul, m-am mutat aici.

— Nu vă duceți nicăieri astă-seară ?

— Nu mă duc !

— Atunci, doamnă, dacă-mi îngăduiți, dau o fugă pînă în pod.

Fereastra scîrțîia deasupra acoperișului. Găsi o ladă goală, o tîrî sub lucarnă, să aibă pe ce se sui, se duse din nou la gazdă, făcu rost de un ciocan și izbuti să bată balamalele la loc, măcar provizoriu. Dar la ultimele lovituri, zăpada de pe lucarnă porni la vale și îi căzu în cap ca o avalanșă. Cînd coborî, era alb.

— Stimată doamnă, am să-mi iau îngăduința să mai trec pe la dumneavoastră. Vă doresc un an fericit !

— Bine !

Cînd se rezemă în pernele automobilului, cămașa i se lipi înghețată de spinare ; începu să dîrdîie, în ritmul motorului. Băltoacele de pe drum se încrețeau pe margini, făceau crustă de gheață. „Ar fi fost mai bine cu șuba !"

Un ceai fierbinte i-ar fi făcut tare bine. Se gîndi să oprească la Sinaia, să intre undeva să se încălzească, dar își alungă repede această slăbiciune ; pînă la Brașov nu puteau face mai mult de două ore. De ce să dea bani pe un ceai prost de cofetărie ?

Aproape de Comarnic, Amilcar aprinse farurile ; dintr-o dată în automobil se făcu mai frig.

„Dar un ceai poate n-ar strica."

— S-a lăsat ger, sau mi se pare mie ?

— E ger în lege !

— Hai, dă-i mai repede !

Dincolo de Posada simți un cuțit în spate. „O să oprim la Sinaia !"

În oraș, trotuarele erau pline de oameni. De pe străzile laterale veneau băieți și fete, îmbujorați, cu schiurile pe umeri. Vitrinele magazinelor străluceau, și lumina se răsfrîngea în zăpada curată de afară, năștea mii de cristale. La cîte o fereastră se vedea pomul de Crăciun, cu lumînările aprinse.

Luminile, mișcarea aceasta sănătoasă, plină de tinerețe și de veselie, îl înviorară. Îi plăcea strălucirea, viața, zgomotul sărbătorilor. Înainte de a ajunge la cofetărie, mai avu un moment de îndoială ; să stea, sau nu ?

— Dă-i înainte, Amilcar.

Dar îndată ce automobilul ieși din oraș, începu să-i pară rău după lumina lăsată în urmă. Simțea iarăși cuțitul în spinare.

— Amilcar !

Șoferul întoarse capul. Dimopol îl privi, zăpăcit ; nu știa de ce îl chemase ; parcă avusese gîndul să se întoarcă.

— Dă-i repede, amice !

Avea să se oprească la Bușteni sau la Predeal.

Caraimanul apăru în față, acoperind cerul pe jumătate, masiv și rece. Zăpada scînteia geruită pe creste.

— Hai, Amilcar, hai !

Clănțănea, numai dinții i se mai mișcau, tocînd frigul din automobil ; restul trupului era țeapăn.

„A, ce mai ceai am să beau !" Visa la casa cuscrului.

Prin Bușteni trecu fără să-și dea seama ; numai cînd automobilul îl înghesuia în perne, la curbe, cuțitul îi pătrundea mai adînc în spinare.

„Un ceai marc, cu rom!"

— Ar fi bine să vă dați jos, să beți un ceai!

— Unde sîntem?

— La Predeal.

Nu știa cînd se oprise automobilul. Amilcar coborîse și umbla în cutia cu scule de sub banchetă.

— N-o să termin așa repede!

— Ce s-a întîmplat?

— Cauciucul.

În față, pe geamul înghețat al cofetăriei Flagner se deslușeau oameni așezați la căldură.

— Nu coborîți?

Ce rost avea să mai coboare? Între un ceai mic și scump, de cofetărie, și un ceai boieresc, la cuscri, nu era alegere. Se strînse în fundul cupeului.

Din cînd în cînd, ușa cofetăriei se deschidea și oamenii plecau repede, tropăind pe zăpada înghețată. I se părea că visează. Nu se limpezi decît în serpentinele dinspre Timiș, unde automobilul, pornit fără știrea lui, îl înghesuia în perne, cînd pe o parte, cînd pe alta, înjunghiindu-i pe rînd toate coastele.

— Mînă încet, Amilcar!

Pe serpentine îi era întotdeauna frică să nu se ciocnească. Dar pe drumul înghețat nu mișca nimic. Valea se deschidea înainte, fără capăt. Cîte un copac trosnea de ger și zgomotul aluneca în jos, pe gheață, hîrșiindu-se de ramurile uscate. În pustietatea pădurii, automobilul își întîlnea pe fiecare pantă a serpentinei ecoul lăsat deasupra, pe panta cealaltă.

Devale, pe linia dreaptă, venea un tren din urmă. Pe mesele din dreptul ferestrelor ardeau lămpi cu abajurul de dantelă ruginie. Înăuntru se vedeau călătorii mișcîndu-se, îmbrăcîndu-și paltoanele, pregătindu-se de sosire.

La ultimul vagon, pe țeava caloriferului țîșnea o jerbă de aburi, care se împrăștia pe toată valea. Dimopol nu mai văzu drumul.

După un sfert de oră, automobilul intra pe poarta de fier, făcînd să strălucească sub faruri zăpada parcului, ocolea încet pe alee și oprea sub portal.

Ușile mari se dădură în lături. Pomul rămas de la Crăciun strălucea de podoabe în mijlocul holului ; în jurul lui se mișcau oameni în haine negre. Dincolo de ei, în gura de cămin uriașă, ardeau cîțiva bușteni întregi.

— A venit ! se auzi vesel un glas de fată.

Nora, în rochie albă, se repezi afară, ca o zburătură de zăpadă. În ușă se ivi Benone, apoi cuscrul și alții ai casei.

Amilcar deschise portiera.

— Bine-ai venit ! strigă tînăra doamnă.

În fundul cupeului, Dimopol stătea țeapăn, cu capul căzut în piept ; din ochii amorțiți, gerul făcea să i se prelingă pe obraz lacrimi înghețate.

Îl duseră în casă. La căldură, paltonul făcut scoarță începu să picure.

— Repede, trimiteți după doctor !

— Dar ce s-a întîmplat ? Amilcar, vorbește !

Bancherul își reveni, în fotoliul din fața căminului, și le zîmbi tuturor, aproape fără să-i recunoască.

— Dați-mi un ceai ! Un ceai mare, cu rom !...

41

Un automobil mare, cărămiziu, un Ford nou cu opt cilindri își încetini mersul în dreptul cîrciumii și, înainte de a coti pe strada Coloniei, șovăi o clipă, cu roțile în noroi. Cîțiva inși feluriți, mai mult țărani, erau îngrămădiți pe trotuar.

— Uite popa, nu e popa ! Care-i popa ? Hai, bade, să te văd, ai ghicit ?

Stoian se aplecă pe geamul automobilului, fără să-și ia mîna înmănușată de pe volan. Avea o pereche de mănuși galbene, nou-nouțe, care stăteau încă țepene, făcîndu-i degetele ca niște bețe.

— N-ai ghicit ! Nu-i nimic, mai încearcă o dată ! Uite popa, nu e popa ! Care-i popa ?

Mai era o oră pînă să plece trenul de Văleni, și călătorii care se duceau timpuriu la gară se opreau pe trotuar să caște gura. În cîrciumă se auzea scîrțîind o vioară între chiotele cîtorva cheflii.

Automobilul se năpusti pe strada Coloniei, aruncînd noroiul pînă în zidurile caselor. Ultimele urme de zăpadă se topiseră, apa murdară inunda cartierul. Oamenii călcau în vîrful picioarelor, din piatră în piatră, ținîndu-se de garduri. Pe la

porți se vedeau copii zdrențăroși, cu încălțămintea ruptă, amărîți că de-atîta noroi și apă n-aveau unde să se joace.

La a doua stradă, pe dreapta, automobilul frînă brusc. Stoian nu-și mai simțea inima bătînd.

Venea de-a dreptul de la București, de la garaj ; cum își ridicase automobilul de la reprezentanță, umblase din magazin în magazin și îl încărcase. Luase, fără pricepere și fără alegere, tot ce văzuse și crezuse că i-ar trebui maică-si ; în spate, pe canapea, pe jos, erau aruncate unele peste altele pachete cu lucruri de îmbrăcăminte și de mîncare ; pantofi, papuci de casă, rochii de gata, stofe, pînzeturi, șaluri, ciorapi, borcane cu dulceață, cutii cu bomboane, căpățîni de zahăr, bidoane cu untdelemn ; nici nu le ținea seama. Le cumpărase cu un fel de furie, mirat că nu erau destul de scumpe și că nu făceau să scadă hîrtiile de o mie împăturite în portofel. Ar fi vrut să încarce automobilul atît, încît să plătească dintr-un singur transport anii de suferință legați de cartierul Coloniei, și anii ceilalți.

Strada noroioasă, cu împrejmuiri de șipci nevopsite, înnegrite de ploaie, era pustie. Băncile din porți păreau putrede. Cîteva păsări murdare scurmau pe sub garduri.

De aici înainte, Stoian mînă încet, la pas, fără curaj. Recunoscu porumbarul de lîngă podul casei ; putrezise. În dreptul porții opri, vru să coboare, se răzgîndi, apăsă lung pe claxon. Prin curți începură să latre cîinii ; la o fereastră, peste drum, se mișcară perdelele. Dinspre Dîmbu venea un ceferist.

„Oare să fie plecată ?"

Recunoștea casa, așa cum o lăsase, numai că se făcuse mai scundă ; acoperișul de tablă ruginită era ciuruit. În veriga de fier de la ușa bucătăriei atîrna un lacăt mare, negru. Se uită la acoperiș. Hornul părea înghețat.

Coborî, nedumerit. Era îmbrăcat din nou cu haine negre la două rînduri, peste care atîrna un pardesiu cenușiu, descheiat. Se aranjase repede, în cîteva ceasuri, la Cehoslovaca, înghesuise în lada automobilului tot ce-i trebuia numaidecît : cămăși colorate, cravate, gulere tari, ciorapi, izmene, jartiere, pantofi. Și-ar fi cumpărat mai multe, dar nu avusese cînd. Era dezamăgit, portofelul nu se ușura de fel, îi dădea simțămîntul unei neputințe pe care n-o înțelegea, care-l obosea, făcîndu-l să creadă că niciodată n-o să-și guste bogăția.

Cînd să deschidă poarta, descoperi o hîrtie spălată de ploaie, lipită de gard sub o mică streașină de tablă. Era un bilet de închiriat, obișnuit, cu litere mari, negre, pe hîrtie roșie. Dedesubt scria de mînă : „A se adresa la biroul domnului Dimopol, în Piața Unirii". Ultimele cuvinte fuseseră șterse cu două linii, și dedesubt adăugat : „A se adresa doamnei Dimopol, Bulevardul Independenței".

Nu înțelegea ; încercă să intre, dar poarta era încuiată.

— Bună ziua ! zise ceferistul. Căutați pe cineva ?

Stoian se întoarse spre el ; îi era necunoscut și totuși parcă îl știa de mult, cu uniforma lui neagră, cu roțile zburătoare de tinichea de la guler, cu geanta umflată de sub braț. O locomotivă țipă în Gara de Nord.

— Nu stă nimeni aici ?

— Nu, că nu s-a închiriat. A stat o pensionară de la noi și dac-a murit, casa a luat-o domnu Dimopol, că era în gaj. Acu aud c-a rămas nevasta lui, că el a murit...

— Cînd a murit ?

— Domnu Dimopol ? Astă-iarnă ; a avut pleumonie.

— Nu, cine a stat înainte...

— A, păi de mult, anii trecuți.

Ceferistul se duse. Stoian rămase cîteva clipe în poartă, apoi se urcă în automobil şi trînti portiera. Nu-şi dădea seama dacă era trist, sau numai mirat. Dar nici mirat nu trebuia să fie ; se întîmplase întocmai cum era firesc. Fusese firesc să plece şi firesc să vină prea tîrziu. Apucase pe un drum greu şi prea lung.

Porni încet, fără gînduri, ajunse în Dîmbu, o luă la dreapta pe malul gloduros ; nu-i mai păsa de arcurile care scheunau prin gropi, nici de noroiul care stropea caroseria nouă pînă pe acoperiş. La pod, cîţiva copii scurmau gunoaiele de sub mal, căutau cîrpe de făcut coadă la zmeu.

Nu era şi el acolo, amestecat cu ei ?

Bragagiul şi covrigarul se duceau spre gară, să-şi vîndă marfa mulţimii care venea la tren. Îi cunoştea ! Bragagiul şi covrigarul ! Patru caramele de un leu, o bragă, cincizeci de bani ; la fel, un covrig cu susan... Avea şi de doi lei, mai mari, cu miezul galben, de şofran. Nu-şi cumpărase niciodată un covrig de doi lei ! Acum, cu banii din buzunar, cîţi ar fi putut să-şi ia ? Dar cu banii de la bănci ? Ar fi putut să cumpere covrigi pentru toţi copiii săraci din Colonie, şi pentru ceilalţi, din oraş, pentru toţi copiii din toată lumea. Dar el simţea o duşmănie de neînţeles pentru copii, pentru aceia de sub mal, pentru ceilalţi de pe maidan, pentru cei din porţi, din uşile prăvăliilor, pentru toţi copiii care puteau să fie.

Porni spre oraş, încet, la pas, cu ochii peste tot, cercetînd ogrăzile printre şipci, urîndu-i pe toţi oamenii aceştia săraci, care sluţeau faţa pămîntului, îi aduceau aminte de anii lui urîţi, nu-i dădeau tihnă, îl împiedicau să se lase în voie pe pernele automobilului, să-şi simtă portofelul plin în buzunar.

La cîrciumă frînă brusc şi apăsă pe claxon, lung, agresiv.

Doi geambaşi veneau dinspre spital, călcînd prin mijlocul drumului, stropind pînă departe cu noroi.

Unul se apropie de geamul automobilului şi întrebă, respectuos :

— Căutaţi ceva ?

Stoian îi privi pe amîndoi. Cîţi geambaşi văzuse în cartier ? Erau oare aceiaşi, pe care îi ştia el ? Îi venea să le spună : „Haide, daţi, mă ! Daţi, dacă aveţi curaj ! Nu mă mai cunoaşteţi ? Nu ştiţi cîte piedici şi cîţi ghionţi am înghiţit de la voi ?"

Da, erau aceiaşi, niciodată n-aveau să se schimbe, din tată în fiu, cu mustaţa neagră şi cu brîul verde strîns pe mijloc.

— Căutaţi ceva, coane ? repetă geambaşul şi mai respectuos.

„Ce caut oare ?"

Neprimind răspuns, omul se trase de-a-ndăratelea, intimidat, şi urcă treptele cîrciumii, împreună cu celălalt. Pe uşă ieşea un băieţel slăbuţ, palid, cu o litruţă de rachiu. Geambaşii îi dădură cîte un ghiont.

— Cui duci ţuica, mă ?

„Uite ce caut, uite ce-am venit să văd !" se gîndi Stoian.

Nu ştia de ce, ar fi vrut să se ia după copil, să-i tragă şi el cîţiva ghionţi. Ar fi vrut să strîngă toţi copiii din Colonie, să-i pună pe un rînd, să treacă prin faţa lor şi să le tragă nemilos un pumn în coaste.

Porni furios ; accelera nesăbuit, debreia prost, hîrîia vitezele, fără să-i pese de automobil, claxonînd lung la răspîntii, căutînd parcă peste tot un sărac, să dea peste el. Dar trecătorii fugeau, se lipeau de ziduri, să se ferească de noroi.

Ieşi din oraş şi se pomeni cu focul în ochi. Pe drumul scheiei veneau tractoare, aduceau coloane lungi, ruginite şi murdare de pămînt. În urma lor scîrţîia cîte o căruţă încărcată cu lu-

cruri de casă, sărcăcioase, dulapuri strîmbe, somiere desfundate, oglinzi ştirbite, scaune, sobe de tuci, găleţi, mături tocite, toate acoperite cu o prelată şi legate pe deasupra cu frînghii. Pe de lături mergeau oameni întunecaţi, cu privirile în pămînt. Cîte o femeie îşi alăpta pruncul din mers, călcînd prin băltoace.

Stoian mîna vijelios pe lîngă ei şi-i stropea răzbunător cu noroi. Pînă în Valea Doftăneţului nu încetini. Crestele împădurite îl înconjurau, roşii. Autobuzul zăcea afară, părăginit, lîngă şandramaua bătută de vînt. Cauciucurile erau scoase, capotele ridicate, se vedea motorul ruginit.

Claxonă şi aşteptă să iasă cineva, să-l vadă cu automobilul ; n-avea cine să vină, locul era pustiu. Porni la deal cu acceleratorul apăsat nemilos pînă la podea ; şoseaua noroioasă era goală. Pe la cîte o sondă mai apropiată, pe la vreo cazarmă, încetinea şi apăsa lung pe claxon ; nu se vedea nimeni, nu mişcau decît umbrele ruinelor, jucate de flăcări pe pămîntul pustiit.

Sus, la răspîntie, opri, lăsă geamul, claxonă, scoase capul afară, privi înainte şi înapoi. Ţipătul claxonului se ducea pe vale, îşi pierdea ecoul de tablă spartă prin rîpi.

Coborî în piaţă şi sună lung. La Salon, obloanele erau trase ; firma desprinsă atîrna într-un cui, se legăna deasupra terasei. Brutarul şi măcelarul plecaseră ; peste ferestrele lor erau bătute scînduri murdare de păcură. Nici o prăvălie nu era deschisă ; numai la cîrciuma Grecului se vedea licărind o lumină. În gura gangului, la Dumitrică, se ivi capul mic al babei Neaga, lipit cu teamă de zid. Stoian îşi scoase pălăria şi o salută zîmbitor.

— Ce faci, mătuşă ?

Aştepta ca baba să se minuneze de automobil.

Bătrîna nu-l recunoscu ; privi mirată maşina, pe urmă văzînd că nu face nimic rău, se desprinse de zid şi trecu peste podeţ.

— Vrei să te plimb ? o îmbie Stoian.

Ea se apropie pînă la cîţiva paşi, aruncă în lături o privire speriată şi întinse mîna, cu pumnul strîns.

— Ce ai acolo, mătuşă ?

Glasul o sperie ; îşi trase mîna înapoi, între fuste, o luă la fugă peste podeţ şi intră în gang, unde începu să cîrîie, lipită de zid.

Stoian mai apăsă o dată pe claxon, apoi smuci volanul şi cîrmi în loc, devale. Pe la sonde se vedea cîte un om răzleţ, privind nepăsător în drum. Tabla de pe acoperişurile atelierelor, desprinsă şi bătută de vînt, zdrăngăna, lucea în lumina flăcărilor.

Automobilul ocoli toată Schela Veche, se întoarse pe Drumul Părăsit, cu roţile pînă la jumătate în noroi. Speriaţi de claxon, cîţiva oameni care desprindeau scînduri din pereţii unei barăci o luară la fugă peste drum şi se pierdură în pădure.

Cînd trecea a doua oară prin piaţă, Stoian îl văzu pe Motoacă ieşind de la Grec.

Opri în dreptul lui, se aplecă pe fereastră şi îşi scoase pălăria, salutînd zîmbitor.

— Ce faci, Motoacă ? Vrei să te plimb ?

Flăcăul privi automobilul, nepăsător.

— Ţi-ai luat maşină ?

— Mi-am luat ! Hai, urcă !

— Merge bine ?

— Cum e trenu ! Nu vrei să vezi ?

Motoacă făcu un pas, își băgă capul înăuntru și privi cadranele de pe tabloul de bord.

— Are și ceas ?

— Păi cum altfel ?

— Bravo dumitale ! Pe pantofi cît ai dat ?

— Cinci sute, fără un pol ! Da am alții, mai buni.

— Și pe haine ?

— Patru mii.

— Te înțolișii ! Pălăria de care e ?

— Borsalină calitatea întîi !

— Bravo dumitale ! Acu ce-ți mai iei ?

— Nu știu încă ; să vedem. Sînt multe de luat, răspunse Stoian, lățit cu îngîmfare în pernele automobilului.

Motoacă se aplecă spre el, îl privi o clipă de aproape, apoi, pe neașteptate, cu o nepăsare care-i lăsa obrazul neclintit, se opinti și-i repezi un scuipat între sprîncene.

Cauciucurile și motorul urlară cu furie. Automobilul goni smintit pînă acasă și nu se opri decît în poartă.

Stoian se mutase în casa lui Bocanu, în odaia de la față, unde dormea numai el, fără Lina.

Aceasta se repezi de pe cerdac să deschidă. Nu luaseră pe nimeni în curte ; nevasta le făcea pe toate.

Văzînd-o prostită, cu ochii zgîiți la el, mînia bărbatului se topi într-un surs de îngîmfare.

— Ce te uiți așa, fă ?

— Mîi singur, Stoiene ?

Se mira mai mult că îl vedea șofer, decît că venise cu automobil și cu haine orășenești.

— Mîn ! Da ce credeai tu ? Du-te și deschide la grajd !

Lina alergă. De cînd murise taică-su, luase frica lui Stoian, era învățată să-i fie frică de cineva.

Baba Rada se ivise în uşa tindei, de unde privea tăcută, pe sub basma. Cînd îl văzu pe ginere-su ieşind din grajd, se trase înapoi şi se topi în întunericul odăii din fund. Nu-i ţinea calea niciodată ; arar se întîmpla să schimbe un cuvînt cu el. Mînca singură, la bucătărie, în timp ce Lina alerga cu bucatele sus. Stoian nu întreba de ea ; dacă o vedea, îi dădea bună ziua, dacă nu, o uita. Nu se purta nici bine, nici rău, n-avea pentru ea nici dragoste, dar nici necaz, avea acelaşi simţămînt ca pentru stîlpii cerdacului.

În capul scărilor, Stoian se opri şi se întoarse spre nevastă.

— Mîine am să-ţi arăt eu, să iei o găleată şi un şomoiog, să vezi cum trebuie să speli maşina. Da să nu care cumva să zgîrii vopseaua, că e bocluc ! (Intră în tindă şi învîrti întrerupătorul.) Ce-i cu lumina ?

— Nu mai e ! A scos sîrmele dă pă drum. A fost nişte oameni şi a spus că pleacă Electrica dă tot.

Stoian îşi săltă pîntecele în mîini, pe sub pardesiu ; îi venea greu fără chimir.

— Adă o lambă ! (Îşi dădu seama că vorbea ca socră-su.) O lampă, fă !

Focul de afară îmbrăca odaia într-o lumină roşiatică, străbătută de vine negre. Stoian se trînti pe pat, de-a latul, cu capul rezemat în perete. După ani şi ani de trudă, se simţea întîia oară obosit. Pantofii noi îl strîngeau, ar fi vrut să se ridice, să-i scoată, dar nu avea putere. În spatele uşii, pe peretele alb, se vedeau cele două perechi de cizme ale lui Bocanu, aşezate la rînd ; deasupra atîrna minteanul în cui. Le privi îndelung, pînă ce îi veniră în ochi lacrimi de oboseală.

Tresări. În lumina flăcărilor îl văzuse pe Bocanu, cu cioarecii albi în cizme şi cu minteanul pe umeri.

— Lino ! Ce faci cu lampa ?

Nevasta intră și agață lampa între ferestre. Dar lumina ei nu învinse puterea flăcărilor. Odaia rămase roșie, cu umbre negre.

— Să pun masa ?

Nu răspunse. Rămase întins pe pat, mișcîndu-și picioarele în pantofi, să și le dezmorțească. Drugii de la ferestre îi jucau pe față. O auzi pe Lina în tindă ciocnind tacîmurile. Se ridică greu, fără voință, merse șchiopătînd pînă la fereastră și privi afară, cu mîinile înțepenite în drugi.

Geamul deschidea în față un dreptunghi înroșit ; nu se vedea decît focul, flăcările topeau toate de pe pămînt.

Întîmplările de peste zi îi veniră în minte, scăldate în roșu. Revăzu drumul la București, hotelul, ca madamele de pe săli în șorțuri albe, covoarele, ascensorul, portarul în livrea, telefonul de la capul patului, robinetele cu apă caldă și rece. Dormise cu toată greutatea etajelor pe piept. Revedea vitrinele magazinelor, vînzătorii grăbiți și nerespectuoși, domnișoarele vopsite zîmbindu-i silnic de după tejghea. Apoi tramvaiele, huruind la cotituri și sunînd din clopote, luminile roșii și verzi ale firmelor cu neon, soneriile de la cinematografe, zbîrnîind neîntrerupt, lumea îmbulzindu-se pe trotuare.

Nimic nu era ca în reclamele din ziar. Orașul îl turtise... Revăzu intrarea în Ploiești, cu claxonul automobilului apăsat lung. Moartea maică-si nu trezea în sufletul lui nici un simțămînt. Revăzu geambașii și copilul înghiontit. Nu înțelegea de ce visase să se întoarcă odată acolo. Nu era un preț pentru truda lui.

Tresări încă o dată ; i se păruse iar că mișcase bătrînul.

Se întorcea greu la gîndurile dinainte. Dar atunci, care era prețul trudei lui ?

— Vii la masă ?

Prin ușă răzbiră aburii ciorbei. Își simți stomacul mișcînd și toate se îmblînziră. Îl mai supărau numai pantofii ; îi lepădă, își trase în picioare cizmele lui Bocanu.

— Hai, Lino, că mor de foame !

Frigul din tindă îl neliniștise. Din vremea bătrînului, aici nu se făcea niciodată foc. Vru să-și certe nevasta, dar își puse frînă ; parcă socră-su îl pîndea.

— Ia dă-mi mintenaș din cui !

Lina aduse haina, i-o puse pe umeri, trecu lîngă masă și rămase în picioare, cu o mînă pe șold, cu alta pe șoldul de rachiu.

Stoian se așeză la mijlocul mesei, se suci pe scaun pînă-și găsi locul, apoi puse mîna pe pahar.

— Ia toarnă, fă ! porunci.

42

Primăvara găsi şi ea sonda arzînd ; cei care încercaseră s-o stingă plecaseră, îşi părăsiseră maşinile pe dealurile pustii, şi focul rămăsese singur stăpîn pe ţinut. Aşa avea să ardă multă vreme, ca să se stingă de la sine într-un tîrziu, cînd nu mai era nimic dedesubt.

Flăcările izgoniseră toată viaţa din jur. Societatea se dusese mai departe, şi mai departe, şi cînd se ducea lăsa în urmă pămîntul rănit.

În Schela Veche, la cîteva sonde se mai lăcări un timp. Întîrziaţii trăiau cu lumina focului în suflet şi în ochi, lumina roşie, neîntreruptă, neobosită, care le făcea fiinţa străvezie, nemaiîngăduindu-le parcă să păstreze nici o taină, nici chiar faţă de ei înşişi. Prin piaţă, arar mai trecea cîte unul, grăbit, cu umerii aduşi, clătinîndu-şi capul între cer şi pămînt. Peste iarnă, cîrciuma grecului fusese deschisă ; în primăvară plecă şi el, prăvălia rămase vîntului, să-i smulgă obloanele şi tabla de pe acoperiş.

Noaptea, pe dealuri, pîrîiau scîndurile trase din cuie ; lumea din satele vecine venea să fure, jumulea barăcile, turlele, magaziile. Cuiele ruginite ţipau, şi cu fiecare ţipăt stins mai murea cîte ceva.

Apoi, într-o zi, oamenii văzură că se demontau conductele. Niște lucrători din alte părți veniră cu tractoarele și luară țevile în lung, să le dezghiventeze, să le ducă.

— Hăi-rup ! se îndemnau, opintindu-se în pîrghii.

Glasul li se stingea la vale, din zi în zi mai departe, pînă ce nu mai rămase decît un ecou slab, adus de vînt : Hăi-rup !... Hăi-rup !...

Așa pierdu Schela Veche ultima legătură cu lumea. Țevile de fier care pulsaseră zeci de ani ca niște artere erau extirpate.

În ziua cînd începuse să se demonteze conductele, ultimul motor tăcu. Noaptea, tăcerea căzu de plumb.

De atunci, nu se mai întîmplă nimic.

Odată doar veni un automobil. Era spre Paști, ploua de două săptămîni, ploaie rece amestecată cu fulgi. Automobilul stropit de noroi opri în piață, și un om scoase capul pe geam.

Pascu ieși de sub șopronul unei prăvălii părăginite. Ploaia îi înnegrise pelerina, părea un cioclu.

— Sînt administratorul domnului Lipănescu.

— Foarte bine ! Să mergem în schelă. E drum pentru mașină ?

— Mai bine pe jos.

Cîțiva inși coborîră plictisiți ; toți erau îmbrăcați în negru, cu pălării tari ; toți păreau ciocli. Se uitară necăjiți la cer.

— Ce vreme ! Să ningă după Florii !

Umbra uscată a Babei Neaga se dezlipi de sub gangul de la Salon și veni peste podeț.

— Ce-i, mătușă ? întrebă Pascu, fără chef.

Bătrîna se apropie de străini, țopăind, îi privi iscoditoare și întinse mîna ; în palmă avea un bănuț de aur, îngropat între zbîrcituri.

— Ce-o fi vrînd ?

— E o bătrînă nebună, spuse Pascu. Lăsați-o în ale ei !

Cel care întrebase se aplecă intrigat.

— Parcă-i de aur ! Nu crezi ?

Bănuțul strălucea și, în mîna bătătorită, cu degetele învinețite, subțiate, pe jumătate moarte, între prăvăliile părăsite, sub obroanele bătute în cuie, luciul lui părea o deșertăciune, cea mai deplină și dezolantă dintre deșărtăciunile lumii.

— De unde aur !? făcu Pascu, ridicînd din umeri.

Bătrîna întoarse capul spre el și începu să cîrîie.

— Hai, babo, du-te că avem treabă ! o izgoni administratorul. N-ai de gînd să mori odată ? (Reveni către străini.) Putem să mergem !

Era și el grăbit să termine mai curînd, întîrziase destul, cărase de la sonde tot ce fusese de cărat ; n-avea pentru ce să mai rămînă.

Pe potecă, glodul ajungea pînă la glezne. Străinii se opreau unul cîte unul să-și sumeată pantalonii. În schelă ajunseră uzi și murdari de noroi pînă în creștet.

Sondele erau închise ; numai pe alocurea, în ușa neagră, stătea cîte un sondor, cu sacul în spinare, așteptînd să dea în primire și să plece.

Le luară pe rînd. Unul dintre străini, portărelul, scosese niște hîrtii și făcea semne pe o listă lungă, în dreptul fiecărei sonde înscrise. Ceilalți își băgau capul pe uși, plictisiți, priveau instalațiile devastate fără să înțeleagă ceva.

Portărelul întreba de fiecare dată, ca să-și facă datoria :

— Nu s-a înstrăinat nimic ?

— Nimic ! răspundea Pascu.

Un sondor venea după ei, cu un ciocan și cu o lădiță de cuie.

— Bate ! poruncea portărelul.

Sondorul trîntea ușa, punea pe deasupra o scîndură în curmeziș și o prindea în cuie. În liniștea locului, loviturile

ciocanului își purtau ecoul din turlă în turlă, pînă în afara peisajului.

Altul dintre străini se apuca să sigileze intrarea. În ploaie, ceara ardea greu, pocnea, se stingea repede. Străinul scotea cu mîinile ude cutia de chibrituri și scăpăra, blestemînd printre dinți.

Trecură așa de la o sondă la alta. Sondorii care stăteau în uși își scoteau pălăriile, tăcuți, se aplecau înăuntru, își puneau sacul în spinare, își luau zimbilul și ieșeau în ploaie.

De pe deal cobora repede Motoacă ; văzuse jos automobilul. Se apropie de Pascu și-i vorbi ceva la ureche.

— Dumnealui vă roagă, zise administratorul, dacă vreți să-l luați cu mașina pînă la Ploiești.

— Bate ! porunci portărelul. (Îl privi pe noul venit și dădu plictisit din umeri.) Bine ! Să meargă !

Motoacă se duse acasă, să-și ia lucrurile. Împrejmuirea dinspre Drumul Părăsit nu-i mai stătea în cale ; oamenii din sate luaseră sîrma, rămăseseră doar stîlpii putreziți. Pădurea înverzise, dar focul o făcea arămie, ca toamna. Acasă nu mișca nimic, decît stîlpii prispei, care jucau pe zid. Străbătu tinda pustie, intră în cameră, deschise dulapul și scoase un geamantănaș jupuit. La fund, își așeză pantofii de lac, deasupra haina neagră, pe urmă pantalonii, cămășile și cele trei cravate de mătase. Nu mai avea nimic de luat. Înainte de a ieși, aruncă o privire în odaia fetelor, goală ; erau numai paturile, dezvelite pînă la scînduri. Plecaseră toate ; pe Veta o angajase domnul Bilașcu, menajeră, și le luase cu ea și pe cele două mici ; Simioana se dusese cu un electrician. Despre Niculina nu știa nimic ; auzise doar că ar fi la Ploiești, într-o casă cu fete.

Ieși pe prispă, puse veriga la ușă, trecu lacătul prin cîrlig și, după ce încuie, rămase cu cheia în mînă. Ușa bucătăriei era

înțepenită ; de două luni, de cînd murise bătrînul, nu mai intrase nimeni.

Coborî treptele prispei, tot privind nehotărît cheia din mînă. În marginea pădurii se mai opri o dată, se uită înapoi, pe urmă lăsă cheia să-i scape în glod și porni repede.

Nu-și dădea seama cîte amaruri îl îmboldeau să mai treacă o dată pe dincolo. Zidul se ivi printre copaci, părăginit, cu lipitura căzută pînă în vîrghii. Ușa tindei era dată de perete, și ferestrele smulse ; lumina roșie juca slobodă înăuntru. În spatele casei, ploaia mîncase pămîntul și culcase pe o parte crucile cenușii, de scîndură.

Pe Pădureț îl îngropase el singur, lîngă mormîntul Copilei. Într-o dimineață, prin februarie, îl găsise înțepenit pe prispă ; se întorsese să moară acasă, dar nu mai apucase să intre. În marginea pădurii, cîinele lătra, sălbăticit. Încercase să-l cheme, dar fugise, arătîndu-și colții ; nu-l mai recunoștea. Multe nopți îl auzise urlînd a pustiu, pînă ce se dusese să moară în vreo rîpă.

Își lăsă geamantanul pe prispă și se întoarse să îndrepte crucile ; știa că n-au să țină. Apa spăla încet pămîntul, făcea făgașe, ștergea urma mormintelor. Crucile aveau să cadă, să putrezească, să nu rămînă nici un semn, nici de viață, nici de moarte.

Cînd coborî în schelă, străinii tocmai ajungeau la birou Pascu intră să-și ia bastonul, apoi încuie ușa ; omul cu sigiliul scăpără în pumnul ud. Portărelul se scutură de frig.

— Să mergem odată, că m-a luat naiba !

Fulgii de zăpadă se răriseră, în schimb ploua mai tare. Pe cerul umbrit de seară, flăcările se răsfrîngeau mai roșii și cu mai multă putere. Deasupra biroului, firma lui Lipănescu, parcă mărită în decorul sărăcit și ud, se ridica neagră, și

fiindcă îi trecuse vremea părea doar un memento pentru cine avea să vină.

O dată ajunşi în drum, cu gîndul la căldura din automobil, cu mulţumirea că în curînd vor fi acasă, străinii îşi scuturară plictiseala.

— Aş bea o ţuică fiartă ! zise portărelul.

— N-ar fi rău, n-ar fi rău !

Pascu rămase cu Motoacă în urmă.

— Zi, pleci ?

— Plec ! Ce să mai păzesc aici ? răspunse băiatul, cu răceală.

Dar îl ardea rău inima. Îşi mai roti o dată privirile peste schelă. Între sonde, rădăcinile copacilor, pînă atunci ascunse în pămînt, scoteau lăstari tineri. Era de necrezut ; pămîntul chinuit avea iar să înverzească ! Aveau să crească la loc iarba, florile, buruienile, pădurea, pe unde cursese păcura, pe unde trecuseră tractoarele, să ascundă gurile puţurilor, vetrele sondelor, urmele batalelor, să umple toate rănile !

Cei cîţiva sondori rămaşi pe afară se adunau în poteci, luau drumul spre casă.

Portărelul îşi şterse cu batista faţa udă de ploaie ; batista se făcu neagră. O privi uimit, apoi se întoarse spre ceilalţi ; abia acum băgă de seamă că toţi aveau feţele înnegrite.

— Ce-i asta ? întrebă, aproape speriat, pipăindu-şi obrazul.

Pascu răspunse moale, cu tristeţe şi oboseală :

— E de la sonda care arde ; funinginea. O ia ploaia.

Se scuturară cu scîrbă.

— Da sonda asta cînd o mai stingeţi, că ne rîde străinătatea ?!

Administratorul nu răspunse. Nu se mai auzeau decît paşii mustind în noroi. Era un noroi roşu, întins pe tot lungul dru-

mului și parcă se unduia, se zvîrcolea ca spinarea unui animal din apocalipsuri. În ochiurile de apă pluteau mii de incendii. Petele vinete ale înserării se topeau sub orizont ; depărtările deveneau și ele roșii, ca drumul și cerul.

Motoacă rămase mai mult în urmă. Văzu în lumina roșie, la creastă, umbrele ultimilor sondori cum se duceau înșirați pe deal, unul după altul, cu sacii pe cap și cu zimbilele în mîini, mînați de ploaie, domol...

În ușa neagră a unui bordei golit, mieuna încet, trist și întrebător o pisică rămasă fără stăpîn.

sfîrșit

CUPRINS

PARTEA ÎNTÎI

Negrul 5

PARTEA A DOUA

Roşul 397

Lector : CORNEL POPESCU
Tehnoredactor: TRAIAN ARGETOIANU

Apărut 1971. Hîrtie scris I A de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 24,35. Coli tipar 33. A. nr. 21 369/1970. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 859—31.

Tiparul executat sub comanda nr. 10 049 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București, Republica Socialistă România

Petrolul, aurul și focul sînt simbolul pe care s-a construit această carte, dar, alături de ele, întîlnirea Copilei cu jivinele din pădure rămîne o sursă de reflecții pentru toată narațiunea.

Asupra locurilor frămîntate de natură, bogăția se revarsă ca o avalanșă, stîlcind sufletele și dîndu-le profilul sălbatic al decorului.

Nu rămîne aici nimic nepătat, nimic nerănit, nici cea mai curată dintre întruchipări, fata care, dacă scapă de mistreți, nu scapă și de oameni.

Pe urmă, vin flăcările și purifică...